היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת חיי שרה תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש
וויליאמסבורג
27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש
באדא פארק
1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש
קרית יואל
8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש
קרית יואל
8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש
בלומינגראוו
24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש
מאנסי
34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש
ירושלים
רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

היכל הקודש
בני ברק
רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נדפס ע"י

קרן הדפסה
היכל הקודש
2623 State Route 52
Liberty, NY 12754
718.387.2691
www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב
212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב
212.444.9169

תנו לי בעלי – כלומר, אני מזומנת להשלים תנאי קדושי, דדיינו נשואין, ואין העיכוב תלוי בי. **אמר רב יוסף** – בעלמא אמרינן "תנו לי שושביני ואשמח עמו" דדקאמרת. אבל הכא במאי עסקינן – כגון ששמח ואבל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות, ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו. אלא שמת, וייבם אחיו את אשתו. ושושבינות זו ראויה היא, ותחזור לאמצעי. דרך שושבינות – אוכל עמו, ואחר כך מביא הדורון. **לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא** – למר מחזירין קדושין אם מת הארוס, ולמר אין מחזירין. **בתולה גובה מאתים** – אם מת או גירשה. ובדבכתב לה מן האירוסין. דהיכא דלא כתב לה – בעיא היא בכתובות (פט, ב), ולא איפשיטא. **מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזיירין** – לקמיה מפרש לה ואזיל. **רבי יהודה הנשיא אומר כו'** – לקמן פריך עלה. **דהדר ביה איהו** – חזר בה, ורוצה לגרשה. הלכך תטול כתובתה מלבד קדושין. והוא הדין אם מת הוא, דדמפרש ואזיל. ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא דמת הוא, משום "תנו לי בעלי ואשמח עמו", נקט הכא לשנוא דהדר ביה איהו. **דמית הוא כולי עלמא לא פליגי** – דאינה מחזרת קדושין, דמציא אמרה: "תנו לי בעלי ואשמח עמו", כדאמוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל. **לטיבועין ניתנו** – שאם תמות ולא יזכה לישאנה – יהיו אבודין, ולא יחזורו לו. **ופרכינן: והא מקום שנהגו להחזיר מחזיירין קתני** – במילתיה דרבי יהודה הנשיא, והיכי מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו? **הכי קאמר** – רבי יהודה. **סבלונות ודאי** – בההוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא. והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאחר שקדשה. אבל קדושין – ודאי לטיבועין ניתנו. **והני תנאי** – דלקמן, כי הני תנאי דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו. **בכבר** – כסף, דהיינו עשרים וחמשה מנה. **בתולה גובה כו'** – לקמן מיפרשא כולה. **בתולה גובה מאתים זוז** – דהיינו שני מנין, והיינו חמשים שקל כמוהר הבתולות, מלבד קדושין – תטול כתובתה. **כבר** – עשרים וחמשה מנים. מנה – עשרים וחמשה שקלים. שקל – ארבעה דינר, דהיינו ארבעה זוזים. **רבי יהודה אומר בתולה גובה מאתים** – מן הכבר של קדושין, ומחזרת השאר לארוסה. **רבי יוסי אומר** – לקמיה מפרש לה. **אילימא שמתה** – היא, ומשום הכי קאמר רבי יהודה מחזרת לו את השאר – דקדושין לאו לטיבועין ניתנו. אלא בשמת הוא – והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה. ואמאי קמחזרת לרבי יהודה את השאר? והא אוקימנא לעיל: יכולה היא שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח עמו" **שזיתה** – תחת ארוס [שלהן], ובאה לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה. **מישרא שריא ליה** – כדנפקא לן בסוטה (ב, א) מ"והיא לא נתפשה" – אסורה, הא נתפשה – מותרת. ואם בא לגרשה שלא כדין למה תחזיר [לו] את השאר? **שנאנסה** – ואסורה לו, כדנפקא לן (כתובות נא, ב) מ"והיא לא נתפשה"; הא יש לך אחרת, אף על פי שנתפשה – אסורה, ואיזו – זו אשת כהן. וכיון דלא פשעה – לא הפסידה כתובתה לדברי הכל, אבל בקידושה פליגי. **רבי יוסי מספקא ליה** – והוו קדושין ממון המוטל בספק, והולקין. ומחזרת לו את החצי, או חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה. הלכך, קידשה לאלמנה בעשרים שקלים דהיינו שמונים זוזים – הארבעים זוזים צריכה להחזיר לו, וחושבת בכתובתה, והוא נותן לה שלשים חצאי שקלים דהיינו ששים זוז – הרי נתקבלה האלמנה מאה זוז, דהיינו מנה בכתובתה. **קדשה בשלשים שקלים** – דהיינו מאה ועשרים זוז – חציים תחשוב בכתובתה, דהיינו ששים זוז. וארבעים החסרים לה הוא יתן – עשרים חצאי שקל, דהיינו ארבעים זוז. **נראה בעיני דהכי גרסינן: אמר רב יוסף כר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזיירין** – היכא דמתה אשה. **מוהרי הדרי** – ששולח אחר קדושין, והן סבלונות, הדרי במיתת האשה. ונראה בעיני דתרי גווני נינהו, מוהרי וסבלונות, דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן גבי מתניתין דסבלונות, ותרי זימני למה ליה? ויש לומר: דמוהר הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין, שיהא כותב בכתובתה בשתנשא לו, ולהכי מיקרי מוהר. **גזירה שמא יאמרו** – קדושי טעות היו, ולכך חזרו, ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו. **איכא דשמע** – בהחזרת קדושין. **ולא שמע בהא** – בגט. הלכך קדושין לא הדרי. **וחזורת בעונתה** – כשישא זה אשה – יחזיר לו שושבינותו, ולא קודם. **ואין בה משום רבית** – אם הרבה לו בדורון יותר.

ואין

תנו לי בעלי ואשמח עמו", הָכָא נַמִי נֵימָא: "תְּנוּ לִי שׁוּשְׁבִינִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" אֲמַר רַב יוֹסֵף: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּגוֹן שֶׁשָּׂמַח עִמּוֹ שֶׁבְּעָה יְמֵי מִשְׁתֵּה, וְלֹא הִסְפִּיק לְפוֹרְעוֹ עַד שֶׁמֵּת. לֵימָא: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" תְּנַאי הִיא? דְּתַנְיָא: הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה - בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה; מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר קִדּוּשִׁין - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר קִדּוּשִׁין - אֵין מַחֲזִירִין, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר, בְּאֵמֶת אָמְרוּ: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר - אֵין מַחֲזִירִין. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא הֵיינוּ תַּנָּא קַמָּא אֶלָּא לָאו, "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" אֵיפָא בֵּינַיְיהוּ, וְחַסּוּרֵי מִחְסְרָא וְהָכִי קָתָנֵי: הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה - בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - דַּהֲדַר בֵּיהּ אִיהוּ. אֲבָל מֵתָה, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר - אֵין מַחֲזִירִין; וְדִוְקָא שֶׁמֵּתָה הִיא, אֲבָל מֵת הוּא - אֵין מַחֲזִירִין, מַאי טַעְמָא? יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ". וַאֲתָא רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא לְמִימַר, בְּאֵמֶת אָמְרוּ: בֵּין מֵת הוּא וּבֵין מֵתָה הִיא, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר - אֵין מַחֲזִירִין, וְלָא מַצְיָא אָמְרָה: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" - לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא כִּי פְּלִיגִי - שֶׁמֵּתָה הִיא, "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ", וּדְמִית הוּא - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי - שֶׁמֵּתָה הִיא, וְהָכָא בְּקִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ קָא מִיפַּלְגִי, רַבִּי נָתָן סָבַר: קִדּוּשִׁין לָאו לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ, וְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא סָבַר: קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ. וְהָא מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין קָתָנֵי - הָכִי קָאָמַר: וְסַבְלוֹנוֹת, וַדַּאי מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין. וְהָנֵי תַּנָּאֵי בְּהָנֵי תַּנָּאֵי; דְּתַנְיָא: קִדְּשָׁהּ בְּכֶסֶף - בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, וּמַחֲזֶרֶת לוֹ אֶת הַשְּׁאָר; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: קִדְּשָׁהּ בְּעֶשְׂרִים - נוֹתֵן לָהּ שְׁלֹשִׁים חֲצָאִין, קִדְּשָׁהּ בִּשְׁלֹשִׁים - נוֹתֵן לָהּ עֶשְׂרִים חֲצָאִין. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא שֶׁמֵּתָה, מִי אִית לָהּ כְּתוּבָּה? וְאֶלָּא שֶׁמֵּת הוּא, אַמַּאי מַחֲזֶרֶת לוֹ אֶת הַשְּׁאָר? וְנֵימָא: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" וְאֶלָּא בְּאִשָּׁה יִשְׂרָאֵל שֶׁזִּינְּתָה; וּבְמַאי? אִי בְּרָצוֹן, מִי אִית לָהּ כְּתוּבָּה? וְאֶלָּא בְּאוֹנֶס, מִישְׁרָא שַׁרְיָא לֵיהּ וְאֶלָּא, בְּאִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱנְסָה, וּבְקִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ קָמִיפַּלְגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: לָאו לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ. וְרַבִּי יוֹסֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ אִי לָא, וְהִלְכָּךְ, קִדְּשָׁהּ בְּעֶשְׂרִים - נוֹתֵן לָהּ שְׁלֹשִׁים חֲצָאִין, קִדְּשָׁהּ בִּשְׁלֹשִׁים - נוֹתֵן לָהּ עֶשְׂרִים חֲצָאִין. אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מַנְיוּמִי אָמַר רַב נַחְמָן: בְּכָל מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, וְתַרְגּוּמָא: נְהַרְדְּעָא. שְׁאַר בְּכָל מַאי? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹהֲרֵי הַדְּרֵי, קִדּוּשֵׁי לָא הָדְרֵי. אָמַר רַב פַּפָּא, הִלְכְתָא: בֵּין שֶׁמֵּת הוּא בֵּין שֶׁמֵּתָה הִיא וַהֲדַר בֵּיהּ הוּא - מוֹהֲרֵי הָדְרֵי, קִדּוּשֵׁי לָא הָדְרֵי; הָדְרָא בַּהּ אִיהִי - אֲפִילּוּ קִדּוּשֵׁי נַמִי הָדְרֵי. אַמֵּימָר אָמַר: קִדּוּשֵׁי לָא הָדְרֵי, גְּזֵירָה שְׁמָא יֹאמְרוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּאֲחוֹתָהּ. רַב אַשֵּׁי אָמַר: גִּיטָּהּ מוֹכִיחַ עָלֶיהָ. וְהָא דְּרַב אַשֵּׁי בְּדוּתָא הִיא, דְּאִיכָּא דְּשָׁמַע בָּהּ וְלָא שָׁמַע בָּהּא. "שֶׁהֶחֱשִׁבִינוּת נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין". תָּנוּ רַבָּנַן, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּשׁוּשְׁבִינוּת: נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין, וְחוֹזֶרֶת בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית,

נותן לה שלשים חצאים – שכך היו רגילין לעשות חשבון מחצאי סלעים, בדקאמר לקמן בפרק "גט פשוט" (קסו, ב): ספ"ל מלמעלה וקפ"ל מלמטה כו', ומפרש רבינו יעקב: ספ"ל – ס' פלגי, קפ"ל – ק' פלגי.

ורבי יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין נתנו אי לאו לטיבועין נתנו – ואם תאמר: ולמה חולקין? הוה ליה למימר: המוציא מחבירו עליו הראיה, כדין כל ממון המוטל בספק, כרבנן דסומכוס ולעיל ב"המוכר את הבית" (סב, ב) פירשתי לה.

ואין

ואין השביעית משמטתה — דלא קרי ביה "לא יגוש". מכאן היה מביא רבינו תם ראיה דקיימא לן כלישנא בתרא דפרק קמא דמכות (ג, ב) דאמר רב יהודה אמר שמואל: המלוה את חבירו לעשר שנים — אין שביעית משמטתו. ואף על גב דאתי לידי "לא יגוש" — השתא מיהא לא קרינן ביה "לא יגוש". דהכי נמי משמע הכא, דכיון דלא קרינא ביה בשובשבינות — לא שייך ביה למימר דשביעית משמטתה. ועל ידי כן מגיה רבי יעקב מה שיסד הפייט רבי אליהו הזקן: "זמן עשר כסף כי ילונו בחצי ימיו יעזבנו", ולישנא קמא דפרק קמא דמכות (שם) אית ליה דהמלוה לחבירו לעשר שנים שביעית משמטתו. ואין רבינו תם פוסק כן, אלא כלישנא בתרא, דאית ליה אין שביעית משמטתו, ומגיה: "זמן עשר כסף כי ילונו ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו". ואין נראה לרבינו יצחק ראיה מכאן, דלא שייכא כלל שושבינות למלוה, שהרי מכמה דברים הם חלוקים זה מזה, כדמשמע הכא. והכא הכי פירושו: אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה "לא יגוש" — ושמא לעולם לא יבא לידי "לא יגוש", שיכול לומר לו: בבתולה אני עושה עמך. או שמא לא ישא אשה. אבל מלוה, שלבסוף בא לידי "לא יגוש" — שביעית משמטתה.

ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי כו' — ואפילו למאן דאמר לעיל בפרק "יש נוחלין" (קכד, ב): מלוה לא הוי ראוי — שושבינות מיהא הוי ראוי, כי שמא לא יפרע לו לעולם.

עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים — פירוש: שיפרע לו בשתי נשים, בכל אחת חצי, שרוצה לישא זו אחר זו — יכול לומר: באחת אני עושה עמך בדרך שעשית עמי, ולא אטרח בשתים. והרב רבינו יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא: עשה עמו בשושבינות בשתי נשים, ובקש שיעשה עמו באשה אחת — יכול לומר לו: בשתשא אשה אחרת אביא לך בשתים, פירוש: ולא אתן לך הכל בזאת האשה. ומיהו,

גירסת הספרים אתי שפיר, כדפרישית.

סבלונות

1 וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּהּ, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי
2 שְׁנַיִם. נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין, מַאי טַעְמָא? כְּמִלְוֶה דָּמְיָא.
3 וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית - דְּלָאו אַדַּעְתָּא דְּהָכִי יְהַב לֵיהּ.
4 וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּהּ - דְּלָא קָרֵינָא בֵּיהּ "לֹא יִגֹּשׁ".
5 וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם - דַּהֲוָה לֵיהּ רָאוּי, וְאֵין
6 הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּרָאוּי כְּבְמוּחָזָק. אֲמַר רַב כָּהֲנָא, כְּלָלָא
7 דְּשׁוּשְׁבִינוּתָא: הָוֵה בְּמָתָא - אִיבְּעֵי לֵיהּ לְמֵיתָא. שְׁמַע
8 קַל טַבְלָא - אִיבְּעֵי לֵיהּ לְמֵיתָא. לָא שְׁמַע קַל טַבְלָא
9 - אִיבְּעֵי לֵיהּ לְאוֹדוּעֵיהּ, תַּרְעוֹמֶת אִית לֵיהּ, שַׁלּוּמֵי
10 מְשַׁלֵּם. וְעַד כַּמָּה? אֲמַר אַבָּיֵי: נָהֲגוּ בְּנֵי גְנָנָא, עַד זוּזָא
11 - אֵיתֵיהּ בְּכַפֵּיהּ אֶכְלֵיהּ בְּכַרְסֵיהּ, עַד אַרְבָּעָה - מְשַׁלֵּם
12 פַּלְגָּא, מִכָּאן וְאֵילָךְ - אִינִישׁ אִינִישׁ כְּחֵשִׁיבוּתֵיהּ. תָּנוּ
13 רַבָּנַן: עָשָׂה עִמּוֹ בְּפוּמְבֵּי, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּצִנְעָא
14 - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: בְּפוּמְבֵּי אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ
15 עִמִּי; עָשָׂה עִמּוֹ בִּבְתוּלָה, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּאַלְמָנָה
16 - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: בִּבְתוּלָה אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ
17 עִמִּי. עָשָׂה עִמּוֹ בְּשִׁנִּיָּה, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה
18 - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: לְכְשֶׁתִּשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ.
19 עָשָׂה עִמּוֹ בְּאַחַת, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּשְׁתַּיִם - יָכוֹל
20 לוֹמַר לוֹ: בְּאַחַת אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי. תָּנוּ
21 רַבָּנַן: עַתִּיר נָכְסִין עַתִּיר פּוּמְבֵּי - זֶה הוּא בַּעַל הֲגָדוֹת,
22 עַתִּיר סְלָעִים עַתִּיר תְּקוֹעַ - זֶהוּ בַּעַל פִּלְפּוּל, עַתִּיר
23 מִשְׁנֶה עַתִּיר בְּמָם - זֶהוּ בַּעַל שְׁמוּעוֹת, הַכֹּל צְרִיכִין
24 לְמָרֵי חִטְיָא - תַּלְמוּד. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב, מַאי
25 דִּכְתִיב: "כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים" זֶה בַּעַל תַּלְמוּד, "וְטוֹב לֵב
26 מִשְׁתֵּה תָמִיד" - זֶה בַּעַל מִשְׁנָה. רָבָא אָמַר: אִיפְּכָא. וְהֵיכִינוּ דְּאָמַר רַב מִשְׁרַשְׁיָא מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא,
27 מַאי דִּכְתִיב: "מַסִּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֶן בָּם"? "מַסִּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶן" -
28 אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה, "בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֶן בָּם" - אֵלּוּ בַּעֲלֵי תַּלְמוּד. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנִי
29 רָעִים" - זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֵּה תָמִיד" - זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה טוֹבָה. רַבִּי יַנַּאי
30 אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים" - זֶה אִיסְטְנִים, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֵּה תָמִיד" - זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ יָפָה. רַבִּי יוֹחָנָן
31 אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים" - זֶה רַחֲמָן, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֵּה תָמִיד" - זֶה אַכְזָרִי. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי
32 אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים" - זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֵּה תָמִיד" - זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ רְחָבָה.

ואמר

ואין שביעית משמטתה — אם עברה שביעית בינתיים, קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה. **ואין בכור נוטל פי שנים** — היכא דחוזרת לאמצע, כדתניא לעיל. **נגבית בבית דין מאי טעמא מפני שהיא כמלוה** — הכי גרסינן לה. ובספרים כתוב נגבית בבית דין וחוזרת בעונתה, מאי טעמא מפני שהיא כמלוה. דלדעת כן הלוהו שיחזיר לו בעונת שמחתו, ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה. **דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה** — שאם רצה פוחת לו, אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון. **דלא קרינא ביה לא יגוש** — שאינו יכול לדחקו בבית דין בשביעית, שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז, דאינה נגבית אלא בבית דין בעונתה, כדאמרינן במסכת מכות (ג, ב): המלוה את חבירו לעשר שנים — אין שביעית משמטתו. אף זה, לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית, הלכך בשביעית — אבתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו, דעדיין לא נשא אשה. **דהוי ליה ראוי** — ופסקינן הלכתא בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכה, ב): אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות. **הוה כבתא** — אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו. **איבעי ליה למיתי** — ונגבית בבית דין. **קול טבלא** — *אשקלנ"א בלעז, שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן. **איבעי ליה לאודועי** — ומדלא אודעיה — תרעומות אית ליה עליה, כדמפרש ואזיל, אבל שלומי מיהא משלם. **עד כמה** — דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו, שהרי לא אכל עמו. **עד זוזא כו'** — זוזא היה אוכל, הלכך זוזא פוחת מדמי שושבינותו. אית דגרסי: עד זוזא איתיה בכפיה אכלי בכסיה = בבטנו, כמו בית הכוסות. אי נמי: בכרסיה. **עד ארבע** — אם נתחייב ארבעה זוזים משושבינותו. **משלם פלגא** — דכיון דמביא ארבעה — רגילין להאכילו בריוח עד שני זוזים, וכיון דלא אכל — יפחות שנים מן הארבעה. **כחשיבותיה** — לפי מה שהוא חשוב, ומביא הרבה ורגילין לכבדו במיני מעדנים — יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל. **עשה עמו בפומבי** — בגלוי, שמחה מפורסמת. וזה שחזר ונשא גם הוא אשה — בקש לעשות חופתו בצניעות, או לפי שעת צרה היא, או שרוצה לצמצם סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין. **בפומבי אני עושה עמך** — בשמחה יתירה אני חפץ, כמו שעשיתי לך, וכן כל הנך דמפרש ואזיל. **לכשתשא אשה אחרת** — לא אשמחך יותר ממה ששמחתני, שאיני חפץ בשמחה יתירה.

תנו רבנן עתיר בנכסין — עשיר משדות וכרמים וזיתים הנראין לבריות, וגם עתיר פומבי — עושר הגלוי, כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן. **זהו בעל אגדה** — שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות, שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע, ויש לו קול חכמה. ובא להשמיענו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון — יכול לדרוש בכל מקום. **עתיר סלעים** — שולחני שמשתחר תמיד במיני מטבעות. **עתיר תקוע** — יש מפרשין: שיש לו בתים הרבה ומשתחר בהן תדיר, ומיקרי הכי על שם "ויעקב תקע את אהלו" (בראשית לא). ולי נראה — כדאמרינן במנחות (פה, ב): תקוע אלפא לשמן. עיר היא, ומשם היו מביאים שמן למנחות. ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה, כשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע. **עתיר משה** — "אנשי מדות" (במדבר יג) מתרגמינן: אינשי משחן. עתיר בדבר המדוד, כגון תבואה, שאין משתכרין בה תדיר, אלא מכניסין אותה לאוצר, ולכשתגיע עת מכירה אז ימכרנה וישתבר. והיינו נמי "עתיר במס", כמו "במוס עמדי חתום באוצרותי" (דברים לג) — דבר שמכניסין לאוצר. **זהו בעל שמועות** — שידע הלכות ומימרות האמוראין, ולכשיגיע עת הוראה — יגלה שמועותיו. **תלמוד** — סוגיית תלמוד ותרוצי משניות ובריתות. וזהו עיקר התלמוד — אין למדין הלכה מתוך משנה, כדאמרינן: התנאים מבלי עולם (סוטה כב, א). **זה בעל תלמוד** — שממית עצמו לבוין הלכות ולתרץ הוויות. **רבא אמר איפכא** — "כל ימי עני רעים" — זה בעל משנה, שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו, וגם כי בשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ. "וטוב לב" — זה בעל התלמוד, שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם, ויש בידו כח להורות הלכה למעשה. **יעצב** — לשון "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג), **זה בעל משנה** — ששונה משניות כל היום, ואין לו אלא צער, שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש. **יסכן** — לשון תמימות, כמו "ותהי למלך סוכנת" (מלכים א א), כלומר שנהנה מהן. **זה איסטנים** — מי שדעתו קצה ולבו נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה. **יפה** — שסובל הכל, דאינו מזיק לו שום לכלוך ושום דבר מיאוס. **קצרה** — כמו עצרן וקפדן, עינו רעה בשלו ובשל אחרים. **זה רחמן** — כמה עניינים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן.

ואמר

ואמר רבי יהושע בן לוי — כתיב "כל ימי עני רעים". והא איכא שבתות וימים טובים, שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא כשמואל אתא קרא לאשמועינן. וכולה רבי יהושע קאמר לה. **שינוי זוסת** = חוק. כמו ענו, שכל ימות החול אוכל פת חריבה, ובשבת אוכל בשר. הכי גרסינן: תחלת חולי — מתוך כך מתחזיל לחלות. ואית דגרסי: חולי מעיים. **כתיב בספר בן סירא** — שלמה כתב "כל ימי עני רעים", אבל בלילות כשישן — יש לו מנוחה. ובן סירא אומר: אף הלילות אין לו מנוחה, כי בשפל גגים גגו, ונמצא דלף טורדו ביום סגריר. **מעפר כרמו לכרמים** — זבל ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים, שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים, במקום שאין עשיר חפץ בו — נופל למטה, בכרמים של עשירים, שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן. **משנה השולח סבלונות** — מנהג חתנים לאחר קדושין, למדורת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן, ופעמים אוכל שם עמה. **אינן נגבין** — אם מת הוא או שמתה היא, או שחזר בו ורוצה לגרשה. שמחמת חיבת שמחת אכילה שאכל ושתה ושמח עמהן — מחל סבלונות העשוין ליבלות. אבל אין עשוין ליבלות — הדרי, אף על פי שאכל ושתה עמהן, כדתניא בגמרא. ובסבלונות סתם מיירי, דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבאו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשתמש בבית אביה, והנהו לא תלו באכילת חתן — מכלל דרישא בסתם סבלונות, והנהו תלויין בסעודת חתן, אם אכל עמהן — מחולין, ואם לאו — נגבין. **שלח סבלונות מרובין** — ופירש: כדי שיבואו עמה לבית בעלה. והוא הדין למועטים אם שלחן לכך, אלא אורחא דמילתא נקט, מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה, ומועטין — כדי שתשתמש בהן בבית אביה. **גמרא אמר רבא דוקא** — אבל שם סעודת חתן בדיר תנן אין נגבין, אבל פחות מדינר — לא מחל מידי. **אורחא דמילתא קתני** — שיעור אכילת אדם בדינר, דבאמרן: עד זוזא אכלי בברסיה. **הוא תנן** — דקתני: אם אכל שם, דמשמע הוא עצמו. **שיגרו לו** — לחתן מן סעודתם בביתו, מאי? **ורבב בשמחתו** — מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שתה על סוסו, ומת אחר כך קודם נשואין. **באושא** — כשהיתה סנהדרין לשם. דאושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין, כדאיתא במסכת ראש השנה (לא, א). **סבלונות העשוין ליבלות** — קודם נשואין — אין נגבין, דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר, כדפרישית במתניתין. **ושאין עשוין ליבלות** — כגון כגון תכשיטי זהב וכסף. **הכי גרסינן: שמע מינה אפילו פחות מדינר** — ותקשי לרבא. **מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא** — בכוס החמץ, שכן דרך השרים שותין אותו לרפואה. **אפילו שיגרו נמי** — שהרי שתה כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו. **כבית חמיו דמי** — אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן. **שבח סבלונות מהו** — היכא דהדרי סבלונות, מי הדרי שבח שהשביחו? כגון שלח לבית חמיו צאן ובקר, וילדו. **בעי רבא סבלונות העשוים ליבלות** — דאמרן דלא הדרי. אם לא בלו בשעת חזרה, אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא? **תא שמע סבלונות מועטין שתשמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין** — בשלמא דוך קמייתא, כיון דקתני עשויות ליבלות — מצית לאוקמה בדבלו. אבל הכא מילתא דפסיקא קתני: שתשתמש בהן בבית אביה, אף על פי שישנן בעין. ומיהו, הוה מצי לתרוצי (כשאין עשוין ליבלות או) כשעשוין ליבלות ובלו. אלא רבותא אשמועינן, אפילו כשעשוין ליבלות ולא בלו. **כגון בייבא וסיבכתא** — מיני צעיפים וקישורי נשים, שהן דבר מועט, ומחיל להו לגמרי, לא שנא בלו ולא שנא לא בלו. אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך. מצאתי גירסא בפירוש רבינו חננאל שאינה בספרים שלנו. הא דאמר רבא: דוקא דינר, כלומר שאם אבל בבית חמיו מה ששוה דינר, או שתה יין. אבל פחות מדינר — לא. ועלה אמרינן: מהו שישלש בסבלונות. ועלתה בתיקו. פירוש: אם שלח סבלונות במאה מנה ואבל בבית חמיו בדינר — זכו בבית חמיו בכל הסבלונות. והשתא דאבל בחצי דינר יזכו לחצי הסבלונות, והוא הדין לשליש ולרביע? והכי פירוש "מהו שישלש בסבלונות", ועלתה בתיקו. **וכלי פשתן** — כלים מפשתן חדש. **שבחא דארץ ישראל** — שממדרת לבשל פירותיה בעצרת. **דאי מעין מעניתה מענה** — אי הדרי סבלונות, וטעין: יין ושמן שלחתי לך בעצרת — לא הוזקק בדאי בכך, והדרי ליה. **שאמרו לו אשתו תותרנית היא** — חולי הוא, שאינה יכולה להרות, ומום שבסתר הוא. ותנן ב"המדיר" בכתובות (עב, ב): המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין — אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין — תצא שלא בכתובה כו', עד וחכמים אומרים: במה דברים אמורים — במומין שבסתר כו'. וזה האיש לא קבל עליו את המומין, ואם קדשה סתם וכנסה סתם ונמצאו בה מומין — תצא בלא כתובה. ומיהו, גט בעיא, כדמפרש בגמרא בפרק "המדיר". **נכנס אחריה לחורבה לבודקה** — שם, ונשא עמו בתוך חיקו צנון, לנסותה שם תריה. ויש מפרשים: כותבת נטל בתוך חיקו, ולא צנון, וקרוב לגליל היה מעשה. **אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל** — לנסותה שם תריה. שמתוך דבריה ניכר אם תריה. ועל הצנון שבתוך חיקו אמר. וללישנא דמפרש שכותבת היה עמו, לכך אמר לה ריח צנון, לדעת אם תשיבנו דבר לאמר: ריח כותבת אני מריחה, ולא ריח צנון.

אמורה

1 וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים? וְהָא אִיכָּא
2 שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים -כִּדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנוּי
3 וֶסֶת - תְּחִלַּת חוֹלִי. כְּתִיב בְּסֵפֶר בֶּן סִירָא: כָּל יְמֵי
4 עָנִי רָעִים, בֶּן סִירָא אוֹמֵר: אַף לֵילוֹת. בִּשְׁפַל גַּגִּים
5 גַּגּוֹ, מִמְּטַר גַּגִּים לְגַגּוֹ; בְּרוּם הָרִים כַּרְמוֹ, מֵעֲפַר כַּרְמוֹ
6 לְכַרְמִים. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹלֵחַ סִבְלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו, שָׁלַח
7 שָׁם מֵאָה מָנֶה וְאָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן אֲפִילּוּ בְּדִינָר
8 - אֵינָן נִגְבִּין, לֹא אָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן - הֲרֵי אֵלּוּ
9 נִגְבִּין. שָׁלַח סִבְלוֹנוֹת מְרוּבִּין שֶׁיַּחֲזִרוּ עִמָּה לְבֵית בַּעֲלָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ נִגְבִּין, סִבְלוֹנוֹת מוּעָטִין
10 שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אָבִיהָ - אֵין נִגְבִּין. **גְּמָרָא** אָמַר רָבָא: דַּוְקָא דִּינָר, אֲבָל פָּחוֹת מִדִּינָר -
11 לָא. -פְּשִׁיטָא, דִּינָר תְּנַן - מַהוּ דְּתֵימָא, הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ פָּחוֹת מִדִּינָר, וְהַאי דְּקָתָנֵי דִּינָר -
12 אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָתָנֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. "אָכַל" תְּנַן, שָׁתָה מַאי? הוּא תְּנַן, שִׁלּוּחוֹ מַאי? "שָׁם"
13 תְּנַן, שִׁגֵּר לוֹ מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁשִּׁגֵּר לְבֵית
14 חָמִיו מֵאָה קְרוֹנוֹת שֶׁל כְּדֵי יַיִן וְשֶׁל כְּדֵי שֶׁמֶן וְשֶׁל כְּלֵי כֶסֶף וְשֶׁל כְּלֵי זָהָב וְשֶׁל כְּלֵי מִילַּת,
15 וְרָכַב בְּשִׂמְחָתוֹ, וְהָלַךְ וְעָמַד עַל פֶּתַח בֵּית חָמִיו, וְהוֹצִיאוּ כּוֹס שֶׁל חֲמִין וְשָׁתָה, וּמֵת. וְזוּ
16 הֲלָכָה הֲעֲלָה רַבִּי אַחָא שַׂר הַבִּירָה לְפָנֵי חֲכָמִים לְאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: סִבְלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִין לִיבָלוֹת -
17 אֵין נִגְבִּין, וְשֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לִיבָלוֹת - נִגְבִּין; שְׁמַע מִינָּהּ אֲפִילּוּ שָׁתָה. - שְׁמָעֲתָ מִינָּהּ אֲפִילּוּ פָּחוֹת
18 מִדִּינָר? אֲמַר רַב אַשֵׁי: מַאן לֵימָא לָן דְּלָא שָׁחִקִי לֵיהּ מַרְגָּנִיתָא דְּשַׁוְיָא אַלְפָא זוּזֵי וְאִשְׁקְיָהּ?
19 - שְׁמָעֲתָ מִינָּהּ אֲפִילּוּ שִׁגְּרוּ לוֹ. - דִּלְמָא כָּל פֶּתַח בֵּית חָמִיו כְּבֵית חָמִיו דָּמֵי. אִיבַּעְיָא לְהוּ:
20 מַהוּ שֶׁיְּשַׁלֵּשׁ? שֶׁבַח סִבְלוֹנוֹת, מַהוּ? כֵּיוָן דְּאִי אִיתְּנְהוּ לְדִידֵיהּ הָדְרֵי - בְּרִשּׁוּתֵיהּ שְׁבוּחַ, אוֹ
21 דִּלְמָא כֵּיוָן דְּאִי אָבְדִי אוֹ מְגַנְּבִי בְּעֵי שַׁלּוּמֵי לֵיהּ - בְּרִשּׁוּתָא דִּידֵהּ שְׁבוּחַ? תֵּיקוּ. בְּעֵי רָבָא:
22 סִבְלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִין לִיבָלוֹת וְלֹא בָּלוּ, מַהוּ? תָּא שְׁמַע: וְזוּ הֲלָכָה הֶעֱלָה רַבִּי אַחָא שַׂר הַבִּירָה
23 לְפָנֵי חֲכָמִים בְּאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: סִבְלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִין לִיבָלוֹת - אֵין נִגְבִּין, וְשֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לִיבָלוֹת -
24 נִגְבִּין; מַאי לָאו אַף עַל גַּב דְּלָא בָּלוּ? - לָא, דְּבָלוּ. תָּא שְׁמַע: סִבְלוֹנוֹת מוּעָטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ
25 בָּהֶן וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ - אֵין נִגְבִּין - תִּרְגֹּמָהּ רָבָא: בִּייבָא וְסִבְכְּתָא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
26 רַב: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁשִּׁגֵּר לְבֵית חָמִיו יַיִן חָדָשׁ וְשֶׁמֶן חָדָשׁ וּכְלֵי פִשְׁתָּן חָדָשׁ בַּעֲצֶרֶת.
27 -מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? -אִיבַּעְיָא אֵימָא: חֲשִׁיבוּתָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָא מַשְׁמַע לָן; וְאִיבַּעְיָא
28 אֵימָא: דְּאִי טָעֵין - טַעֲנָתֵיהּ טַעֲנָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁאָמְרוּ לוֹ
29 אִשְׁתּוֹ תּוֹתְרָנִית הִיא, וְנִכְנַס אַחֲרֶיהָ לְחוּרְבָּה לְבוֹדְקָהּ; אָמַר לָהּ: רֵיחַ צְנוֹן אֲנִי מְרִיחַ בַּגְּלִיל,

אמורה

סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין — והא דתנא: מרובין שתביא עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין — היינו אין עשוין לבלות, ומועטין היינו עשוין לבלות. אי נמי, במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות, אבל במרובים — אפילו בבלות נמי נגבין. **איבעיא** להו מהו שתשלש — פירוש: אמילתא דרבא קאי, דאמר: דוקא אבל דינר, אבל פחות מדינר לא. וקא אמר: אם אבל פחות מדינר, מהו שתגבה לפי מה שאכל, אם אבל חצי דינר — תגבה החצי? ולישנא ד"תשלש" — כמו: משלשין בממון ואין משלשין במכות (מכות ה, א). מפי רבי. **תרגמה** רבא בייבא — פירש רבינו שמואל: דהוא הדין דהוה מצי לשנויי: לא, והוא דבלו. ורבינו יצחק אומר: דבשלמא בברייתא מיירי בבלו, אלא מתניתין דלא מיירי בבלו — לא מיתוקמא בבלו.

נכנס

נכנס אחריה לחורבה לבודקה — פירש רבינו יעקב: דבארוסה מיירי, ובא לראות אם היא תותרנית אם לאו, ואם אינה תותרנית — ישאנה. ואמרו חכמים: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה, ולא לשם נישואין נכנס, ולכן אם מתה — לא יירשנה. אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה — היה יורשה. וכגון שהחזירוה שלו, כדאמר בכתובות פרק "נערה" (מה, ב): לעולם היא ברשות האב, היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו — יורשה, דחצר דידיה לנשואין. ולפירוש זה לא היתה תותרנית, אלא כותבות היו בחיקו כמו שאמרתה, או היתה יודעת שצנון היה, ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הצנון. ורבינו שמואל פירש: שנשאה כבר ונמצאת תותרנית, שהיה בדעתו לגרשה. ומיהו קשיא, דלא הוה ליה למימר: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה, אלא הוה ליה למימר: הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפירש רבינו שמואל מכח הך, דהא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות — לאו ראיה היא, כדפרישית, שהרי לאו נשואה היתה. ומההיא דגיטין (יח, א) נמי אין ראיה, דהא בן רבי יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (יז, ב) לא סבירא להו הכי, אלא לרבי יוחנן מוציאין פירות משעת [נתינה, ולריש לקיש משעת כתיבה. ולמאי דמפרש רבינו יצחק התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה, דהא איכא נמי בין רבי שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה. **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי — מוהרי הדרי, והיינו סבלונות. ותרי גווני מוהרי, כדפירש רבינו שמואל בן מאיר לעיל. **מאן** תנא דאזיל בתר אומנדא כו' — צריך עיון אי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים. ובפרק שני דקדושין (מט, ב) הארכתי בה. **רבי** שמעון שזורי היא — והוא הדין היה יכול לומר רבנן דידיה. אלא לרבי שמעון ומחלוקתו קאמר. אי נמי, משום דרבי שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומנדא יותר מדרבנן דידיה, להכי נקט רבי שמעון שזורי.

מנין

1 אֲמָרָה לֵיהּ: מַן יָהֵיב לָן מִכּוֹתְבוֹת דִּידִיחוֹ וְאָכְלִנָא
2 בֵּיהּ נְפַל עֲלָהּ חוּרְבָּה וּמֵתָה; אָמְרוּ חֲכָמִים:
3 הוֹאִיל וְלֹא נִכְנַס אַחֲרֶיהָ אֶלָּא לִבּוֹדְקָהּ, מֵתָה
4 - אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ. "סִבְלוֹנוֹת מוּעָטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
5 בְּבֵית אָבִיהָ" וכו'. יְתִיב רַבִּין סָבָא קַמֵּיהּ דְּרַב
6 פַּפָּא וְיָתֵיב וְקָאָמַר: בֵּין שֶׁמֵּתָה הִיא וּבֵין שֶׁמֵּת
7 הוּא, הָדַר הוּא - סִבְלוֹנוֹת הָדְרִי, מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה
8 לָא הָדַר; הֲדַרָא בָּהּ אִיהִי - הֲדַרָא אֲפִילּוּ כִּישָׁא
9 דְּיַרְקָא. אֲמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְשָׁמִין
10 לְהֶן דְּמֵי בָּשָׂר בְּזוֹל. עַד כַּמָּה בְּזוֹל? עַד תְּילְתָּא.
11 **מִשְׁנָה** שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים
12 וְשִׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת, לֹא שִׁיֵּיר
13 קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - אֵין מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת. **גְּמָרָא**
14 מַאן תַּנָּא דְּאָזְלִינַן בָּתַר אוּמְדָּנָא? אֲמַר רַב נַחְמָן:
15 רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא הִיא; דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָלַךְ
16 בְּנוֹ לְמְדִינַת הַיָּם, וְשָׁמַע שֶׁמֵּת בְּנוֹ וְעָמַד וְכָתַב
17 כָּל נְכָסָיו לְאַחֵר, וְאַחַר כָּךְ בָּא בְּנוֹ - מַתְּנָתוֹ
18 מַתְּנָה; רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אֵין מַתְּנָתוֹ
19 מַתְּנָה, שֶׁאִלְמְלֵא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹ קַיָּים - לֹא
20 הָיָה כּוֹתְבָן. רַב שֵׁשֶׁת אֲמַר: רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי
21 הִיא; דְּתַנְיָא, בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר
22 וְאָמַר "כִּתְבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי" - הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ
23 וְיִתְּנוּ. חָזְרוּ לוֹמַר: אַף הַמְפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא;
24 רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף הַמְסוּכָּן. וְרַב נַחְמָן
25 מַאי טַעֲמָא לָא מוֹקִים לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי? -שֶׁאֵנִי הָתָם, דְּאֲמַר "כִּתְבוּ".
26 מַאי טַעֲמָא לָא מוֹקִים לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא? -אוּמְדָּנָא דְּמוּכָח שָׁאנֵי. מַאן תַּנָּא
27 לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנַן: הֲרֵי שֶׁהָיָה חוֹלֶה וּמוּטָּל בְּמִטָּה, וְאָמְרוּ לוֹ: נְכָסֶיךָ לְמִי? וְאָמַר לָהֶן:

דומה

אמרה ליה — דרך שחוק. **מאן יהיב** לן **מכותבות** דידיחו — שהן מתוקים, ונאכל עם הצנון שהוא חד. שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הצנון, שזה חד וזה מתוק, ומתקן זה את זה. ולפי שהבינה שלנסותה נתכוין השיבתו דרך שחוק כך. וללישנא דאמרינן שנטל עמו כותבת, אמרה: כותבות דידיחו אני מריחו, ולא צנון. ירידו נקראת עיר התמרים, והיינו כותבות. **נפלה עליה חורבה ומתה** — ובא הבעל לפני בית דין, והיה רוצה לירש את אשתו. ואמרו חכמים: הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה, אלא לבודקה ולגרשה, ומתה בתוך כך — אינו יורשה. אית דגרסי הכי, ומוקי לה בארוסה. ולא נהירא לי, דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה — לא ירית לה, כדתני חנן בר אמי: אשתו ארוסה לא אונן כו', מתה אינו יורשה, דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה, כדנפקא לן (בבא בתרא קט, ב) ירושת הבעל מ"שארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה" — דהיינו לאחר שנכנסה לחופה. הלכך בנשואה מוקמינן לה, והכי גרסינן: ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה, מתה אינו יורשה. דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום, ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו — אינו זוכה בירושה. ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה, שיש בדעתו לגרשה — שוב אינו יורשה, כדאמרינן במסכת גיטין (יח, א): משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות. **ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה** — איהו, ומגרש לה. **סבלונות הדרי** — כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות, ששלח סתם. אבל אוכלא ומשתיא ששלח בבית חמיו — לא הדרי מסתמא, אם אבל מסעודת חתן שם בדיר, דהיינו עשוין ליבלות, הלכך מחולין כדתניא לעיל. **אם** פירש "על מנת שיחזורו לי" — הדרי, לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין, כדמפרש במתניתין. אבל אי הדרא בה איהי — אפילו כישא דירקא הדרא — אגודה של ירק. אבל קדושין לא הדרי, כדאמרינן לעיל: גזירה שמא יאמרו כו'. **ושמין לחן הבשר בזול** — כשיחזורו לו אוכל ומשקה שהאכילתם והשקם — ישומו בזול, כדמפרש לקמיה, לפחות שליש מדמיו. שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה, שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו. ומיהו, בזול מידא מחזיר. והכי נמי אמרו (בבא קמא כב, א) גבי אבלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית — דמי עמיר בזול, או דמי שעורים בזול. וכן (כתובות לד, ב) גבי הניח להם שאולה שחטוה ואכלוה — משלמין דמי בשר בזול. ומהכא פשטינן לכל בזול, דהיינו כל הדמים חסר שליש: כל זוזא חשבינן ואמרינן לשלומי בארבעה דנקי — ארבע מעות, דהיינו שני חלקי דינר. שהרי שש מעה בסף דינר, ודנקא היא מעה. **משנה שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים** — והוא הדין אם חילק על פיו בלא כתיבה, שאמר "נכסיי לפלוני", כדתניא לקמן (קנו, ב) באמן של בני רוכל שמתה, וקיימו חכמים את דבריה. וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע בשכתב או נתן מתנה זו, או שכתב בשטר "כד קציר ורמי בערסיה", כדאמרינן לקמן בגמרא. **שייר קרקע כל שהוא** — כשיעור המפורש בגמרא. **מתנתו מתנה** — דמתנת שכיב מרע במקצת, אם עמד מחליו — אינו חוזר. וכגון שכתוב בו קנין, כדפסקינן לקמן בגמרא: והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין, אף על גב דמית. ומצוה מחמת מיתה במקצת לא בעי קנין. והוא דמית, [ואל אם] עמד — חוזר, אף על גב דקנו מיניה, דהואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו. **מתנתו מתנה** — דהואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא. הלכך, בין עומד מחליו בין מת — מתנתו קיימת, דשלא מדאגת מיתה נתן. **לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה** — ואם עמד — חוזר, אפילו קנו מידו. שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן, ועל מנת שאם לא ימות לא יתקיים מתנה. דמדלא שייר מידי, אמרינן: לאו אדעתא דהכי יהב ליה, שאם יעמוד מחליו ימות ברעב ויצטרך לבריות. אבל אם מת מידא מתנתו מתנה, בין שייר בין לא שייר, כדמוכח בגמרא: אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, רואין: אם כמחלק מת קנו כולן כו'. ואפילו לא קנו מידו — קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי, דדברי שכיב מרע כבתובין וכמסורין דמו. וטעמא מפרש בגמרא. ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה, ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צואה. אבל מצוה מחמת מיתה, אפילו שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה — אין מתנתו מתנה, אלא אם עמד — חוזר, כדפסקינן לקמן בגמרא, וכדפרישית. **גמרא מאן תנא** — דסבירא ליה דאזלינן בתר אומנדא דדעתא דנותן מתנה, אף על פי שלא פירש — כמי שפירש דמי? דקתני: היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים, ולהכי לא שייר, ואדעתא דהכי יהב, שאם יומות — תתקיים המתנה, ואם יעמוד — תחזור לו, ולא תתקיים המתנה. **ועמד וכתב נכסיו לאחרים** — כששמע שמת בנו, אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן. **מתנתו מתנה** — אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו, דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה. ומתניתין רבי שמעון בן מנסיא היא, דקתני הכא: לא שייר — אין מתנתו מתנה, דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו. **היוצא בקולר** — ליהרג, ואין דעתו מיושבת עליו כל כך, וכשאמר "כתבו" — על מנת לתת לאשתו אמר, אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר "תנו". **המפרש** — מיבשה לים. **אף המסוכן** — קרוב למיתה, שדעתו שיכתבו ויתנו, דלפטור את אשתו מן הייבום נתכוין. **שאני התם דאמר כתבו** — גלי דעתיה שרוצה לתת גט, דאי לאו לגרשה — כתיבת גט מה צורך? **אומדנא דמוכח שאני** — שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת. אבל חולה, כיון דרוב חולין לחיים, והוא לא צוה מחמת מיתה — ליכא אומדנא דמוכח כולי האי

דומה

דומה — כלומר, כמדומה הייתי שיש לי בן, עכשיו שנודע לי שאין לי בן. **אין מתנתו מתנה** — דאילו היה יודע שיש לו בן, או שאשתו מעוברת — לא היה נותן. **דלמא צעריה קמדכר** — ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו, אלא כמתאונן על בנו שמת. ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו, וזה אין לו בן לירש, ומתוך כך נזכר צער מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו. וליכא אומדן דעתיה כל כך, דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן, דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך — קא משמע לן דדוקא קאמר, וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי, ודברי הכל היא.

מנין למתנת שכיב מרע — שקונה בדבור בלא קנין סודר. כגון מצוה מחמת מיתה, דפסקינן לקמן (קנא, ב) דלא בעי קנין אפילו במקצת והוא דמיית. אי נמי, שכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור, ומית. **שנאמר והעברתם את נחלתו** — דהוה מצי למכתב: איש כי יموت ובן אין לו — נחלתו לבתו וכו', "והעברתם" יתירא הוא. ורבינו חננאל פירש: מדכתיב "את נחלתו" "את" רבויא הוא. ולא נהירא, דהא אמרינן לקמן: דהיא מיבעי ליה לכדתניא רבי אומר כו', "והעברתם" דריש ולא דריש "את", אלמא לעיל נמי דריש אידך מלשון העברה. ואית דמפרשי: מדשני קרא בדבוריה, דמצי למכתב "ונתתם" כדכתיב באינך. ולא נהירא נמי האי לישנא, דהא "ונתתם" נמי חשבינן מיותר באותה סוגיא, דהכי הוה ליה למכתב: איש כי יموت ובן אין לו נחלתו לבתו, ואם אין לו בת נחלתו לאחיו. וכן כולם. הלכך כל "והעברתם" "ונתתם" מיותרים הם, כן נראה בעיני. **שהיא כזו** — ברשות הבת, שהיא בלא קנין. **ונתתם את נחלתו כו'** — קרא יתירא הוא, דמצי למכתב: ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו לאחיו, וכן כולן. **הואיל ובנה או בעלה** — שהן משבט אחר, יורשין אותה. והכי אתא קרא לאשמועינן: והעברתם את נחלתו משבטו — על ידי בתו שתירשנו, ושמא תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר, ותמות ויירשנה. **צו לביתך** — אלמא צואת שכיב מרע בעלמא קונה. **שלשה דברים צוה אחיתופל** — הכי הוה קים להו. **ואל תמרדו במלכות בית דוד** — שלא אירע לו יפה. **ויום טוב של עצרת** — דהיינו שבועות, אם תראהו ברור — צא, ולא יום המעונן — זרעו חטים, שמצליחין באותה שנה. "כעצם השמים לטוהר" (שמות כד) מתרגמינן: לברירו. **בלול** — מעורב, יום המעונן. **ורוח צפונית מנשבת בו** — שמפזרת את העבים, כדכתיב (איוב לז) "מצפון זהב יאתה" — רוח צפונית מאיר את היום בזהב. **אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה** — סימני תבואות אם יצליחו אם לאו — אדרב יצחק סמכינן, ולא אסימני עצרת, בשביל שבחג נידונין על המים. **כלפי צפון** — רוח דרומית מנשבת בו ומטהו כלפי צפון. **ופירותיהן מרקיבין** — ומתוך שאינן יכולין להשמר — נמכרין בזול. **כלפי דרום** — רוח צפון מנשבת בו. **מפני שגשמי שנה מוצטין** — ובאותם הגשמים מתברכין הפירות הנזרעין, ושבאוצרות משתמרין ונמכרין ביוקר — הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים. **למזרח כולן שמחים** — שמערבית ממטרת במדבר, ופירות אינן ביוקר. **כולן עצבין** — שמזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול, ופירות קרקע אינן צומחים. אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה. **ורמינהי** — מדקר ברייתא דקתני איפכא. **בשעה שהביאו שליש** — דאין צריכין למטר. שולחן **בצפון** — כדכתיב (שמות כו) "והשלחן תתן על צלע צפון", והמנורה בדרום כדכתיב (שם) "ואת המנורה נכח השלחן". **האי מרבי דידיה כו'** — כל אחד מגדל את שלו; לחם חטין על השלחן בצפון — וצפונית יפה לחטים, שמן זית מדליקין במנורה שבדרום — ודרומית יפה לזיתים. **הא** לן — לבני בבל השוכנים במצולה, וארצנו מלוחלחת ואינה צריכה למטר כל כך — לדידן מיתנייא ברייתא שמערבית קשה, לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל, ומזרחית יפה. וברייתא קמייתא דמתניא איפכא — להו, לבני ארץ ישראל שארצם גבוהה, וצריכין למטר הרבה. **כולה שתא חמימא** — כלומר, רוב השנה.

לתפלתו

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה כו' — לאו מן התורה דוקא קאמר, דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה ועשאוה כשל תורה, אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר. והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מ"והעברתם" — הכי פירושו: מאי טעמא לא מפיק אסמכתא דידיה מן "והעברתם". וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (ה, א) גבי ציון שהוא מדרבנן, ופריך התם: והא (מהכא נפקא) וצריך להיות: להכי הוא דאתי? והא מיבעי ליה לכדתניא כו', ועל כרחך ציון מדרבנן היא, כדאמר בפרק "דם הנדה" (נדה נז, א).

הכל צופין לעשן המערבה כו' — בפרק קמא דיומא (כא, ב) פריך לה מדתנן: לא נצדחה הרוח עשן המערבה. ומשני לה שפיר.

לא קשיא הא לן והא להו — פירש רבינו שמואל: דרוח מזרחית מונעת את המטר. וקשה: דאמר לעיל בפרק "לא יחפור" (כה, ב): "ורחב מים במרצק" — זו רוח מזרחית, משמע שמביאה מים על כן נראה לפרש דמביאה מים, אלא שבארץ ישראל יפה ובבבל קשה, שהארץ מלוחלחת מליאה מים. ומה שפירש כלפי מערב הכל עצבין לפי שמזרחית מונעת מטר — לא היה לו לפרש כן. אלא, לפי שמביא מים יותר מדאי.

לתפלתו

1 דומה שיש לי בן, עכשיו שאין לי בן - נכסי לפלוני;
2 היה חולה ומוטל במטה, ואמרו לו: נכסיו למי? אמר
3 להן: דומה שאשתי מעוברת, עכשיו שאין אשתי
4 מעוברת - נכסי לפלוני, ונודע שיש לו בן או שהריתה
5 אשתו מעוברת - אין מתנתו מתנה; לימא, רבי
6 שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן? - אפילו תימא רבנן,
7 "דומה" שאני. -ודקארי לה מאי קארי לה? - מהו
8 דתימא: צעריה הוא דקא מדכר, קא משמע לן. אמר
9 רבי זירא אמר רב: מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן
10 התורה? שנאמר: "והעברתם את נחלתו לבתו", יש
11 לך העברה אחרת שהיא כזו, ואי זו? זו מתנת שכיב
12 מרע. רב נחמן אמר רבה בר אבוה, מהכא: "ונתתם
13 את נחלתו לאחיו", יש לך נתינה אחרת שהיא כזו,
14 ואי זו? זו מתנת שכיב מרע. ורב נחמן, מאי טעמא לא אמר מ"והעברתם"? -ההוא מיבעי
15 ליה לכדרבי; דתניא, רבי אומר: בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה, אין לך
16 שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת, הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה. ורבי זירא, מאי
17 טעמא לא אמר מ"ונתתם"? -אורחיה דקרא הוא. רב מנשיא בר ירמיה אמר, מהכא: "בימים
18 ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו
19 לביתך כי מת אתה ולא תחיה" - בצואה בעלמא. רמי בר יחזקאל אמר, מהכא: "ואחיתופל
20 ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק"
21 - בצואה בעלמא. תנו רבנן, שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו: אל תהיו במחלוקת,
22 ואל תמרדו במלכות בית דוד, ויום טוב של עצרת ברור - זרעו חטים. מר זוטרא אמר:
23 בלול איתמר. אמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב: לא ברור - ברור ממש, ולא בלול - בלול
24 ממש, אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו - זה הוא ברור. אמר ליה רבי אבא לרב
25 אשי: אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה, דאמר רב יצחק בר אבדימי: מוצאי יום טוב
26 האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה, נטה כלפי צפון - עניים שמחים ובעלי בתים
27 עצבין, מפני שגשמי שנה מרובין ופירות מרקיבין; נטה כלפי דרום - עניים עצבים ובעלי
28 בתים שמחין, מפני שגשמי שנה מועטין ופירות משתמרין; נטה כלפי מזרח - הכל שמחין;
29 כלפי מערב - הכל עצבין. ורמינהי: מזרחית - לעולם יפה, מערבית - לעולם קשה, רוח
30 צפונית - יפה לחטים בשעה שהביאו שליש, וקשה לזיתים בשעה שניציו, ורוח דרומית -
31 קשה לחטין בשעה שהביאו שליש, ויפה לזיתים בשעה שניציו; ואמר רב יוסף, ואיתימא
32 מר זוטרא, ואיתימא רב נחמן בר יצחק, וסימנך: שלחן בצפון ומנורה בדרום, האי מרבי
33 דידיה והאי מרבי דידיה - לא קשיא: הא לן והא להו. תניא, אבא שאול אומר: יום
34 טוב של עצרת ברור - סימן יפה לכל השנה כולה. אמר רב זביד: האי יומא קמא דריש
35 שתא, אי חמים - כולה שתא חמימא, אי קריר - כולה שתא קריר. למאי נפקא מינה?

לתפלתו

לתפלתו של כהן גדול — שיתפלל שאם חמה — לא תהיה חמה יותר מדאי, ואם קרירא — לא תהיה קרירא יותר מדאי.

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול כו' — פירש רבינו שמואל: דלמאן דדאין דינא דגרמי — דהה מוחל צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו. ואומר רבינו יצחק:

אין צריך להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות, ולא כל השטר. וראיה לדבר — מדאמר בפרק "החובל" (בבא קמא פט, ב): אלא הא דתניא: וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה, ואמאי לא הפסידה? תובין לה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה, דהאי חבלה דאי מחלה לה גבי בעל — ליכא קפידא ומוקי לה כרבי מאיר. ומשמע: דוקא גבי בעל יכולה למכור, אבל לגבי אחריני — לא תוכל למכור כי האי גוונא, פן תמחלנה לבעלה. והיאך תמחלנה לרבי מאיר, דאית ליה ב"הגחל קמא" (שם ק, א) דינא דגרמי? על כן נראה, אפילו למאן דאית ליה דינא דגרמי — היינו דוקא לענין שיש לשלם מה שנתנו בה הלקוחות, ולא כל דמי הכתובה שהפסידתם. והא דאמר ב"הגחל קמא" (שם צח, ב): מאן דדאין דינא דגרמי מגבי שטרא מעליא, גבי שורף שטרותיו של חבירו, וכן בפרק "הכותב" (כתובות פו, א) על דך מלתא דשמואל — לאו דוקא נקט "שטרא מעליא", שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו בה הלוקחין. אלא משום דנקט לעיל התם "ניירא בעלמא קלאי מינך" — נקט בתר הכי "שטרא מעליא". ועוד ראיה מרב נחמן, דאית ליה ב"הגחל בתרא" (בבא קמא קטז, ב) דינא דגרמי, גבי הדוא גברא דאחווי אכריא דחבריה, אתא לקמיה דרב נחמן חייביה כו'. ואילו בפרק "הכותב" (כתובות פה, ב) אמר: קריבתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה ואיגרשא ושכיבא, אתו לקוחות וקחבני לה לברתה כו'. אמר רב נחמן: מאן לימא לה דתיזיל ולימחלה לכתובתה לגבי אבוה, והדר תירתה מיניה. ומה תרויח לרב נחמן? הא איהו גופיה אית ליה ב"הגחל בתרא" דינא דגרמי, ואם כן צריכה להחזיר לו כל הדמים, ומה תרויח בזה? אלא שמע מינה שתרוויח בזה שלא היתה צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה. ואם תאמר: מכל מקום הפסידתם הרבה, שהרי גרושה היתה, והיה להם ללקוחות אז לגבות בכתובתה מן הגרושה ואומר רבי: דשמא קטנה היתה, ולא היו יכולים אז לגבות ממנה כלום. ומכל מקום מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות, כדאמר ב"הנוקין" (גיטין נט, א) דמתנתה מתנה. עוד קשה לי: רב נחמן איך השיאה עצה למחול כתובת אמן? והא אמר בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כב, ב) דרגמא בנזקין אסור. פירוש, אף על גב דפטור הוא — איסורא מידא איכא. וכל שכן למאן דדאין דינא דגרמי כמו רב נחמן, דאיכא איסור יותר בשמורה לה למחול, דאפילו בגרגמא בנזקין שפטור לגמרי אסור, וכל שכן דינא דגרמי שיש מחייבין, שאסור ואומר רבינו יצחק: דכיון שהיה לה הפסד לדבר — שרי. וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר, שמחזרת להם מה שנתנו בה. ועוד ראיה, מדאמר בפרק שני דקדושין (מז, ב): "התקדשי לי בשטר חובי" או שהיה לו מלוה ביד אחרים (וקדושה) [צריך להיות] והרשה עליידו, רבי מאיר אומר: מקודשת, וחכמים אומרים: אינה מקודשת. ומסקנא דמילתא דפליגי בדשמואל, דאמר שמואל: המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו — מחול. מאן דאמר אינה מקודשת — אית ליה דשמואל, דלא סמכה דעתה, כי שמא ימחול. ואם צריך להחזיר כל הדמים — למה ימחול? ושפיר סמכה דעתה ועוד, דקאמר התם בתר הכי, דסמכה דעתה דלא שביק נפשה ויהיב לאחריני. הוה ליה למימר שיתחייב לשלם הכל אם ימחול ומיהו, יש לדחות, כי שמא היה לה ברשת לבוא לבית דין ולתבוע מבעלה מה שמחלה, ולכך לא סמכה דעתה בכך יותר. ועוד ראיה, ממה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (יט, ב) גבי מצא שובר, בזמן שהאשה מודה — יחזיר לבעל. וליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה אלא עד תשרי, ואזלה וחבנתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן עד תשרי, ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן, ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואמר רבא: שמע מינה איתא לדשמואל, דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו'. פירוש: ואם כן — לא טריף שלא כדין, שהרי יכולה היא למחול לבעלה. ותימה: למאן דדאין דינא דגרמי, איך יטרוף שלא כדין? והלא אם תמחול לבעלה — יחזורו עליה הלקוחות ויגבו ממנה הכל על כן נראה שאין צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה. ומיהו קשה לי: מכל מקום יטרוף לקוחות שלא כדין, שהרי יחזורו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר רבינו יצחק: דבדבר מועט כזה אין לחוש, דאין כאן טריפה שלא כדין. ועוד הוה קשיא לי: דהא הוה מצי התם למיפרך מגרושה שבתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, ואולה וחבנא לכתובה דמניסן ועד תשרי, ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן, ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין. וכיון שהיא גרושה — אם כן מוכרת כתובתה בדמים יקרים, ואם כן הפסידה הרבה ללקוחות, וטורף בעלה שלא כדין — שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם ואי הוה מוקי לה לההיא ברייתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי — הוה אתי שפיר, אך לא היינו יכולים עוד להביא ממנה ראיה. ומיהו, לפי מה שפירש רבינו יצחק בפרק קמא דבבא מציעא, דבגרושה ליכא למיחש הכי — הוה אתי שפיר. וכן הוא עיקר, כמו שפירש שם, דלא הוי מצי למיפרך מגרושה. ואם תאמר: מאי האי דקאמר בפרק קמא דבבא מציעא (כ, א) שמע מינה איתא להא דשמואל דאמר המוכר שטר חוב כו'? ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, והלכה והכניסתה לבעלה, שאז אינה יכולה למחול, דידו כידה, כדאמר ב"הכותב" (כתובות פה, ב) וצריך לומר דמיירי שיודעין שאין לה בעל. **אלא** אינה בשל תורה כו' — מה שפירש רבינו יעקב שאין להוכיח מכאן דמכר שטר חוב חל מן התורה — פירשנו לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (עו, ב).

שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאבל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום למימרא דסבר רבי נחמן מילתא דליתא בבריא — שאינו יכול להקנות הדירה, דדבר שאין בו ממש הוא. ופירות הדקל — דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

- לְתִפְלָּתוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. וְרָבָא אָמַר רַב נַחְמָן:
- מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע מִדְּרַבָּנַן בְּעָלְמָא הִיא, שֶׁמָּא הִטְּרַף
- דַּעְתּוֹ עָלָיו. -וּמִי אֲמַר רַב נַחְמָן הָכִי? וְהָא אֲמַר
- רַב נַחְמָן, אַף עַל גַּב דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַמּוֹכֵר שְׁטַר
- חוֹב לְחֲבֵירוֹ וְחָזַר וּמְחָלוֹ - מָחוּל, וַאֲפִילּוּ יוֹרֵשׁ מוֹחֵל,
- מוֹדֶה שְׁמוּאֵל, שֶׁאִם נָתְנוּ בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע דְּאִינוּ
- יָכוֹל לְמֹחֲלוֹ; אִי אָמַרְתְּ בְּשֶׁלָּמָא דְּאוֹרַיְיתָא - מִשּׁוּם
- הָכִי אֵינוּ יָכוֹל לְמֹחוֹל, אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ דְּרַבָּנַן הִיא,
- אַמַּאי אֵינוּ יָכוֹל לְמֹחוֹל? אֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה וַעֲשָׂאוּהָ
- כְּשֶׁל תּוֹרָה. אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: שְׁכִיב מְרַע
- שֶׁאָמַר "יְדוּר פְּלוֹנִי בְּבַיִת זֶה", "אֹכַל פְּלוֹנִי פֵּירוֹת
- דֶּקֶל זֶה" - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיֹּאמַר: "תְּנוּ
- בַּיִת זֶה לְפְלוֹנִי וְיָדוּר בּוֹ", "תְּנוּ דֶּקֶל זֶה לְפְלוֹנִי
- וְיֹאכַל פֵּירוֹתָיו". לְמֵימְרָא, דְּסָבַר רַב נַחְמָן: מִילְּתָא
- דְּאִיתָא בְּבְרִיא אִיתָא בִּשְׁכִיב מְרַע, דְּלֵיתָא בְּבְרִיא
- לֵיתָא בִּשְׁכִיב מְרַע? וְהָא אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן:

שכיב

לתפלתו של כהן גדול — שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה. ועתה לפי הענין שיראה בראש השנה יתפלל ביום הכפורים. **מתנת שכיב מרע** — שקונה באמירה בעלמא — אינה מן התורה, וקראי דלעיל עצה טובה קא משמע לן, שיצוה לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לצוות, הן על ידי קנין הן על ידי דבור, כגון דברים שאין צריכין קנין, שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום, וממונו וחפציו ביד מי והיכן מונחין. אלא מדרבנן בעלמא קונה, גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו, ולא יוכל להקנות, ונמצאת צוואתו בטלה. וקשיא לי: מה בכך אם תבטל? מאחר שאינו קונה באמירה — תבטל ותבטל ולישנא אחרינא מפרשינן, ונראה בעיני, דלהכי תקון רבנן שיקנו בדריו באמירה, שאם אין בדריו נקנין — חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער, שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו. **מי אמר רב נחמן הכי** — דמדרבנן היא ולא מדאורייתא. **המוכר שטר חוב** — שחייב לו לוה למלוה ממון, ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח, ומכרו לו, וכתב לו "קני לך וכל שעבודיה". אי נמי — כדפסקינן התם הלכתא: אותיות נקנות במסירה, בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא עז, א). **וחזר** — המוכר ומחל ללוה. **מחול** — דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו, ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה. ומיהו, מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח, דהא הלכתא היא דדיינינן, דינא דגרמי, וזה הפסיד מעותיו בשורף שטרותיו של חבירו, דקיימא לן דחייב מההוא עובדא דכפייה רפרם לרב אשי ואגבי מניניה כי בשורא לצלמי. **ואפילו יורש** — של מלוה, מוחל. וסברא הוא, דלא אלים כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב במקום המלוה או היורש, אך לא נעקר שעבודו מן המלוה, וקרינא ביה "עבד לוה לאיש מלוה", ויכול למחול שעבודו. **מודה שמואל שאם נתנו** — המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע. וכגון שחלק כל נכסיו. אי נמי, על ידי קנין, כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת. אי נמי, בלא קנין, דכיון דמסרו לו בחייו — אין לך קנין גדול מזה. ומיהו, אם עמד — חזור אם מתנת שכיב מרע במקצת הוא, כדפסקינן לקמן. דאינו יכול למחול, דדברי שכיב מרע כבתובין וכמסורין דמו, ואלימי מנתנת בריא. ואין היורש יכול למחול. **ומשני: אינה של תורה** — אלא מדרבנן היא. **ועשאוה כשל תורה** — ומשום טירוף דעתו, כדאמרן לעיל. **אמר רב נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאבל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום** — שהדירה אין בה ממש להקנותה, ופירות דקל נמי — אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. וכיון דמתנת בריא אפילו בקנין סודר לא קני, דמילי לא מיקנו אלא גם כן הקנה לו החפץ, כגון דקל לפירותיו ובית לדור — מתנת שכיב מרע נמי לא קניא. דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע. שאין שכיב מרע חמור מן הבריא. אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא, והיכא דאין קנין מועלת בבריא — אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי. הלכך אין מועיל עד שיאמר "תנו בית זה לפלוני" כו'. **למימרא דסבר רב נחמן כו'** — לא אלים כח השכיב מרע יותר מן הבריא, אלא שאמירתו קונה בקנין סודר דבריא. הלואתי

הלואתי לפלוני — ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני, ויפרעם לו הלוה במקומי — נתקיימו הדברים, ותהא הלואתו לפלוני. ואף על גב דבבריא ליתיה, דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה, דלהוצאה ניתנה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אלא אם כן מלוה בשטר, וכגון שמסר לו השטר.

שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר "תְּנוּ הַלְוָאָתִי לְפְלוֹנִי" - הַלְוָאָתוֹ לְפְלוֹנִי, וְאַף עַל גַּב דְּלֵיתֵיהּ בְּבְרִיא רַב פַּפָּא אָמַר: הוֹאִיל וְיוֹרֵשׁ יוֹרְשָׁהּ. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא אָמַר: הַלְוָאָה אִיתָא בְּבְרִיא, וְכִדְרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: "מָנָה לִי בְּיָדֶךָ תְּנֵהוּ לְפְלוֹנִי", בְּמַעֲמַד שֶׁלְּשָׁתָן - קָנָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: דְּקָל לְאֶחָד וּפֵּירוֹתָיו לְאַחֵר, מַהוּ? מִי שַׁיֵּיר מְקוֹם פֵּירֵי, אוֹ לָא שַׁיֵּיר? אִם תִּמְצֵי לוֹמַר: לְאַחֵר לָא הֲוֵי שִׁיּוּר, לְעַצְמוֹ חוּץ מִפֵּירוֹתָיו, מַהוּ? אֲמַר רָבָא אֲמַר רַב נַחְמָן, אִם תִּמְצֵי לוֹמַר: דְּקָל לְאֶחָד וּפֵּירוֹתָיו לְאַחֵר לָא הֲוֵי שִׁיּוּר מְקוֹם פֵּירֵי, דְּקָל לְאֶחָד וְשַׁיֵּיר פֵּירוֹתָיו לְפָנָיו - שַׁיֵּיר מְקוֹם פֵּירֵי, מַאי טַעְמָא? כָּל לְגַבֵּי נַפְשֵׁיהּ בְּעֵין יָפֶה מְשַׁיֵּיר. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אַשִׁי: אֲנַן אַדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַתְנִינַן לָהּ. דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הַמּוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵירוֹ, וְאָמַר לוֹ "עַל מְנָת שֶׁדִּיּוֹטָא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלִּי" - דִּיוֹטָא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלּוֹ.

איבעיא

אי נמי במעמד שלשתן, כדאמר [בגיטין] (יג, א). ומשני: **הואיל ויורש יורשה** — לזו המלוה כאילו ברשותו היא, ואמרינן לקמן (קמט, א): מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן. הלכך, כיון דאיתיה בירושה — איתיה במתנת שכיב מרע. **במעמד שלשתן קנה** — מתלת הלכתא בלא טעמא הוא. ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנונים — תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין. ומוקמינן לה התם בין במלוה בין בפקדון. ואף על גב דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע — אפילו הכי, מטבע, דקיימא לן ב"הזהב" (בבא מציעא מו, א) דאין מטבע נקנה בחליפין, אפילו הכי אם נתנו במתנת שכיב מרע — קנה, מהאי טעמא ד"הלואתי לפלוני". **איבעיא להו דקל לאחד כו'** — אית דמוקמי לה בבריא, ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו. ולא נהירא לי, דאם כן מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק? ב"המוכר את הספינה" איבעי לן למיבעיא, בשמועתא דהקונה שני אילנות (בבא בתרא פא, א). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה, ואמתניתין קאי, דקתני בשכיב מרע: שייר קרקע כל שהוא — מתנתו מתנה. ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד, ונמלך, וחזר ונתן פירותיו לאחר. ואמרינן לקמן, אמר רב נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אם בנמלך, מת — קנו כולן, אם עמד — אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיור, אבל קמאי דהוה בה שיור — קנו. והכא מי אמרינן שייר מקום פירי — כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות, ענפי האילן שבו גדילין הפירות. וכשנתן לשני את הפירות — עדיין מקום הפירות שייר לעצמו, ואילן המחובר כקרקע דמי, וקורא אני עליו "שייר קרקע כל שהוא", והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות, ואם עמד אינו חוזר. והוא דאיכא קנין, כדפסקינן לקמן (קנא, ב) במתנת שכיב מרע במקצת. או לא הוי שיור — וכשנתן הדקל לראשון — כולו נתן, וליכא שיור קרקע. ואמרינן לקמן: כמה כל שהוא? רב יהודה אמר: ממקרקעי כדי פרנסתו. **שייר לעצמו** — הפירות, מהו? מי שייר מקום הפירות, ולכשייבש האילן יקוץ ענפיו? כך כתוב בספרים: אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור, שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי, מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר. ולא נהירא לי דאי לישנא, משום דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן: אמר ליה אנן אדריש לקיש מתנינן ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר, דגרסינן בהו: חוץ מפירותיו מהו? דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש. והיינו פירוש לשון אחרון: דקל לאחד ופירותיו לאחר, מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון, דהא איכא שיור קרקע כל שהוא. או לא, וכשנתן לו את הדקל — הכל נתן גם מקום צימוח פירות? אם תמצי לומר לא הוי שיור, "חוץ מפירותיו" מהו? מי אמרינן: כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו, ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא "חוץ מפירותיו", אלא לשייר מקום לעצמו אמר, ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה. **אמר רב נחמן אם תמצי לומר כו'** — "חוץ מפירותיו" הוי שיור, דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא. ואליבא דרב זביד, דתנן ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא סא, א): לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים — דדיינו נמי דיוטא העליונה. ואמרינן בגמרא (שם סג, א) אמר ריש לקיש: זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" — הדיוטא העליונה שלו. ואמרינן: למאי הלכתא אהני תנאי ד"על מנת" — לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית, אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח — מוציא, ולא יעבב בעל החצר על המוכר, ואליבא דרב זביד בר', כלומר, וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש, דאהני יתורא ד"על מנת" להוציא זיזין, לשיורי ליה מקום בחצר. הכי נמי אהני יתור לשון ד"חוץ מפירותיו" לשייר מקום באילן. **אנן אדריש לקיש מתנינן** — להאי איבעיא להו, ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצי לומר, כדמפרש לקמן ואזיל, ובמתנת בריא, ומינה תפשוט לשכיב מרע. ולאו גבי דקל איבעיא, אלא לגבי דיוטא, כדמפרש ואזיל. **דיוטא** — היא עלייה העליונה שעל גג הבית.

איבעיא

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוני אף על גב דליתא בבריא — בקנין, שאין הלואה בעין. ונהי דיכול להקנות אגב קרקע, אי גרסינן "מסיק" מדרב פפא (בבא בתרא עז, ב), מכל מקום כיון דליתא בבריא בקנין, דלא מצי להקנות [בלא] דבר אחר עם ההלואה — לא חשיב איתא בבריא, דהא דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית, ופירות דקל על ידי הדקל — שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים, והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים. אלא בעינן שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יוכל בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה. והלואה אין יכול למכור, כי אינה בעין. ומשני: דהואיל ויורש יורשה, ומתנת שכיב מרע כירושה. ואף על גב דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] — היינו לפי שיורש גם הבית והדקל, אי נמי, במעמד שלשתן. אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע — לא חשיב איתיה בבריא, דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל, כדפרישית. ותימה לי: לימא איתא בבריא בהוראה, כדמוכח לקמן (קמט, א) דשכיב מרע שהורה קנה בלא טעם דשכיב מרע, מדקני בגר ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא, כיון דליתא בעין שהוא בשכיב מרע, בלשון מתנה וקנין. והא דקאמר: דהואיל ויורש יורשה — לא בעי למימר מטעם דאיתא בבריא, אלא כיון שיורש יורשה — יש כח לשכיב מרע ליתן, דברשותו הויין, דמתנת שכיב מרע כיורש. ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש — לא נקט "איתא בבריא הואיל ויורש יורשה", ועל מעמד שלשתן — נקט "איתא בבריא במעמד שלשתן", כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל. ואין נראה לחלק בין הוראת פקדון להוראת מלוה. **שכיב** מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ואף על גב דליתא בבריא — ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה, פירשנו לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (עז, ב). וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (נה, ב) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין. וגם אין נראה עוד לפרש כפירוש הרב רבינו חיים: דליתא בבריא — שיכול למחול שטר חוב אם מכרו, מה שאין כן בשכיב מרע, כדאמר לעיל (קמז, ב). כל זה פירשנו לעיל, בפרק "המוכר את הספינה". **תנהו** לפלוני במעמד שלשתן קנה — ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד, פירשנו לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (פה, א). וגם מה שמפרש במעמד שלשתן אין בגויים, פירשנו בפרק שני דקדושין (מח, א). **איבעיא** להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו' — פירש רבינו שמואל דאשיור דשכיב מרע קאי, דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא לקמן, על משנת שייר קרקע כל שהוא, הוה ליה למיבעי דף בעיא. ועוד, דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו, כדאמר בסמוך. ועוד, מה יש לחוש בשיור קרקע? הא אפילו מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על בן נראה לרבינו יצחק, דאלעיל קאי: "ידור פלוני בבית זה" — לא אמר כלום, משום דהוי דבר שלא בא לעולם. וקא מיבעיא ליה: כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר, ושייר מקום צימוח הפירות, מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם. או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום צימוח הפירות, ואם כן זכה במקום צימוח הפירות, ולא הוו הפירות דבר שלא בא לעולם — שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם. ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור, לעצמו מאי? פירוש: ששייר לעצמו, מי אמרינן שזה לא היה עושה — שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל, ולגבי דידיה הוו הפירות דבר שבא לעולם, או דלמא אפילו הכי הוו דבר שלא בא לעולם. שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו. וכן תניא לעיל בפרק "המוכר את הבית" (סג, א): בן לוי שאמר לישראל "שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי" — מעשר ראשון שלו. ופריך: והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפילו לעצמו. ואף על גב דאמר לעיל דסתם מוכר אז נותן אילן דמשייר קרקע — הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד. ועוד: הרי נתן כל האילן, ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי? ומסיק: דלעצמו הוי שיור, דמאן דלנפשיה משייר — בעין יפה משייר. ויש ספרים דגרסי: חוץ מפירותיו מהו. והיא היא, דיינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע, ושייר פירותיו לעצמו. **אנן** אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו — ואף על גב דריש לקיש איירי לעצמו, מכל מקום כיון ד"בדורן" מייירי — הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה. דב"על מנת" פשיטא ליה ודאי משייר, אבל בהא קא מיבעיא ליה.

חיישינן

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר — ואף על גב דאמרינן לעיל איפכא להקל, וניחוש דלמא עיזוני עיין והדר יהיב — היינו טעמא דמסתבר למימר עיזוני עיין, הואיל וכבר חלקם. שביב

איבעיא להו **בית לאחד** — במתנת בריא, ודיוטא לאחד, הוי מקום שיור? מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא? אם תמצי לומר לא הוי שיור לאחריני, אבל לעצמו הוי שיור, כגון דאמר ליה: בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה. או דלמא ליכא שיור? **ואליבא דרב זביד** — דבי אמר ליה סתמא "בית זה אני מוכר לך" — לא קנה דיוטא העליונה, כדתנן ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא סא, א): לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, דהיינו דיוטא. וכי אמר ליה "חוץ" — לטפויי מילתא קאתי, ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח. **אם** במחלק — שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו, ולא לשייר כלום. **אם מת קנו כולן** — כדין כל מתנת שביב מרע, שאין צריכה קנין אם מת. **אם בנמלך** — שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו, אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד, חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר. **אלא באחרון** — בלבד, דלא הוי בה שיור. אבל קמאי קנו, כדקתני מתניתין: שייר קרקע כל שהוא — מתנתו מתנה. **ניחוש** — דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה — לא הוי כנמלך, אלא עיזוני מעיין מה יתן לכל אחד. ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל. ויחזור בו בשיעמוד מחליו, ואמאי קנו קמאי? **סתמא דשביב מרע** — עיזוני קמעיין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו, ואין לו לשתוק ביון זה לזה, ומדשתק — נמלך הוי. **אמר רב נחמן שביב מרע שכתב כל נכסיי** — הידועין, ולא נמצא לו שיור, ועמד — אינו חוזר בו. **באומר כל נכסיי** — לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו, אלא לשון זה כתב: "כל נכסיי אני נותן לפלוני ופלוני", דכל היכא דאיתנהו נתונין דן במתנה, ואין כאן שיור. ובפירוש רבינו חננאל גרס: כל נכסיי אלו הן. ולא נדירה. **במוחזק** — שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים. **איבעיא** להו **חזרה במקצת** — שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחד, וחזר בו במקצת, ונתן שוב לאחר, שהרי יכול לעשות כן דראמרינן: דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (קלה, ב), מי הויא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון, דגלי דעתיה שמתחרט בראשון, ומה שנתן לשני — מתנה במקצת היא, דאיכא שיור, והויא מתנה, ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר. או לא הויא חזרה, אלא מה שנתן לשני — קנה שני, והנותר קנה ראשון. ואם יעמוד מחליו — יחזור בשניהן, שהרי לא שייר לעצמו כלום. **תא שמע דתניא** כולן **לראשון** — במתנת שביב מרע, ומקצתו נתן לשני, שחזר במקצת. **שני קנה** — מה שנתן לו, ממה נפשך, לא שנא מת ולא שנא עמד. דהא מתנת שביב מרע במקצת היא, והויא מתנה, שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון, שהרי ראשון לא קנה. **מאי לאו כשמת** — וקתני: הראשון לא קנה. אלמא, חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו. דאי לא הויא חזרה — תרוייהו ליקנו בכל הנכסים. ומשני: **לא** — לעולם לא הויא חזרה. ובריירתא — בשעמד. הלכך, שני קנה, דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה, כדקתני מתניתין. אבל בראשון, שניתנו לו כל הנכסים בלא שיור — אם עמד חוזר, כדתנן במתניתין. ולקמן פרכינן: אי בשעמד — תרוייהו לא ליקנו, ואפילו שני. דכיון דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולהו — גבי שני ליכא שיור, דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני, ובין שניהן נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום. ומתהבא פשטינן במסקנא: חזרה במקצת הויא חזרה בכולה. הלכך, בין שמת בין שעמד — שני קנה, שהרי חזר בו מראשון לגמרי, ושייר לעצמו שיור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מדן, ומתנה במקצת שמה מתנה. **הכי נמי מסתברא** — דבשעמד עסקינן. דקתני: מקצתן לראשון, וחזר בו, ונתן כולו לשני — ראשון קנה, שהיה בה שיור, והויא מתנה, בדקתני מתניתין דמתנת שביב מרע במקצת מתנה גמורה היא. שני לא קנה כלל, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד — חוזר. **אי אמרת בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה** — כדתנן: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו מתנה. **אלא אי אמרת בשמת** תרוייהו **נמי ליקנו** — כדין מתנת שביב מרע שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיור, ואם עמד חוזר. דאילו מתנה במקצת, בין מת בין עמד — מתנה גמורה היא. אלא לאו בשעמד, ומדסיפא בשעמד — רישא נמי בשעמד. **אמר** ליה **רב יימר לרב אשי ותהוי נמי** — רישא בשעמד, אפילו הכי תפשוט דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה. דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה — היינו דשני קנה, דאיכא שיור נכסים לשכיב מרע, שחזר בו ממה שנתנו לראשון, וראשון לא קנה. אלא אי אמרת לא שמה חזרה, אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון — תרוייהו נמי לא ליקנו, אפילו מת לא ליקנו, ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא. **בין שמת בין שעמד** — שני קנה, דהא הדר בה מראשון, ואיכא שיור טובא. ראשון לא קנה, דהא הדר ביה. ואפילו מת לא יקנה ראשון, דהא קיימא לן: דייתיקי מבטלת דייתיקי, מה לי חזר בו מראשון ונותן לשני, מה לי חזר בו ומעבב לעצמו וליורשיו. **סיפא לא משכחת לה אלא בשעמד** — הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיור שני לא קנה, דלא הוה במתנתו שיור. דאי בשמת תרוייהו ליקנו. **איבעיא** להו — שביב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיור, ואחר כך עמד מחליו, מי מצי הדר ביה? מי חמיר ממתנת הדיוט, דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם ובין יחידה בין יומות. ואם תמצי לומר דגבי הקדש הכל מוקדש, ואפילו עמד, **תפקיר כל נכסיו מהו** — מי לימא כוותנתו לשמים ואקנו לגמרי, לכל מי שיבוא ויזכה, או לא? אי נמי, כיון דהפקיר ממונו — הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו, שאינו רוצה לידונות עוד ממנו. ואם תמצי לומר גבי הפקר, דאינו חרושש בזה הממון, הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו. **חילק נכסיו לעניים מהו** — מי לימא יד עניים כיד הקדש, ואם עמד אינו חוזר, או לא? תיקו. **אמר רב ששת** — שביב מרע שאמר "זוכה פלוני בנכסיי" או "יטול" או "יחזיק" או "יקנה" — כולן לשון מתנה, וקנה. דלשון מתנה בעינן, דראמרינן לעיל (קמז, ב): ידור פלוני בבית זה — לא אמר ולא כלום, עד דאמר "תנו" או "יטול" ו"יקנה", או "יחסין" ו"ירת" אם הוא ראוי ליורשו, בגון בן בין הבנים. **ורבי יוחנן בן ברוקה היא** — דאמר בפירקין דלעיל (קל, א): דבריו קיימין, וקיימא לן כוותיה, דפסקינן התם בהלכה כמותו.

יהנה — יראה. **הא דאיתנהו בעינייהו** — חוזר. דלהכי שבקינהו, אם אעמוד מחליי — אחזיזרם. **דפרעינהו בחוביה** — אם עמד אינו חוזר. **איכעיא להו שכיב מרע שהודה** — ואמר בחליו: שדה ומעות הללו של פלוני הן. ואף על פי שהיינו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני, שהיינו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים. מי אמרינן שהודא אומר כן שלא להשביע את בניו, או דלמא כיון דאודי? **הא שמע כו'** — ומסקנא דהודאתו הודאה. ואף על גב דאמרינן בסנהדרין בפרק "דיני ממונות תניינא" (כט, ב): דהודא דהוו קרי ליה עבבראא דשכיב אדיריה. כי קשבים אמר: פלניא ופלניא מסקו בי זוזי. אתו תבעינהו ליורשים כו'. ומסקנא: אדם עשוי שלא להשביע את בניו, ופטורין מלשלם. והכא אמרינן דאזלינן בתר הודאת פיו נראה בעיני: דדהם היינו טעמא, כיון שעושה עצמו עבד לזה לאיש מלוה — ודאי להחזיק עצמו בעני היה עושה. אבל כיון שהממון בעין, והוא מודה של פלוני הוא — יש לומר שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע, או הקנה לו השכיב מרע על ידי אחר, והרי הוא חפץ שיבא לידו. **דאיסור** — הוא איסור גיורא, שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר, ונתעברה הימנו בגיות את רב מרי בר רחל, ובתוך כך נתגייר, ואחר כך נולד רב מרי. והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. והיא מבנות שמואל שנשבו, כדאיתא בכתובות (כג, א). **אמר רבא במאי** קני להו כו' — והלכך אני זוכה בהן, דנכסי דגר דינן כהפקר, והרי דן בידי, והנני קודם וזוכה. **גר לאו בר אורתי הוא** — דרחמנא אפקריה לזרעיה דגור. **דליתיה בירושה** — כגון רב מרי, ליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע. **ליתנהו נביה** — אין המעות בביתו של איסור, שיוכל ליתנן לו בידו. **אין מטבע נקנה בחליפין** — בבבא מציעא ב"הזודב" (מו, א). **אי אגב קרקע** — דדאמרינן בפרק קמא דקדושין (כו, א), ונפקא לן מקרא ד"לכסף ולזהב וגו' עם ערי מצורות אשר ביהודה". **אם במעמד שלשתן** — אני ואיסור ורב מרי ביחד, נפקד ומפקיד ומקבל מתנה. **לא אוזלינא** — בתר איסור, פן אפסיד. **אמאי** — לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות? והלא יודה איסור שהן של רב מרי, ויזכה בהן **אדהכי והכי נפק אודיתא** — מתוך שנאמר בבית המדרש יצא הקול, ולימודוהו לטעון כן. כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן.

שכיב מרע שהודה מהו — פירש רבינו שמואל: דמיבעיא ליה אם אומר כן שלא להשביע את בניו, או דלמא כיון דאודי אודי. והא דאמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כט, ב) דאדם עשוי שלא להשביע את בניו — התם מיירי שמחזיק עצמו עבד לזה לאיש מלוה, עשוי שלא להשביע את בניו. אבל גבי פקדון אינו עושה — ודאי [שלא] להשביע את בניו, אלא מודה. ואין נראה לומר, דאדרבה, כל שכן הוא, שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה, כיון שמשעבד עצמו, אבל גבי פקדון — עושה שלא להשביע את בניו ועוד: איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו הייתה ודאי אמת כדי ליתן, דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו ונראה לרבינו יצחק לפרש כן: שכיב מרע שהודה מהו? מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו, אף על פי שאנו מוחזקים בו שאין לו — מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד אינו חוזר, או דלמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר? ופשיט מהדהוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו. דאי במתנת שכיב מרע — היאך קנה? והא אמרינן: כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע בו' — אם כן במתנת בריא היא, ואם עמד — אינו חוזר. וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל, דפירש: לודי איסור דהנהו דמים דרב מרי בריה, וקני להו באודיתא דאבוה. ועוד יש מפרשים: שכיב מרע שהודה מהו? פירוש: שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים, והקנהו לזה, מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא? ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא. והוא הדין נמי בבריא הוה מצי למיבעי, אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא. מידהו, אי קני בשכיב מרע — לא דהה שמעינן דקני בבריא, אבל אי לא דהה קני בשכיב מרע — כל שכן בבריא. מפי רבי, וראשון עיקר.

רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה כו' — דבאמרינן בכתובות (כג, א) — אין נראה לי, דהא אמרינן בירושלמי שאמרה אמת במה שאמרה "נשביתי וטהורה אני", והכי נמי משמע בגמרא שלנו, דאמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא: זיל איטפל לקרובתך. על כן נראה דהא דאמרינן בעלמא רב מרי ברה דבת שמואל — אחר הוה, ושמא הוא שנוכר אביו בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד, א). ומה שקורא אותו על שם אמו — לפי שרוצה ליחסו אחר שמואל, כדאשכחן: רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב, וכן רבי שמעון בן פזי, ואבא שאול בן אמא מרים (כתובות פז, א). **כל** דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע — נראה לי דאם היו לגר בנים — איתא במתנת שכיב מרע, אף על גב דהמקבל גר, דליתיה בירושה. דעל הנותן הוא דאיכא קפידא, ולא על המקבל. וראיה לדבר, בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צט, א) שיש בן מוכר את אביו, דמוקי [רבי יוחנן] בשכיב מרע. וכן [משכיב מרע] שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד, ואם מת ולא חזר — קנה העבד הכל, כדאיתא בפרק קמא דגיטין (ט, א) ועבד ליתיה בירושה. **ואי** אגב קרקע ליתי ארעא — והיכי נמי הוה יכול איסור להודות שיש לו קרקע בדפרישית לעיל בפרק "חזקת הבתים" (מד, ב). אלא שפיר קאמר לקמן דליקנינהו ניהליה באודיתא, שהודה שהמעות עצמן של רב מרי. **מגמרי** טענתייהו לאינשי ומפסדי מנאי — ואם תאמר: הא דאמרינן בפרק קמא דקדושין (יז, ב): הלוה מעות מן הגוי שנתגיירו בניו — לא יחזיר לבניו, ואם החזיר — אין רוח חכמים נוחה הימנו. והא תניא: רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא: כאן — שהיתה הורתו ולידתו שלא בקדושה, כאן — שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. ואם כן היה לו לרבא להחזיר ותירץ דמיי: דהתם, כיון שעשה לו הגוי חסד שהלוה לו — יעשה עמו חסד ויתן לבניו, אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו — אין צריך להחזיר לבניו. והרב רבינו יצחק בן רבי מאיר פירש: דכיון דלא קתני בהדיא בברייתא: ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו — לא הוה חייש לה רבא. ואין נראה כלל, דהא מדקתני אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו — מכלל דאם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו, וקתני לה לכולהו בבי במסכת שביעית (פרק עשירי משנה ט): המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, והמלוה מעות מן הגר והחזיר לבניו — רוח חכמים נוחה הימנו. וקתני נמי התם: כל המטלטלין נקנין במשיכה, ואם קיים דבריו שלא במשיכה — רוח חכמים נוחה הימנו. ואמר עלה ב"הזהב" (בבא מציעא מח, א) דאם לא קיים דבריו — אין רוח חכמים נוחה הימנו, מכלל דבכולהו בבי שמעינן מכלל הן לאו. **דקא** מגמרי טענתא לאינשי כו' — יש תימה: למה לא קיים רבא את דבריו? והא קיימא לן: מצוה לקיים דברי המת ועוד, הא דקיימא לן לקמן (קנא, ב) ובכל דוכתי דדברי שכיב מרע כבתובין ומסורין דמו, תיפוק ליה דמצוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה, דהיינו דברי מאיר. ומתנת שכיב מרע נמי לא קניא אלא לאחר מיתה ותירץ הרב רבינו יצחק בן רבי מאיר: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר "תנו מנה זה לפלוני", אבל היכא דאמר "מנה זה לפלוני" ולא אמר "תנו" — כל כי האי גוונא לא הוה אמרינן מצוה לקיים דברי המת. מיהו קשיא: מדמייתו חכמים ראיה לרבי אליעזר דדברי שכיב מרע נקנים באמירה מהדהוא דאמן של בני רוכל שקיימו חכמים את דבריה (בבא בתרא קנו, ב), אלמא דברי שכיב מרע כבתובין ומסורין דמו. ואין ראיה היא, דלמא היינו טעמא דמצוה לקיים דברי המת ואין לחלק בין היכא דאמר "תנתן בניתתי לבתי" להיכא דאמר "תנו". ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפרק "המקבל" (סה, ב): גניבא יוצא בקולר הוה, כי נפיק אמר "דבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמברא דנהר פניא" כו'. ולא אמרינן התם מצוה לקיים דברי המת, ואף על גב דאפילו באומר בשהיה בריא אמרינן ליה הבי, כדמוכח בפרק קמא דגיטין (טו, א) ועוד קשה מהא דפרק "השולח" (שם מ, א) גבי "פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח תעשה לה קורת רוח", דאמרינן התם מצוה לקיים דברי המת. מיהו, מזה אין קשיא כלל, כמו שאפרש בסמוך. ורבינו יצחק תירץ: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שליש, כי הא דתנן "שקל לבני" כו', וכי ההיא דמסכת כתובות פרק "מציאת האשה" (סט, ב): המשליש מעות לבתו — יעשה שליש מה שהרשלה בידו, ומוקי

כמה

וביממות פרק "החולין" (מה, ב) אמרינן: אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל, ואף על גב דכתיב "מקרב אחיך" כו', כיון דאמו מישראל — "מקרב אחיך" קרינן ביה, וזה ודאי היה גר. ויכול להיות שהוא אותו שבכאן בנו של איסור. מיהו, בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד, א) רב מרי בר רחל ישראל גמור היה, דקאמר התם: רבה, אבוה דרב מרי בר רחל. וצריך לומר דתרי רב מרי בר רחל הוו. מיהו, מה שפירש רבינו שמואל דרב מרי בר איסור גיורא, שבא על בת שמואל קודם שנתגייר, והורתו שלא בקדושה — שנשבית, אלא מודה. ואין נראה לומר, דאדרבה, כל שכן הוא, שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה, כיון שמשעבד עצמו, אבל גבי פקדון — עושה שלא להשביע את בניו ועוד: איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו הייתה ודאי אמת כדי ליתן, דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו ונראה לרבינו יצחק לפרש כן: שכיב מרע שהודה מהו? מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו, אף על פי שאנו מוחזקים בו שאין לו — מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד אינו חוזר, או דלמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר? ופשיט מהדהוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו. דאי במתנת שכיב מרע — היאך קנה? והא אמרינן: כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע בו' — אם כן במתנת בריא היא, ואם עמד — אינו חוזר. וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל, דפירש: לודי איסור דהנהו דמים דרב מרי בריה, וקני להו באודיתא דאבוה. ועוד יש מפרשים: שכיב מרע שהודה מהו? פירוש: שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים, והקנהו לזה, מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא? ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא. והוא הדין נמי בבריא הוה מצי למיבעי, אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא. מידהו, אי קני בשכיב מרע — לא דהה שמעינן דקני בבריא, אבל אי לא דהה קני בשכיב מרע — כל שכן בבריא. מפי רבי, וראשון עיקר.

רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה כו' — דבאמרינן בכתובות (כג, א) — אין נראה לי, דהא אמרינן בירושלמי שאמרה אמת במה שאמרה "נשביתי וטהורה אני", והכי נמי משמע בגמרא שלנו, דאמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא: זיל איטפל לקרובתך. על כן נראה דהא דאמרינן בעלמא רב מרי ברה דבת שמואל — אחר הוה, ושמא הוא שנוכר אביו בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד, א). ומה שקורא אותו על שם אמו — לפי שרוצה ליחסו אחר שמואל, כדאשכחן: רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב, וכן רבי שמעון בן פזי, ואבא שאול בן אמא מרים (כתובות פז, א). **כל** דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע — נראה לי דאם היו לגר בנים — איתא במתנת שכיב מרע, אף על גב דהמקבל גר, דליתיה בירושה. דעל הנותן הוא דאיכא קפידא, ולא על המקבל. וראיה לדבר, בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צט, א) שיש בן מוכר את אביו, דמוקי [רבי יוחנן] בשכיב מרע. וכן [משכיב מרע] שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד, ואם מת ולא חזר — קנה העבד הכל, כדאיתא בפרק קמא דגיטין (ט, א) ועבד ליתיה בירושה. **ואי** אגב קרקע ליתי ארעא — והיכי נמי הוה יכול איסור להודות שיש לו קרקע בדפרישית לעיל בפרק "חזקת הבתים" (מד, ב). אלא שפיר קאמר לקמן דליקנינהו ניהליה באודיתא, שהודה שהמעות עצמן של רב מרי. **מגמרי** טענתייהו לאינשי ומפסדי מנאי — ואם תאמר: הא דאמרינן בפרק קמא דקדושין (יז, ב): הלוה מעות מן הגוי שנתגיירו בניו — לא יחזיר לבניו, ואם החזיר — אין רוח חכמים נוחה הימנו. והא תניא: רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא: כאן — שהיתה הורתו ולידתו שלא בקדושה, כאן — שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. ואם כן היה לו לרבא להחזיר ותירץ דמיי: דהתם, כיון שעשה לו הגוי חסד שהלוה לו — יעשה עמו חסד ויתן לבניו, אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו — אין צריך להחזיר לבניו. והרב רבינו יצחק בן רבי מאיר פירש: דכיון דלא קתני בהדיא בברייתא: ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו — לא הוה חייש לה רבא. ואין נראה כלל, דהא מדקתני אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו — מכלל דאם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו, וקתני לה לכולהו בבי במסכת שביעית (פרק עשירי משנה ט): המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, והמלוה מעות מן הגר והחזיר לבניו — רוח חכמים נוחה הימנו. וקתני נמי התם: כל המטלטלין נקנין במשיכה, ואם קיים דבריו שלא במשיכה — רוח חכמים נוחה הימנו. ואמר עלה ב"הזהב" (בבא מציעא מח, א) דאם לא קיים דבריו — אין רוח חכמים נוחה הימנו, מכלל דבכולהו בבי שמעינן מכלל הן לאו. **דקא** מגמרי טענתא לאינשי כו' — יש תימה: למה לא קיים רבא את דבריו? והא קיימא לן: מצוה לקיים דברי המת ועוד, הא דקיימא לן לקמן (קנא, ב) ובכל דוכתי דדברי שכיב מרע כבתובין ומסורין דמו, תיפוק ליה דמצוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה, דהיינו דברי מאיר. ומתנת שכיב מרע נמי לא קניא אלא לאחר מיתה ותירץ הרב רבינו יצחק בן רבי מאיר: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר "תנו מנה זה לפלוני", אבל היכא דאמר "מנה זה לפלוני" ולא אמר "תנו" — כל כי האי גוונא לא הוה אמרינן מצוה לקיים דברי המת. מיהו קשיא: מדמייתו חכמים ראיה לרבי אליעזר דדברי שכיב מרע נקנים באמירה מהדהוא דאמן של בני רוכל שקיימו חכמים את דבריה (בבא בתרא קנו, ב), אלמא דברי שכיב מרע כבתובין ומסורין דמו. ואין ראיה היא, דלמא היינו טעמא דמצוה לקיים דברי המת ואין לחלק בין היכא דאמר "תנתן בניתתי לבתי" להיכא דאמר "תנו". ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפרק "המקבל" (סה, ב): גניבא יוצא בקולר הוה, כי נפיק אמר "דבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמברא דנהר פניא" כו'. ולא אמרינן התם מצוה לקיים דברי המת, ואף על גב דאפילו באומר בשהיה בריא אמרינן ליה הבי, כדמוכח בפרק קמא דגיטין (טו, א) ועוד קשה מהא דפרק "השולח" (שם מ, א) גבי "פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח תעשה לה קורת רוח", דאמרינן התם מצוה לקיים דברי המת. מיהו, מזה אין קשיא כלל, כמו שאפרש בסמוך. ורבינו יצחק תירץ: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שליש, כי הא דתנן "שקל לבני" כו', וכי ההיא דמסכת כתובות פרק "מציאת האשה" (סט, ב): המשליש מעות לבתו — יעשה שליש מה שהרשלה בידו, ומוקי

"שייך

ומוקי התם טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת. ומיירי שהושלש מתחלה לכך, כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא, דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואף על גב דהוה ביד שליש. אלא היינו טעמא — משום דלא הושלש לו מתחלה לכך. וקשה על זה הפירוש מהא דאמרינן בגיטין פרק "השולח" (מ, א): "פלוניתא שפחתי עשתה לי קורת רוח" — כופין את היורשים כו', משום דמצוה לקיים דברי המת. והתם לא הושלש ביד שליש מידי וצריך לומר: דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים. והשתא נמי אתי שפיר, דלא תקשה מהא דאמרינן לקמן (קנא, ב): האומר "תנו גט לאשתי" כו' אבל האומר "תנו מנה לפלוני" ומת — יתנו לאחר מיתה, ודייק מינה: מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין. דלא הוה מצי למימר טעם משום דמצוה לקיים דברי המת, דלא אמרינן הכי אלא בשהושלש מתחלה לכך. ואם תאמר: על דר משנה דגיטין (יג, א) דמייתי לקמן: אבל אמר "תנו מנה לפלוני" ומת — יתנו לאחר מיתה, אמר רב עלה בסוף פרק קמא (שם) בגמרא: והוא שמונחין בקרן זוית. איכא דמוקי לה התם למשנה בבריא ובמעמד שלשתן, ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע. ואמאי לא מוקי לה למתניתין התם בשהושלש מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת? ואי משום דכיחידאה לא הוה מוקמי התם ואף על גב דקיימא לן הכי, דבאמר בפרק קמא דגיטין (טו, א), וכדאשכחן נמי בפרק "כל הגט" (שם ל, א) דלא מוקי שמואל מתניתין דפרק "כל הגט" דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כרבי יוסי, משום דכיחידאה לא מוקמי, אף על גב דסבירא ליה בפרק קמא דבבא מציעא (יב, א) כוותיה. ורבנן פליגי עליה דתרוויהו מאיר דמצוה לקיים דברי המת בסוף פרק קמא דגיטין (יד, ב), אף על גב דרבי יוסי פליג עליה בכתובות (סט, ב) מכל מקום חולקין רבנן על רבי מאיר בסוף פרק קמא דגיטין (שם) גבי "הולך מנה לפלוני". אך מהדהיא דרבי יוסי בפרק קמא דבבא מציעא אין ראיה כל כך, דאיכא לדחויי דכיחידאה לא מוקמינן, משום דרבי יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק "הלוקח עובר פרתו" (יח, א), ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פרק קמא. משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם, ולהכי מודה נמי איהו במתניתין ד"כל הגט". ויש שהם מתרצים שם בשם רבינו תם, דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי ליתן אלא מחיים ולא ליתן לאחר מיתה, להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת. תדע, דהוי דומיא דגט ושטר שחרור, שאינו ראוי ליתן אלא מחיים. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא אפילו בדבר דשייך מחיים אמרינן בסוף פרק קמא דגיטין, בברייתא ד"הולך מנה לפלוני" והלך ובקשו ולא מצאו, דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך ליתן מחיים קאמר מצוה לקיים דברי המת. מיהו, יש לדחות ולומר שהמשלח צוה ליתנם לו לאחר מותו, דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע, שעיקר צוואתו אינו אלא לאחר מיתה. אי נמי יש לומר: דלא סבירא ליה לרב התם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המת, אלא סבירא ליה כשמואל, דמסיק התם בכתובות פרק "מציאת האשה" כרבי יוסי, דלית ליה מצוה לקיים דברי המת. ואף על גב דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק: והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת, ולא פריך עליה דרב הכי — משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי. ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל. ואף על גב דפריך התם עלה דרב: והא קיימא לן התם דברי שכיב מרע כו' — משום דליכא מאן דפליג בה. ועוד יש לומר: דלא משתמע מתניתין דהתם שהושלש מתחלה לכך, מדקתני: "תנו מנה לפלוני", ולא קתני "תן מנה זה לפלוני", דהוה משמע שהושלש מתחלה (לכך). ואף על גב דבגמרא בסוף פרקין דגיטין גבי "הולך מנה לפלוני", קתני סתם: מצוה לקיים דברי המת, ולא קתני "זה" — היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלש בלא "זה", דבאותה שעה אמר לו להוליך. מפי רבי. ועוד היה מפרש רבינו תם: דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת, משום דכל דאיתיה בירושה — איתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת, וכל דליתיה בירושה כו' כדאמר גבי מתנת שכיב מרע. מיהו, לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה, דיש לנו יותר לדמותה לירושה, כדאמר לעיל. ועוד: דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכיב מרע אינה בגר — הוה ליה למימר נמי טעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר. מיהו, יש לדחות, דפשיטא ליה דלא שייך בגר, כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת — בטל, ואין לו שום זכות להוריש, ואיך יקיימו דבריו? מיהו, כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מפי רבי. ועוד היה אומר רבינו יצחק: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה, ורבא לא אזל לגביה. וחזר בו רבינו יצחק כדקאמר ב"השולח" (גיטין מ, ב): "עשיתי פלוני עבדי בן חורין" כו' אמר רבי יוחנן: וכולן בשטר. ואם כן הא דקתני בתר הכי: "אעשנו בן חורין" רבי אומר: זכה, וחכמים אומרים: לא זכה, אלא כופין את היורשים כו' — מיירי נמי בשטר, ולא פה אל פה. דאי אמר ליה, [ליורשים לעשותו בן חורין] — למה לי שטר? וכן פירש רבינו חננאל. **שייר** קרקע כל שהוא — ולא פירש איזו קרקע, אלא חוץ ממקרקעי סתם כל שהוא, ויש לומר: גופו של עבד שייר, דעבדא במקרקעי דמי, ומטלטלין נמי עשו שיור, דאם אמר נמי "חוץ ממטלטלין כל שהוא" — שייר בגופו של עבד, וקרקע דתנן איידי, כדקאמר התלמוד. ובתלמוד ארץ ישראל בפרק שלישי דפאה: ורבי יוסי בשם רבי אלעזר: שייר מטלטלין ולא עשה כלום, אני אומר: גופו של עבד שייר. ובמסקנא מפרש: משום דלאו ברות גיטא מתנינן לה. דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר, שכתוב בו שייר קרקע לעצמו — לא הקנה לו שטר לגמרי, שגם זכות האדון כתוב בו, הלכך לא קרינא ביה "ספר כריתות". וטעמא דרבי שמעון דאמר לעולם הוא בן חורין — משום דחשיב ליה כרות גיטא בהכי, כיון שלא שייר בגוף העבד. מיהו, מתחלה היה סבור דטעמא דתנא קמא — משום דשייר בגוף העבד. וכן בפרק קמא דגיטין (ח, ב) דמוקי פלוגתייהו בפלגינן דבורא, מתחלה היה סבור כן, דלתנא קמא משום שייר בגוף העבד ולרבי שמעון לא שייר, דפלגינן דבורא, והעבד קנוי לעצמו. ושם פירש רבינו חננאל: מתחלה סובר תנא קמא כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם, אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו, ולא קנה בנכסים, דאמר: יד בעל השטר על התחתונה, וכיון שבנכסים לא קנה — עצמו נמי לא קנה. ורבי שמעון סבר: אף על גב דלא קנה בנכסים — עצמו קנה, דפלגינן דבורא, עד שיאמר "חוץ מאחד מרבואי", דאיכא למימר גופו של עבד שייר. וכן פירש בתלמוד ארץ ישראל, לשון רבינו חננאל. והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא, דמאי בא רבי שמעון להשמיענו, דאפילו היכא שאומר "חוץ מעיר פלונית"? וכי בשביל שהזכיר מה שמוציא יש לו להיות פחות בן חורין? דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם, דיד בעל השטר על התחתונה, וסמי תוספתא מקמי ירושלמי. ומיהו, אין נראה לשבש התוספתא. **שייר** קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ורבי שמעון אומר אפילו אמר כל נכסיי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין — פירוש: אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור, דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד — אפילו הכי קנה נכסים, ונשתחרר. דלפגינן דבורא, דאית לן למימר: מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה, אבל מן העבד לא הדר ביה. מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלגינן דבורא, ומדהדר בנכסים — הדר נמי בעבד. אי נמי, מדשייר בנכסים — שייר נמי בעבד. ובפרק קמא דגיטין (ח, ב) מייתי לה נמי לתך דהכא, למימרא דפלגינן דבורא, ולא בפירוש רש"י דהתם, אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים, ובהא פליגי רבנן עליה, ובפלוגתייהו בפרק קמא (שם מא) גבי רבי מאיר אומר עבו בארץ ישראל לגיטין. אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי, מדאמר עשו מטלטלים שיור אצל עבד — דהא ודאי אמת הוא, דהוי מטלטלים במו מקרקעי. מפי רבי.

1 "שֶׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתְּנָתוֹ קַיֶּמֶת". וְכַמָּה
2 "כָּל שֶׁהוּא"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: קַרְקַע כְּדֵי
3 פְּרָנְסָתוֹ, וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: מִטַּלְטְלִין כְּדֵי
4 פְּרָנְסָתוֹ. אָמַר רַבִּי זֵירָא: כַּמָּה מְכַוְּונָן שֶׁמַּעֲתָתָא דְּסָבֵי
5 קַרְקַע מַעֲמָא מַאי? דְּאִי קָאֵי קַמֵּיהּ עֲלֵיהּ, מִטַּלְטְלֵי
6 נַמִּי, אִי קָאֵי קַמֵּיהּ עִילָּוֵיהוּ. מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף:
7 וּמַאי כַּוּוְנָתָא? מַאן דְּאָמַר: מִטַּלְטְלִין - קַרְקַע תְּנַן
8 מַאן דְּאָמַר: כְּדֵי פְּרָנְסָתוֹ - כָּל שֶׁהוּא תְּנַן אֲמַר לֵיהּ
9 אַבַּיֵי: וְכָל הֵיכָא דְּתָנֵי קַרְקַע, קַרְקַע דַּוְקָא? וְהָא
10 תְּנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסַיי לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין, שֶׁיֵּיר
11 קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין; רַבִּי שִׁמְעוֹן
12 אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין, עַד שֶׁיֹּאמַר: "כָּל נְכָסַי
13 נְתוּנִין לְפְלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מֵרְבוֹא שֶׁבָּהֶן";

ואמר

כמה מכוונן — כמה יפה כוונו, שפירשו "כל שהוא" — כדי פרנסתו, למר במקרקעי ולמר אפילו במטלטלי. **דמקרקעי** — כדי פרנסתו, טעמא מאי הוי שיור, להקנות המתנה שנתן מקצת? משום דכי קאי מחליו סמיך עליידהו. והלכך נתן לדעת כן, שאפילו אם יעמוד מחליו — תתקיים המתנה, והוא יתפרנס ממה ששייר. מטלטלי נמי כו'. **מאי כוונתא** — והלא אינן מכוונות יפה, דלמאן דאמר מטלטלי כו'. **קרקע דוקא** — בתמיה, והתנן במסכת פאה. **הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין** — שהרי העבד בכלל נכסים, ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים. **שייר קרקע כל שהוא** — כגון שאמר "חוץ מקרקע כל שהוא" — לא יצא בן חורין. שהעבד הוקש לקרקעות, דכתיב "והתנחלתם" (ויקרא כה), והאי "קרקע כל שהוא" איכא למימר שעל העבד הוא אומר. ונמצא שאינו בן חורין, וגם הנכסים לא קנה. והוא הדין אם אמר "חוץ ממטלטלין כל שהוא", כדמפרש רבי אלעזר לקמיה, שעשו המטלטלין שיור אצל העבד, דדלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר, דבעדא מיטלטל. אבל אם אמר "כל נכסיי נתונים לך חוץ משדה פלוני" — הרי הוא בן חורין, שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש. **רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין** — אם שייר קרקע כל שהוא. דשייר קרקע ולא עבד, עד שיהיה השיור ששייר סתם, ויאמר "כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי, חוץ מאחד מרבוא שבהן", שההוא "אחד מרבוא" — אעבד קאי, ואינו משוחרר. ודרך כבוד כתב לעבדו כך, ומכל מקום לא קנה כלום.

ואמר

ואמר רב דימי אמר רבי אלעזר עשו כו' — אף על גב דקתני: שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין — הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא, דעבדא נמי כמטלטלי דמי, שהרי אינו מחובר לקרקע וקרו ליה בני אדם מטלטלי. אלמא, אף על גב דקתני קרקע — לאו דוקא, אלא הוא הדין למטלטלי. ומתניתן נמי, מטלטלי כדי פרנסתו במקרעי כדי פרנסתו דמי. **ולא עשו מטלטלי שיור אצל כתובה** — דתנן גבי דההיא במסכת פאה. ובפרקין דלעיל (קלב, א) מייתינן לה ופרשינן לה: הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא — אבדה כתובתה. ואית דמוקי לה התם בשותקת. ופירש רב נחמן: ביון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה, דבההיא קרקע כל שהוא ששייר לה, שלא נתן לבניו — מחלה כתובתה. ודוקא קרקע כל שהוא, אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כל שהוא — לא אבדה כתובתה. דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי, במסכת כתובות, הלכך אמקרעי סמכה דעתה. ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה. דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה בשחילק נכסיו לבניו, וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא — לא אבדה כתובתה. **אמר ליה רב יוסף לאביי** — לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע — דוקא הוא. והכא גבי עבד, היינו טעמא דלאו דוקא, דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני מקרקעי, אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא. **ואיידי דקתני יישא** — במסכת פאה, רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים, ולכתוב עליו פרוזבול, ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה; דדני כולהו דוקא מקרעי ולא מטלטלי — תנא נמי סיפא קרקע, אף על גבי דהוא הדין בסיפא למטלטלי. ומשום סידורא דכל שהן מתנו גבי הדדי. ו"בורידור" לא גרסינן בסדר המשנה. דבשלמא גבי פאה — "פאת שדך" כתיב קרקע כל שהוא. גבי בכורים כתיב "ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי". ולכתוב עליה פרוזבול — הכי תקון רבנן, אם יש לו ללוה קרקע — כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית, דדמי כמאן דאית ליה משכון, דמקרעי דלוה משתעבד ליה, וגבי משכון לא משמטא שביעית, דלא קרינא ביה "לא יגוש" הואיל ואית ליה משכון, ולא רצו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה. ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות — מקראי נפקא לן בקדושין. אלא וידוי מעשר, אף על גב דכתיב ביה (דברים כו) "השקיפה ממעון קדשך וגו' ואת האדמה אשר נתתה לנו" [וגו'] — אפילו אין לו קרקע יתוודה, דהאי "לנו" אבל ישראל קאי, כדתנן במסכת מעשר שני (פרק רחמיי משנה יד): מכאן אמרו ישראל וממזרים מתודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים, שאין להם חלק בארץ. אלמא, אפילו אין לו קרקע, אלא שיהא ראוי הוא ואבותיו ליטול חלק בארץ. **ואמר ליה אביי לרב יוסף** — דאקשי ליעל: למאן דאמר כדי פרנסתו, "כל שהוא" תנן. וכל היכא דתנן "כל שהוא" מי לא בעינן שיעורא? **והתנן** — בפרק "ראשית הגז". **חמש רחלות גוזזות כל אחת ואחת משקל מנה ופרס** — ליטרא וחצי ליטרא, חייבת בראשית הגז, דברי רבי דוסא. ר"מחמש צאן עשויות" נפקא להו לבית הלל דבענון חמש, וחכמים אומרים: חמש רחלות וכו'. **אמר רב מנה ופרס** — בין דמשתכן. ובלבד שיהו מחומשות — כל אחת יש בה צמר חומש של מנה ופרס. אבל בציר מהכי כמאן דליתיה דמי. **שיעורא רבה** — מנה ופרס לכל אחת, תנא סיפא נמי שיעורא זוטא. אבל מתניתן דקתני "כל שהוא" — דוקא הוא, והלכך לא מכוונן שמעתא דסבי. **אמר** — שביב מרע "מטלטלי לפלניא". והוא הדין לבריא על ידי קנין. **לבר מחצי ושערי** — והוא הדין לבר מבהמותיו. כן נראה בעיני. **אפילו ריחים העליונה** — שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה. אבל ריחים התחתונה — במקומה מתקנין אותה. **כל דמטלטל** — כל שיכולין לטלטלו, שאינו מחובר לקרקע ממש, ואף על פי שאין רגילין לטלטלו. **איבעיא להו עבדא כמטלטלי דמי** — נהי ודאי דעבדא כמקרקעי דמי לענין שבועה וקנין בכסף ובשטר ובחזקה, דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מ"והתנחלתם". אבל לענין לשון בני אדם — מיקרו להו מטלטלי, וישנן בכלל מתנת מטלטלי שהרי מטלטלי הוא, או לא? **היינו דלא אזדכן ליה ברישא** — במאי דקתני ברישא דמתניתן, היכא דמכר את העיר שתמא, ולא אמר לו "יהיא וכל מה שבתוכה" — לא קחשיב אלא מקרעי, אבל עבדים ומטלטלין לא נמכרו. אלמא עבדא כמטלטלי דמי. **ופרכינן: אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי** — אם כן, מאי "אפילו" דקתני סיפא: מכר את המטלטלין ואפילו עבדים. ואי במטלטלי דמי אמאי קאמר "אפילו", דמשמע דאינו דומה כל כך למטלטלין? **אלא מאי אית לך למימר** — אמאי קמפלגי בינן למטלטלין למיתני "אפילו" משום דשאני בין מטלטלי דניידי דהיינו עבדים, למטלטלי דלא ניידי, והלכך קתני בהו "אפילו". הכי נמי ברישא, איכא למימר דעבדא במקרעי דמי, והאי דלא מיזדבני בכלל דעיר — דשאני להו לבני אדם בין מקרקעי דנייד למקרקעי דלא נייד, וכיון דעיר מכר, דהיינו מקרקעי דלא נייד — לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא נייד, דהיינו דומיא דעיר. אבל היכא דאמר סתמא "מקרקעי לפלניא" — עבדים בכלל, והיכא דאמר סתמא "מטלטלי לפלניא" — לעולם אימא לך דאינו בכלל. **עשו מטלטלי שיור** — דכי היכי דקתני: שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות, הכי נמי אם שייר מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות. **ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא** — והשיב לו רב נחמן: עבדא מטלטלי. דכיון דשייר מטלטלין לעצמו — איכא למימר דעבדו שייר לעצמו, שהוא מטלטלין, ולא יצא לחירות. אלמא כמטלטלי דמי (ומכאן שייך לעמוד הבא). **אמר ליה רב אשי לרבינא** — לעולם אימא לך במקרעי, והאי עשו מטלטלין שיור אצל העבד — לאו היינו טעמא כדרב נחמן דאמר עבדא מטלטלי הוא, אלא כדפרישית טעמא.

קרקע כל שהוא חייבת בפאה כו' — לעיל בשלהי "לא יחפור" (כז, א) פירשתי לה. **וכל** היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן כו' — ואף על גב דקרקע כל שהוא חייב בפאה היינו כל שהוא דוקא, כדאמרינן לעיל בפרק "לא יחפור" (כז, א) — היינו משום דמסתבר טפי הכי. ובקדושין פרק קמא (כו, א) הארכתי בדיני "כל שהוא". **וכמה** כל שהוא אמר רב מנה ופרס — ואם תאמר: מאי מקשה ליה? והלא ודאי הוא חולק על רב דלעיל ויש לומר, דהכי קאמר: מי פליג על רב בכל הני? **מנה** ופרס — שיעור דרבנן ורבי דוסא לא ידעינן מנא ליה. **ואיידי** דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמרי אינהו שיעורא זוטא — והא דתנן (כלים פרק חמישי משנה א): תנור תחלתו ארבעה וסופו כל שהוא, ואמרינן (חולין קכד, א): מאי "כל שהוא" — טפח, איכא למימר דאיידי דנקט שיעורא רבא נקיט נמי שיעורא זוטא. **עבדא** במקרקעי דמי או במטלטלי דמי — לענין מילי דרבנן מיבעי ליה. אבל במלתא דאורייתא — פשיטא דאיתקוש לקרקעות, כדפרישתי לעיל בפרק "המוכר את הבית" (סח, א) על דף מילתא.

אמר

1 וְאָמַר רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עָשׂוּ
2 מְטַלְטְלִין שִׁיּוּר אֵצֶל עֶבֶד, וְלֹא עָשׂוּ מְטַלְטְלִין שִׁיּוּר
3 אֵצֶל כְּתוּבָּה - הָתָם בְּדִין הוּא דְּלָא לִיתְנֵי קַרְקַע,
4 וְאַיְּידֵי דִּתְנָא יֵישָׁא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: קַרְקַע כָּל
5 שֶׁהוּא חַיֶּיבֶת בִּפֵּאָה וּבְבִכּוּרִים, וְלִכְתּוֹב עֲלֵיהֶם
6 פְּרוּזְבּוּל, וְלִקְנוֹת עִמָּהֶם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרִיּוֹת
7 בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבְחֲזָקָה, מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי קַרְקַע. - וְכָל
8 הֵיכָא דְּתָנֵי "כָּל שֶׁהוּא" לֵית לֵיהּ שִׁיעוּרָא? וְהָא תָּנֵן,
9 רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הָרְכִּינָס אוֹמֵר: חָמֵשׁ רְחֵלוֹת גּוֹזְזוֹת מָנֶה
10 מָנֶה וּפְרָס - חַיָּיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֵּז, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:
11 חָמֵשׁ רְחֵלוֹת גּוֹזְזוֹת כָּל שֶׁהֵן; וְאָמְרִינַן, וְכַמָּה כָּל
12 שֶׁהֵן? אָמַר רַב: מָנֶה וּפְרָס, וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ מְחוּמָּשׁוֹת
13 - הָתָם בְּדִין הוּא דְּלָא לִיתְנֵי כָּל שֶׁהוּא, וְאַיְּידֵי דְּקָאָמַר
14 תַּנָּא קַמָּא שִׁעוּרָא רַבָּה אָמַר אִיהוּ נַמִּי שִׁעוּרָא זוּטְרָא, קָרֵי לַהּ "כָּל שֶׁהוּא". פְּשִׁיטָא, אָמַר
15 "מַטַּלְטְלֵי לְפִלָּנְיָא" - כָּל מָאנֵי תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ קָנֵי, לְבַר מֵחִטֵּי וּשְׂעָרֵי. "כָּל דְּמַטַּלְטֵל" -
16 אֲפִילּוּ חִטֵּי וּשְׂעָרֵי, וַאֲפִילּוּ רֵיחַיִם הָעֶלְיוֹנָה קָנָה, לְבַר מֵרֵיחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה. "כָּל דְּמַטַּלְטֵל" -
17 אֲפִילּוּ רֵיחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה קָנֵי. אִיבַּעְיָא לְהוּ: עַבְדָּא כִּמְקַרְקְעָא אוֹ כִּמְטַטַּלְטְלָא דְּמֵי? אָמַר לֵיהּ
18 רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אָוְיָא לְרַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע: הַמּוֹכֵר אֶת הָעִיר - מָכַר בָּתִּים, שִׂיחִין
19 וּמְעָרוֹת, וּמְרָחְצָאוֹת, וּבֵית הַבַּדִּין, וּבֵית הַשַּׁלְחִין, אֲבָל לֹא אֶת הַמִּטַּלְטְלִין; וּבְזְמַן שֶׁאָמַר:
20 "הִיא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ", אֲפִילּוּ הָיוּ בָהּ בְּהֵמָה אוֹ עֲבָדִים - הֲרֵי כּוּלָּן מְכוּרִין; אִי אָמְרַתְּ
21 בִּשְׁלָמָא כִּמְטַלְטְלָא דְּמֵי, מִשּׁוּם הָכִי לָא מִיזְדַּבַּן בְּרֵישָׁא, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ כִּמְקַרְקְעָא דְּמֵי,
22 אַמַּאי לָא מִיזְדַּבַּן? - וְאֶלָּא מַאי? כִּמְטַלְטְלָא דְּמֵי, מַאי "אֲפִילּוּ"? [אֶלָּא] מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר?
23 שָׁאנֵי מִטַּלְטְלָא דְּנַיֵּיד מִמִּטַּלְטְלָא דְּלָא נַיֵּיד; אֲפִילּוּ תֵּימָא כִּמְקַרְקְעָא דְּמֵי, שָׁאנֵי מִקַּרְקְעָא
24 דְּנַיֵּיד מִמְּקַרְקְעָא דְּלָא נַיֵּיד. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע: הַכּוֹתֵב לְעַבְדּוֹ כָּל נְכָסָיו
25 - יָצָא בֶּן חוֹרִין, שַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא
26 בֶּן חוֹרִין - עַד שֶׁיֹּאמַר "כָּל נְכָסַי נְתוּנִין לְפִלּוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מִרְבּוֹא שֶׁבָּהֶן"; וְאָמַר רַב
27 דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עָשׂוּ מְטַלְטְלִין שִׁיּוּר אֵצֶל עֶבֶד, וְלֹא עָשׂוּ מְטַלְטְלִין שִׁיּוּר
28 אֵצֶל כְּתוּבָּה; וְאָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: מַאי טַעְמָא? - עַבְדָּא מִטַּלְטְלָא הוּא, וּמִטַּלְטְלָא
29 לְמִטַּלְטְלָא הָוֵי שִׁיּוּר, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה מִקַּרְקְעָא הוּא, וּמִטַּלְטְלָא לְמִקַּרְקְעָא לָא הָוֵי שִׁיּוּר.

אמר

אמר ליה אגן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה — שכן השיב רב נחמן לרבא. אבל רב אשי לא היה אומר מסברא דנפשיה. והיכי נמי משמע בפרק קמא דגיטין (ט, א) דפריך התם דרב נחמן אדרב נחמן, ומשני: משום דלאו כרות גיטא. אלמא משמע דרב נחמן גופיה הוא דקאמר הכי. רבינו תם.

ואלו הן שכיב מרע כו' — והא דלא חשיב הא דתניא לעיל בפרק "יש נוחלין" (קלב, א): הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליה שטר חוב, רבי אליעזר אומר: תקרע כתובתה כו'. ר"כל נכסיו" קאמר התם, וקאמר התם נמי בתר הכי: דניחא לה דתיפוק קלא עלה דכתב ניהלה לכולהו נכסי — איכא למימר דכולהו נכסים לאו דוקא, שאין צריך אלא יותר מכתובתה. אי נמי, בפלוגתא לא קא מיירי. ואף על גב דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא בכתובות (עט, א), כמו שהביא רבינו שמואל — מכל מקום היכא דגילא דעתה דמשום אנסובי הוא — מודו כולי עלמא, כדקאמר לקמן. **מטלטלין** ואיתנהו בעינייהו הוי שיור — פירוש: שייחדה לכתובה, כדאמר אמימר בפרק "אף על פי" (כתובות נה, א) כדפירש רבינו שמואל. ולא דמיא להא דאמר לעיל בפרק "יש נוחלין" (קלב, ב): מטלטלי קאמרת? מטלטלי לא קאמינא. פירוש: דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה. דהכא מיירי במטלטלין שייחדום לכתובה, וכדפירש רבינו שמואל, ואותו ודאי הוי שיור.

כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי כו' — פירשתי לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (עז, ב), וגם ההיא דשני שטרות הם פירשתי שם.
איבעיא

אָמַר לֵיהּ: אֲנַן מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּיטָּא מַתְנִינַן לָהּ.
אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן - חֲמִשָּׁה - עַד שֶׁיִּכְתְּבוּ כָּל נְכָסֵיהֶם, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁכִיב מְרַע, עַבְדּוֹ, אִשְׁתּוֹ, וּבְנָיו, מִבְּרַחַת. שְׁכִיב מְרַע, דִּתְנַן: שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְשִׁיֵּיר קְרָקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת, לֹא שִׁיֵּיר קְרָקַע כָּל שֶׁהוּא - אֵין מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת. עַבְדּוֹ, דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין, שִׁיֵּיר קְרָקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. אִשְׁתּוֹ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ - לֹא עֲשָׂאָה אֶלָּא מַפְטְרוּפָּא. בָּנָיו, דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְבָנָיו, וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ קְרָקַע כָּל שֶׁהוּא - אִבְּדָה כְּתוּבָּתָהּ. מִבְּרַחַת, דְּאָמַר מָר: מִבְּרַחַת צְרִיכָה שֶׁתִּכְתּוֹב כָּל נְכָסֶיהָ. וּכְבוֹלְהוּ - מִטַּלְטְלֵי הֲוֵי שִׁיּוּר, לְבַר מִכְּתוּבָּה, דְּאִמְּקַרְקְעֵי תַּקִּינוּ רַבָּנַן, מִמִּטַּלְטְלֵי לָא תִּקְּנוּ רַבָּנַן. אַמֵּימָר אָמַר: מִטַּלְטְלֵי דִּכְתִיבִי בִּכְתוּבָּה וְאִיתְנְהוּ בְּעֵינֵייהוּ - הֲוֵי שִׁיּוּר. אָמַר "נְכָסַי לִפְלָנְיָא" - עַבְדָּא אִיקְרֵי נְכָסֵי, דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין. אַרְעָא אִיקְרֵי נְכָסֵי, דִּתְנַן: נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת נִקְנִין בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה. גְּלִימָא אִיקְרֵי נְכָסֵי, דִּתְנַן: וְשֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת - אֵין נִקְנִין אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה. זוּזֵי אִיקְרֵי נְכָסֵי, דִּתְנַן: וְשֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת נִקְנִין עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת, בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה. כִּי הָא דְּרַב פַּפָּא הָווּ לֵיהּ תְּרֵיסָר אַלְפֵי זוּזֵי בֵּי חוֹזָאֵי, אַקְנִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא אַגַּב אַסֵּיפָא דְּבֵיתֵיהּ, כִּי אֲתָא, נָפַק לְאַפֵּיהּ עַד תָּווּךְ. שְׁטָרָא אִיקְרֵי נְכָסֵי, דְּאָמַר רַבָּה בַּר יְצָחָק: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הֵן, אָמַר "זְכוּ בְּשָׂדֶה זֶה לְפְלוֹנִי וְכְתְבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר" - חוֹזֵר בַּשְּׁטָר וְאֵינוֹ חוֹזֵר בַּשָּׂדֶה, "עַל מְנָת שֶׁתִּכְתְּבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר" - חוֹזֵר בֵּין בַּשְּׁטָר בֵּין בַּשָּׂדֶה; וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב הוּנָא: שְׁלֹשָׁה שְׁטָרוֹת הֵן, תְּרֵי - הָנֵי דַּאֲמַרַן, אִידָךְ - אִם קָדַם מוֹכֵר וְכָתַב אֶת הַשְּׁטָר, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ:
כותבין

דאגן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה — עבד גמר "לה" "לה" מאשה, דבעינן גט כריתות. וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו, ששייר קרקע ומטלטלי לעצמו — לא הקנה לו השטר לגמרי, שגם זכות האדון כתוב בו, הלכך לא קרינא ביה גט כריתות. כענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבלותי"ר. וגם יש לפרש כך: לעולם עבדא כי מקרקעי דמי. וגבי גט אמאי חשבינן אפילו מטלטלין שיור אצל עבד — היינו טעמא, משום דכריתות גמור בעינן, וכיון שזה שייר מטלטלין — מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין, אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייר. ואף על גב דבדוכתא אחרינא עבדא כמקרקעי דמי, מיהו גבי כריתות — לאו כריתות הוא. **אמר רבא אמר רב נחמן חמשה** — נותני מתנה הן, שאין דינן חלוק מנותני מקצת עד שיכתבו כל נכסיהם, ואז דינן חלוק ממשייר קצת ממנו. וכגון שלא שיירו כלום, אפילו במטלטלין, כדמסיק בסיפא, לבר מכתובת אשה — במקרקעי הוי שיור ולא מטלטלי. **ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת** — והשתא מפרש להו ואזיל, שכיב מרע בו'. וכולהו בבר מפורשים בפרק זה וב"יש נוחלין" לבד ממברחת, ולקמן בסמוך אפרשנה. **בניו דתנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה** — אבל שייר לא אבדה, דמגו דנחתא אהאי שיורא בשביל כתובתה — נחתא נמי אכולהו נכסי, כדאמר ב"יש נוחלין": ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבנייה שייר חד דיקלא וכו'. ואסקיה התם: מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו נכסי. **מברחת דאמר מר כו'** — כלומר, אשה אלמנה שיש לה נכסים ודעתה לינשא, ורוצה להבריח נכסיה מבעלה שלא יהא זכאי בנכסיה, ואם תתאלמן או תתגרש יחזורו לה נכסיה. ואם לא הוציאתן מרשותו קודם נשואין — יזכה בהן בעל. ואמרינן בכתובות: צריכה שתכתוב כל נכסיה לאחר סתם, כיון דלא שיירה מידי — אגן סהדי דלא נתנה לזה אלא בשביל שרוצה לינשא, ולכשתרצה יחזורו לה. אבל אם שיירה כל שהוא — קנה המקבל מתנה, ולא יחזורו לה כל הנכסים עולמית. וזה הדבר אינו כתוב בתלמוד כך, אלא מכללא שמעינן לה. דאמרינן בכתובות בפרק "האשה שנפלו לה נכסים" (כתובות עט, א), אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל: אני מורה הוראה, אם יבא שטר מברחת לידי — אקרענו. ויהיב טעמא — דלא שביק איניש לנפשיה ויהב לאחריני. מיתיבי: דרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה? כותבת שטר פסים לאחרים, דברי רבן שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים: רצה, משחק בה, עד שתכתוב "מהיום ולכשארצה". טעמא — דכתבה ליה הכי, הא לא כתבה הכי — קנינהו לוקח. אמר רבי זירא: לא קשיא; הא — בכולן, הא — במקצתן. שמעינן מהכא: היכא דכתבה כולן לא קנה לוקח. ואף בעל לא קנה, כדמשני התם: עשאום כנכסים שאינן יודעין לבעל אליבא דרבי שמעון. אבל היכא דלא כתבה כולן — צריכה שתכתוב "מהיום ולכשארצה", לא קנה לוקח. **וכבולהו** — דני חמשה, ממטלטלי דהו שיור. שאם שייר מטלטלין — כשייר קרקע דמי. **ואיתנהו בעינייהו הוי שיור** — שהרי אשה גובה כתובתה מהם, כדאמר אמימר בפרק "אף על פי" בכתובות (נה, א): מטלטלי ואיתנהו בעינייהו — בלא שבועה. ואיכא למימר דאזדא אמימר לטעמיה, דהא הכא אמימר נמי קאמר לה. **אמר נכסי לפלניא** — פסקי הלכות הן שפוסק התלמוד. שכיב מרע שאמר "נכסיי לפלניא", אי נמי בבריא שהקנה בסודר ואמר "נכסיי לפלניא". ובא התלמוד לפרש איזו דבר קרוי ממון. והוא הדין אם אמר בלשון לעז *"אוייר", או בלשון שמכנין הממון — דין "נכסיי לפלוני" נוהג בו. **עבדא מקרי נכסי** — כמו נכסי וזהב, והרי הוא בכלל המתנה. דתנן: נכסים שיש להם אחריות — והקרקעות — אחריות כל מלוה וחוב וכתובה נסמכין עליהן, לפי שאין דליקה שולטת בהן ואינן אובדין, וקתני בהן לשון נכסים. **ושאין להם אחריות** — היינו מטלטלין. וארישא קאי, דמיקרו נכסים, וכמאן דמיתני "נכסים שאין להם אחריות". **נקנין עם נכסים שיש להן אחריות** — שאם מכר אדם או נתן לחבירו מטלטלין וקרקעות, החזיק בקרקעות — קנה מטלטלין. **כי הא דרב פפא** — כלומר, ומניין לנו דנכסים שאין להם אחריות הנקנין עם נכסים שיש להן אחריות. מיירי נמי במעותי? ומנלן דמעות נמי נקנו על ידי קרקעות? והלא אין מטבע נקנית בחליפין, ועל ידי קרקעות מנלן? כי הא דרב פפא כו' אקנינהו ניהליה לרב שמואל החולך שם, בקנין סודר. **אגב אסיפא דביתיה** — שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו, ואגבו הקנה לו המעות בתורת הרשאה המפורשת בבבא [קמא] (ע, א). אי נמי, הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן. אלמא מעות מיקרי נכסי. **עד תווך** — מקום. ויש מפרשין: חצי הדרך, ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו. ולא היא, דכיון דכתב בהרשאה "וכל מאן דמתעבר ליה מן דינא קבלתי בין לזכות בין לחובה" — מינה שמעינן דשליח שוויה, הכי מפרש בבבא [קמא] (שם). **זכו בשדה זו** — הקנה להן בסודר לצורך פלוני. **חוזר בשטר** — מייפוי כח דשטר יכול לחזור בו, כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני. **ואינו חוזר בשדה** — אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה, וכיון לאדם שלא בפניו. **שלשה** — עניני שטרות הן. ולא בא לחלוק אלא להוסיף. **אם קדם מוכר וכתב שטר** — מכירה, להיות מזומן ללוקח, כל שעה שירצה למכרו לשדהו לא יהא עיכוב במעותיו בשביל כתיבת השטר, ולכך קדם והכתיבו. והוא יכול לעשות כן, כאותה ששנינו:
כותבין

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין כו' — דאינו חוב אלא למוכר, וכיון שהוא רוצה — יכתוב לו. **כיון שהחזיק זה בקרקע כו'** — מסקנא דמילתא דרב הונא היא: אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואחר כך מכר לזה את השדה, כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום, דאין אדם יכול לעבבו. דלדעת כן מכר לו את השדה — שיזכה הלוקח שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו; כיון שהחזיק זה בקרקע - נקנה שטר כל מקום שהוא; וזו היא ששנינו: נכסים שאין להן אחריות נקנין עם הנכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה. בהמה איקרי נכסי, דתנן: המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח - זכרים עולות; ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים. עופות איקרי נכסי, דתנן: המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויין לגבי מזבח: יינות, שמנים ועופות. תפלין איקרי נכסי, דתנן: המקדיש נכסיו - מעלין לו תפלין. אינסיבא להו: סבר תורה מאי? כיון דלא מזדבן, דאסור לזבוניה - לאו נכסי הוא, או דלמא כיון דמזדבן ללמוד תורה ולישא אשה - נכסי הוא? תיקו. (סימן: זוטרא אימיה דעמרם מתרתי אחוותא רב טובי ורב דימי ורב יוסף) אימיה דרב זוטרא בר טוביא כתבתינהו לגבסה לרב זוטרא בר טוביא, דבעיא לאנסובי ליה לרב זביד. אינסיבא ונגרשה, אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי, אמר: משום אנסובי, והא אינסיבא. אמר ליה רב הונא ברייה דרב יהושע: משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא? אפילו למאן דאמר דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא מברחת נכסים, אבל בכל נכסים לא פליגי. **גליא** דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא ואיתגרשה — וכן גורס רבינו חננאל. ואינו נראה לרבינו יצחק, דהא משמע דהוי טעמא משום דמיגרשא, אבל אם הייתה תחת בעלה — קנה. ואילו בפרק "האשה שנפלו" (כתובות עט, א) משמע דאפילו כשהיא תחת בעלה לא קנגהו לוקח. דפריך התם: וכי מאחר דלא קנגהו לוקח — ליקנינהו בעל ומשני: תקנתא דרבנן שעשאוהו כגון שמכרתם. מיהו יש לומר, דמכל מקום נהי דלא קני בעל ולוקח — מכל מקום ברשות המקבל מתנה הם, עד שתתגרש. מפי רבי.

איבעיא להו ספר תורה מאי — ואם תאמר: מאי קמיבעיא ליה? על כרחך הוא בכלל נכסים שאין להם אחריות דנקנין במשיכה, או נכסים שיש להם אחריות שנקנין בכסף בשטר בחזקה, דמי נפיק מביניא? ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דהוי לענין קנייה בנכסים שאין להם אחריות, מכל מקום לאו הוי בכלל נכסים, לפי שאינו יכול למכרו אלא ללמוד תורה ולישא אשה, כדאמר בפרק בתרא דמגילה (כז, א). מפי רבי.

אפילו למאן דאמר מברחת קנה כו' — צריך לומר דמיירי במקצת נכסים, דאי בכל נכסים — פשיטא דלא קנה, כדמוכח בפרק "האשה שנפלו" (כתובות עט, א) דלא פליגי אלא במקצת נכסים, אבל בכל נכסים לא פליגי. **גליא** דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא מברחת נכסים, דהא דגליא דעתה דמשום אינסובי הוא — מדהל"ק דבסיפא — מי מיקרי נכסי? כתפילין דמו, או דלמא תפילין היינו טעמא — דהוי מלבוש, אבל ספר — מצוה היא ולא נכסי, ואף על פי שיכול למכרו לא מיקרי נכסי? תיקו. **משום דקבעי לאינסובי לרב זביד** — וכן פירשה לו בהדיא, כדמוכח בסיפא, דגליא דעתה משום דבעיא לאינסובי היא נותנתן לזה, דאין זה אלא להבריח מבעלה. **ואינגרשה** — ותבעה נכסה מבנה. **והא אינסיבא** — והפסידה, דקנה בנה. ולא אהני גלויי דעתה אלא להכי, שאילו לא הייתה ניסת לרב זביד — לא תתקיים המתנה. אבל השתא דאינסיבא — נתקיימה המתנה. **ממולאי** — דאביי אביו ממשפחת בית עלי, כדאמרינן (ראש השנה יח, א): אביי ורבא ממשפחת בית עלי קאתו. וזהו שם מקומן, בבראשית רבה: רבי מאיר אזל לממלא, ראה אותן שהם שחורי ראש כו'. **מילי מולייתא** — בעלי מומין, שאין בהן ממש. כמו: שקל מוליא ושדא בנצא — גבשושית (בבא בתרא נד, א). **אפילו למאן דאמר מברחת קני** — יש מפרשים: היינו גבי ההוא מעשה דאימיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקנא בפרק "החובל" (בבא קמא פח, א). ולאו מלתא היא, דהתם בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות בהן אחר מיתת בעלה. והכי מפרשינן לה: אפילו לרבנן דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בכתובות בפרק "האשה שנפלו לה נכסים" (עט, א) ואמרי: רצה — משחק בה, ומעכב המתנה לעצמו, וקנה הכל. ולעיל פרישית לה. **הני מילי** — דאמרי רבנן: רצה משחק בה וקנה — היכא דיהבא סתמא. ולא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא, ולא נודע שלהבריח מתכוונת. **אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי** — מברחת מבעלה, ולדעת כן שיחזרו לה אחר גירושין, והרי אינסיבא ואיגרשא — הכא מודו רבנן דלא קני, אלא יחזרו לה נכסים. כדאמרינן נמי התם: עד שתכובוהו "מהיום ולכשארצה", דכיון דגליא דעתה — כמאן דכתבה ליה הכי דמי. **אימיה דרמי בר חמא כו'** — ומסקנא: אחרון קנה, משום דהדרה בה מראשון. ובפרק "מי שהיה נשוי" בכתובות (צד, ב) איכא מעשה אחרינא: אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא, לאורתא כתבתינהו לרב עוקבא. אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי, אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי. ומסקנא: שודא דדייני, ולהקדמה לא חיישינן, הואיל וביום אחד נכתבו. מיהו, ההוא מיבעיא לן לאוקמה במתנת בריא, והא דהכא בשביב מרע. ובשביב מרע, לא שנא ביום אחד לא שנא בשני ימים — אחרון קני, דהא הדר ביה מקמיה. **והא מתה** — דבשלמא אם לא מתה — תנן: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו מתנה, וכמו שחזרה מן הראשון כשנתנה לשני, תחזור בה מן השני נמי אם תרצה. אבל עתה שמתה — תתקיים מתנה ראשונה, ויקנה ראשון, שהרי היא נתנה במתנת שכיב מרע ודבריה כבתובין וכמסורין בשמתה, ולא אמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי והכי סבירא ליה. **כל שאילו עמד כו'** — וזאת האשה, מאחר שאם עמדה היתה חוזרת — הועילה חזרתה מן הראשון אף על פי שמתה, וקנה שני. וכן הלכה. **אימור דאמר שמואל לעצמו** — היכא דחזר בו בחולה ושייר לעצמו ולא נתנה לאחרים — הויא חזרתו חזרה אף על גב דמית. אבל הכא דחזר בו מראשון ונתן לאחר — שמא לאו חזרה גמורה היא. **מלוגא דשטרי** — כרך של שטרות, אי נמי: נרתק מלא שטרות. **הני לעמרם בני** — כגון שקנו מידה. אי נמי בלא קנין, וכגון דלא שיירה מידי. **והא לא משך** — רב עמרם האי מלוגא דשטרי בחייה. **השתא אמרי** — כולי עלמא שאחי שנתת לו מתנה הוי צורבא מרבנן. **הכי אמר שמואל כל שאילו עומד חוזר כו'** — ובתרא קני. **פיסקתא** — כמו פיסקא, תחיכת קרקע.

מתה וקיימו חכמים את דבריה — פירוש: אלמא מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין.

ואם תאמר: לפי סברתו של מקשה, אמאי נקט מתה? אפילו בלא מתה נמי, כיון דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר, דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות בהך דלקמן ד"תנו מנה לפלוני" ומת, כי לפי סברת המקשה אמאי נקט "ומת"? כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר הרי היא מתנת בריא, ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר, אלא דבעי קנין — דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאית ליה לעיל (קמח, ב) דמתנת שכיב מרע במקצת אינו יכול לחזור, גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים דראין אם במחלק מת כו' ויש לומר: דהוה מצי למימר "וליטעמיך". ובדברה מקומות בתלמוד יש לומר "וליטעמיך" ואינו אומר. ועוד יש לומר: כיון דסובר המקשה דלא בעי קנין — הוא הדין נמי שסובר שיכול לחזור בו. אי הוה כמתנת בריא — הוי כמתנת בריא לגמרי, ומנין לנו לחלק בזה?

תנו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה — הכי גרסינן: "תנו גט". ולא גרסינן "תן גט זה", ד"תן גט זה" — משמע שנתנו לו כבר, אבל "תנו" משמע שעדיין לא נתנו, אלא שמצוה להם ליתנו לו על ידי שליחות. ואי גרסינן "תן" — סתם לן תנא כרבי מאיר, דאמר בפרק קמא דגיטין (יב, ב): חובב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות, הלכך לא קנה לו השליח. אי נמי, יש לומר דמתוקמא כרבנן דאמרי זכות הוא לו, ומיירי בגון שמראה לו ליתנו לו, ולא נטלו עד לאחר מיתה. אי נמי, נטלו לאלתר ולא זכה בשביל העבד. דהא דאמרינן בפרק קמא דגיטין (יג, א): כל דאומר "תנו" כזכי — דיינו כשנתו מיד ליד. והא דקתני "תן גט זה" אשמועינן חידושא, שאף על פי שעשאו מחיים, והגט בעין, ומינה שלוחים כבר לתת הגט — כיון שניתן לאחר מיתה אינו גט, דאין גט לאחר מיתה. מיהו, אין נראה לרבינו יצחק לגרוס "זה". דאם כן היכי מצי דייק בתלמוד דבפרק קמא דגיטין (שם ע"ב) על הך משנה דלא מיתוקמא הך משנה בשכיב מרע, דאי בשכיב מרע לא הוה ליה למיתני "תנו" אלא "כתבו"? ואי תנא "זה" לאשמועינן חידוש דלא יתנו לאחר מיתה — אפילו הוה מתוקמא מתניתין בשכיב מרע [ולא הוה ליה למיתני "כתבו"], כיון דמיירי שהגוז הוא בעין. ואין נראה לומר דדייק מדהתה ליה למיתני "כתבו גט זה לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי" דהוי שמעינן דבשכיב מרע איירי, מדתני "כתבו" ומדתני "תנו שטר שחרור זה לעבדי" אשמועינן חידוש. דהא אין לו לתנא להשמיענו חידוש במה שהיה לו לשנות שני ענינים, שהרי יש לו לקצר ולשנות ולערב הכל יחד, ולא להאריך. ואם תאמר: מאי קא משמע לן דאין גט לאחר מיתה? הא כבר תנן ליה בפרק "מי שאחזו" (גיטין עב, א) דאין גט לאחר מיתה, ואמרינן נמי בריש כתובות (ב, ב): אי אשמועינן דאין גט לאחר מיתה — הא תנא ליה כו' ויש לומר: דמתניתין דהכא איצטריך, שאף על פי שמעינה שליח בחיין ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו ויכול לגרש, ששלוחו של אדם כמותו — קא משמע לן, דלא יודעינן הא ממשנה ד"מי שאחזו" (גיטין שם). ומההיא ד"מי שאחזו" שמעינן שאף על פי שנתן לה גט מחיים — אין גט לאחר מיתה. ואם תאמר: על הך דייק בגיטין על הך משנה דהכא איירי בבריא, מדקאמר "תנו" ולא אמר "כתבו", ומנין לנו לדקדק דמיירי בבריא מדלא קאמר "כתבו"? דלמא הא דתנן "תנו" לאשמועינן דאפילו הכי אין כופין היורשין לשחרר, ולא אתא כרבנן דפליגי עליה דרבי בברייתא דירושלמי בפרק קמא דגיטין, דקתני התם: "תנו שטר שחרור זה לעבדי" ומת, רבי אומר: לא זכה, וחכמים אומרים: זכה, וכופין את היורשין לקיים דברי המת. אמר רבי זירא: בסתם חולקים, מה אנו קיימים? אם באומר "שחררו". ויש לומר: דלא נחתא מתניתין לאשמועינן דמצוה לקיים דברי המת דתשמע אם כופין היורשים אם לאו, דלא נחתא אלא לאשמועינן שלא יתנו שלוחים שבמקומו גט לאחר מיתה.

תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה — אומר רבינו יצחק: דלמאן דמוקי בגמרא דף משנה בשכיב מרע — אתי שפיר דהוי סיפא דומיא דרישא. והשתא מיירי בולה מתניתין בענין אחד, [ומהלקן] בין צוואת שכיב מרע בשטר לצוואת ממון, דבשטר אין מועיל צוואתו לאחר מיתה כמו במתנן. ואף על פי שלא דמו לגמרי, לפי שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם, והמנה בעולם, מכל מקום כיון דבשעת מיתה שניהם בעולם — דמו אהדדי קצת. אבל למאן דמוקי לה התם בבריא ובמעמד שלשתן, קשה, דהשתא לא הוי רישא דומיא דסיפא דאין

כי הות קיימא הדרא בה — כדתנן: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו מתנה. **תא וקני כל היכא דבעית** — בא עתה אלי וקנה השדה בקנין גמור בכל ענין שתרצה, שלא אוכל לחזור. **אתא ושייר וקנו מינה** — לא רצה לקבל כל השדה, אלא שייר לעצמה מעט, דהוה ליה מתנה מקצת ועל ידי קנין, דקים לן לקמן דלא מצית הדרא בה אלא אם כן מצוה מחמת מיתה, דמגלי דעתיה דמחמת מיתה קידהיב, ואי קאי — הדר ביה. **בסילוא דלא מכע דמא** — קוץ שמכאיב ואין יציאת דם ניכר בו, דהיינו נידוי. **אמרו ליה** — העדים. **אמרה** — כששילחה בשביל אחיה. **ווי כי מיתה הך איתתא** — ולא תראה את אחיה, שאינו רוצה לבא אלי. **אם כן מצוה מחמת מיתה היא** — וכל מצוה מחמת מיתה — חוזר, בין במתנה במקצת בין במתנה בלא שיור. ואפילו קנו מידו, אי קאי מחליו — הדר בבולהו, בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה, דהואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת צוואתו. והכי פסקינן לקמן. **איתמר מתנת שכיב מרע במקצת** — שלא היה בה קנין, והיא אותה מתנה ששנינו: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה, שאם עמד אינו חוזר. דכיון דהוי בה שיור — כך היה דעתו, שאם יעמוד לא יחזור, ולכך שייר לעצמו מה ששייר. **והרי היא במתנת שכיב מרע** — שאין בה שיור, דלא בעיא קנין, ואם מת — קנה, ואם עמד — אינו חוזר. **ובעיא** קנין — וכיון דקנו מניה — אם עמד אינו חוזר, דאיכא קנין ושיור. וכל שכן דאם מת — קנה. אבל בלא קנין — אפילו מת לא קנה, וכל שכן אם עמד חוזר. והכי פסקינן לקמן. **איתיביה רבא לרב נחמן** — מממתניתין: שייר קרקע כל שהוא כו' דהיינו מתנת שכיב מרע במקצת. **אימא סיפא אם לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה** — אם יעמוד מחליו. ואם מת — קנה. **ואי דקנו מיניה אמאי לא הויא מתנתו מתנה** — שאם יעמוד לא יחזור. בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה — דואיל ולא שייר, ואף על פי שלא צוה מחמת מיתה בהדיא. רוכל — שם אדם. **כבינתי** — בית נפש, *נושק"א בלעז. והוא לשון כבינות דרחלות במסכת שבת (נד, א), שמכבנין אותן למילת. **וקיימו חכמים את דבריה** — אף על פי דמתנת מקצת בלא קנין הואי, דמדקתני "דבריה" משמע דברים בלא קנין הואי. **התם במצוה מחמת מיתה** — שהזכירה דמדאגת מיתה היא מחלקת. דמצוה מחמת מיתה לא בעי קנין היכא דמת, בין איכא שיור בין ליכא שיור. והכי פסקינן לקמן.

מתנת איתמר:

1 וְכִי קַיְּימָא הַוֹת הַדְרָא בָּהּ. זִימְנָא חָדָא חָלְשָׁא, שְׁלַחָה
2 לֵיהּ: תָּא קְנֵי, שְׁלַח: לָא בְּעֵינָא. שְׁלַחָה לֵיהּ: תָּא קְנֵי
3 כָּל הֵיכָא דְּבָעֵית. אֲזַל שַׁיְּירָהּ וְקָנוּ מִנָּהּ. כִּי קָיְּימָא
4 הַדְרָא בָּהּ, אֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן. שָׁלַח לֵיהּ: תָּא.
5 לָא אֲתָא, אֲמַר: מַאי אִיתֵּי? הָא שַׁיְּירָהּ וְקָנוּ מִינָּהּ.
6 שְׁלַח לֵיהּ: אִי לָא אָתִית, מְחֵינָא לָךְ בְּסִילְוָא דְּלָא
7 מַכַּע דְּמָא. אֲמַר לְהוּ לְסַהֲדֵי: הֵיכִי הָוָה מַעֲשֶׂה?
8 אֲמְרוּ לֵיהּ, אֲמְרָה הָכִי: וַוֵי דְּקָא מִיתָה הַךְ אִיתְּתָא
9 אֲמַר לְהוּ: אִם כֵּן הֲוָה מְצִוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה, וּמְצִוֶּה
10 מֵחֲמַת מִיתָה - חוֹזֵר. אִיתְּמַר: מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע
11 בְּמִקְצָת - אֲמַרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּמָר
12 זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן דַּאֲמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: הֲרֵי
13 הִיא כְּמַתְּנַת בָּרִיא, וַהֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע;
14 הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת בָּרִיא - שֶׁאֵם עָמַד אֵינוֹ חוֹזֵר, וַהֲרֵי
15 הִיא כְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע - דְּלָא בָּעֵיָא קִנְיָן. אֲמַר
16 לְהוּ רָבָא: לָאו אָמְרִינָא לְכוּ, לָא תִּיתְלוּ בּוּקֵי סְרִיקֵי
17 בְּרַב נַחְמָן? הָכִי אָמַר רַב נַחְמָן: הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת
18 בָּרִיא וּבָעֵיָא קִנְיָן. אִיתִּיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: שַׁיֵּיר
19 קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת; מַאי לָאו דְּלָא קָנוּ
20 מִינֵּיהּ? - לָא, דְּקָנוּ מִינֵּיהּ. - אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא:
21 לֹא שַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - אֵין מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת; וְאִי
22 דְּקָנוּ מִינֵּיהּ, אַמַּאי אֵין מַתְּנָתוֹ קַיֶּימֶת? אֲמַר לְהוּ, הָכִי
23 אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים,
24 אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ - עָמַד חוֹזֵר, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא
25 הָיָה מְצִוֶּה אֶלָּא מֵחֲמַת מִיתָה. אִיתִּיבֵיהּ רַב מְשַׁרְשִׁיָּא
26 לְרָבָא: מַעֲשֶׂה בְּאִמָּן שֶׁל בְּנֵי רוֹכֵל שֶׁהָיְתָה חוֹלָה,
27 וְאָמְרָה: תְּנוּ לְבֵיתִי לְבֵיתִי, וְהוּא בִּשְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה,
28 וּמֵתָה, וְקִיְּימוּ דְּבָרֶיהָ - הָתָם בְּמִצְוֶה מֵחֲמַת מִיתָה.
29 אִיתִּיבֵיהּ רַבִּינָא לְרָבָא: הָאוֹמֵר "תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי
30 וּשְׁטַר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי" וּמֵת - לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה,
31 "תְּנוּ מָנֶה לְפְלוֹנִי" וּמֵת - יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה; וּמִמַּאי
32 דְּלָא קָנוּ מִינֵּיהּ? דּוּמְיָא דְּגֵט, מַה גֵּט לָאו בַּר קִנְיָן,
33 אַף הַאי נַמִי דְּלָא קָנוּ מִינֵּיהּ - הָתָם נַמִי בְּמִצְוֶה
34 מֵחֲמַת מִיתָה. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: מִצְוֶה
35 מֵחֲמַת מִיתָה בְּעָלְמָא בָּעֵיָא קִנְיָן, וְכִי תַּנְיָא הָנֵי מַתְנְיֵיתָא - בְּמִחֲלֹק כָּל נְכָסָיו, דְּהַהִיא
36 מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע שָׁוְיוּהָ. וְהִלְכְתָא: מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע בְּמִקְצָת בָּעֵיָא קִנְיָן, וְאַף עַל גַּב
37 דְּמִצְוֶה מֵחֲמַת מִיתָה לָא בָּעֵיָא קִנְיָן, וְהוּא דְּמִי חוֹזֵר, וְאַף עַל גַּב דְּקָנוּ מִינֵּיהּ.

[דף כ"ג ע"ב]

מִתְנַמְנְמִין הָיוּ. וּמְתַקְּנִין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל – מַה תִּקּוּן הָיוּ עוֹשִׂין שָׁם? שֶׁהָיוּ מַעֲמִידִין הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, כְּהִיא דְּתָנֵינַן תַּמָּן: וְהַלָּקָה הָיְתָה בְּרֹאשָׁהּ וְהִקִּיפוּהָ כְּצוּצְטְרָא, שֶׁהַנָּשִׁים רוֹאוֹת מִלְּמַעְלָן וְהָאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ מְעֹרָבִין. מִמִּי לָמְדוּ? מִדְּבַר תּוֹרָה – (זְכַרְיָה יב, יב): "וְסָפְדָה הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת לְבָד"; תְּרֵין אָמוֹרִין, חַד אָמַר: זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. וְחוֹרָנָה אָמַר: זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע. מַאן דְּאָמַר זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ – מַה אִם בְּשָׁעָה שֶׁהֵן אַבִּילִין אַתְּ אָמַר הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, בְּשָׁעָה שֶׁהֵן שְׂמֵחִים לֹא כָּל שֶׁכֵּן? מַאן דְּאָמַר זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע, מַה אִם בְּשָׁעָה שֶׁאֵין יֵצֶר הָרַע קַיָּם אַתְּ אָמַר הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצֶר הָרַע קַיָּם לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם – בַּר קַפָּרָא אָמַר: וְגוֹבְהָן מֵאָה אַמָּה. וְהָא תָּנֵי כָּל דְּתָלֵי מֵאָה אַמִּין בָּעֵי בָּסִים תְּלָתִין וּתְלָת סוּלְּמָא מִיכָּא תְּלָתִין וּתְלָת וְסוּלְּמָא מִיכָּא תְּלָתִין וּתְלָת. וְהָתָנֵי כָּל הָעֲזָרָה לֹא הָיְתָה אֶלָּא אֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע עַל רֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ. אַשְׁכַּח תָּנֵי מְקוֹמָן מַעֲשֶׂה נִסִּים הָיוּ. מַה בְּיַד כֻּלָּהֶם מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג אוֹ בְּיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג.

הֲלָכָה ג', מַתְנִיתִין – מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֲנִים וּמֵהֶמְיָנֵיהֶן הָיוּ מַפְקִיעִין, וּבָהֵן הָיוּ מַדְלִיקִין. לֹא הָיְתָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא הָיְתָה מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה.

גְּמָרָא – תָּנֵי מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֵן גָּדוֹל הָיוּ מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁבַּפְּנִים, וּמִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט הָיוּ מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁבַּחוּץ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כְּתִיב (שְׁמוֹת כז, כ): "לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד", שֶׁעָרוּ לוֹמַר, אֵין לְךָ עוֹשֶׂה שַׁלְהֶבֶת אֶלָּא פִּשְׁתָּן בִּלְבַד. מַהוּ 'מַפְקִיעִין'? תִּרְגֵּם רַבִּי חַנַּיי קוֹמֵי רַבִּי יוֹסָה: מַפְשִׁילִים. תָּנֵי, לֹא הָיָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַם שֶׁלֹּא הָיְתָה מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה. תָּנֵי, יְכוֹלָה אִשָּׁה לָבוֹר חִטָּיהָ לְאוֹר הַמַּעֲרָכָה. וְלֹא הָיוּ מוֹעֲלוֹת? לָאו. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָרֵיחַ וְהַמַּרְאֶה וְהַקּוֹל – אֵין בָּהֶן מְעִילָה. שִׁשָּׁה קוֹלוֹת הָיוּ נִשְׁמָעִים מִירִיחוֹ: מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתַּח, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרֵפָה, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶּן קָטִין מוּכְנִי לַכִּיּוֹר, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינִי כָּרוּז, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הֶחָלִיל, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף קוֹלוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא

[דף כ"ד ע"א]

מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִין רֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת. אָמַר רַבִּי לְעָזָר בֶּן דִּלְגּוֹי: עִזִּים הָיוּ לְבֵית אַבָּא בְּהָרֵי אַכְוָור וְהָיוּ מִתְעַטְּשׁוֹת מֵרֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת.

הֲלָכָה ד׳, מַתְנִיתִין – הַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָיוּ מְרַקְּדִין לִפְנֵיהֶן בַּאֲבוּקוֹת וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי תִשְׁבָּחוֹת, וְהַלְוִיִּם בַּכִּנּוֹרוֹת בִּנְבָלִים וּבִמְצִלְתַּיִם וּבְכָל כְּלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים כְּנֶגֶד חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה שִׁיר הַמַּעֲלוֹת שֶׁבִּתְהִלִּים שֶׁעֲלֵיהֶם עוֹמְדִים הַלְוִיִּם בְּשִׁיר.

גְּמָרָא – הַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי הַמַּעֲשֶׂה, יֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ׳אַשְׁרֵיךְ יַלְדוּתוֹ שֶׁלֹּא בִּיַּשְׁתָּ אֶת זִקְנוּתוֹ׳ – אֵלּוּ חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ מֵהֶן אוֹמְרִים: ׳אַשְׁרֵיךְ זִקְנוּתוֹ שֶׁכִּפְּרָה עַל יַלְדוּתוֹ׳ – אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְשׁוּבָה. אֵלּוּ וְאֵלּוּ הָיוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי מִי שֶׁלֹּא חָטָא וּמִי שֶׁחָטָא יִמָּחֵל לוֹ. הִלֵּל הַזָּקֵן כַּד הֲוָה חָמֵי לוֹן עָבְדִין בַּפַּחַז, הֲוָה אָמַר לוֹן: דַּאֲנַן הָכָא מַאן הָכָא? וּלְקִילוּסָן הוּא צָרִיךְ? וְהָכְתִיב (דָּנִיֵּאל ז, י): ״אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ וְרִבּוֹת רִבּוֹתִין קֳדָמוֹהִי יְקוּמוּן״. כַּד הֲוָה חָמִין לוֹן עָבְדִין בְּכֹשֶׁר, הֲוָה אָמַר דִּי לֹא נָן הָכָא מַאן הָכָא? שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו כַּמָּה קִילוּסִין, חָבִיב הוּא קִלּוּסָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכֹּל. מַה טַּעְמָא? ״וּנְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל״ (שְׁמוּאֵל–ב כג, א): ״יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל״ (תְּהִלִּים כב, ד). בֶּן יְהוֹצָדָק הָיָה מִשְׁתַּבֵּחַ בִּקְפִיצוֹתָיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה מְרַקֵּד בִּשְׁמוֹנֶה אֲבוּקוֹת שֶׁל זָהָב, וְלֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן נוֹגֵעַ בַּחֲבֵרוֹ, וּכְשֶׁהָיָה כּוֹרֵעַ – הָיָה נוֹעֵץ גּוּדְלוֹ בָּאָרֶץ וְכוֹרֵעַ וּמִיַּד הָיָה נִזְקָף. אֵיזוֹ הִיא כְּרִיעָה וְאֵיזוֹ הִיא בְּרֵכָה? רַבִּי חִיָּיה רַבָּה הֶרְאָה כְּרִיעָה לִפְנֵי רַבִּי וְנִפְסַח וְנִתְרַפֵּא. לֵוִי בַּר סִיסִי הֶרְאָה כְּרִיכָה לִפְנֵי רַבִּי וְנִפְסַח וְלֹא נִתְרַפֵּא. כְּתִיב (ש״ב ו, כ): ״וַיֵּשֶׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת שָׁאוּל לִקְרָאתוֹ״ וְגוֹ׳. מַהוּ ״אַחַד הֲרִיקִים״? אָמַר אַבָּא בַּר כַּהֲנָא: הֲרִיקִים זֶה אַרְכִּיסְטִיס . אָמְרָה: הַיּוֹם נִגְלָה כְּבוֹד בֵּית אַבָּא. אָמְרוּ עָלָיו עַל בֵּית שָׁאוּל שֶׁלֹּא נִרְאָה מֵהֶם לֹא עָקֵב וְלֹא גּוּדָל מִימֵיהֶם, הַדָּא הוּא דִכְתִיב (שְׁמוּאֵל–א׳ כד, ג): ״וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן אֲשֶׁר עַל הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה״. רַבִּי אָבוֹן בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: גֶּדֶר לִפְנִים מִגֶּדֶר הָיָה. ״וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו״, וַהֲוָה חָמֵי לֵיהּ מְשַׁלְשֵׁל צִיבְחַר וּמְסַלֵּיק צִיבְחַר . אָמַר דָּוִד: הֵיאַךְ מִינְגַע בְּהָדֵין גּוּפָא צַדִּיקָא? הֲדָא הוּא דִי אָמַר לֵיהּ: ״הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֶת אֲשֶׁר נְתָנְךָ הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וְאָמַר לְהָרְגְךָ״; ׳וְאָחוּס עָלֶיךָ׳ אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא ׳וַתָּחָס עָלֶיךָ׳ – צְנִיעוּתֵךְ חָס עָלֶיךָ. ״וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכַל לִפְנֵי ה׳ אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאָבִיךָ וְגוֹ׳. וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי וְעִם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבֵדָה״. שֶׁאֵינָן אֲמָהוֹת אֶלָּא אִמָּהוֹת. וּמַה נֶּעֱנְשָׁה? ״וּלְמִיכַל בַּת שָׁאוּל לֹא הָיָה לָהּ וָלָד עַד יוֹם מוֹתָהּ״. וְהָא כְּתִיב: ״הַשִּׁשִּׁי יִתְּרֶעָם לְעָגְלָה אִשְׁתּוֹ״. שגעת כְּעָגְלָה וָמֵתָה.

הֲלָכָה ה׳, מַתְנִיתִין – עָמְדוּ שְׁנֵי כֹּהֲנִים בְּשַׁעַר הָעֶלְיוֹן הַיּוֹרֵד מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בְּיָדָם, קָרָא הַגֶּבֶר, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הִגִּיעַ לְמַעֲלָה עֲשִׂירִית, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הִגִּיעוּ

לַעֲזָרָה, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח, הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח,

[דף כ"ד ע"ב]

וְהָפְכוּ פְּנֵיהֶן לַמַּעֲרָב וְאָמְרוּ: "אֲבוֹתֵינוּ הָיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה' וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִים קֵדְמָה לַשֶּׁמֶשׁ וְאָנוּ לְיָהּ וּלְיָהּ עֵינֵינוּ"; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹנִין אוֹתוֹ, לוֹמַר – "אָנוּ לְיָהּ וּלְיָהּ עֵינֵינוּ".

גְּמָרָא – תִּרְגֵּם רַב קוֹמֵי דְּבֵית רַבִּי שִׁילֹה: קָרָא גַּבְרָא – אַכְרִיז כָּרוֹזָא. אָמְרִין לֵיהּ: קָרָא תַּרְנְגוֹלָא. אָמַר לוֹן: וְהָא תְּנִינַן 'בֶּן גֶּבֶר'. אִית לָךְ מֵימַר בַּר תַּרְנְגוֹלָא? רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: עֲשִׂירִית מִלְּמַעְלָן עֲשִׂירִית מִלְּמַטָּן. אָמַר רַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא: "וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִים" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם" – שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה וּמִשְׁתַּחֲוִים לַהֵיכָל. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא: "כִּי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי" (יִרְמְיָה ב, יג), וְכִי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי? הָא וַתְּרָה לְאֶלֶף? אֶלָּא שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה וּמִשְׁתַּחֲוִים לַהֵיכָל.

הֲלָכָה ו', מַתְנִיתִין – אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם עֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת, שְׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּבַמּוּסָפִין הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד תֵּשַׁע. וּבְעֶרֶב שַׁבָּת הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד שֵׁשׁ, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל הָעָם מִמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג הָיוּ שָׁם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, שָׁלֹשׁ לְשַׁעַר הָעֶלְיוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְשַׁעַר הַתַּחְתּוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם, וְשָׁלֹשׁ עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, תֵּשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּיזֶם הָעַרְבַּיִם, וְתֵשַׁע לַמּוּסָפִין, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִן הַמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל.

גְּמָרָא – תָּנֵי, אֵין פָּחוֹת מִשֶּׁבַע וְלֹא יוֹתֵר עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. הָהֵן תַּנָּיָא עָבַד תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה חָדָא. וְהָהֵן תַּנָּיָא עָבֵיד כָּל חָדָא חָדָא מִינְּהוֹן חָדָא. שֶׁתִּמְצָא אוֹמֵר שָׁלֹשׁ עַל כָּל מַטָּה וּמַטָּה. רַבִּי יְהוּדָא אוֹמֵר שָׁלֹשׁ עַל כָּל דֶּגֶל וְדֶגֶל. וְתָנֵי, וְשָׁלֹשׁ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית, הָא חוֹרִי! מַאן דְּאִית לֵיהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ – לֵית לֵיהּ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית, מַאן דְּאִית לֵיהּ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית – לֵית לֵיהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. אָמַר רַבִּי זְעֵירָה: זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא הָיוּ תוֹקְעִין אֶלָּא לְנִסּוּךְ הַמַּיִם בִּלְבַד, אִין תֵּימַר לְמִילּוּיֵין נִתְּנוּ – שָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם שֶׁל יוֹם וְשָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם שֶׁל מָחָר. אִילֵין אִינּוּן? וְהָא אִית לְךָ חוֹרָנִין. תֵּשַׁע לְמוּסְפֵי שַׁבָּת, תֵּשַׁע לְמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְתֵשַׁע לְמוּסְפֵי יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

[דף כ"ה ע"א]

אֶלָּא כְּמַאן דְּאָמַר: יִתְקְעוּ לִפְנִים מִן הַמּוּסָפִין יִתְקְעוּ. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: וַאֲפִלּוּ כְּמַאן דְּאָמַר יִתְקְעוּ לִפְנִים מִן הַמּוּסָפִין יִתְקְעוּ. תּוֹקְעִין הָיוּ מוֹסִיפִין – לֹא הָיוּ מוֹסִיפִין תְּקִיעוֹת. רַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא אָמַר: הִיא גֶבֶל הִיא כִּנּוֹר, נִימִין יְתֵרוֹת בֵּין זֶה לָזֶה. אָמַר רַבִּי חִיָּיה בַּר אַבָּא לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ גֶבֶל? שֶׁהוּא מְגַבֵּל כַּמָּה מִינֵי זֶמֶר. רַבִּי חוֹנָה בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף: עַל יְדֵי עוֹר שֶׁאֵינוֹ עָבוּד וְעַל יְדֵי נִימִין יְתֵרוֹת הָיָה מַלְבִּין כַּמָּה מִינֵי זֶמֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: עוּגָב זֶה אַרְדַּבְּלִים. תָּנֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיָה אַרְדַּבְּלִים בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹרֵחַ אֶת הַנְּעִימָה. חָלִיל שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה, וְשֶׁל קָנֶה הָיָה. נִשְׁבַּר וְתִקְּנוּהָ וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹת שֶׁהָיָה, חָזְרוּ וּנְטָלוּהוּ וְחָזַר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. צִלְצָל שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה, וְשֶׁל נְחֹשֶׁת הָיָה נִשְׁבַּר וְתִקְּנוּהוּ וְלֹא הָיָה מְצַלְצֵל כְּמוֹת שֶׁהָיָה, חָזְרוּ וּנְטָלוּהוּ וְחָזַר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. מַכְתֶּשֶׁת שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה, וְשֶׁל נְחֹשֶׁת הָיָה, נִשְׁבְּרָה וְתִקְּנוּהָ וְלֹא הָיְתָה מְפַטֶּמֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, חָזְרוּ וּנְטָלוּהָ וְחָזְרָה לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה. אֵלּוּ שְׁנֵי כֵּלִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ בְּבִנְיַן הָרִאשׁוֹן וְלֹא עָלְתָה עֲלֵיהֶן אֲרוּחָה , עֲלֵיהֶן הוּא אוֹמֵר: "נְחֹשֶׁת מָרוּק" (דִּבְרֵי הַיָּמִים–ב ד, יז) "נְחֹשֶׁת מְמֹרָט" (מְלָכִים–א ז, מה). "וּכְלֵי נְחֹשֶׁת מֵצְהָב טוֹבָה שְׁנַיִם חֲמוּדוֹת כַּזָּהָב" (עֶזְרָא ח, כה). תְּרֵין אָמוֹרִין: חַד אָמַר, חַד מִינֵייהוֹן כִּתְרֵי דִּדְהַב, וְחוֹרְנָה אָמַר, תְּרֵי מִנְּהוֹן כִּתְרֵי דִּדְהַב. תָּנֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁלוֹחַ הָיָה מוֹצִיא מַיִם כְּאִיסָּר. אָמְרוּ: נַרְחִיבֵנוּ וְיִרְבּוּ מֵימָיו, הִרְחִיבוּהוּ וְנִתְמַעֲטוּ מֵימָיו. חָזְרוּהוּ וְגָדְרוּהוּ וְחָזַר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. מַגְּרֵפָה, רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: עֲשָׂרָה נְקָבִים הָיוּ בָהּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מוֹצִיא מֵאָה מִינֵי זֶמֶר. וְחוֹרְנָה אָמַר: מֵאָה נְקָבִים הָיוּ בָהּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מוֹצִיא עֲשָׂרָה מִינֵי זֶמֶר, מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם הָיְתָה מוֹצִיאָה אֶלֶף מִינֵי זֶמֶר. מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מִי קֹדֶם? רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימָר: מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ – מוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדְמִין. חֵילֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה מִן הָדָא: שִׁירוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְשִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ – שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ קֹדֶם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: שַׁנְיָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ וּלְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? שׁוֹחֵט מוּסְפֵי שַׁבָּת וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶן שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בְּרַם הָכָא, מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ – מוּסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין, עַל שֵׁם כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ קֹדֶם אֶת חֲבֵרוֹ.

הֲלָכָה ז' מַתְנִיתִין – יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים וְאֵילִים שְׁנַיִם וְשָׂעִיר אֶחָד. נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שִׁשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשֵּׁנִי, חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד.

[דף כ"ה ע"ב]

בַּשְּׁלִישִׁי, אַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בָּרְבִיעִי, שְׁלֹשָׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּחֲמִישִׁי, שְׁנַיִם מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשִּׁשִּׁי, אֶחָד מַקְרִיב שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁבִיעִי, כֻּלָּן שָׁוִין. בַּשְּׁמִינִי, חָזְרוּ לַפַּיִם כְּרָגְלִים. אָמְרוּ, מִי שֶׁהִקְרִיב פָּרִים הַיּוֹם, לֹא יַקְרִיב לְמָחָר, אֶלָּא חוֹזְרִין חֲלִילָה.

גְּמָרָא – תָּנֵי, כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ שׁוֹנוֹת וּמְשַׁלְּשׁוֹת בְּפָרִים, חוּץ מִשְּׁתַּיִם הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹנוֹת וְלֹא הָיוּ מְשַׁלְּשׁוֹת בְּפָרִים. רַבִּי לְעָזָר שָׁאַל: מַהוּ לְהַתְחִיל מֵהֶן לֶרֶגֶל הַבָּא? אָמַר רַבִּי יוֹסָה: מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן – בַּשְּׁמִינִי חָזְרוּ לְפַיִם כִּרְגָלִים. לֹא צוֹרְכָה דִּילָא כַּהֲדָא דְתָנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נָתָן, דְּתָנֵי רַבִּי נָתָן: שְׁמִינִי לֹא הָיָה בוֹ פַּיִם. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי נָתָן, מַהוּ לְהַתְחִיל מֵהֶן לֶרֶגֶל הַבָּא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְתָנֵי כֵּן, שְׁמִינִי רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, פַּיִם בִּפְנֵי עַצְמוֹ, בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. רֶגֶל – דְּאָמַר רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם דְּבֵי אַחָא: כַּלָּהֶם כָּתוּב "וּבַיּוֹם" וְכָאן כְּתִיב "בַּיּוֹם", לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהוּא רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. פַּיִם – אָמַר רַבִּי יוֹסָה: מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן, בַּשְּׁמִינִי חָזְרוּ לְפַיִם כִּרְגָלִים. בְּרָכָה – אָמַר רַבִּי אֵילָא: זְמַן. קָרְבָּן – פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד.

הֲלָכָה ח', מַתְנִיתִין – בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת בְּאֵמוּרֵי הָרְגָלִים, וּבְחִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים. בַּעֲצֶרֶת אוֹמְרִים לוֹ, הֵילָךְ מַצָּה הֵילָךְ חָמֵץ. מִשֶּׁמֵּר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הוּא מַקְרִיב תְּמִידִין, נְדָרִים וּנְדָבוֹת וּשְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, וּמַקְרִיב אֶת הַכֹּל. יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מִלְּאַחֲרֶיהָ, הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת בְּחִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים.

[דף כ"ו ע"א]

חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּינְתַּיִם, מִשֶּׁמֵּר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הָיָה נוֹטֵל עֶשֶׂר חֻלּוֹת, וְהַמִּתְעַכֵּב נוֹטֵל שְׁתַּיִם. וּבִשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֵׁשׁ, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֶׁבַע, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל חָמֵשׁ. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן, וְהַיּוֹצְאִין בַּדָּרוֹם. בִּלְגָּה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה.

גְּמָרָא – כְּתִיב (דְּבָרִים יח, ח): "חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ". יָכוֹל אַף בִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְבַד מִמְּכָרָיו עַל הָאָבוֹת", חוּץ מִמַּה שֶׁמָּכְרוּ אָבוֹת לְבָנִים אַתְּ שַׁבַּתְּךָ וַאֲנִי שַׁבָּתִי. וּבַעֲצֶרֶת אוֹמֵר: 'הֵילָךְ מַצָּה הֵילָךְ חָמֵץ', אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי, 'הֵילָךְ חָמֵץ הֵילָךְ מַצָּה', מַאן דְּאָמַר 'הֵילָךְ מַצָּה' שֶׁהוּא חָבִיב, מַאן דְּאָמַר 'הֵילָךְ חָמֵץ' שֶׁהוּא תָּדִיר. אָמַר רַבִּי לֵוִי: כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת הָיוּ נְתוּנוֹת בַּדָּרוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי:

מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן, חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּינְתַּיִם. רַבִּי יוּדָה בֶּן טִיטָם בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: קָרְיָא מְסַיֵּעַ לְהֵן תַּנָּיָא (שְׁמוּאֵל–א כא, ד): "וְעַתָּה מַה יֵּשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמִשָּׁה לֶחֶם תְּנָה בְיָדִי אוֹ הַנִּמְצָא""; וַאֲחִימֶלֶךְ מִן הַמִּשְׁמָר הַיּוֹצֵא הָיָה. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן וְיוֹצְאִין בַּדָּרוֹם – אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי הִלֵּל: כְּדֵי לַחְלֹק כָּבוֹד לַנִּכְנָסִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן: לֹא מִטַּעַם זֶה, אֶלָּא בְּגִין דְּתָנֵינָן, כָּל הַנִּכְנָסִין לְהַר הַבַּיִת נִכְנָסִין דֶּרֶךְ יָמִין וּמַקִּיפִין וְיוֹצְאִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל. בִּלְבָּד לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם – מִפְּנֵי מִרְיָם בַּת בִּלְבָּה שֶׁהֵמִירָה דָּתָהּ וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְסַרְדִּיוֹט אֶחָד מִשֶּׁל מַלְכוּת בֵּית יָוָן, וּבָאָה וְטָפְחָה עַל גַּבּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אָמְרָה לוֹ: לוֹקִים! לוֹקִים! אַתָּה הֶחְרַבְתָּה נִכְסֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָמַדְתָּ לָהֶן בִּשְׁעַת דּוּחְקָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל יְדֵי שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לַעֲלוֹת וְלֹא עָלַת, וְנִכְנַס יְשֵׁבָב וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתֶּיהָ בִּכְהוּנָה גְּדוֹלָה, לְפִיכָךְ בִּלְבָּה לְעוֹלָם בְּיוֹצֵא. וְיֵשֵׁבָב בַּנִּכְנָס. וַיַּעַקְרוּ אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ?! לֵית יָכִיל, דְּאָמַר רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: קָשֶׁה לִפְנֵי הַמָּקוֹם לְעַקֵּר שַׁלְשֶׁלֶת יוֹחֲסִין מִמְּקוֹמָן. וַיַּעֲשׂוּ אוֹתָן עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ.

[דף כ"ו ע"ב]

לֵית יָכִיל, דִּכְתִיב (דִּבְרֵי הַיָּמִים–א ט, כב): "הֵמָּה יִסַּד דָּוִיד וּשְׁמוּאֵל הָרֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם"; בְּאֱמֻנוּתָם – אוּמְנוּת גְּדוֹלָה הָיְתָה שָׁם, שֶׁאֵין מִשְׁמָר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׂדֵה אֲחוּזָה עַד שֶׁיִּטּוֹל חֲבֵרוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: חִשַּׁבְתִּים, שֶׁאֵין מִשְׁמָר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׂדֵה אֲחוּזָה עַד שֶׁיִּטּוֹל חֲבֵרוֹ. וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה – רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: טַבָּעוֹת עָשׂוּ לָהֶן, רְחָבוֹת מִלְּמַעְלָן וְצָרוֹת מִלְּמַטָּן. וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה – שֶׁלֹּא הֶעֱמִידוּ אוֹתָהּ עַל סַכִּינֵיהֶן, כְּהִיא דְּתָנֵינַן תַּמָּן: הוּא הָיָה נִקְרָא 'בֵּית הַחוֹלְפוֹת', שֶׁשָּׁם הָיוּ גּוֹנְזִין אֶת הַסַּכִּינִין.

הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת סֻכָּה וַהֲדָרָךְ עֲלָן מַסֶּכֶת סֻכָּה.

הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת סֻכָּה, וַהֲדָרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת סֻכָּה, וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לָא נִתְנְשֵׁי מִנָּךְ מַסֶּכֶת סֻכָּה, וְלָא תִתְנְשֵׁי מִנָּן, לָא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי: (ג' פְּעָמִים)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּתְהֵא עָמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא.
חֲנִינָא בַּר פָּפָּא, רָמִי בַּר פָּפָּא, נַחְמָן בַּר פָּפָּא, אַחַאי בַּר פָּפָּא, אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא, רַתְּרָם בַּר פָּפָּא, רָכִישׁ בַּר פָּפָּא, סוּרְחָב בַּר פָּפָּא, אַדָּא בַּר פָּפָּא, דָּרוּ בַּר פָּפָּא:
הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ:
מַאֹרֲבֵי תִּסְתַּמְּנֵי מִצְּוֹתֶךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ, כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:
מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים, אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים, אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים, אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִים לְבְאֵר שַׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת, אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם, וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי, כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִּי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת סֻכָּה, כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְדָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם, לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי, שֶׁלֹּא תָּמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי, בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ, בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, וְהַקִּיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ: כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ, וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

פרק ראשון

[דף א׳ ע״א]

מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בֶּחָג, לָמָּה הוּא מַזְכִּיר? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא ׳מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם׳ בְּעוֹנָתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר:

גמרא מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים כו׳. טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עַל יְדֵי שֶׁאַרְבַּעַת מִינִין הַלָּלוּ גְּדֵילִים עַל הַמַּיִם, לְפִיכָךְ הֵן בָּאִין פְּרַקְלִיטִין לַמַּיִם. דָּבָר אַחֵר, בְּשָׁעָה שֶׁהָעֶבֶד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ, הוּא תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ מִמֶּנּוּ. אָמַר לוֹ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, וַהֲלֹא מִשָּׁעָה שֶׁהָעֶבֶד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ וְרוּחַ רַבּוֹ נוֹחָה הֵימֶינוּ, הוּא תּוֹבֵעַ פַּרְנָסָתוֹ מִמֶּנּוּ. דָּבָר אַחֵר, אֵין הָעֶבֶד תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ אֶלָּא סָמוּךְ לִפְרָסוֹ.

תָּנֵי, רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר מִשְּׁעַת נְטִילַת לוּלָב, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מִשְּׁעַת הֲנִיחוֹ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּהָדֵין בָּתְרַיְיָא, הִיא דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי לִיעֶזֶר קַדְמַיְיתָא, הִיא דַּעְתֵּיהּ אַהְרָיְיתָא. מְחַלְּפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ! תַּמָּן הוּא אָמַר מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, וְהָכָא הוּא אָמַר מִשְּׁעַת הֲנִיחוֹ. אָמַר ר׳ מָנָא, שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב.

וְיַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב! לֵית כָּל עַמָּא תַּמָּן. וַיַּזְכִּיר בְּשַׁחֲרִית!

[דף א׳ ע״ב]

אַף הוּא סָבוּר שֶׁמָּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב וְהוּא הָוֵי מַדְכַּר, מִכֵּיוָן דְּהוּא חָמֵי לוֹן דְּלָא מַדְכְּרִין בְּקַדְמֵיתָא וּמַדְכְּרִין בְּאַחֲרֵיתָא, אַף הוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב. אָמַר לֵיהּ ר׳ חִיָּיה בַּר מָרְיָיא, הָכֵין הֲוָה ר׳ יוֹנָה אָבוּהּ הָוֵי בָּהּ.

ר׳ חַגַּיי בְּשֵׁם ר׳ פִּדָּת, אָסוּר לְיַחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלוּחַ צִיבּוּר. ר׳ סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בִּשְׁלִיחַ צִיבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי?! אָמַר ר׳ מָנָא קוּמֵי ר׳ חַגַּיי, מָה וּפְלִיג? אָמַר לֵיהּ לָא, דָּא דְּאַתְּ אָמַר בִּשְׁלִיחַ

צִיבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי, יָחִיד אִם רָצָה לְהַזְכִּיר מַזְכִּיר – בְּטָל. וְדָא דְּאַתְּ אָמַר אָסוּר לְיָחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלִיחַ צִיבּוּר – בְּגֶשֶׁם. קָמוּן לְצְלוֹתָא, כְּמִי שֶׁהִזְכִּיר שְׁלִיחַ צִיבּוּר.

כְּשֵׁם שֶׁתְּחַיַּית הַמֵּתִים חַיִּים לָעוֹלָם, כָּךְ יְרִידַת גְּשָׁמִים חַיִּים לָעוֹלָם. ר' חִיָּיה בַּר בָּא שָׁמַע לַהּ מִן הָדָא (הושע ו) 'יְחַיֵּינוּ מִיּוֹמָיִם, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יְקִימֵנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו, וְנֵדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה' כְּשַׁחַר נָכוֹן מוֹצָאוֹ'.

כְּתִיב (מלכים א יז) 'וַיֹּאמֶר אֵלָיהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתּוֹשָׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחְאָב, חַי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי דְבָרִי'. ר' בֶּרֶכְיָה אָמַר, ר' יוֹסָה וְרַבָּנִין. חַד אָמַר בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ, וְחוֹרְנָה אָמַר עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ. מַאן דְּאָמַר עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ, מִן הָדֵין קְרָיָיא (שם יח) 'לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה'.

מַאן דְּאָמַר בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ, אֵיכָן הוּתַּר נִדְרוֹ שֶׁל טַל? אָמַר ר' תַּנְחוּם אֶדְרְעָיָא, סָבְרִין מֵימַר, נֶדֶר שֶׁהוּתַּר מִכֻּלָּו הוּתַּר כּוּלּוֹ. אִית דְּבָעֵי מֵימַר בִּבְנָהּ שֶׁל צָרְפִית (שם יז) 'וַיִּקְרָא אֶל ה', וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהַי, הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ'. אָמַר ר' יוּדָה בַּר פַּזִּי, לְאֶחָד שֶׁגָּנַב נַרְתִּיקוֹ שֶׁל רוֹפֵא, עִם בְּשֶׁהוּא יוֹצֵא נִפְצַע בְּנוֹ, חָזַר אֶצְלוֹ וְאָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הָרוֹפֵא רַפֵּא אֶת בְּנִי, אָמַר לוֹ לֵךְ וְהַחֲזֵר אֶת הַנַּרְתִּיק, שֶׁכָּל מִינֵי רְפוּאוֹת נְתוּנִין בּוֹ, וַאֲנִי מְרַפֵּא אֶת בִּנְךָ. כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאֵלִיָּהוּ,

[דף ב' ע"א]

לֵךְ וְהַתֵּר נִדְרוֹ שֶׁל טַל, שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בִּטְלָלִים, וַאֲנִי מְחַיֶּה בְּנָהּ שֶׁל צָרְפִית.

וּמִנַּיִן שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בִּטְלָלִים? שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) 'יִחְיוּ מֵתֶיךָ, נְבֵילָתִי יְקוּמוּן, הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר, כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל'. מַהוּ 'וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל'? אָמַר ר' תַּנְחוּם אֶדְרְעָיָא, וְאַרְעָא תַּפְקִידָהּ תְּפַלֵּט.

ר' יַעֲקֹב דִּכְפַר חָנָן בְּשֵׁם ר' שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם זְקֵינָם אֶת רְצוֹנִי, נִשְׁבַּעְתִּי לוֹ שֶׁאֵינִי מֵזִיז טַל מִבָּנָיו לְעוֹלָם. מָה טַעְמָא (תהלים קי) 'נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם'. וּכְתִיב תַּמָּן (שם) 'לְךָ טַל יַלְדוּתֶיךָ'. אָמַר ר' יוּדָה בַּר פַּזִּי, בִּדְיָיתִיקִי נְתַתִּיו לַאֲבִיהֶם, 'וְיִתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם' וְגוֹ'.

אָמַר ר׳ שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִין לִידֵי עֲבֵירוֹת מַעֲשִׂים רָעִים, הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין, וְהֵן מְבִיאִין לָהֶן זָקֵן אֶחָד, כְּגוֹן רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְהוּא מַפְגִּיעַ בַּעֲדָם, וּמִיָּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. אֲבָל הַטַּל אֵינוֹ יוֹרֵד בִּשְׁבִיל בִּירְיָיה. מָה טַעְמָא (מיכה ה) ׳אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם׳.

ר׳ זְעוּרָה בְּשֵׁם ר׳ חֲנִינָה, הָיָה עוֹמֵד בַּגֶּשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁל טַל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בְּטַל וְהִזְכִּיר שֶׁל גֶּשֶׁם מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְהָא תָּנֵי בְּטַל וּבְרוּחוֹת לֹא חִיְּיבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר, אִם רָצָה לְהַזְכִּיר מַזְכִּיר! לָא דָמֵי הַהוּא דְּמִיקַל לְהוּא דְּלָא מְצַלֵּי וְלָא מִיקַל.

בְּגֶשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁל טַל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וְהָא תָּנֵי אִם לֹא שָׁאַל בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בְּהוּא דְּלָא אַדְכַּר לָא טַל וְלָא מָטָר.

ר׳ זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה, לֹא שָׁאַל בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים, אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. וְדִכְוָוותַהּ אִם לֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. מָה אִם שְׁאֵלָה שֶׁהִיא מִדּוֹחַק אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה, אַזְכָּרָה שֶׁהִיא מֵרֶיוַח לֹא כָל שֶׁכֵּן. וְהָא תָּנֵי לֹא שָׁאַל בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, מַחֲזִירִין אוֹתוֹ! אָמַר רַבִּי אַבְמָרִי אֲחוֹי דְּר׳ יוֹסֵי, בְּשֶׁלֹּא אֲמָרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

אֵיכָן הוּא חוֹזֵר.

[דף ב׳ ע״ב]

יֵיבָה כַּיי דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִם עָקַב אֶת רַגְלָיו חוֹזֵר לְכַתְּחִילָּה, וְאִם לָאו חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה. וְכָא אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו חוֹזֵר לְכַתְּחִילָּה, וְאִם לָאו חוֹזֵר לְשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה:

בְּנִינְוֵה [בְּנֵי נִוֵה] צְרָכוּן לְמֵיעְבַּד תַּעֲנִית בָּתַר פִּסְחָא. אֲתוֹן וּשְׁאַלוּן לְרַבִּי, אֲמַר לוֹן רַבִּי, לְכוּ וַעֲשׂוּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְשַׁנּוּ מַטְבֵּיעָהּ שֶׁל תְּפִילָּה.

הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? ר׳ יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי, לֹא אָמַר רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה, לֹא שָׁאַל בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה, וַאֲמַר לוֹן רַבִּי לְכוּ וַעֲשׂוּ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְשַׁנּוּ מַטְבֵּיעָהּ שֶׁל תְּפִילָּה?!

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּר׳ יוֹסֵי הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? בַּשֵּׁשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף. עַד כַּדּוּן צִיבּוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁשׁ, יָחִיד שֶׁאֵין לוֹ שֵׁשׁ? אָמַר רַבִּי חִינְנָא לֹא כֵן אָמַר רַבִּי זְעֵירָא בְּשֵׁם רַב חוּנָה, יָחִיד תּוֹבֵעַ צְרָכָיו בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה, וְאֵילּוּ צְרָכָיו הֵם.

תָּנֵי, נִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִזְכִּיר, אָמַר ר׳ יוֹחָנָן, כָּל שְׁלוֹשִׁים יוֹם חֲזָקָה מַה שֶׁהוּא לָמוּד הִזְכִּיר. מִיכָּן וְהֵילָךְ, מַה שֶׁצּוֹרֶךְ יַזְכִּיר.

ר׳ בָּא בְּשֵׁם ר׳ חוּנָה, שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת (מַזְכִּיר בְּשַׁחֲרִית וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בְּמוּסָף, מִנְחָה בְּשַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּמוּסָף) [מַזְכִּיר בְּמוּסָף וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בְּמִנְחָה וְעַרְבִית וְשַׁחֲרִית, וּמַזְכִּיר בְּמוּסָף].

חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בַּגּוֹלָה לֹא נָהֲגוּ כֵּן, אֶלָּא עַד שִׁשִּׁים יוֹם בַּתְּקוּפָה. שְׁמוּאֵל אָמַר הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי ר׳ יְהוֹשֻׁעַ. וְתָנֵי כֵּן, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן, הַכֹּל לְפִי הַמְּאוֹרָע. הָדָא דַת אָמַר בְּגֶשֶׁם, אֲבָל בְּטַל, אִם רָצָה לְהַזְכִּיר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מַזְכִּיר:

אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בַּחַג, לָמָּה הוּא מַזְכִּיר? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתָן: בְּעוֹנָתָן הֵן חֲבִיבִין כִּתְחִיַּית הַמֵּתִים.

אָמַר ר׳ יוֹסָה, וְתָמֵיהַּ אֲנָא, הֵיךְ רַבָּנָן מְדַמְּיִי יְרִידַת גְּשָׁמִים לִתְחִיַּית הַמֵּתִים, וְלָא דָמְיָיא. בָּעֵי בַּר נָשָׁא יֵיחוֹן מִיתַיָּיא כָּל אֵימַת, לָא בָעֵי בַּר נָשָׁא יֵיחוֹת מִיטְרָא כָּל אֵימַת:

אָמְרוּ לוֹ אִם כֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר: מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ

[דף ג׳ ע״א]

דְּרַבִּי לִיעֶזֶר, מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּאִיתְפַּלְגוּן, רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה אֵין נִגְאָלִין לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל) ׳בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן׳. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכִי אִם יַעַמְדוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵינָן נִגְאָלִין לְעוֹלָם?! אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲמִיד עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ קָשֶׁה כְּהָמָן, וּמִיָּד הֵן עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְהֵן נִגְאָלִין. מַאי טַעְמָא (ירמיה ל) ׳וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ׳. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְהָא כְּתִיב (ישעיה נה) ׳חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְּאָלוּ׳. מָה עָבַד לָהּ ר׳ לִיעֶזֶר? תְּשׁוּבָה, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי ז) ׳צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ׳ וְגוֹ׳. אָמַר לוֹ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, וְהָא כְּתִיב (ישעיה ס) ׳אֲנִי ה׳ בְּעִיתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה׳. מָה עָבַד לָהּ ר׳ לִיעֶזֶר? תְּשׁוּבָה, כְּמָה דַּתְּ אָמַר (דברים י) ׳וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה׳ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה׳ וְגוֹ׳.

ר׳ אַחָא בְּשֵׁם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִם זְכִיתֶם ׳אֲחִישֶׁנָּה׳, וְאִם לָאו ׳בְּעִתָּהּ׳. כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ (דניאל יב) ׳וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֵצִי וּכְכַלּוֹת נַפֵּץ יַד עַם קֹדֶשׁ תְּכַלֶּינָה כָּל אֵלֶּה׳ אִיסְתַּלֵּק ר׳ לִיעֶזֶר:

מִתּוֹךְ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִתּוֹךְ הַקֵּץ, מִתּוֹךְ צָרָה, מִתּוֹךְ צְוָוחָה, מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת, מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה (מִתּוֹךְ הַקֵּץ). הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ב) ׳וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעָקוּ׳ – מִתּוֹךְ צָרָה. ׳וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם׳ – מִתּוֹךְ צְוָוחָה. ׳וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ׳ – מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. ׳וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳ – מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. ׳וַיֵּדַע אֱלֹהִים׳ – מִתּוֹךְ הַקֵּץ.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ד) ׳בַּצַּר לְךָ׳ – מִתּוֹךְ צָרָה. ׳וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׳ – [מִתּוֹךְ הַקֵּץ]. ׳וְשַׁבְתָּ׳ – מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. ׳כִּי אֵל רַחוּם ה׳ אֱלֹהֶיךָ׳ – מִתּוֹךְ רַחֲמִים. ׳לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח בְּרִית אֲבֹתֶיךָ׳ – מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים קו) ׳וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם׳ – מִתּוֹךְ צָרָה. ׳בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם׳ – מִתּוֹךְ צְוָוחָה. ׳וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ׳ – מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. ׳וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו׳ – מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. ׳וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים׳ – מִתּוֹךְ רַחֲמִים:

חַד בַּר נַשׁ הֲוָה אִיחְטָא בְּלִישָׁנֵיהּ, אֲתָא לְגַבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן וְשַׁלְחֵיהּ גַּבֵּי ר׳ חֲנִינָה, אָמַר לֵיהּ אֵיזִיל תְּהֵי בָּךְ וּלְעֵי בְּאוֹרָיְתָא, דִּכְתִיב (משלי טו) ׳מַרְפֵּא לָשׁוֹן עֵץ חַיִּים׳:

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מָצְאוּ כָּתוּב (ישעיה כא) ׳מַשָּׂא דּוּמָה׳ מַשָּׂא רוֹמִי. ׳אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר׳, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵלַי קוֹרֵא מִפְּנֵי שֵׂעִיר. אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ ׳אֵלַי׳, מֵאֵיכָן נִזְדַּוֵּג לִי, מִשֵּׂעִיר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם אֵיכָן הוּא אֱלֹהֶיךָ, אֱמוֹר לוֹ בִּכְרַךְ הַגָּדוֹל שֶׁבֶּאֱדוֹם. מָה טַעְמָא, ׳אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר׳.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, בְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל, גָּלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. גָּלוּ לְמִצְרַיִם, וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (שמואל א ב) ׳הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי לְבֵית אָבִיךָ בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה׳. גָּלוּ לְבָבֶל וְגָלַת שְׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (ישעיה מג) ׳לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה. גָּלוּ לְמָדַי וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (ירמיה מט) ׳וְשַׁמְתִּי כִסְאִי בְּעֵילָם׳ וְאֵין עֵילָם אֶלָּא מָדַי, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (דניאל ח) ׳וַאֲנִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה אֲשֶׁר בְּעֵילָם הַמְּדִינָה׳. גָּלוּ לְיָוָן וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (זכריה ט) ׳וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן׳. גָּלוּ לְרוֹמִי וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.

[דף ג׳ ע״ב]

מָה טַעְמָא (ישעיה כא) ׳אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר׳.

׳שׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְלָה׳. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִישַׁעְיָה, רַבֵּינוּ יְשַׁעְיָה, מַה יּוֹצֵא לָנוּ מִתּוֹךְ הַלַּיְלָה הַזֶּה? אָמַר לָהֶן הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁנִּשְׁאַל. כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל חָזַר אֶצְלָן, אָמְרוּ לוֹ ׳שׁוֹמֵר מַה מִּלַּיל׳, מַה מִּלַּיל שׁוֹמֵר הָעוֹלָמִים? אָמַר לָהֶן (שם) ׳אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בּוֹקֶר וְגַם לָיְלָה׳. אָמְרוּ לוֹ ׳וְגַם לָיְלָה׳? אָמַר לָהֶן לֹא כְשֶׁאַתֶּם סְבוּרִים, אֶלָּא בּוֹקֶר לַצַּדִּיקִים וְלַיְלָה לָרְשָׁעִים, בּוֹקֶר לְיִשְׂרָאֵל וְלַיְלָה לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם. אֲמַרוּן לֵיהּ אֵימַת, אָמַר לוֹן אֵימַת דְּאַתּוּן בָּעְיֵי הוּא בָּעֵי (שם) ׳אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ׳. אָמְרוּ לוֹ מִי מְעַכֵּב, אָמַר לָהֶן, תְּשׁוּבָה (שם) ׳שׁוּבוּ אֵתָיו׳.

ר׳ אַחָא בְּשֵׁם ר׳ תַּנְחוּם בִּי ר׳ חִיָּיה, אִילּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה יוֹם אֶחָד, מִיָּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא. מַה טַּעְמָא (תהלים צה) ׳הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ׳.

אָמַר ר׳ לֵוִי, אִילּוּ הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְּרִין שַׁבָּת אַחַת כְּתִיקְנָהּ, מִיָּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא. מָה טַּעְמָא (שמות טז) ׳וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה׳ וְגוֹ׳, חַד יוֹם. וְאוֹמֵר (ישעיה ל) ׳בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן, בְּשׁוּבָה וּנְיָיח תִּתְפָּרְקוּן׳:

הלכה ב מתני׳ אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לַגְּשָׁמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. עַד אֵימָתַי שׁוֹאֲלִין? ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח, ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן. שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ב) ׳וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן׳:

גמרא אָמַר ר׳ יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. ר׳ אַבּוּן בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, טַעְמָא דְּר׳ יוּדָה כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בְּטַל, מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם.

מִחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּר׳ יוּדָה. תַּמָּן הוּא אָמַר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר, וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵין! חֲדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ, וַחֲדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. וְלֹא יָדְעִין הַיְּדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהֶן וְהַיְּדָא בְּשֵׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. מִן מַה דְּאָמַר ר׳ יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּר׳ יוּדָה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה, וְאָמַר רַבִּי אַבּוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן טַעְמָא דְּר׳ יוּדָה כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בְּטַל מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם, הָא הָדָא אָמְרָה, קַדְמַיְיתָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ, וְתִינְיֵיתָא בְּשֵׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.

בְּעוֹן קוּמּוֹי, אוֹ נֵימַר כָּאן לְהַזְכִּיר כָּאן לִשְׁאֵלָה, אָמַר לוֹן, הֲלָכָה, מָקוֹם

[דף ד׳ ע״א]

שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסָה לְרַבִּי חֲנַנְיָה אֲחוֹי דְּרַב הוֹשַׁעְיָה, נְהִיר אַתְּ, כַּד הֲוֵינָן קָיְמִין קוּמֵי חֲנוּתֵיהּ דְּרַב הוֹשַׁעְיָה חֲבִיבָךְ, עָבַר רַבִּי זְעוּרָה וּשְׁאֵלְנַן לֵיהּ, וַאֲמַר עוֹד אֲנָא הִיא צְרִיכָה לִי. עָבַר ר׳ יֵסָא וּשְׁאֵלְנַן לֵיהּ, וַאֲמַר עוֹד אֲנָא הִיא צְרִיכָא לִי, וּבְסוֹפָהּ אַתְּ מְצַיֵּית לֵיהּ, וַאֲמַר לָא שָׁנְיָא, הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין.

ר׳ חִיָּיה בַּר בָּא אֲתָא מִן צוֹר, וַאֲמַר מִן שְׁמֵיהּ דְּר׳ יוֹחָנָן, הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין. ר׳ אַחָא דָּרַשׁ בְּבֵית מִדְרָשָׁא. ר׳ יִרְמְיָה דָּרַשׁ בִּכְנִישְׁתָּא דְּבוּלֵי, הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין.

וְהָא תָּנֵינַן בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים, אָמַר ר׳ תַּנְחוּם בַּר חִיָּיה בִּשְׁעַת הַמִּקְדָּשׁ שָׁאנִי.

תָּנֵי, אָמַר ר׳ יוּדָה, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֲבָל לְעָתִיד לָבוֹא, הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵי חֳדָשִׁים. מָה טַעְמָא (יחזקאל מז) ׳לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר׳. ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֲבָל לְעָתִיד לָבוֹא, הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ שֶׁעָשָׂת הַתְּבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְקָרַב הָעוֹמֶר מִמֶּנָּה. מָה טַעְמָא (יואל ב) ׳וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּה׳ אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה, וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן. מָה מְקַיֵּים ר׳ יוֹסָה טַעְמָא דְּר׳ יוּדָה ׳לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר׳? בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ יְהֵא מְבַכֵּר:

הלכה ג מתני׳ בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר בְּשִׁבְעָה בּוֹ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת:

גמרא מַתְנִיתָא דְּר׳ מֵאִיר. דְּתָנֵי אִי זֶהוּ זְמַנָּהּ שֶׁל רְבִיעָה, ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר הַבְּכִירָה בַּשְּׁלֹשָׁה, וְהַבֵּינוֹנִית בַּשִּׁבְעָה, וְהָאֲפִילָה בַּשִּׁבְעָה עָשָׂר. ר׳ יוּדָה אוֹמֵר הַבְּכִירָה בַּשִּׁבְעָה, וְהַבֵּינוֹנִית בַּשִּׁבְעָה, וְהָאֲפִילָה בָּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. ר׳ יוֹסָה אוֹמֵר הַבְּכִירָה בַּשִּׁבְעָה עָשָׂר, וְהַבֵּינוֹנִית בָּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְהָאֲפִילָה בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ שֶׁאֵין הַיְחִידִים מַתְחִילִין לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו.

אָמַר ר׳ אַבְּמָרִי אֲחוֹי דְּר׳ יוֹסֵי, הַכֹּל מוֹדִים בַּשִּׁבְעָה עָשָׂר, שֶׁהוּא זְמַן כִּימָה לִשְׁקֹעַ, שֶׁבּוֹ יָרַד מַבּוּל לָעוֹלָם. מָה טַעְמָא (בראשית ז) ׳בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה׳.

ר׳ אַבָּא בַּר זְמִינָא, ר׳ לְעָזָר בְּשֵׁם ר׳ הוֹשַׁעְיָה, הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. וְלָמָּה לֹא אָמַר כְּר׳ מֵאִיר, אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי וּמְחַלֵּף.

כַּמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהֵא אָדָם צָרִיךְ לְבָרֵךְ? ר׳ חִיָּיה בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה, וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁיִּדּוֹחוּ פְּנֵי הַקַּרְמִיד. ר׳ יַנַּיי בִּי ר׳ יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁרֶה הַמְּגוּפָּה. וְיֵשׁ מְגוּפָּה נִשְׁרֵית? אֶלָּא רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא שְׁרוּיָיה. רַבִּי יוֹסָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה, רַבִּי יוֹנָה רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, בַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה וּלְבַסּוֹף אֲפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא.

ר׳ יוֹסָה בְּשֵׁם ר׳ זְעוּרָה,

[דף ד׳ ע״ב]

לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה. רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי נַחוּם וְרַב אַדָּא בַּר אִיכּוּמָא הֲווֹן יְתִיבִין. אָמַר רַבִּי נַחוּם לְרַב אַדָּא בַּר אִיכּוּמָא לָא מִסְתַּבְּרָא לִבְרָכָה נֶאֱמְרָה, אָמַר לֵיהּ אִין. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִזְקִיָּה לְרַב אַדָּא בַּר אִיכּוּמָא לָא מִסְתַּבְּרָא לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה, אָמַר לֵיהּ אִין. אָמַר לֵיהּ וּלְמָה אֲמַרְתְּ לֵיהּ אָבֵין, אָמַר לֵיהּ דְּהוּא נָהֵיג בְּשִׁיטַת רַבֵּיהּ. אָמַר ר׳ מָנָא לְר׳ חִזְקִיָּה, מַנּוּ רַבֵּיהּ? אָמַר לֵיהּ, ר׳ זְעוּרָא. אָמַר לֵיהּ, (אַף) אֲנַן אָמְרִין ר׳ יוֹסָה בְּשֵׁם ר׳ זְעוּרָה לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה.

רַב יְהוּדָה בְּר׳ יְחֶזְקֵאל אָמַר, הָכֵין הֲוָה יְחֶזְקֵאל אַבָּא מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים. יִתְגַּדַּל יִתְקַדַּשׁ יִתְבָּרַךְ יִתְרוֹמֵם שִׁמְךָ מַלְכֵּינוּ עַל כָּל טִיפָּה וְטִיפָּה שֶׁאַתָּ מוֹרִיד לָנוּ, שֶׁאַתָּ מַמְנִיעָן זוֹ מִזּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לו) ׳כִּי יִגְרַע נִטְפֵי מָיִם, יָזוֹקוּ מָטָר לְאֵידוֹ׳. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ויקרא כז) ׳וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ׳. אָמַר ר׳ יוּדָן אֲבוֹי דְּר׳ מַתַּנְיָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹרִידָן בְּמִידָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח) ׳וּמַיִם תִּיכֵּן בְּמִידָּה׳.

ר׳ יוֹסָה בַּר יַעֲקֹב סְלַק מְבַקְּרָה לְר׳ יוּדָן מוּגְדְּלָיָא, עַד דְּהוּא תַּמָּן, נְחַת מִיטְרָא. שְׁמַע קָלֵיהּ, אֲמַר, אֶלֶף אֲלָפִים אָנוּ חַיָּיבִין לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ מַלְכֵּינוּ עַל כָּל טִיפָּה וְטִיפָּה שֶׁאַתָּ מוֹרִיד לָנוּ, שֶׁאַתָּ גּוֹמֵל טוֹבָה לְחַיָּיבִים. אָמַר לֵיהּ הָדָא מִנָּן לָךְ? אָמַר לֵיהּ, הָכֵין הֲוָה ר׳ סִימוֹן רַבִּי מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים.

וְכַמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהֵא בָּהֶם כְּדֵי רְבִיעָה? מְלֹא כְּלִי מַחֲזִיק שָׁלֹשׁ טְפָחִים [כִּמְלֹא כְּלִי מַחֲרִישָׁה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים], דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר. ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר בַּתְּחִילָּה טֶפַח, וּבַשֵּׁנִיָּה טְפָחַיִם, וּבַשְּׁלִישִׁית שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

תָּנֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֵין לְךָ טֶפַח שֶׁהוּא יוֹרֵד מִלְּמַעְלָן שֶׁאֵין הָאָרֶץ מַעֲלָה טְפָחַיִם כְּנֶגְדּוֹ. וּמַה טַעַם (תהלים מב) ׳תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִינּוֹרֶיךָ׳.

אָמַר רַבִּי לֵוִי, הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים זְכָרִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת. מָה טַעְמָא (ישעיה מה) ׳תִּפְּתַח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֵשַׁע׳. ׳תִּפְּתַח אֶרֶץ׳, כְּנֶגְקִיבָה הַזֹּאת שֶׁהִיא פּוֹתַחַת לִפְנֵי הַזָּכָר. ׳וְיִפְרוּ יֵשַׁע׳, זוֹ פְּרִיָּיה וּרְבִיָּיה. ׳וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ׳, זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים. ׳אֲנִי ה׳ בְּרָאתִיו׳, לְכָךְ בְּרָאתִיו, לְתִיקוּנוֹ וּלְיִישּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם.

רַבִּי אַחָא וְתָנֵי לָהּ בְּשֵׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְבִיעָה? שֶׁהִיא רוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

רַבִּי חֲנִינָה בְּרִיקָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה, שָׁרְשֵׁי חִיטָּה בוֹקְעִין בָּאָרֶץ חֲמִשִּׁים אַמָּה, שָׁרְשֵׁי תְּאֵינָה רַכִּין בוֹקְעִין בַּצּוּר. אִם כֵּן מַה יַּעֲשׂוּ שָׁרְשֵׁי חָרוּב וְשָׁרְשֵׁי שִׁקְמָה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָה, אַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם הַתְּהוֹם עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ. מַאי טַעְמָא (שם כז) ׳אֲנִי ה׳ נוֹצְרָהּ, לְרְגָעִים אַשְׁקֶנָּה׳. תָּנֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מְלַמֵּד שֶׁאֵין הָאָרֶץ שׁוֹתָה אֶלָּא לְפִי חִיסּוּמָהּ.

תָּנֵי, אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה חֲסֵירָה נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ, וְאִם לָאו הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ, דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר לְעוֹלָם הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ.

[דף ה׳ ע״א]

אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעוּבֶּרֶת הוֹלְכִין אַחַר עִיבּוּרָהּ.

מְחַלְּפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרַבִּי! תַּמָּן הוּא אָמַר אַחַר סִידְרָהּ, וְכָא הוּא אָמַר אַחַר עִיבּוּרָהּ?! ר׳ זְעוּרָה ר׳ יֶסָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מָטֵי בָּהּ בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, לְבַסּוֹף נִצְרְכָה:

הלכה ד מתני׳ הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשָּׁחֲשֵׁיכָה, וּמוּתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבְרִחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנַעֲלַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה:

גמרא אֵילּוּ הֵם הַיְחִידִים? אֵילּוּ שֶׁהֵן מִתְמַנִּין פַּרְנָסִין עַל הַצִּיבּוּר. מִכֵּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר הוּא מִתְפַּלֵּל וְנַעֲנֶה?! אֶלָּא מִכֵּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר וְנִמְצָא נֶאֱמָן, כְּדֵיי הוּא מְצַלֶּיָּא וּמִתְעַנְּיָא.

חַד בַּר נָשׁ הֲוָה מַפִּיק מַעְשְׂרוֹי בְּתִיקְנָן, אָמַר לֵיהּ ר׳ מָנָא קוּם אֱמוֹר בְּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת.

חַד בַּר נָשׁ אַתָּא גַּבֵּי חַד מִן קְרִיבּוֹי דְּר׳ יַנַּיי, אָמַר לֵיהּ, רַבִּי, זְכֵה עִימִּי. אָמַר לֵיהּ וְלָא הֲוָה לְאָבוּהּ פְּרִיטִין? אָמַר לֵיהּ לָא. אָמַר לֵיהּ גַּבַּיי אִינּוּן מַפְקְדִין, אָמַר לֵיהּ שְׁמַעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִינּוּן סַרְקוּן. אָמַר לֵיהּ כְּדֵיי אַתְּ מְצַלֶּיָּא וּמִתְעַנְּיָא.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת זָבִים פֶּרֶק רְבִיעִי

א. טָמֵא הַמַּכֶּה אֶת הַטָּהוֹר, וְטָהוֹר שֶׁמַּכֶּה אֶת הַטָּמֵא, בִּגְדֵי טָהוֹר – טְמֵאִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: טָהוֹר הַמַּכֶּה אֶת הַטָּמֵא, בִּגְדֵי טָהוֹר – טְהוֹרִין. טָמֵא הַמַּכֶּה אֶת הַטָּהוֹר, בִּגְדֵי טָהוֹר – טְמֵאִים, שֶׁאִם יִמָּשֵׁךְ הַטָּהוֹר, הֲרֵי הַטָּמֵא נוֹפֵל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: תִּקָּעוֹ – טָמֵא. רִתְקוֹ – טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טַטְרְקֵי שֶׁשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ נוֹגְעִים בָּאָרֶץ, וְאֶמְצָעִיתָהּ רוֹפֶפֶת, וְהַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יוֹשְׁבִים עָלֶיהָ, בִּגְדֵי טָהוֹר – טְהוֹרִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִין: עַד שֶׁיְּהֵא זֶה מֵגִיף וְזֶה פּוֹתֵחַ, וְעַד שֶׁיְּהֵא זֶה מוֹשֵׁךְ הֵילֶךְ וְזֶה מוֹשֵׁךְ הֵילֶךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא הַטָּהוֹר מַעֲלֶה אֶת הַטָּמֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר. וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּשְׁנַיִם שֶׁהָיוּ טוֹחֲנִין בָּרְחַיִם שֶׁל יַד אוֹ (בְּרַחַיִם) שֶׁל חֲמוֹר, אוֹ טוֹעֲנִין בִּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאָן כָּבֵד, בִּגְדֵי טָהוֹר – טְמֵאִין:

ב. צִיצִיתוֹ שֶׁל טָמֵא עַל גַּבֵּי טָהוֹר – טָהוֹר. צִיצִיתוֹ שֶׁל טָהוֹר עַל גַּבֵּי טָמֵא, אִם עָמַד טָמֵא – טָהוֹר, וְאִם עָמַד טָהוֹר – טָמֵא. צִיצִיתוֹ שֶׁל טָמֵא עַל גַּבֵּי צִיצִית שֶׁל טָהוֹר, אִם עָמַד טָמֵא – טָהוֹר. אִם עָמַד טָהוֹר – טָמֵא. צִיצִית שֶׁל טָהוֹר עַל גַּבֵּי צִיצִיתוֹ שֶׁל טָמֵא, בֵּין שֶׁעָמַד טָמֵא בֵּין שֶׁעָמַד טָהוֹר – טָהוֹר:

ג. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. נִדָּה שֶׁיָּשְׁבָה עִם הַטְּהוֹרָה בַּמִּטָּה, כִּפָּה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. נוֹטֶלֶת עֲרֵבָה מְלֵאָה בְּגָדִים בִּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאָהּ כָּבֵד, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. יָשַׁב בַּסְּפִינָה, כֵּלִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַגַּס שֶׁבַּסְּפִינָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִים:

הַשָּׁלֵם

ד. זָב שֶׁהָיָה מֻטָּל עַל חָמֵשׁ כַּסִּיּוֹת לְרָחְבָּן – כֻּלָּן טְהוֹרִין, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן נוֹשֵׂא אֶת רֻבּוֹ. וְאִם הָיָה אֶמְצָעִי גָּבוֹהַּ – טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁרֻבּוֹ נִשָּׂא עָלָיו. וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאִם יָשַׁב עַל גַּבֵּי גְּשִׁישׁ שֶׁל מִטָּה, וְטַלִּית תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלָיו שֶׁל גְּשִׁישׁ – שֶׁטְּמֵאוֹת. וּבַבְּהֵמָה תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלַיִם וְיַד אַחַת, אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי יָדַיִם וְרֶגֶל אַחַת – שֶׁטְּמֵאָה:

ה. זָב שֶׁהִקִּישׁ עַל אֵילָן שֶׁכֹּחוֹ רַע אוֹ עַל שׁוֹכָה שֶׁכֹּחָהּ רַע, וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ פִּגִּין אוֹ שׁוֹכוֹת, וַעֲלֵיהֶן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ – טְמֵאִין. הִקִּישׁ עַל גַּבֵּי תַּנּוּר וְנָפַל הֵימֶנּוּ כִּכַּר תְּרוּמָה – טָהוֹר. וְאִם הָיָה חֶרֶס מְדֻבָּק בּוֹ – טָמֵא. הַשִּׂדָּה, וְהַתֵּבָה, וְהַמִּגְדָּל, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בָּאִין בְּמִדָּה – טְמֵאִים. וְרַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֲרִין בְּאֵלּוּ. וְאִם הָיוּ נִסּוֹטִין – טְמֵאִין. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא מִכֹּחַ הַסְּטָה – טְמֵאָה, וּמִכֹּחַ רְעָדָה – טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד, בִּזְמַן שֶׁהִיא נִפְרֶצֶת – טְהוֹרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל קוֹרוֹת הַבַּלָּנִים, בִּזְמַן שֶׁהִיא מְפַקְפֶּקֶת וְאֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת:

ו. הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם, וּמִשְׁקָב וּמוֹשַׁב בְּכַף שְׁנִיָּה, אִם הַזָּב כּוֹרֵעַ – מְטַמְּאִין אֶחָד וּפוֹסְלִין אֶחָד. אִם הָיוּ הֵן מַכְרִיעִין – מְטַמְּאִין שְׁנַיִם וּפוֹסְלִין אֶחָד. בָּאָדָם, בֵּין שֶׁהַזָּב מַכְרִיעַ וּבֵין שֶׁכָּרַע אֶת הַזָּב – מְטַמְּאִין שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד. הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם, וְאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין בְּכַף שְׁנִיָּה, כָּרַע הַזָּב – מְטַמְּאִין אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. כָּרְעוּ הֵן – טְהוֹרִין. פֵּרַשׁ – מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא – נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חוּמְרֵי נִשָּׂא וְחוּמְרֵי נוֹשֵׂא:

ז. יָשַׁב עַל גַּבֵּי קוֹרָה, הַכֵּלִים שֶׁבָּעֶקֶל – טְמֵאִין. עַל הַמַּכְבֵּשׁ שֶׁל כּוֹבֵשׁ, בִּזְמַן שֶׁהוּא טָעוּן בָּאֲבָנִים, כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו – טְהוֹרִין. וְרַבִּי נְחֶמְיָה מְטַמֵּא. בִּזְמַן שֶׁהוּא חוֹזֵר בַּכֵּלִים, כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו – טְמֵאִין:

תוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת זָבִים פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הֶחְמִירָה הַתּוֹרָה בְּאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וּמַדָּף שֶׁעַל הַזָּבִין, מִן אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וּמַדָּף שֶׁתַּחַת הַזָּב, מִמִּשְׁכָּב וּמוֹשַׁב שֶׁעַל הַזָּב. בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשַׁב שֶׁתַּחַת הַזָּב, מִן אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וּמַדָּף שֶׁתַּחַת הַזָּב. בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשַׁב שֶׁתַּחַת הַזָּב, מִן הָאָדָם שֶׁתַּחַת הַזָּב. בָּאָדָם בֵּין מִתַּחַת בֵּין מֵעַל הַזָּב, מִמִּשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁעַל הַזָּב:

ב. רַב הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר אוֹ עַל מִקְצָתוֹ, בֵּין בְּזָב בֵּין בְּמִשְׁכָּב - טָמֵא. מִקְצָת טָמֵא עַל הַטָּהוֹר אוֹ עַל מִקְצָתוֹ, מִקְצָת טָהוֹר עַל הַטָּמֵא אוֹ עַל מִקְצָתוֹ, בְּזָב - טָמֵא, וּבְמִשְׁכָּב - טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִקְצָת טָהוֹר עַל הַטָּמֵא, אַף בְּזָב - טָהוֹר:

ג. וְאֵלּוּ הֵן חִבּוּרִין: הַשִּׁנַּיִם וְהַצִּפָּרְנַיִם וְהַשֵּׂעָר שֶׁלָּהֶן. וְאֵלּוּ הֵן מִקְצָתָם: רָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדַיִם וְרַגְלַיִם. כִּיחוֹ וְנִיעוֹ וְרִירוֹ, וּמֵי הָאַף שֶׁלּוֹ - הֲרֵי הֵן כְּרֵקוֹ. דִּמְעַת עֵינוֹ וְדַם מַגֵּפָתוֹ, וְהֶחָלָב בָּאִשָּׁה - מְטַמְּאִין טֻמְאַת מַשְׁקֶה. זוֹבוֹ וְרֵקוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו - מְטַמְּאִין טֻמְאָה חֲמוּרָה. זֵעָה וְלֵחָה סְרוּחָה, וְהָרְעִי - טְהוֹרִין מִכְּלוּם. וְכֵן דַּם הַיּוֹצֵא מִפִּיו וּמִפִּי הָאִמָּה שֶׁלּוֹ - טְהוֹרִין. שִׁכְבַת זַרְעוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשִׁכְבַת זֶרַע בְּלֹא צִחְצוּחֵי זִיבָה. הַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁל זָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת וּמְצֹרָע - מְטַמְּאִין שְׁנַיִם וּפוֹסְלִין אֶחָד. אֶחָד הַנּוֹגֵעַ וְאֶחָד הַמֵּסִיט וְאֶחָד הַנּוֹשֵׂא וְאֶחָד הַנִּשָּׂא, וּמֵסִיט אֵין בָּהֶם:

ד. בְּזוֹבוֹ שֶׁל זָב, וּבְרֵקוֹ, וּבְשִׁכְבַת זַרְעוֹ, וּבְמֵימֵי רַגְלָיו, וּבְדַם הַנִּדָּה - מְטַמֵּא שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד. אֶחָד הַנּוֹגֵעַ וְאֶחָד הַמֵּסִיט. וּמְסִיטוֹ וְנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא אֵין לָהֶם. אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים שֶׁמְּטַמֵּא בְּהֶסֵּט, וְאֵין דָּבָר מֵסִיט אֶת הַטָּמֵא מְטַמֵּא אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים:

הַשָּׁלֵם

ה. הַנּוֹגֵעַ בְּצֶמֶר נְבֵלָה וּבְנִימֵי מֶרְכָּב, וּבְמֵי חַטָּאת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי הַזָּיָה - מְטַמֵּא שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנוֹגֵעַ שֶׁלֹּא יָסִיט. פֵּרֵשׁ - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. בְּקֶרֶן שֶׁל נְבֵלָה, וּבְעֵץ שֶׁל מֶרְכָּב, וּבְמֵי חַטָּאת שֶׁאֵין בָּהֶם כְּדֵי הַזָּאָה - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. הַנּוֹגֵעַ בְּבוֹעֵל נִדָּה וּבַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים. פֵּרֵשׁ - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - כְּשֶׁרֶץ, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ - כְּשֶׁרֶץ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּנִדָּה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ - כְּשֶׁרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ל, כב): "תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹאמַר לוֹ" - מַה נִּדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, אַף עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. הַמַּכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - טָמֵא. כְּלִי חֶרֶס שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - טָמֵא. הַסַּפְסָלִין וְהַקַּתֶּדְרָאוֹת שֶׁהִכְנִיס רֻבָּן לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - טָמֵא. יַיִן שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְנַסְּכוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת - מְטַמֵּא טֻמְאָה חֲמוּרָה, וְאִם לָאו - אֵינוֹ מְטַמֵּא טֻמְאָה חֲמוּרָה אֶלָּא טֻמְאַת מַשְׁקִין בִּלְבַד:

ו. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת עוֹף טָהוֹר, מִן הָעֲצָמוֹת וּמִן הַגִּידִים, מִן הַשָּׁלָל שֶׁל בֵּיצִים, מִן הַדָּם וּבָשָׂר מִן הַחַי - טָהוֹר. מִן הָאֶשְׁכּוֹל שֶׁל בֵּיצִים, וּמִן הַקְּרָקְבָן וּבְנֵי מֵעַיִם, אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוֹ - טָהוֹר. כְּרָכָה בְּחַזֶּרֶת וּבְלָעָהּ - טָמֵא. בַּסִּיב וּבְלָעָהּ - טָהוֹר. הֱקִיאָהּ וְהִיא בְּבֵית הַבְּלִיעָה - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. הֱקִיאָהּ וְחָזַר וּבְלָעָהּ וְהִיא בְּבֵית הַבְּלִיעָה - מְטַמֵּא שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד. בָּלְעָהּ וְאֵין בָּהּ כַּזַּיִת - טָהוֹר מִכְּלוּם. נָטַל צִפּוֹר וַאֲכָלָהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ כַּזַּיִת - טָמֵא, וְאִם לָאו - טָהוֹר: נִבְלַת הַבְּהֵמָה בְּפָנָיו בְּתוֹךְ פִּיו - טָמֵא, וּבְבֵית הַבְּלִיעָה - טָהוֹר. נִבְלַת הָעוֹף בְּפָנָיו וּבְתוֹךְ פִּיו - טָהוֹר. וּבְבֵית הַבְּלִיעָה - טָמֵא. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: בְּמָקוֹם שֶׁזּוֹ מְטַמְּאָה - זוֹ מְטַהֶרֶת, וּבְמָקוֹם שֶׁזּוֹ מְטַהֶרֶת - זוֹ מְטַמְּאָה. נִבְלַת עוֹף טָמֵא - כְּבַחֲצִי פְּרֵס לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה. וְזוֹ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר דָּבָר שֶׁבֵּין נִבְלַת עוֹף טָהוֹר

וּבֵין נִבְלַת עוֹף טָמֵא. נִבְלַת עוֹף טָמֵא, כַּזַּיִת - בְּבֵית הַבְּלִיעָה, כַּבֵּיצָה - לְטַמֵּא טֻמְאַת אוֹכְלִין; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶה וְזֶה כַּזַּיִת. וְרַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: זֶה וְזֶה כַּבֵּיצָה:

ז. הָאוֹכֵל אֵבֶר מִן הַחַי מִן הַבְּהֵמָה מִן הַחַיָּה וּמִן הָעוֹפוֹת טְמֵאִים - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה שְׁמוֹנִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַרְבָּעִים; הָאוֹכֵל אֵבֶר מִן הַחַי מִן הַבְּהֵמָה מִן חַיָּה, מֵעוֹפוֹת טְהוֹרִין - כָּל שֶׁהוּא. וּמִן הַטְּמֵאִין - עַד שֶׁיִּהְיוּ בוֹ כַּזַּיִת.

מַסֶּכֶת טְבוּל יוֹם פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַמַּכְנִיס חַלּוֹת בֵּין לְהַפְרִישָׁן בֵּין שֶׁלֹּא לְהַפְרִישָׁן, פָּרְשׁוּ וְאַחַר כָּךְ נִשְׁכָּן - נִפְסָלוֹת בְּמִנָּן. מוֹסִיף עֲלֵיהֶן הָאֹרֶז וּגְרִיס שֶׁל טַפִּיחַ, בִּזְמַן שֶׁאֵינָן קְלוּפִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף פּוֹלִין הַגַּמְלוֹנִין כֵּיוֹצֵא בָהֶן - טְהוֹרִין בְּאַב הַטֻּמְאָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בִּטְבוּל יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: טְהוֹרִין בִּטְבוּל יוֹם וּטְמֵאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת. מוֹסִיף עֲלֵיהֶן הָאֹרֶז וּגְרִיס שֶׁל טַפִּיחַ, בִּזְמַן שֶׁהֵן קְלוּפִין. הַתַּבְלִין וְהַשְּׁנוּנִיּוֹת - חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִכָּרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל בְּכִכָּרוֹת שֶׁל נַחְתּוֹם - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא הַקֵּצַח וְהַשּׁוּמְשֻׁמִין וְהַשְּׁנוּנִיּוֹת בִּלְבַד.

ב. אֶחָד מַשְׁקֶה שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה וְאֶחָד מַשְׁקֶה שֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה - הֲרֵי הוּא תְּחִלָּה לָעוֹלָם. מִטַּמֵּא חֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה, חוּץ מִמַּשְׁקֶה טְבוּל יוֹם, שֶׁהֵן פּוֹסְלִין וְאֵינָן מְטַמְּאִין.

ג. חֻמָּר בַּיָּדַיִם מִטְּבוּל יוֹם, שֶׁהַיָּדַיִם מְטַמְּאוֹת אֶחָד וּפוֹסְלוֹת אֶחָד בַּקֹּדֶשׁ, וּפוֹסְלוֹת אֶת הַחַלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה, וּמְטַמְּאוֹת אֶת הַמַּשְׁקִין לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה. וְיֵשׁ יָדַיִם שֶׁמְּטַמְּאִין אוֹכְלֵי חֻלִּין, בְּאֵלּוּ יָדַיִם? בְּיָדַיִם תְּחִלּוֹת, וְכָל שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם - חִבּוּר בְּיָדַיִם. חֻמָּר בְּאוֹכְלִין שֶׁאֵין בְּמַשְׁקִין, וּבְמַשְׁקִין מַה שֶׁאֵין בְּאוֹכְלִין, שֶׁהָאוֹכְלִין יֵשׁ לָהֶן יָדוֹת וְאֵין צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה לְאוֹכְלִין, וּסְפִיקָן לְטַמֵּא אֲחֵרִים - טָמֵא, וְאֵין לָהֶם טָהֳרָה מִטֻּמְאָתָן. חֻמָּר בְּמַשְׁקִין, שֶׁהַמַּשְׁקִין לְעוֹלָם תְּחִלָּה, לְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִים לִהְיוֹת תְּחִלָּה, וְאֶת הָאוֹכְלִין לִהְיוֹת שְׁנִיִּים, וּלְטַמֵּא כְּלֵי שֶׁטֶף מֵאֲחוֹרָיו וּכְלֵי חֶרֶס מֵאֲוִירוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁנַּעֲשׂוּ אַב הַטֻּמְאָה לְטַמֵּא אָדָם, לְטַמֵּא בְּגָדִים, וּמְטַמְּאִין בְּכָל שֶׁהוּא, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּאוֹכְלִין. חֻמָּר בְּמַיִם מַה שֶׁאֵין בְּמַשְׁקִין וּבְמַשְׁקִין מַה שֶׁאֵין בְּמַיִם, שֶׁהַמַּיִם נַעֲשִׂין אַב הַטֻּמְאָה לְטַמֵּא אָדָם וּלְטַמֵּא בְּגָדִים, וּפוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִין, וְאֶת הַגּוּף בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִין, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּמַשְׁקִין. חֻמָּר בְּמַשְׁקִין שֶׁהַמַּשְׁקִין אֵין לָהֶם טָהֳרָה מִטֻּמְאָתָן, וְאֵין טְהוֹרִין בְּגוּף, וּפוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בִּשְׁנוּי מַרְאֶה, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּמַיִם.

ד. אֲחוֹרֵי כֵלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְטַמְּאִין אֶת הַמַּשְׁקִין וְאֵין פּוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין, וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מְטַמְּאִין אֶת הַמַּשְׁקִין וּפוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין. וְקַל וָחוֹמֶר, וּמַה אִם טְבוּל יוֹם שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא מַשְׁקֶה חֻלִּין - פּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְּרוּמָה. אֲחוֹרֵי כֵלִים שֶׁהֵן מְטַמְּאִים מַשְׁקֶה חֻלִּין, דִּין הוּא שֶׁיִּפְסְלוּ אוֹכְלֵי תְּרוּמָה. שִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה אוֹמֵר: חִלּוּף הַדְּבָרִים! מַה אִם טְבוּל יוֹם שֶׁהוּא פּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְּרוּמָה אֵינוֹ מְטַמֵּא מַשְׁקֶה חֻלִּין, אֲחוֹרֵי כֵלִים שֶׁאֵינָן פּוֹסְלִין אוֹכְלֵי תְּרוּמָה, דִּין הוּא שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין מַשְׁקֶה חֻלִּין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רְאֵה אֵיךְ הֲלָכָה זוֹ נֶחְלְקוּ עָלֶיהָ אָבוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וְדָנוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְדִבְרֵי סוֹפְרִים מִדִּבְרֵי תּוֹרָה.

מַסֶּכֶת טְבוּל יוֹם פֶּרֶק שֵׁנִי

א. עִסָּה שֶׁקְּרָאָהּ שֵׁם חַלָּתָהּ בִּצְפוּנָהּ, וְכֵן קְשׁוּת שֶׁקְּרָא שֵׁם תְּרוּמָה בִּצְפוּנָהּ - הֲרֵי זֶה

תוֹסֶפְתָּא

חִבּוּר. נִטְלָה חַלָּתָהּ מִתּוֹכָהּ וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה לְתוֹכָהּ - הֲרֵי זוֹ אֵינוֹ חִבּוּר. הַמִּקְפָּה וְהַחֲמִימִיטָה שֶׁל חֵלִין, וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גַּבֵּיהֶן, נָגַע טְבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן. וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא צָף עַל גַּבֵּי הַיַּיִן. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵינוֹ חִבּוּר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חִבּוּר. טְבוּל יוֹם שֶׁהָיָה תּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר, וְנָפְלָה הֵימֶנּוּ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשִׁקְעָה בַּבּוֹר (שֶׁל יַיִן), מִן הַשָּׂפָה וְלִפְנִים - חִבּוּר. מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר. וְאִם הָיָה פִּטּוּם, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ מֵאָה כּוֹר - כֻּלּוֹ חִבּוּר.

ב. חָבִית שֶׁנִּקְּבָה בֵּין מִשּׁוּלֶיהָ בֵּין מִצִּדֶּיהָ, וְנָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם - טְמֵאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִפִּיהָ וּמִשּׁוּלֶיהָ - חִבּוּר. מִפִּיהָ - מִפְּנֵי שֶׁהַמַּשְׁקֶה מָשׁוּךְ לְתוֹךְ יָדוֹ. וּמִשּׁוּלֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁהַמַּשְׁקֶה גָּרוּר עַל גַּבֵּי יָדוֹ. אֲבָל מִן הַצְּדָדִין - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. בְּעִבּוּעַ שֶׁבֶּחָבִית שֶׁנִּקַּב וּמְכֻוָּן מִבִּפְנִים לְבַחוּץ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכֻלָּן, מִן הַצְּדָדִין - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. מַעֲשֶׂה שֶׁבְּעֵבֶע יַיִן בַּעֲרָב, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר: יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה.

ג. אֹכֶל שֶׁנִּפְרַס וּמְעוּרֶה בְּמִקְצָת, אִם יֵשׁ לוֹ יַד - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּיָד. עָלָה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בֶּעָלֶה. יֵשׁ לוֹ זֶה וְזֶה - אוֹחֵז בְּאֵיזוֹ מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה, אֵין לוֹ לֹא זֶה וְלֹא זֶה; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בַּגָּדוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּקָּטָן. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בַּטָּהוֹר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּטָּמֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטְבוּל יוֹם, אֲבָל בִּשְׁאָר כָּל הַטֻּמְאוֹת - הֲרֵי זוֹ חִבּוּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶחָד טְבוּל יוֹם וְאֶחָד כָּל הַטֻּמְאוֹת, שֶׁנִּמְשָׁךְ עִמּוֹ - חִבּוּר. וְשֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ עִמּוֹ - אֵינוֹ חִבּוּר.

ד. עִסָּה שֶׁנִּדְמְעָה אוֹ שֶׁנִּתְחַמְּצָה בִּשְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה - נִתְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, וְאֵינָהּ נִפְסֶלֶת בִּטְבוּל יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אֵין חַיֶּבֶת בַּחַלָּה וְנִפְסֶלֶת בִּטְבוּל יוֹם. אָמַר רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי: אָמַרְתִּי לִפְנֵי אַבָּא, אִי אַתָּה מוֹדֶה בַּמִּקְפָּה וּבַחֲמִימִיטָה שֶׁל חֵלִין, וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גַּבֵּיהֶן, שֶׁאִם נָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתוֹ - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ בִּלְבַד. אָמַר לִי: זֶה מִין אֶחָד וְזֶה שְׁנֵי מִינִין.

הַשָּׁלֵם

ה. יֶרֶק שֶׁל תְּרוּמָה וּבֵיצָה טְרוּפָה נְתוּנָה עַל גַּבָּיו, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּבֵּיצָה, כָּל הַסֵּדֶר הָעֶלְיוֹן - חִבּוּר; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִים: אֵינוֹ חִבּוּר, אֶלָּא הַקֵּלַח שֶׁכְּנֶגֶד יָדוֹ. עַל זוֹ הֵעִיד רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לִפְנֵי חֲכָמִים בְּכֶרֶם בִּיבְנֶה, שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר אֶלָּא הַקֵּלַח שֶׁכְּנֶגֶד יָדוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא עַל זוֹ הֵעִיד, אֶלָּא עַל הֶעָשׂוּי כְּמוֹ כּוֹבַע שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר.

ו. חוּט שֶׁל בֵּיצָה שֶׁקָּרַם עַל דָּפְנָהּ שֶׁל לְפָס, וְנָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם, מִן הַשָּׂפָה וְלִפְנִים - חִבּוּר, מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף מִן הַשָּׂפָה וְלִפְנִים, כָּל שֶׁנִּקְלָף עִמּוֹ - חִבּוּר, וְכָל שֶׁאֵינוֹ נִקְלָף עִמּוֹ - אֵינוֹ חִבּוּר. בֵּיצִים שֶׁנִּקְּפָן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה - אֵינָהּ חִבּוּר. הִתְחִיל לְטָרְפָן - אֵינוֹ חִבּוּר. טָרְפָן בְּמַשְׁקִים - הֲרֵי הוּא חִבּוּר. בֵּיצִים שֶׁנִּקְּפָן בְּטוֹפֵחַ - אֵינָם חִבּוּר. הִתְחִיל לְטָרְפָן - אֵינָם חִבּוּר. טָרְפָן בְּמַשְׁקִין - חִבּוּר. טָרְפָן בְּמֵי עַצְמָן - לֹא הֻכְשְׁרוּ, הֲרֵי הֵן כְּעִגּוּלֵי דְּבֵלָה. עִגּוּלֵי דְּבֵלָה שֶׁנָּפְלוּ מַשְׁקִין עַל מִקְצָתָן - הֲרֵי זֶה קוֹצֶה הֵימֶנּוּ עִבְרִי שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל רֹחַב מְלֹא קְצִיעָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נוֹטֵל (הֵימֶנּוּ) אֶלָּא מְקוֹם מַשְׁקֶה בִּלְבַד. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בִּדְבֵלָה שְׁמֵנָה שֶׁלֹּא גָּרְסָה, וּדְבָרֵי חֲכָמִים בִּדְבֵלָה שְׁמֵנָה שֶׁגָּרְסָה.

ז. מַשְׁקֶה טְבוּל יוֹם - כַּטָּהוֹר; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בַּטָּמֵא. הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם - לְשָׁהּ לָהּ עִסָּה וְקוֹצָה הֵימֶנָּה חַלָּה, וּמִפְרֶשֶׁת חַלָּתָהּ וּמְנַחֲתָהּ בְּכִפִּישָׁה אוֹ בְּאַנְחוּתָא, וּמַקֶּפֶת וְקוֹרֵא לָהּ שֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שְׁלִישִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי טָהוֹר בְּחֵלִין, וְעַל כֻּלָּן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דָּבָר חָדָשׁ שֶׁחִדְּשׁוּ סוֹפְרִים וְאֵין לִי מַה אָשִׁיב.

תּוֹסֶפְתָּא

ח. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וּנְתָנָהּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תִּתְגַּלְגֵּל וְתַגִּיעַ לַבּוֹר, וְחָזַר וּנְתָנָהּ בְּמָקוֹם שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל וְתַגִּיעַ לַבּוֹר, וְנִשְׁפְּכָה - הֲרֵי זֶה שָׁלֵם. הָיָה תּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וְנִסְדְּקָה, חָבִית אוֹ נִשְׁפְּכָה, אִם יָרַד הֵימֶנָּה כְּדֵי דִּמּוּעַ - אֵינוֹ שָׁלֵם, וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה שָׁלֵם. הָיָה תּוֹרֵם אַרְבַּע חָמֵשׁ חָבִיּוֹת כְּאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָרַד מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי דִּמּוּעַ - אֵינוֹ שָׁלֵם, אִם הָיָה תּוֹרֵם זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי הוּא שָׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתְנֶה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּכֻלָּן, אִם הָיָה הֶדְיוֹט וְלֹא הִתְנָה - תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְרוּמַת רֵאשִׁית יַיִן וְשֶׁל שֶׁמֶן, שֶׁאֵין תְּרוּמַת רֵאשִׁית נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַמֶּקֶף, אֲבָל בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת - הֲרֵי זֶה שָׁלֵם. הָיָה תּוֹרֵם תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּאֶחָד, אַף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵינוֹ שָׁלֵם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכֻלָּן אִם הָיָה הֶדְיוֹט וְלֹא הִתְנָה, תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא.

מַסֶּכֶת יָדַיִם פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. מֵי רְבִיעִית - נוֹתְנִין לְאֶחָד אֲבָל לֹא לִשְׁנַיִם. מֵחֲצִי לוֹג - לִשְׁלִשָׁה אֲבָל לֹא לְאַרְבָּעָה. וּמְלוֹג - לַחֲמִשָּׁה אֲבָל לֹא לַעֲשָׂרָה וְלֹא לְמֵאָה. מוֹסִיפִים עַל הָרִאשׁוֹנִים וְאֵין מוֹסִיפִים עַל הַשְּׁנִיִּים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵי רְבִיעִית נוֹתְנִין לְאֶחָד אַף לִשְׁנַיִם. וּמֵחֲצִי לוֹג - לִשְׁלִשָׁה אַף לְאַרְבָּעָה. מְלוֹג - לַחֲמִשָּׁה, אַף לַעֲשָׂרָה וְאַף לַמֵּאָה. מוֹסִיפִין עַל הַשְּׁנִיִּים וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָרִאשׁוֹנִים. כֵּיצַד? נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְשִׁפְשֵׁף וְחָזַר וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים, וְאֵין בָּהֶן כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְפָרֵק - הֲרֵי זֶה מוֹסִיף עֲלֵיהֶן. אֶחָד הַנּוֹטֵל בְּיָדוֹ אַחַת, וְאֶחָד הַנּוֹטֵל בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְאֶחָד יָדוֹ שֶׁל גָּדוֹל, וְאֶחָד יָדוֹ שֶׁל קָטָן - צָרִיךְ לִטּוֹל מֵי רְבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדָיו שֶׁל שְׁנַיִם - נִדּוֹן כִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁנִּטְּלוּ לִשְׁתֵּי יָדֵיהֶן מִן רְבִיעִית, לֹא יַחֲזֹר הָרִאשׁוֹן וְיִטֹּל יָדָיו מִשְּׁיָרֵי רְבִיעִית:

הַשָּׁלֵם

ב. הַנּוֹטֵל יָדָיו מִשִּׁטִּיפָה אַחַת - צָרִיךְ לִטּוֹל מֵרְבִיעִית; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לִשְׁתֵּי יָדָיו צָרִיךְ לִטּוֹל מֵרְבִיעִית. מִיָּדוֹ אַחַת, אֲפִלּוּ נוֹטֵל מִשְּׁיָרֵי רְבִיעִית - כָּשֵׁר. וְצָרִיךְ לְשַׁפְשֵׁף אֶת יָדָיו. שִׁפְשְׁפָהּ בַּחֲבֵרְתָּהּ - טְמֵאָה. בְּרֹאשׁ אוֹ בַכֹּתֶל - טְהוֹרָה. חָזַר וְנָגַע בָּהֶן - טְמֵאָה. כָּל הַחוּצְצִין בַּגּוּף, חוּצְצִין בַּיָּדַיִם, וּבְקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ. הַנּוֹטֵל יָדָיו, צָרִיךְ לִטּוֹל מֵי רְבִיעִית. וְקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ, אֵין לְךָ שִׁעוּר:

ג. מְגוּפָּה שֶׁהִתְקִינָהּ לִכְלִי, נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם. הַחֵמֶת וְהַכְּפִישָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁפְּחוּתִין - נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם. הַשַּׂק וְהַקַּפָּה, אַף שֶׁמְּקַבְּלִין - אֵין נוֹטְלִין בָּהֶן אֶת הַיָּדַיִם. הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה וְהַמִּגְדָּל, בִּזְמַן שֶׁאֵין עֲשׂוּיִן לְאֹהָלִין - נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם. וּבִזְמַן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִם לְאֹהָלִים - אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם:

ד. אֵין הַכֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁין בַּמִּקְדָּשׁ אֶלָּא בִּכְלִי, וְאֵין מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת אֶלָּא בִּכְלִי, וְאֵין מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָעִים אֶלָּא בִּכְלִי. שׁוּלֵי כְּלֵי עֵץ כְּלֵי עֶצֶם כְּלֵי זְכוּכִית - אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם. קַרְקָסָן, שָׁפָן, וַעֲשָׂאָן כֵּלִים - נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם אִם יֵשׁ לָהֶם קַבָּלַת רְבִיעִית. שִׁבְרֵי כְּלֵי חֶרֶס שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי קַבָּלַת רְבִיעִית - נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם:

ה. הַחוֹקֵק בְּאַמַּת הַמַּיִם וְעָשָׂה בָהּ בֵּית קִבָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁתְּלָשׁוּהָ מַיִם וְחִבְּרוּהָ - אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ, וְאֵין מְקַדְּשִׁין בָּהּ, וְאֵין מַזִּין הֵימֶנָּה, וְאֵינָהּ צְרִיכָה צָמִיד פָּתִיל, וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת אֶת הַמִּקְוֶה. חִשֵּׁב עָלֶיהָ אַחַר תְּלִישָׁתָהּ אוֹ שֶׁתְּלָשָׁהּ וְחִבְּרָהּ - מְמַלְּאִין בָּהּ וּמְקַדְּשִׁין בָּהּ, וּמַזִּין מַיִם הֵימֶנָּה, וּצְרִיכָה צָמִיד פָּתִיל, וּפוֹסֶלֶת אֶת הַמִּקְוֶה:

ו. הַמַּיִם שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְּׁתִיַּת הַבְּהֵמָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּקַרְקַע מַטְבִּילִים וְאֵין נוֹטְלִין מֵהֶן אֶת הַיָּדַיִם. הַמַּיִם שֶׁהַנַּחְתּוּם מַטְבִּיל בָּהֶן גְּלוּסְקָאוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - פְּסוּלִים. וּכְשֶׁהוּא

נוֹטֵל וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי כִּכָּרוֹ, אִם נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - פְּסוּלִים, וְאִם לָאו - כְּשֵׁרִים. מַיִם שֶׁלְּפָנֵי הַנֶּפַח, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁבֵּידוּעַ שֶׁנֶּעֱשְׂתָה מֵהֶן מְלָאכָה. מַיִם שֶׁלְּפָנֵי הַסֵּפֶר, אִם נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - פְּסוּלִין, וְאִם לָאו - כְּשֵׁרִין.

ז. הַכֹּל כְּשֵׁרִים לִתֵּן לַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ טְמֵא מֵת, אֲפִלּוּ בּוֹעֵל נִדָּה. כָּל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַמַּיִם בְּמַשָּׂא - כָּשֵׁר לִתֵּן לַיָּדַיִם. הַנּוֹתֵן לַיָּדַיִם, הַנּוֹטֵל הָיָה מִתְכַּוֵּן, וְהַנּוֹתֵן אֵין מִתְכַּוֵּן. הַנּוֹתֵן מִתְכַּוֵּן, וְהַנּוֹטֵל אֵין מִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָדָיו טְמֵאוֹת:

ח. הִפְקִיעוּ אֶת הַמּוּלִיָּר וְנָטַל הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם, אוֹ שֶׁנָּטַל מִן הַסִּילוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי קְבָלַת רְבִיעִית - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי: שֶׁאִם הֵנִיחַ חָבִית בֵּין בִּרְכָּיו אוֹ בֵּין אֲצִילָיו וְנָטַל - שֶׁיָּדָיו טְהוֹרוֹת:

ט. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, בְּאַחַת נֶעֱשְׂתָה בּוֹ מְלָאכָה, וּבְאַחַת לֹא נֶעֱשְׂתָה בּוֹ מְלָאכָה. נָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּלוּיוֹת. מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מֻנָּחוֹת, אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְּלוּיוֹת: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּלוּיוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מֻנָּחוֹת. הָרֵי אֵלּוּ מוֹכִיחוֹת. נֶאֱכָלוֹת רִאשׁוֹנוֹת, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ, אוֹ שֶׁנֶּאֱבְדוּ, מִשֶּׁנַּעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת, שְׁנִיּוֹת - תְּלוּיוֹת. נָטַל יָדוֹ אַחַת וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, שְׁנִיָּה וְעָשָׂה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מֻנָּחוֹת, הָרֵי אֵלּוּ תְּלוּיוֹת. הָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה, וּלְפָנָיו שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו וְעָשָׂה טָהֳרוֹת שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו אוֹ לְיַד אַחַת, וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהָרוֹתָיו טָהוֹר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַטְּמֵאָה - בְּטֻמְאָתָהּ. הָיוּ יָדָיו אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּלְפָנָיו שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָגְעוּ שְׁתֵּי יָדָיו בְּכִכָּר אֶחָד, בֵּין בְּבֹת אַחַת בֵּין בְּזֶה אַחַר זֶה, אוֹ שֶׁנָּגְעָה יָדוֹ אַחַת בִּשְׁנֵי כִּכָּרִים זֶה אַחַר זֶה, הַיָּדַיִם וְהַכִּכָּרִים - תְּלוּיוֹת. נָגְעָה יָדוֹ אַחַת בִּשְׁנֵי כִּכָּרִים כְּאַחַת, הַיָּדַיִם - כְּמוֹת שֶׁהָיוּ, וְהַכִּכָּרִים - יִשָּׂרְפוּ:

מַסֶּכֶת יָדַיִם פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַכֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ בְּיָדַיִם עַד הַפֶּרֶק, וּבְרֶגֶל עַד הַסּוֹבֵךְ. הַנּוֹטֵל יָדָיו, לֹא יֹאמַר: הוֹאִיל וְהָרִאשׁוֹנִים טְמֵאִים הֲרֵינִי נוֹטֵל בַּטְּמֵאִים. וְאִם עָשָׂה כֵּן - יָדָיו טְמֵאוֹת. הַנּוֹטֵל אֶת יָדָיו - צָרִיךְ לְנַגְּבָם. הַמַּטְבִּיל אֶת יָדָיו - אֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגְּבָם. הַנּוֹטֵל אֶת יָדָיו - צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו שֶׁלֹּא יֵצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַפֶּרֶק וַיַּחֲזִרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת יָדָיו, אֲבָל הַמַּטְבִּיל יָדָיו - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו. הַנּוֹטֵל אֶת יָדָיו, אִם נִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם לָאו - טְמֵאוֹת. וְכֵן הַמַּטְבִּיל אֶת יָדָיו, אִם נִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם לָאו - יָדָיו טְמֵאוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא עַל יָדָיו יַבְּחוּשׁ וְכָל שֶׁבְּרִיתוֹ מִן הַמַּיִם - יָדָיו טְהוֹרוֹת. הַנּוֹטֵל יָדָיו, אִם הָלְכוּ הַמַּיִם עַד הַפֶּרֶק - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם לָאו - יָדָיו טְמֵאוֹת. סָפֵק הָלְכוּ סָפֵק לֹא הָלְכוּ - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָדָיו טְמֵאוֹת.

ב. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים, זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, וְנִמְלַךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לִשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת - טְמֵאוּ זוֹ אֶת זוֹ. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְנִמְלַךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, אִם נִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת, וְאִם לָאו - טְמֵאוֹת. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְנִטְמָא אַחַת מֵהֶן, הָרֵי זֶה נוֹטֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה בִּשְׁנַיִם וְאֵינוֹ

תוֹסֶפְתָּא

חוֹשֵׁשׁ. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק, וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים עַל גַּבֵּיהֶן, וְנָפַל כִּכַּר תְּרוּמָה, מִן הַפֶּרֶק וְלִפְנִים - טְמֵא. מִן הַפֶּרֶק וְלַחוּץ - טָהוֹר. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנִיִּים וְיָצְאוּ חוּץ לַפֶּרֶק, וְנָפַל כִּכַּר תְּרוּמָה טְמֵא, וְהַדִּין נוֹתֵן שֶׁיְּהֵא טָהוֹר, וּמַה אִם מַיִם גְּשָׁמִים שֶׁאֵינָן מְטַהֲרִים אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הַיָּד - מְטַהֲרִין אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ. שְׁנִיִּים שֶׁמְּטַהֲרִין אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הַיָּד, דִּין הוּא שֶׁיְּטַהֲרוּ אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ.

ג. נוֹטְלִין אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם אַרְבָּעָה דְּבָרִים: מִשּׁוּם שֶׁנִּטְמְאוּ, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִטְלוּ מִן הָרְבִיעִית, וּמִשּׁוּם שֶׁנֶּעֱשְׂתָה בָהֶן מְלָאכָה, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִטְלוּ מִן הַכְּלִי, אֲבָל הַנּוֹטֵל וְהַנּוֹתֵן לַחֲבֵרוֹ בְּחָפְנָיו - יָדָיו טְמֵאוֹת, שֶׁמָּא תְּחִלָּה לֹא נִטַּל מִן הַכְּלִי. שְׁנַיִם שֶׁנִּטְלוּ שְׁתֵּי יְדֵיהֶן, זֶה שְׁמִינִית וְזֶה שְׁמִינִית, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְעָרְבִין בַּקְּלוּחַ - יְדֵיהֶן טְמֵאוֹת, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא נִטְלוּ מִן הָרְבִיעִית.

ד. אֵלּוּ פּוֹסְלִין לַיָּדַיִם: אֹכֶל רִאשׁוֹן, וְהַמַּדָּף, וְהַמַּשְׁקִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַנּוֹגֵעַ בִּרְצוּעָה - טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע בַּקְּצִיצָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַנּוֹגֵעַ בַּקְּצִיצָה - טָהוֹר עַד שֶׁיִּגַּע בַּמְּזוּזָה. סֵפֶר שֶׁבָּלָה, אִם יָכוֹל לְלַקֵּט הֵימֶנּוּ שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אוֹתִיּוֹת כְּפָרָשַׁת 'וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן' - מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. מְגִלָּה שֶׁכָּתוּב בָּהּ שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אוֹתִיּוֹת כְּפָרָשַׁת 'וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן' - מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. חִבֵּר בָּהּ יְרִיעוֹת אֲחֵרוֹת - הִיא מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם, וְהַשְּׁאָר אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַגִּלְיוֹן שֶׁבַּסֵּפֶר אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי הֶקֵּף כֶּלֶן - מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם. הַכּוֹתֵב הַלֵּל וְשָׁמַע לַתִּינוֹק לְהִתְלַמֵּד בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת - מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם.

ה. הַמְּשִׂיחוֹת וְהָרְצוּעוֹת שֶׁתְּפָרָן בַּסֵּפֶר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמָן - מְטַמְּאוֹת אֶת

הַשָּׁלֵם

הַיָּדַיִם. תִּיק הַסְּפָרִים, וּמִטְפָּחוֹת, וְתֵבָה שֶׁל סֵפֶר, בִּזְמַן שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת - מְטַמְּאוֹת אֶת הַיָּדַיִם. הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֵאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם, וּמֵעִנְיָנוֹת הַרְבֵּה שֶׁבַּתּוֹרָה - אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַיָּדַיִם. הַגִּלְיוֹנִים וְסִפְרֵי הַמִּינִין - אֵינָן מְטַמְּאוֹת הַיָּדַיִם. סִפְרֵי בֶן סִירָא וְכָל הַסְּפָרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ מִכָּאן וָאֵילָךְ - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם.

ו. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: שִׁיר הַשִּׁירִים מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְקֹהֶלֶת אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מֵחָכְמָתוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה. אָמְרוּ לוֹ: וְכִי לֹא כְּתַב אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ה, יב): "וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל", וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי ל, ו): "אַל תּוֹסֵף עַל דְּבָרָיו".

ז. עַמּוֹן וּמוֹאָב - מְעַשְּׂרִין מַעֲשַׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית, וְכָל הָאֲרָצוֹת - כִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ, אִם מַעֲשַׂר עָנִי - מַעֲשַׂר עָנִי, וְאִם מַעֲשַׂר שֵׁנִי - מַעֲשַׂר שֵׁנִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן דּוֹרְמַסְקִית: אֲנִי הָיִיתִי עִם זְקֵנִים הָרִאשׁוֹנִים כְּשֶׁבָּאוּ מִיַּבְנֶה לְלוֹד, וּמָצָאתִי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בַּחֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִין בְּלוֹד, אָמַר לִי: מַה חִדּוּשׁ הָיָה לָכֶם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַיּוֹם? אָמַרְתִּי לוֹ: תַּלְמִידֶיךָ אָנוּ, וּמִמְּךָ אָנוּ שׁוֹתִין. אָמַר לִי: אִי אֶפְשָׁר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּלֹא חִדּוּשׁ, אָמַרְתִּי לוֹ אֶת הַהֲלָכוֹת וְאֶת הַתְּשׁוּבוֹת וְאֶת הַמִּנְיָן, וּכְשֶׁהִגַּעְתִּי לָזֶה זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת, אָמַר (תְּהִלִּים כה, יד): "סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם", וְאוֹמֵר (עָמוֹס ג, ז): "כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים". צֵא אֱמוֹר לָהֶן: אַל תָּחוּשׁוּ לְמִנְיָנְכֶם, כָּךְ מִקַּבְּלַנִי מֵרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁקִּבֵּל מִן הַזּוּגוֹת, וְהַזּוּגוֹת מִן הַנְּבִיאִים, וְהַנְּבִיאִים מִמֹּשֶׁה, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁעַמּוֹן וּמוֹאָב מְעַשְּׂרִין מַעֲשַׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית.

ח. בּוֹ בַּיּוֹם עָמַד יְהוּדָה גֵּר עַמּוֹנִי לִפְנֵיהֶם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמַר לָהֶן: מַה אֲנִי לָבוֹא

תוֹסֶפְתָּא

בַּקָּהָל? אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אָסוּר אַתָּה! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּמְקוֹמָן הֵן? כְּבָר עָלָה סַנְחֵרִיב וְעֵרְבֵב אֶת כָּל הָאֻמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה י, יג): "וָאָסִיר גְּבוּלוֹת עַמִּים וַעֲתִידוֹתֵיהֶם שׁוֹשֵׁתִי"?! אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (יִרְמְיָה מט, ו): "וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוֹן נְאֻם ה' כְּבָרִאשׁוֹנָה", וּכְבָר שָׁבוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא כְּתִיב (עָמוֹס ט, יד): "וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל", וַעֲדַיִן לֹא שָׁבוּ, מַה הֵם לֹא שָׁבוּ - אַף הֵם לֹא שָׁבוּ. אָמַר לָהֶן יְהוּדָה גֵּר עַמּוֹנִי: מַה אֶעֱשֶׂה אֲנִי? אָמְרוּ לוֹ: כְּבָר שָׁמַעְתָּ מִפִּי זָקֵן - הֲרֵי אַתָּה מֻתָּר לָבוֹא בַּקָּהָל. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אַף מִצְרִי כַּיּוֹצֵא בָהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: לְמִצְרַיִם נָתַן לָהֶם הַכָּתוּב קִצְבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל כט, יג): "מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֵּץ אֶת מִצְרַיִם מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפֹצוּ שָׁמָּה".

ט. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - חִבָּתָם מְטַמְּאָתָן, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן שְׁטִיחִים לִבְהֵמָה. אָמְרוּ בַּיְתוּסִים: קוֹבְלִין עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁין, מַה אִם בַּת בְּנֵי הַבָּא מִכֹּחַ בְּנֵי, שֶׁבָּא מִכֹּחוֹ - הֲרֵי יוֹרַשְׁתַּנִי, בִּתִּי הַבָּאָה מִכֹּחִי, אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּירְשֵׁנִי? אָמְרוּ לָהֶן: לֹא, אִם אֲמַרְתֶּם בְּבַת הַבֵּן שֶׁכֵּן חוֹלְקִין עִם הָאַחִים, תֹּאמְרוּ בַּבַּת שֶׁאֵינָהּ חוֹלֶקֶת עִם הָאַחִים? אוֹמְרִים טוֹבְלֵי שַׁחֲרִית: קוֹבְלָנוּ עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים שֶׁאַתֶּם מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם בְּשַׁחֲרִית בְּלֹא טְבִילָה. אוֹמְרִים פְּרוּשִׁים: קוֹבְלָנוּ עֲלֵיכֶם טוֹבְלֵי שַׁחֲרִית, שֶׁאַתֶּם מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם מִן הַגּוּף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טֻמְאָה.

מַסֶּכֶת עֲקָצִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הָעוֹקֵץ עֵנָב - מְטַמֵּא וּמְטַמֵּא וּמְצָטָרֵף. עֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְּצָלִים וְהַקַּפְלוּטוֹת לַחִין - מְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וְאֵין מְצָטָרְפִים. שָׁרְשֵׁי הַשֶּׁבֶת - מְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וּמְצָטָרְפִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַנּוֹגֵעַ בָּעַמּוּד - טָמֵא. בַּסִּיב וּבַשֵּׁעָר - טָהוֹר.

ב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַסִּיג שֶׁל אֶשְׁכּוֹל שֶׁל רַצָּפָת - מְצָטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר אֶת

הַשָּׁלֵם

הָאֹכֶל. שָׁרְשֵׁי כָּל הַנִּקְצָרִים - לֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַלְעִין שֶׁל שִׁבֳּלִים כָּל שֶׁהֵן - מִצְטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסָסִין. אָגַד אֶת הַכִּרְיָכָה, בֵּין לִפְנִים מִכַּשָּׁעוּר בֵּין יֶתֶר מִכַּשָּׁעוּר - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא כַּשָּׁעוּר בִּלְבַד. וְהַמְקַשֵּׁף מְלִילוֹת לְהַכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתָן - שִׁעוּרָן טֶפַח. מִכְּבֶדֶת שֶׁל תְּמָרָה שֶׁשִּׁיֵּר בָּהֶן תְּמָרָה אַחַת - טְמֵאָה. וְכֵן הַיָּד חִבּוּר זֶה לָזֶה, וְהַשַּׁרְבִיטִין - אֵינָן חִבּוּר זֶה לָזֶה.

ג. יַד הַפַּרְכִּיל כָּל שֶׁהוּא. יְתֵרָה טֶפַח מִכָּאן וְטֶפַח מִכָּאן. יַד מִכְּבֶדֶת שֶׁל תְּמָרָה שֶׁהִיא יְתֵרָה מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַנִּקְצָרִים - לֹא מְטַמְּאִין, וְלֹא מְטַמְּאִין, וְלֹא מִצְטָרְפִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם לִקְטָן לִתְלוֹתָן בְּחִפָּתוֹ אוֹ עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֲקָצֵי הָאַגָּסִים, וְהַתַּפּוּחִים, וְהָאֶתְרוֹגִים, שֶׁלִּקְטָן לִתְלוֹתָן עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ הֵן טְמֵאִין. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שָׁרְשֵׁי חֲלִפּוֹת הַתַּרְדִּין - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִמְכָּרִין עִמָּהֶן. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֹקֶץ דְּלַעַת - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁלַק עִמָּהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֹקֶץ מְרַחֲפוֹת - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱכָל עִמָּהּ. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֹקֶץ הַקַּתְּרֵס שְׁלִשָּׁה טְפָחִים.

ד. תְּבוּאָה שֶׁבְּסָפָה בַּגֹּרֶן - לֹא מְטַמְּאָה, וְלֹא מְטַמְּאָה, וְלֹא מִצְטָרֶפֶת. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְטַמְּאָה וּמְטַמְּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוֹפְכָהּ בְּעֶתֶר. קְלִפָּה שֶׁל שׁוּם שֶׁנָּפַל מַשְׁקִין עַל אֶחָד מֵהֶן, הוּא טָמֵא וַחֲבֵרוֹ טָהוֹר, שֶׁאֵין חִבּוּר אָדָם חִבּוּר. אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַץ וְתָחֲבוֹ בְּכוּשׁ אוֹ בְּקֵיסָם - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר, שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר. עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, שֶׁאֵין לְךָ שֶׁהוּא מְחַבֵּר אֶת הָאוֹכְלִין אֶלָּא שִׁבְעָה מַשְׁקִין בִּלְבַד. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹסֵי: לֹא יַד וְלֹא שׁוֹמֵר הִיא, לֹא מְטַמְּאָה, וְלֹא מִטַּמְּאָה וְלֹא מִצְטָרֶפֶת עִמָּהֶן. עֹקֶץ הָרִימּוֹן - טָמֵא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַנּוֹגֵעַ בָּעַמּוּד - טָמֵא. בַּשֵּׁעָר וּבַמַּסְרֵק - טָהוֹר.

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

וַהֲווֹ חַיֵּי שָׂרָה מְאָה וְעַסְרִין וּשְׁבַע שְׁנִין שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים – לְכָךְ נִכְתַּב "שָׁנָה" בְּכָל כְּלָל וּכְלָל, לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעַצְמוֹ. בַּת מֵאָה כְּבַת עֶשְׂרִים לְחֵטְא: מַה בַּת עֶשְׂרִים לֹא חָטְאָה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ בַּת עוֹנָשִׁין, אַף בַּת מֵאָה בְּלֹא חֵטְא. וּבַת עֶשְׂרִים כְּבַת שֶׁבַע לְיוֹפִי. **שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה** – כֻּלָּן שָׁוִין לְטוֹבָה.

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ:

וּמִיתַת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וַאֲתָא אַבְרָהָם לְמִסְפְּדָהּ דְשָׂרָה וּלְמִבְכֵּהּ:

בְּקִרְיַת אַרְבַּע – עַל שֵׁם אַרְבָּעָה עֲנָקִים שֶׁהָיוּ שָׁם: אֲחִימָן, שֵׁשַׁי, וְתַלְמַי, וַאֲבִיהֶם. דָּבָר אַחֵר: עַל שֵׁם אַרְבָּעָה זוּגוֹת שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה. **וַיָּבֹא אַבְרָהָם** – מִבְּאֵר שָׁבַע. **לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ** – וְנִסְמְכָה מִיתַת שָׂרָה לַעֲקֵדַת יִצְחָק, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי בְשׂוֹרַת הָעֲקֵדָה, שֶׁנִּזְדַּמֵּן בְּנָהּ לִשְׁחִיטָה וְכִמְעַט שֶׁלֹּא נִשְׁחַט, פָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ מִמֶּנָּה וּמֵתָה.

וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת לֵאמֹר:

וְקָם אַבְרָהָם מֵעַל אַפֵּי מִיתֵיהּ וּמַלֵּיל עִם בְּנֵי חִתָּאָה לְמֵימַר:

גֵּר־וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי:

דַּיָּיר וְתוֹתָב אֲנָא עִמְּכוֹן הַבוּ לִי אַחְסָנַת קְבוּרָא עִמְּכוֹן וְאֶקְבַּר מִיתִי מִן קֳדָמָי:

גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם – גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֶרֶת וְנִתְיַשַּׁבְתִּי עִמָּכֶם. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: אִם תִּרְצוּ הֲרֵינִי גֵּר. וְאִם לַאו אֶהְיֶה תּוֹשָׁב וְאֶטָּלֶנָּה מִן הַדִּין, שֶׁאָמַר לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". **אֲחֻזַּת קֶבֶר** – אֲחֻזַּת קַרְקַע לְבֵית הַקְּבָרוֹת.

וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

וַאֲתִיבוּ בְּנֵי חִתָּאָה יָת אַבְרָהָם לְמֵימַר לֵיהּ:

שְׁמָעֵנוּ | אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱ-לֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ קְבֹר אֶת־מֵתֶךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קִבְרוֹ לֹא־יִכְלֶה מִמְּךָ מִקְּבֹר מֵתֶךָ:

קַבִּיל מִנָּנָא רִבּוֹנָנָא רַב קָדָם יְיָ אַתְּ בֵּינָנָא בִּשְׁפַר קִבְרָנָא קְבַר יָת מֵיתָךְ אֱנָשׁ מִנָּנָא יָת קִבְרֵיהּ לָא יִמְנַע מִנָּךְ מִלְּמִקְבַּר מֵיתָךְ:

לֹא יִכְלֶה – לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", וּכְמוֹ "וַיִּכָּלֵא הַגֶּשֶׁם".

וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לִבְנֵי־חֵת:

וְקָם אַבְרָהָם וּסְגִיד לְעַמָּא דְאַרְעָא לִבְנֵי חִתָּאָה:

וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לִקְבֹּר אֶת־מֵתִי מִלְּפָנַי שְׁמָעוּנִי וּפִגְעוּ־לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:

וּמַלֵּיל עִמְּהוֹן לְמֵימַר אִם אִית רַעֲוָא נַפְשְׁכוֹן לְמִקְבַּר יָת מֵיתִי מִן קֳדָמַי קַבִּילוּ מִנִּי וּבְעוּ לִי מִן עֶפְרוֹן בַּר צוֹחַר:

נַפְשְׁכֶם – רְצוֹנְכֶם. **וּפִגְעוּ לִי** – לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, כְּמוֹ "אַל תִּפְגְּעִי בִי".

וְיִתֶּן־לִי אֶת־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת־קָבֶר:

וְיִתֵּין לִי יָת מְעָרַת כְּפֵילְתָּא דְלֵיהּ דְבִסְטַר חַקְלֵיהּ בִּכְסַף שְׁלִים יִתְּנַהּ לִי בֵּינֵיכוֹן לְאַחְסָנַת קְבוּרָא:

הַמַּכְפֵּלָה – בַּיִת וַעֲלִיָּה עַל גַּבָּיו. דָּבָר אַחֵר: שֶׁכְּפוּלָה בְּזוּגוֹת. **בְּכֶסֶף מָלֵא** – שָׁלֵם, כָּל שָׁוְיָהּ. וְכֵן דָּוִד אָמַר לַאֲרַוְנָה: "בְּכֶסֶף מָלֵא".

וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ לֵאמֹר:

וְעֶפְרוֹן יָתֵיב בְּגוֹ בְּנֵי חִתָּאָה וַאֲתִיב עֶפְרוֹן חִתָּאָה יָת אַבְרָהָם קֳדָם בְּנֵי חִתָּאָה לְכֹל עָלֵי תְּרַע קַרְתֵּיהּ לְמֵימַר:

וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב – כְּתִיב חָסֵר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם. מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹ, עָלָה לִגְדֻלָּה. **לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ** – שֶׁכֻּלָּן בָּטְלוּ מִמְּלַאכְתָּן, וּבָאוּ לִגְמוֹל חֶסֶד לְשָׂרָה.

לֹא־אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְךָ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קְבֹר מֵתֶךָ:

לָא רִבּוֹנִי קַבִּיל מִנִּי חַקְלָא יְהַבִית לָךְ וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ לָךְ יְהַבְתֵּהּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמִּי יְהַבְתֵּהּ לָךְ קְבַר מֵיתָךְ:

לֹא אֲדֹנִי – לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים. **נָתַתִּי לָךְ** – הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁנְּתַתִּיהָ לְךָ.

וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ:

וּסְגֵיד אַבְרָהָם קֳדָם עַמָּא דְּאַרְעָא:

וַיְדַבֵּר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם־אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתִי שָׁמָּה:

וּמַלֵּיל עִם עֶפְרוֹן קֳדָם עַמָּא דְּאַרְעָא לְמֵימַר בְּרַם אִם עֲבַדְתְּ לִי טֵיבוּ קַבֵּיל מִנִּי אֶתֵּין כַּסְפָּא דְּמֵי חַקְלָא סַב מִנִּי וְאֶקְבַּר יָת מִיתִי תַּמָּן:

אַךְ אִם אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי – אַתָּה אוֹמֵר לִי לִשְׁמוֹעַ לְךָ וְלִקַּח בְּחִנָּם, אֲנִי אִי אֶפְשִׁי בְּכָךְ. **אַךְ אִם אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי** – הַלְוַאי וְתִשְׁמָעֵנִי. **נָתַתִּי** – דונא"י [donai= נתתי] בְּלַעַ"ז: מוּכָן הוּא אֶצְלִי, וְהַלְוַאי נָתַתִּי לְךָ כְּבָר.

וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

וַאֲתִיב עֶפְרוֹן יָת אַבְרָהָם לְמֵימַר לֵיהּ:

אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל־כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מַה־הִוא וְאֶת־מֵתְךָ קְבֹר:

רִבּוֹנִי קַבֵּיל מִנִּי אַרַע שָׁוְיָא אַרְבַּע מְאָה סִלְעִין דְּכַסַף בֵּינָא וּבֵינָךְ מָא הִיא וְיָת מִיתָךְ קְבַר:

בֵּינִי וּבֵינְךָ – בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כָּמוֹנוּ מָה הִיא חֲשׁוּבָה? לְכָלוּם! אֶלָּא הַנַּח אֶת הַמֶּכֶר **וְאֶת מֵתְךָ קְבוֹר**.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר:

וְקַבֵּיל אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וּתְקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יָת כַּסְפָּא דְּמַלֵּיל קֳדָם בְּנֵי חִתָּאָה אַרְבַּע מְאָה סִלְעִין דְּכַסַף מִתְקַבַּל סְחוֹרָה בְּכָל מְדִינָה:

וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן – חָסֵר יָ"ו. לְפִי שֶׁאָמַר הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ מְעַט לֹא עָשָׂה. שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוֹלִים שֶׁהֵן קַנְטָרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "עוֹבֵר לַסּוֹחֵר" – שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מָקוֹם. וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁשִּׁקְלֵיהֶן גְּדוֹלִים, שֶׁהֵן קַנְטָרִין, צינטיינייר"ש בְּלַעַ"ז.

שני

וַיָּקָם ׀ שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מַמְרֵא הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב:

וְקָם חֲקַל עֶפְרוֹן דִּבְכַפֵּילְתָּא דִּקְדָם מַמְרֵא חַקְלָא וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ וְכָל אִילָנֵי דִּבְחַקְלָא דִּבְכָל תְּחוּמֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר:

וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן – תְּקוּמָה הָיְתָה לוֹ, שֶׁיָּצָא מִיַּד הֶדְיוֹט לְיַד מֶלֶךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: וַיָּקָם הַשָּׂדֶה, וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ, וְכָל הָעֵץ "לְאַבְרָהָם לִמְקִנָּה...".

לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חֵת בְּכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ:

לְאַבְרָהָם לִזְבִינוּהִי לְעֵינֵי בְּנֵי חִתָּאָה בְּכֹל עָלֵי תְּרַע קַרְתֵּיהּ:

בְּכֹל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ – בְּקֶרֶב כֻּלָּם וּבְמַעֲמַד כֻּלָּם הִקְנָהוּ לוֹ.

וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל־פְּנֵי מַמְרֵא הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

וּבָתַר כֵּן קְבַר אַבְרָהָם יָת שָׂרָה אִתְּתֵיהּ בִּמְעָרַת חֲקַל כְּפֵילְתָּא עַל אַפֵּי מַמְרֵא הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן:

וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לַאֲחֻזַּת־קָבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת:

וְקָם חַקְלָא וּמְעָרְתָא דְּבֵיהּ לְאַבְרָהָם לְאַחְסָנַת קְבוּרָא מִן בְּנֵי חִתָּאָה:

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַי־הוָה בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בַּכֹּל:

וְאַבְרָהָם סִיב עָאל בְּיוֹמִין וַיְיָ בָּרִיךְ יָת אַבְרָהָם בְּכוֹלָא:

בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – "בַּכֹּל" עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא "בֵּן", וּמֵאַחַר שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן הָיָה צָרִיךְ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה.

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:

וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעַבְדֵּיהּ סָבָא דְּבֵיתֵיהּ דְּשַׁלִּיט בְּכָל דְּלֵיהּ שַׂו כְּעַן יְדָךְ תְּחוֹת יַרְכִּי:

זְקַן בֵּיתוֹ – לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק נָקוּד "זְקַן". **תַּחַת יְרֵכִי** – לְפִי שֶׁהַנִּשְׁבָּע צָרִיךְ שֶׁיִּטּוֹל בְּיָדוֹ חֵפֶץ שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ מְזוּזָה אוֹ תְּפִלִּין, וְהַמִּילָה הָיְתָה מִצְוָה רִאשׁוֹנָה לוֹ, וּבָאָה לוֹ עַל יְדֵי צַעַר, וְהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו, וּנְטָלָהּ.

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּי-הוָה אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵא-לֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:

וְאַקְדִּים עֲלָךְ בְּמֵימְרָא דְיָיָ אֱלָהָא דִשְׁמַיָּא וֵאלָהָא דְאַרְעָא דְּלָא תִּסַּב אִתְּתָא לִבְרִי מִבְּנָת כְּנַעֲנָאֵי דַּאֲנָא יָתֵיב בֵּינֵיהוֹן:

כִּי אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק:

אֱ-לָהִין לְאַרְעִי וּלְיַלָּדוּתִי תֵּיזֵיל וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי לְיִצְחָק:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוּלַי לֹא-תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהָשֵׁב אָשִׁיב אֶת-בִּנְךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָצָאתָ מִשָּׁם:

וַאֲמַר לֵיהּ עַבְדָּא מָאם לָא תֵּיבֵי אִתְּתָא לְמֵיתֵי בָּתְרַי לְאַרְעָא הָדָא הַאֲתָבָא אָתִיב יָת בְּרָךְ לְאַרְעָא דְּנִפַּקְתָּא מִתַּמָּן:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה:

וַאֲמַר לֵיהּ אַבְרָהָם אִסְתְּמַר לָךְ דְּלְמָא תָּתִיב יָת בְּרִי לְתַמָּן:

יְ-הוָה | אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וַאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִשָּׁם:

יְיָ אֱלָהָא דִשְׁמַיָּא דְּדַבְּרַנִי מִבֵּית אַבָּא וּמֵאַרַע יַלָּדוּתִי וּדְמַלִּיל לִי וּדְקַיֵּים לִי לְמֵימַר לִבְנָךְ אֶתֵּין יָת אַרְעָא הָדָא הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכֵיהּ קֳדָמָךְ וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי מִתַּמָּן:

ה' אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחַנִי מִבֵּית אָבִי – וְלֹא אָמַר "וֵא-לֹהֵי הָאָרֶץ". וּלְמַעְלָה אָמַר: "וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵא-לֹהֵי הָאָרֶץ"? אָמַר לוֹ: עַכְשָׁיו הוּא "אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵא-לֹהֵי הָאָרֶץ", שֶׁהִרְגַּלְתִּיו בְּפִי הַבְּרִיּוֹת. אֲבָל כְּשֶׁלְּקָחַנִי מִבֵּית אָבִי, הָיָה "אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם" וְלֹא אֱ-לֹהֵי הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא הָיוּ בָּאֵי עוֹלָם מַכִּירִים בּוֹ, וּשְׁמוֹ לֹא הָיָה רָגִיל בָּאָרֶץ. **מִבֵּית אָבִי** – מֵחָרָן. **וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי** – מֵאוּר כַּשְׂ-דִּים. **וַאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי** – לְצָרְכִּי, כְּמוֹ: "אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי". וְכֵן כָּל "לִי" "וְ"לוֹ" "וְ"לָהֶם", הַסְּמוּכִים אֵצֶל דִּבּוּר, מְפוֹרָשִׁים בְּלָשׁוֹן "עַל"; וְתַרְגּוּם שֶׁלָּהֶם "עָלַי", "עָלוֹהִי", "עָלֵיהוֹן". שֶׁאֵין נוֹפֵל אֵצֶל דִּבּוּר לְשׁוֹן "לִי" "וְ"לוֹ" "וְ"לָהֶם", אֶלָּא "אֵלַי", "אֵלָיו", "אֲלֵיהֶם"; וְתַרְגּוּם שֶׁלָּהֶם "עִמִּי", "עִמֵּיהּ", "עִמְּהוֹן". אֲבָל אֵצֶל אֲמִירָה נוֹפֵל לְשׁוֹן "לִי" "וְ"לוֹ" "וְ"לָהֶם". **וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי** – בֵּין הַבְּתָרִים.

וְאִם-לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנִקִּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי זֹאת רַק אֶת-בְּנִי לֹא תָשֵׁב שָׁמָּה:

וְאִם לָא תֵּיבֵי אִתְּתָא לְמֵיתֵי בָּתְרָךְ וּתְהֵי זָכָא מִמּוֹמָתִי דָּא לְחוֹד יָת בְּרִי לָא תָּתִיב לְתַמָּן:

וְנִקִּיתָ מִשְּׁבוּעָתִי... – וְקַח לוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עָנָר אֶשְׁכּוֹל וּמַמְרֵא. **רַק אֶת בְּנִי...** – "רַק" מִיעוּט הוּא: בְּנִי אֵינוֹ חוֹזֵר, אֲבָל יַעֲקֹב בֶּן בְּנִי סוֹפוֹ לַחֲזוֹר.

וַיָּשֶׂם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יֶרֶךְ אַבְרָהָם אֲ-דֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-הַדָּבָר הַזֶּה:

וְשַׁוִּי עַבְדָּא יָת יְדֵיהּ תְּחוֹת יִרְכָּא דְּאַבְרָהָם רִבּוֹנֵיהּ וְקַיֵּים לֵיהּ עַל פִּתְגָּמָא הָדֵין:

שלישי

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲ-דֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוּב אֲ-דֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אֲרַם נַהֲרַיִם אֶל-עִיר נָחוֹר:

וּדְבַר עַבְדָּא עַסְרָא גַּמְלִין מִגַּמְלֵי רִבּוֹנֵיהּ וַאֲזַל וְכָל טוּב רִבּוֹנֵיהּ בִּידֵיהּ וְקָם וַאֲזַל לַאֲרַם דְּעַל פְּרָת לְקַרְתָּא דְּנָחוֹר:

מִגְּמַלֵּי אֲדוֹנָיו – נִכְרִין הָיוּ מִשְּׁאָר גְּמַלִּים, שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין זְמוּמִין מִפְּנֵי הַגֵּזֶל, שֶׁלֹּא יִרְעוּ בִּשְׂדוֹת אֲחֵרִים. **וְכָל טוּב אֲדוֹנָיו בְּיָדוֹ** – שְׁטַר מַתָּנָה כָּתַב לְיִצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּקָּפְצוּ לִשְׁלוֹחַ לוֹ בִּתָּם. **אֲרַם נַהֲרַיִם** – בֵּין שְׁתֵּי נְהָרוֹת יוֹשֶׁבֶת.

וַיַּבְרֶךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל-בְּאֵר הַמָּיִם לְעֵת עֶרֶב לְעֵת צֵאת הַשֹّאֲבֹת:

וְאַשְׁרֵי גַּמְלַיָּא מִבַּרָא לְקַרְתָּא עִם בֵּירָא דְמַיָּא לְעִדָּן רַמְשָׁא לְעִדָּן דְּנִפְקָן מָלְיָתָא:

וַיַּבְרֶךְ הַגְּמַלִּים – הִרְבִּיצָם.

וַיֹּאמַר | יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֶה-נָא לְפָנַי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם:

וַאֲמַר יְיָ אֱ-לָהֵיהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם זַמִּין כְּעַן קֳדָמַי יוֹמָא דֵין וַעֲבֵיד טִיבוּ עִם רִבּוֹנִי אַבְרָהָם:

הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל־עֵין הַמָּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת לִשְׁאֹב מָיִם:

הָא אֲנָא קָאֵים עַל עֵינָא דְּמַיָּא וּבְנָת אֲנָשֵׁי קַרְתָּא יְפִקָּן לְמִמְלֵי מַיָּא:

וְהָיָה הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי־נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם־גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדֹנִי:

וּתְהֵי עוּלִימְתָּא דְּאֵימַר לַהּ אַרְכִּנִי כְּעַן קוּלְתִיךְ וְאֶשְׁתֵּי וְתֵימַר אֵשְׁתִּ וְאַף גַּמְלָךְ אַשְׁקֵי יָתַהּ זְמִינְתָּא לְעַבְדָּךְ לְיִצְחָק וּבַהּ אֶדַע אֲרֵי עֲבַדְתְּ טִיבוּ עִם רִבּוֹנִי:

אוֹתָהּ הוֹכַחְתָּ – רְאוּיָה הִיא לוֹ, שֶׁתְּהֵא גּוֹמֶלֶת חֲסָדִים, וּכְדַאי לִכְנֵס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. וּלְשׁוֹן "הוֹכַחְתָּ" – בֵּרַרְתָּ, אפרובי"ר] בְּלַעַ"ז. **וּבָהּ אֵדַע** – לְשׁוֹן תְּחִנָּה: הוֹדַע לִי בָּהּ. **כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד** – אִם תִּהְיֶה מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְהוֹגֶנֶת לוֹ, אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד.

וַיְהִי־הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן־מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל־שִׁכְמָהּ:

וַהֲוָה הוּא עַד לָא שֵׁיצִי לְמַלְלָא וְהָא רִבְקָה נְפַקַת דְּאִתְיְלִידַת לִבְתוּאֵל בַּר מִלְכָּה אִתַּת נָחוֹר אֲחוּהִי דְּאַבְרָהָם וְקוּלְתַהּ עַל כַּתְפַּהּ:

וְהַנַּעֲרָ טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעַיְנָה וַתְּמַלֵּא כַדָּהּ וַתָּעַל:

וְעוּלִימְתָּא שַׁפִּירָא לְמִחְזֵי לַחְדָּא בְּתוּלְתָּא וּגְבַר לָא יַדְעַהּ וּנְחַתַת לְעֵינָא וּמְלַת קוּלְתַהּ וּסְלִיקַת:

בְּתוּלָה – מִמְּקוֹם בְּתוּלִים. **וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ** – שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, לְפִי שֶׁבְּנוֹת הַגּוֹיִם הָיוּ מְשַׁמְּרוֹת מְקוֹם בְּתוּלֵיהֶן וּמַפְקִירוֹת עַצְמָן מִמָּקוֹם אַחֵר, הֵעִיד עַל זוֹ שֶׁנְּקִיָּה מִכֹּל.

וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדֵּךְ:

וּרְהַט עַבְדָּא לְקַדָּמוּתַהּ וַאֲמַר אַשְׁקִנִי כְּעַן זְעֵיר מַיָּא מִקּוּלְתִיךְ:

וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ – לְפִי שֶׁרָאָה שֶׁעָלוּ הַמַּיִם לִקְרָאתָהּ. **הַגְמִיאִינִי נָא** – לְשׁוֹן גְּמִיעָה, הומי"ר] בְּלַעַ"ז.

וַתֹּאמֶר שְׁתֵה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר וַתֹּרֶד כַּדָּהּ עַל־יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ:

וַאֲמַרַת אֵשְׁתִּ רִבּוֹנִי וְאוֹחִיאַת וַאֲחֵיתַת קוּלְתַהּ עַל יְדַהּ וְאַשְׁקִיתֵיהּ:

וַתֹּרֶד כַּדָּהּ – מֵעַל שִׁכְמָהּ.

וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם־כִּלּוּ לִשְׁתֹּת:

וְשִׁיצִיאַת לְאַשְׁקָיוּתֵיהּ וַאֲמַרַת אַף לְגַמְלָךְ אֶמְלֵי עַד דִּיסַפְּקוּן לְמִשְׁתֵּי:

עַד אִם כִּלּוּ – הֲרֵי "אִם" מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן "אֲשֶׁר". "אִם כִּלּוּ" תִּרְגֵּם אוּנְקְלוּס "דִּיסַפְּקוּן", שֶׁזּוֹ הִיא גְּמַר שְׁתִיָּתָן כְּשֶׁשָּׁתוּ דֵּי סִפּוּקָן.

וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל־הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל־הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל־גְּמַלָּיו:

וְאוֹחִיאַת וּנְפַצַת קוּלְתַהּ לְבֵית שִׁקְיָא וּרְהַטַת עוֹד לְבֵירָא לְמִמְלֵי וּמְלַת לְכָל גַּמְלוֹהִי:

וַתְּעַר – לְשׁוֹן נְפִיצָה. וְהַרְבֵּה יֵשׁ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה: "הַמְעָרָה מִכְּלֵי אֶל כְּלֵי". וּבַמִּקְרָא יֵשׁ לוֹ דּוֹמֶה: "אַל תְּעַר נַפְשִׁי", "אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ". **הַשֹּׁקֶת** – אֶבֶן חֲלוּלָה שֶׁשּׁוֹתִים בָּהּ הַגְּמַלִּים.

וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ יְ-הוָה דַּרְכּוֹ אִם־לֹא:

וּגוּבְרָא שָׁהֵי בַּהּ מִסְתַּכֵּל שָׁתִיק לְמִדַּע הַאַצְלַח יְיָ אוֹרְחֵיהּ אִם לָא:

מִשְׁתָּאֵה – לְשׁוֹן שְׁאִיָּה, כְּמוֹ "שָׁאוּ עָרִים, תִּשָּׁאֶה שְׁמָמָה". **מִשְׁתָּאֵה** – מִשְׁתּוֹמֵם וּמִתְבַּהֵל עַל שֶׁרָאָה דְּבָרוֹ קָרוֹב לְהַצְלִיחַ, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם מִמִּשְׁפַּחַת אַבְרָהָם הִיא אִם לָאו. וְאַל תִּתְמַהּ בַּתְּי"ו שֶׁל "מִשְׁתָּאֵה", שֶׁאֵין לְךָ תֵּיבָה שֶׁתְּחִלַּת יְסוֹדָהּ שִׁי"ן וּמְדַבֶּרֶת בִּלְשׁוֹן מִתְפָּעֵל, שֶׁאֵין תָּי"ו מַפְרִידָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עִקַּר הַיְסוֹד, כְּגוֹן: "מִשְׁתָּאֵה", "מִשְׁתּוֹלֵל" מִגִּזְרַת "שׁוֹלֵל", "נִישְׁתּוֹמֵם" מִגִּזְרַת "שְׁמָמָה", "וְיִשְׁתַּמֵּר חֻקּוֹת עָמְרִי" מִגִּזְרַת "שֹׁמֵר". אַף כָּאן "מִשְׁתָּאֵה" מִגִּזְרַת "תִּשָּׁאֶה". וּכְשֵׁם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא לְשׁוֹן "מְשׁוֹמֵם" בְּאָדָם נִבְהָל וְנֶאֱלָם וּבַעַל מַחֲשָׁבוֹת, כְּמוֹ "עַל יוֹמוֹ נָשַׁמּוּ אַחֲרוֹנִים", "שֹׁמּוּ שָׁמַיִם", "אֶשְׁתּוֹמַם כְּשָׁעָה חֲדָא" – כָּךְ תִּפְרַשׁ לְשׁוֹן "שְׁאִיָּה" בְּאָדָם בָּהוּל וּבַעַל מַחֲשָׁבוֹת. **מִשְׁתָּאֵה לָהּ** – מִשְׁתּוֹמֵם עָלֶיהָ, כְּמוֹ: "אִמְרִי לִי אָחִי הוּא", וּכְמוֹ "וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ".

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם:

וַהֲוָה כַּד סְפִיקוּ גַּמְלַיָּא לְמִשְׁתֵּי וּנְסִיב גּוּבְרָא קְדָשָׁא דְּדַהְבָּא תְּקִלָּא מַתְקָלֵיהּ וּתְרֵין שֵׁירִין עַל יְדַהָא מַתְקַל עֲסַר סְלְעִין דְּדַהַב מַתְקָלְהוֹן:

בֶּקַע – רָמֵז לְשִׁקְלֵי יִשְׂרָאֵל "בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת". **וּשְׁנֵי צְמִידִים** – רָמֵז לִשְׁנֵי לֻחוֹת מְצֻמָּדוֹת. **עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם** – רָמֵז לַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁבָּהֶן.

וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֲיֵשׁ בֵּית־אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין:	וַאֲמַר בַּת מַן אַתְּ חַוִּא כְּעַן לִי הַאִית בֵּית אֲבוּיִךְ אֲתַר כְּשַׁר לַנָא לְמִבָּת:

וַיֹּאמֶר בַּת מִי אַתְּ – לְאַחַר שֶׁנָּתַן לָהּ שְׂאֵלָה, לְפִי שֶׁהָיָה בָטוּחַ בִּזְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהִצִּילַהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דַּרְכּוֹ. **לָלִין** – לִינָה אַחַת. "לִין" שֵׁם דָּבָר, וְהִיא אָמְרָה "לָלוּן" – כַּמָּה לִינוֹת.

וַתֹּאמֶר אֵלָיו בַּת־בְּתוּאֵל אָנֹכִי בֶּן־מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר:	וַאֲמַרַת לֵיהּ בַּת בְּתוּאֵל אֲנָא בַּר מִלְכָּה דִּילִידַת לְנָחוֹר:

בַּת בְּתוּאֵל – הֶשִׁיבַתּוּ עַל רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן.

וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תֶּבֶן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־מָקוֹם לָלוּן:	וַאֲמַרַת לֵיהּ אַף תִּבְנָא אַף כִּסְתָא סַגִּי עִמַּנָא אַף אֲתַר כְּשַׁר לִמְבָּת:

מִסְפּוֹא – כָּל מַאֲכַל הַגְּמַלִּים קָרוּי "מִסְפּוֹא", כְּגוֹן תֶּבֶן וּשְׂעוֹרִים.

וַיִּקֹּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַי־הוָה:	וּכְרַע גּוּבְרָא וּסְגֵיד קֳדָם יְיָ:

רביעי

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא־עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי יְ־הוָה בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי:	וַאֲמַר בְּרִיךְ יְיָ אֱ־לָהֵיהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם דְּלָא מְנַע טִיבוּתֵיהּ וְקוּשְׁטֵיהּ מִן רִבּוֹנִי אֲנָא בְּאוֹרַח תְּקֵנָא דַּבְּרַנִי יְיָ לְבֵית אֲחוּהִי דְּרִבּוֹנִי:

בַּדֶּרֶךְ – דֶּרֶךְ הַמְּזֻמָּן, דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר: בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהָיִיתִי צָרִיךְ. וְכֵן כָּל בֵּי"ת וְלַמֶּ"ד וְהֵ"א הַמְשַׁמְּשִׁים בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה וּנְקוּדִים בְּפַתָּ"ח, מְדַבְּרִים בְּדָבָר הַפָּשׁוּט שֶׁנִּזְכַּר כְּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא מְבוֹרָר וְנִכָּר בְּאֵיזוֹ הוּא מְדַבֵּר.

וַתָּרָץ הַנַּעֲרָ וַתַּגֵּד לְבֵית אִמָּהּ כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	וּרְהַטַת עוּלֵימְתָא וְחַוִּיאַת לְבֵית אִמַּהּ כְּפִתְגָמַיָּא הָאִלֵּין:

לְבֵית אִמָּהּ – דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים הָיְתָה לִהְיוֹת לָהֶן בַּיִת לֵישֵׁב בּוֹ לְמִלַּאכְתָּן, וְאֵין הַבַּת מַגֶּדֶת אֶלָּא לְאִמָּהּ.

וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיָּרָץ לָבָן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעָיִן:	וּלְרִבְקָה אָחָא וּשְׁמֵיהּ לָבָן וּרְהַט לָבָן לְוָת גּוּבְרָא לְבָרָא לְעֵינָא:

וַיָּרָץ – לָמָּה רָץ וְעַל מַה רָץ? **וַיְהִי כִּרְאוֹת אֶת הַנֶּזֶם** – אָמַר: עָשִׁיר הוּא זֶה, וְנָתַן עֵינָיו בַּמָּמוֹן.

וַיְהִי ׀ כִּרְאֹת אֶת־הַנֶּזֶם וְאֶת־הַצְּמִדִים עַל־יְדֵי אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַגְּמַלִּים עַל־הָעָיִן:	וַהֲוָה כַּד חֲזָא יָת קְדָשָׁא וְיָת שִׁירַיָּא עַל יְדֵי אֲחָתֵיהּ וְכַד שְׁמַע יָת פִּתְגָמֵי רִבְקָה אֲחָתֵיהּ לְמֵימַר כְּדֵין מַלֵּיל עִמִּי גּוּבְרָא וַאֲתָא לְוָת גּוּבְרָא וְהָא קָאֵים עִלְוֵי גַּמְלַיָּא עַל עֵינָא:

עַל הַגְּמַלִּים – לְשָׁמְרָן, כְּמוֹ: "וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם" – לְשַׁמְּשָׁם.

וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְ־הוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים:	וַאֲמַר עוֹל בְּרִיכָא דַּיְיָ לְמָא אַתְּ קָאֵים בְּבָרָא וַאֲנָא פַּנֵּיתִי בֵּיתָא וַאֲתַר כְּשַׁר לְגַמְלַיָּא:

פִּנִּיתִי הַבַּיִת – מֵעֲבוֹדָה זָרָה.

וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיְתָה וַיְפַתַּח הַגְּמַלִּים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לַגְּמַלִּים וּמַיִם לִרְחֹץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:	וְעָאל גּוּבְרָא לְבֵיתָא וּשְׁרָא מִן גַּמְלַיָּא וִיהַב תִּבְנָא וְכִסְתָא לְגַמְלַיָּא וּמַיָּא לְאַסְחָאָה רַגְלוֹהִי וְרַגְלֵי גּוּבְרַיָּא דְּעִמֵּיהּ:

וַיְפַתַּח – הִתִּיר זְמָם שֶׁלָּהֶם, שֶׁהָיָה סוֹתֵם אֶת פִּיהֶם שֶׁלֹּא יִרְעוּ בַּדֶּרֶךְ בִּשְׂדוֹת אֲחֵרִים.

וַיּוּשַׂם לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֹכַל עַד אִם־דִּבַּרְתִּי דְבָרָי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר:	וְשַׁוִּיאוּ קֳדָמוֹהִי לְמֵיכַל וַאֲמַר לָא אֵיכוֹל עַד דַּאֲמַלֵּיל פִּתְגָמַי וַאֲמַר מַלֵּיל:

עַד אִם דִּבַּרְתִּי – הֲרֵי "אִם" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשּׁוֹן "אֲשֶׁר" וּבְלִשּׁוֹן "כִּי", כְּמוֹ: "עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה". זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֶחָד "אִי" וְהוּא "אִם".

וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי:	**וַאֲמַר עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם אֲנָא:**
וַי-הֹוָה בֵּרַךְ אֶת-אֲדֹנִי מְאֹד וַיִּגְדָּל וַיִּתֶּן-לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדִם וּשְׁפָחֹת וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים:	**וַיְיָ בָּרֵיךְ יָת רִבּוֹנִי לַחְדָּא וּסְגִי וִיהַב לֵיהּ עָאן וְתוֹרִין וּכְסַף וּדְהַב וְעַבְדִין וְאַמְהָן וְגַמְלִין וּחְמָרִין:**
וַתֵּלֶד שָׂרָה אֵשֶׁת אֲדֹנִי בֵן לַאדֹנִי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ וַיִּתֶּן-לוֹ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ:	**וִילִידַת שָׂרָה אִתַּת רִבּוֹנִי בַּר לְרִבּוֹנִי בָּתַר דְּסִיבַת וִיהַב לֵיהּ יָת כָּל דְּלֵיהּ:**

וַיִּתֶּן לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ – שְׁטַר מַתָּנָה הֶרְאָה לָהֶם.

וַיַּשְׁבִּעֵנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:	**וְקַיֵּים עֲלַי רִבּוֹנִי לְמֵימַר לָא תִּסַּב אִתְּתָא לִבְרִי מִבְּנָת כְּנַעֲנָאֵי דַּאֲנָא יָתֵיב בַּאֲרַעְהוֹן:**

לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי – אִם לֹא תֵּלֵךְ תְּחִלָּה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֹּאבָה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ.

אִם-לֹא אֶל-בֵּית-אָבִי תֵּלֵךְ וְאֶל-מִשְׁפַּחְתִּי וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי:	**אֶ-לָהֵין לְבֵית אַבָּא תֵּיזֵיל וּלְזַרְעִיתִי וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי:**
וָאֹמַר אֶל-אֲדֹנִי אֵלַי לֹא-תֵלֵךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי:	**וַאֲמַרִית לְרִבּוֹנִי מָאם לָא תֵּיתֵי אִתְּתָא בָּתְרָי:**

אֵלַי לֹא תֵלֵךְ הָאִשָּׁה – "אֵלַי" כְּתִיב: בַּת הָיְתָה לוֹ לֶאֱלִיעֶזֶר, וְהָיָה מְחַזֵּר לִמְצוֹא עִלָּה שֶׁיֹּאמַר לוֹ אַבְרָהָם לִפְנוֹת אֵלָיו לְהַשִּׂיאוֹ בְּתוֹ. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: בְּנִי בָּרוּךְ וְאַתָּה אָרוּר, וְאֵין אָרוּר מִדַּבֵּק בְּבָרוּךְ.

וַיֹּאמֶר אֵלָי יְ-הֹוָה אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ אִתְּךָ וְהִצְלִיחַ דַּרְכֶּךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:	**וַאֲמַר לִי יְיָ דִּפְלַחִית קֳדָמוֹהִי יִשְׁלַח מַלְאַכֵיהּ עִמָּךְ וַיַּצְלַח אוֹרְחָךְ וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי מִזַּרְעִיתִי וּמִבֵּית אַבָּא:**
אָז תִּנָּקֶה מֵאָלָתִי כִּי תָבוֹא אֶל-מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם-לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאָלָתִי:	**בְּכֵין תְּהֵי זָכָא מִמּוֹמָתִי אֲרֵי תְּהָךְ לְזַרְעִיתִי וְאִם לָא יִתְּנוּן לָךְ וּתְהֵי זָכָא מִמּוֹמָתִי:**
וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל-הָעָיִן וָאֹמַר יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אִם-יֶשְׁךָ-נָא מַצְלִיחַ דַּרְכִּי אֲשֶׁר אָנֹכִי הֹלֵךְ עָלֶיהָ:	**וַאֲתֵיתִי יוֹמָא דֵין לְעֵינָא וַאֲמַרִית יְיָ אֱ-לָהֵיהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם אִם אִית כְּעַן רַעְוָא קֳדָמָךְ לְאַצְלָחָא אוֹרְחִי דַּאֲנָא אָזֵיל עֲלַהּ:**

וָאָבֹא הַיּוֹם – הַיּוֹם יָצָאתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי אֶחָא: יָפָה שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, שֶׁהֲרֵי פָּרָשָׁה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בַּתּוֹרָה, וְהַרְבֵּה גּוּפֵי תּוֹרָה לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בִּרְמִיזָה.

הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל-עֵין הַמָּיִם וְהָיָה הָעַלְמָה הַיֹּצֵאת לִשְׁאֹב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי-נָא מְעַט-מַיִם מִכַּדֵּךְ:	**הָא אֲנָא קָאֵים עַל עֵינָא דְּמַיָּא וּתְהֵי עוּלֵימְתָא דְּתִפּוֹק לְמִמְלֵי וְאֵימַר לַהּ אַשְׁקַנִי כְּעַן זְעֵיר מַיָּא מִקּוּלְתִיךְ:**
וְאָמְרָה אֵלַי גַּם-אַתָּה שְׁתֵה וְגַם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב הִוא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-הֹכִיחַ יְ-הוָה לְבֶן-אֲדֹנִי:	**וְתֵימַר לִי אַף אַתְּ אֵשְׁתִּ וְאַף לְגַמְלָךְ אֶמְלֵי הִיא אִתְּתָא דְּזָמֵין יְיָ לְבַר רִבּוֹנִי:**

גַּם אַתָּה – "גַּם" לְרַבּוֹת אֲנָשִׁים שֶׁעִמּוֹ. **הֹכִיחַ** – בֵּרַר וְהוֹדִיעַ, וְכֵן כָּל "הוֹכָחָה" שֶׁבַּמִּקְרָא בֵּרוּר דָּבָר.

אֲנִי טֶרֶם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל-לִבִּי וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וְכַדָּהּ עַל-שִׁכְמָהּ וַתֵּרֶד הָעַיְנָה וַתִּשְׁאָב וָאֹמַר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא:	**אֲנָא עַד לָא שֵׁיצִיתִי לְמַלָּלָא בְּלִבִּי וְהָא רִבְקָה נְפֵקַת וְקוּלְתַהּ עַל כַּתְפַּהּ וּנְחַתַת לְעֵינָא וּמְלַת וַאֲמַרִית לַהּ אַשְׁקַנִי כְּעַן:**

טֶרֶם אֲכַלֶּה – טֶרֶם שֶׁאֲנִי מְכַלֶּה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הוֹוֶה, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשּׁוֹן עָבָר וְיָכוֹל לִכְתֹּב "טֶרֶם כִּלִּיתִי". וּפְעָמִים שֶׁמְּדַבֵּר בְּלִשּׁוֹן עָתִיד, כְּמוֹ: "כִּי אָמַר אִיּוֹב" – הֲרֵי לְשׁוֹן עָבָר, "כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב" – הֲרֵי לְשׁוֹן עָתִיד. וּפֵירוּשׁ שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן הוֹוֶה, כִּי אוֹמֵר הָיָה אִיּוֹב "אוּלַי חָטְאוּ בָנַי..." וְהָיָה עוֹשֶׂה כָּךְ.

וַתְּמַהֵר וַתֵּרֶד כַּדָּהּ מֵעָלֶיהָ וַתֹּאמֶר שְׁתֵּה וְגַם־גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה וָאֵשְׁתְּ וְגַם הַגְּמַלִּים הִשְׁקָתָה:

וְאִתְּיָאת וַאֲחִיתַת קוּלְתַהּ מִנַּהּ וַאֲמַרַת אֵשְׁתְּ וְאַף גַּמְלָךְ אַשְׁקִי וּשְׁתִיתִי וְאַף גַּמְלַיָּא אַשְׁקִיאַת:

וָאֶשְׁאַל אֹתָהּ וָאֹמַר בַּת־מִי אַתְּ וַתֹּאמֶר בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־נָחוֹר אֲשֶׁר יָלְדָה־לּוֹ מִלְכָּה וָאָשִׂם הַנֶּזֶם עַל־אַפָּהּ וְהַצְּמִידִים עַל־יָדֶיהָ:

וּשְׁאֵילִית יָתַהּ וַאֲמַרִית בַּת מַן אַתְּ וַאֲמַרַת בַּת בְּתוּאֵל בַּר נָחוֹר דִּילִידַת לֵיהּ מִלְכָּה וְשַׁוִּיתִי קְדָשָׁא עַל אַפָּהּ וְשֵׁירַיָּא עַל יְדָהָא:

וָאֶשְׁאַל... וָאָשִׂם – שִׁנָּה הַסֵּדֶר, שֶׁהֲרֵי הוּא תְּחִלָּה נָתַן וְאַחַר כַּךְ שָׁאַל. אֶלָּא שֶׁלֹּא יִתְפְּשׁוּהוּ בִּדְבָרָיו וְיֹאמְרוּ: הֵיאַךְ נָתַתָּ לָהּ וַעֲדַיִן אֵינְךָ יוֹדֵעַ מִי הִיא?

וָאֶקֹּד וָאֶשְׁתַּחֲוֶה לַי־הוָה וָאֲבָרֵךְ אֶת־יְ־הוָה אֱ־לֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחַנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לָקַחַת אֶת־בַּת־אֲחִי אֲדֹנִי לִבְנוֹ:

וּכְרַעִית וּסְגֵידִית קֳדָם יְיָ וּבָרֵיכִית יָת יְיָ אֱ־לָהֵיהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם דְּדַבְּרַנִי בְּאוֹרַח קְשׁוֹט לְמִסַּב יָת בַּת אָחוּהִי דְּרִבּוֹנִי לִבְרֵיהּ:

וְעַתָּה אִם־יֶשְׁכֶם עֹשִׂים חֶסֶד וֶאֱמֶת אֶת־אֲדֹנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאֶפְנֶה עַל־יָמִין אוֹ עַל־שְׂמֹאל:

וּכְעַן אִם אִיתֵיכוֹן עָבְדִין טֵיבוּ וּקְשׁוֹט עִם רִבּוֹנִי חַוּוֹ לִי וְאִם לָא חַוּוֹ לִי וְאֶתְכְּפִנֵי עַל יַמִּינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא:

עַל יָמִין – מִבְּנוֹת יִשְׁמָעֵאל. **עַל שְׂמֹאל** – מִבְּנוֹת לוֹט, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.

וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מֵי־הוָה יָצָא הַדָּבָר לֹא נוּכַל דַּבֵּר אֵלֶיךָ רַע אוֹ־טוֹב:

וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַאֲמַרוּ מִן קֳדָם יְיָ נְפַק פִּתְגָמָא לֵית אֲנַחְנָא יָכְלִין לְמַלָּלָא עִמָּךְ בִּישׁ אוֹ טָב:

לֹא נוּכַל דַּבֵּר אֵלֶיךָ – לְמָאן בַּדָּבָר הַזֶּה, לֹא עַל יְדֵי תְּשׁוּבַת דָּבָר רַע וְלֹא עַל יְדֵי תְּשׁוּבַת דָּבָר הָגוּן, לְפִי שֶׁנִּכְּר שֶׁ"מֵה' יָצָא הַדָּבָר", לְפִי דִּבְרֶיךָ שֶׁזִּמְנָה לְךָ.

הִנֵּה־רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וָלֵךְ וּתְהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְ־הוָה:

הָא רִבְקָה קֳדָמָךְ דְּבַר וְאִיזֵיל וּתְהֵי אִתְּתָא לְבַר רִבּוֹנָךְ כְּמָא דְּמַלֵּיל יְיָ:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה לַי־הוָה:

וַהֲוָה כַּד שְׁמַע עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם יָת פִּתְגָמֵיהוֹן וּסְגֵיד עַל אַרְעָא קֳדָם יְיָ:

וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה – מִכָּאן שֶׁמּוֹדִים עַל בְּשׂוֹרָה טוֹבָה.

חמישי

וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה וּמִגְדָּנֹת נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ:

וְאַפֵּיק עַבְדָּא מָנִין דְּכַסַּף וּמָנִין דְּדַהַב וּלְבוּשִׁין וִיהַב לְרִבְקָה וּמִגְדָּנִין יְהַב לַאֲחוּהָא וּלְאִמַּהּ:

וּמִגְדָּנֹת – לְשׁוֹן מְגָדִים, שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיָּלִינוּ וַיָּקוּמוּ בַבֹּקֶר וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֻנִי לַאדֹנִי:

וְאָכְלוּ וּשְׁתִיאוּ הוּא וּגְוּבְרַיָּא דְּעִמֵּיהּ וּבָתוּ וְקָמוּ בְּצַפְרָא וַאֲמַר שַׁלְּחוּנִי לְוָת רִבּוֹנִי:

וַיָּלִינוּ – כָּל "לִינָה" שֶׁבַּמִּקְרָא לִינַת לַיְלָה אֶחָד.

וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָ אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר אַחַר תֵּלֵךְ:

וַאֲמַר אֲחוּהָא וְאִמַּהּ תִּתֵּיב עוּלִימְתָא עִמָּנָא עִדָּן בְּעִדָּן אוֹ עֶסְרָא יַרְחִין בָּתַר כֵּן תֵּיזֵיל:

וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ – וּבְתוּאֵל הֵיכָן הָיָה? רוֹצֶה הָיָה לְעַכֵּב, וּבָא מַלְאָךְ וְהֱמִיתוֹ. **יָמִים** – שָׁנָה, כְּמוֹ: "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ". שֶׁכָּךְ נוֹתְנִין לִבְתוּלָה זְמַן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ בְּתַכְשִׁיטִים. **אוֹ עָשׂוֹר** – עֲשָׂרָה חֳדָשִׁים. וְאִם תֹּאמַר "יָמִים" מַמָּשׁ? אֵין דֶּרֶךְ הַמְבַקְּשִׁים לְבַקֵּשׁ דָּבָר מוּעָט, וְאִם לֹא תִּרְצֶה תֵּן לָנוּ מְרֻבֶּה מִזֶּה.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל־תְּאַחֲרוּ אֹתִי וַי־הוָה הִצְלִיחַ דַּרְכִּי שַׁלְּחוּנִי וְאֵלְכָה לַאדֹנִי:

וַאֲמַר לְהוֹן לָא תְּאַחֲרוּן יָתִי וַיְיָ אַצְלַח אוֹרְחִי שַׁלְּחוּנִי וַאֲהָךְ לְוָת רִבּוֹנִי:

וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעֲרָ וְנִשְׁאֲלָה אֶת־פִּיהָ:

וַאֲמַרוּ נִקְרֵי לְעוּלִימְתָא וְנִשְׁמַע מָא דְּהִיא אָמְרָא:

וְנִשְׁאֲלָה אֶת פִּיהָ – מִכָּאן שֶׁאֵין מַשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדַּעְתָּהּ.

וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתֵלְכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֵךְ:	**וּקְרוֹ לְרִבְקָה וַאֲמַרוּ לַהּ הַתֵּיזְלִין עִם גּוּבְרָא הָדֵין וַאֲמַרַת אֵיזֵיל:**

וַתֹּאמֶר אֵלֵךְ – מֵעַצְמִי, וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים.

וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־רִבְקָה אֲחֹתָם וְאֶת־מֵנִקְתָּהּ וְאֶת־עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:	**וְשַׁלַּחוּ יָת רִבְקָה אֲחָתְהוֹן וְיָת מֵינִקְתַּהּ וְיָת עַבְדָּא דְּאַבְרָהָם וְיָת גּוּבְרוֹהִי:**
וַיְבָרְכוּ אֶת־רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֲחֹתֵנוּ אַתְּ הָיִי לְאַלְפֵי רְבָבָה וְיִירַשׁ זַרְעֵךְ אֵת שַׁעַר שֹׂנְאָיו:	**וּבָרִיכוּ יָת רִבְקָה וַאֲמַרוּ לַהּ אֲחָתָנָא אַתְּ הֲוַאי לְאַלְפִין וּלְרִבְוָון וְיֵירְתוּן בְּנָכִי יָת קִרְוֵי סָנְאֵיהוֹן:**

אַתְּ הָיִי לְאַלְפֵי רְבָבָה – אַתְּ וְזַרְעֵךְ תְּקַבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁנֶּאֱמַר לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ...". יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּהֵא אוֹתוֹ הַזֶּרַע מִמֵּךְ וְלֹא מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת.

וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל־הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רִבְקָה וַיֵּלֶךְ:	**וְקָמַת רִבְקָה וְעוּלִימְתַהָא וּרְכִיבָא עַל גַּמְלַיָּא וַאֲזָלָא בָּתַר גּוּבְרָא וּדְבַר עַבְדָּא יָת רִבְקָה וַאֲזַל:**
וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:	**וְיִצְחָק עָאל בְּמֵיתוֹהִי מִבֵּירָא דְּמַלְאַךְ קַיְּימָא אִתַּחְזִי עֲלַהּ וְהוּא יָתֵיב בַּאֲרַע דָּרוֹמָא:**

מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֹאִי – שֶׁהָלַךְ לְהָבִיא הָגָר לְאַבְרָהָם אָבִיו שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה. **יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב** – קָרוֹב לְאוֹתוֹ בְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אַרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר". וְשָׁם הָיָה הַבְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה בֵין קָדֵשׁ וּבֵין בָּרֶד".

וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים:	**וּנְפַק יִצְחָק לְצַלָּאָה בְּחַקְלָא לְמִפְנֵי רַמְשָׁא וּזְקַף עֵינוֹהִי וַחֲזָא וְהָא גַּמְלַיָּא אָתַן:**

לָשׂוּחַ – לְשׂוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ: "יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ".

וַתִּשָּׂא רִבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמָל:	**וּזְקַפַת רִבְקָה יָת עֵינַהָא וַחֲזַת יָת יִצְחָק וְאִתְרְכִינַת מֵעַל גַּמְלָא:**

וַתֵּרֶא אֶת יִצְחָק – רָאָתָה אוֹתוֹ הָדוּר וְתוֹהָא מִפָּנָיו. **וַתִּפֹּל** – הִשְׁמִיטָה עַצְמָהּ לָאָרֶץ, כְּתַרְגּוּמוֹ: "וְאִתְרְכִינַת" – הִטְּתָה עַצְמָהּ לָאָרֶץ וְלֹא הִגִּיעָה עַד הַקַּרְקַע. כְּמוֹ: "הַטֵּי נָא כַדֵּךְ", "אַרְכִּנִי"; "וַיֵּט שָׁמַיִם", "וְאַרְכִּין"; לְשׁוֹן מֵטָּה לָאָרֶץ. וְדוֹמֶה לוֹ: "כִּי יִפּוֹל לֹא יוּטָל", כְּלוֹמַר: אִם יִטֶּה לָאָרֶץ לֹא יַגִּיעַ עַד הַקַּרְקַע.

וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלָּזֶה הַהֹלֵךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצָּעִיף וַתִּתְכָּס:	**וַאֲמַרַת לְעַבְדָּא מַן גּוּבְרָא דֵּיכִי דִּמְהַלֵּיךְ בְּחַקְלָא לְקַדְמוּתַנָא וַאֲמַר עַבְדָּא הוּא רִבּוֹנִי וּנְסִיבַת עִיפָּא וְאִתְכַּסְיָאַת:**

וַתִּתְכָּס – לָשׁוֹן וַתִּתְפָּעֵל, כְּמוֹ: "וַתִּקָּבֵר", "וַתִּשָּׁבֵר".

וַיְסַפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:	**וְאִשְׁתַּעִי עַבְדָּא לְיִצְחָק יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דַּעֲבַד:**

וַיְסַפֵּר הָעֶבֶד – גִּלָּה לוֹ נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ: שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ, וְשֶׁנִּזְדַּמְּנָה לוֹ רִבְקָה בִּתְפִלָּתוֹ.

וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:	**וְאַעֲלַהּ יִצְחָק לְמַשְׁכְּנָא דַחֲזָא וְהָא תָּקִנִין עוּבָדַהָא כְּעוּבָדֵי שָׂרָה אִמֵּיהּ וּנְסִיב יָת רִבְקָה וַהֲוָת לֵיהּ לְאִתּוּ וְרִיחֲמַהּ וְאִתְנַחַם יִצְחָק בָּתַר אִמֵּיהּ:**

הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ – וַיְבִאֶהָ הָאֹהֱלָה וְנַעֲשֵׂית דּוּגְמַת שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוֹמַר: וַהֲרֵי הִיא שָׂרָה אִמּוֹ. שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָּׂרָה קַיֶּמֶת הָיָה נֵר דָּלוּק מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְרָכָה מְצוּיָה בָּעִסָּה, וְעָנָן קָשׁוּר עַל הָאֹהֶל. וּמִשֶּׁמֵּתָה פָּסְקוּ, וּכְשֶׁבָּאת רִבְקָה חָזְרוּ. **אַחֲרֵי אִמּוֹ** – דֶּרֶךְ אֶרֶץ: כָּל זְמַן שֶׁאִמּוֹ שֶׁל אָדָם קַיֶּמֶת, כָּרוּךְ הוּא אֶצְלָהּ. וּמִשֶּׁמֵּתָה הוּא מִתְנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ.

שישי — פָּרָשַׁת תּוֹלְדֹת אַבְרָהָם

וַיֹּסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה:	**וְאוֹסִיף אַבְרָהָם וּנְסִיב אִתְּתָא וּשְׁמַהּ קְטוּרָה:**

קְטוּרָה – זוֹ הָגָר. וְנִקְרֵאת "קְטוּרָה" עַל שֵׁם שֶׁנָּאִים מַעֲשֶׂיהָ כִּקְטֹרֶת; וְשֶׁקְּשָׁרָה פִּתְחָהּ, שֶׁלֹּא נִזְדַּוְּגָה לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁפֵּרְשָׁה מֵאַבְרָהָם.

וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יָקְשָׁן וְאֶת־מְדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:	וַיַּלִּידַת לֵיהּ יָת זִמְרָן וְיָת יָקְשָׁן וְיָת מְדָן וְיָת מִדְיָן וְיָת יִשְׁבָּק וְיָת שׁוּחַ:
וְיָקְשָׁן יָלַד אֶת־שְׁבָא וְאֶת־דְּדָן וּבְנֵי דְדָן הָיוּ אַשּׁוּרִם וּלְטוּשִׁם וּלְאֻמִּים:	וְיָקְשָׁן אוֹלִיד יָת שְׁבָא וְיָת דְּדָן וּבְנֵי דְדָן הֲווֹ לְמַשְׁרְיָין וְלִשְׁכּוּנִין וְלִנְגָוָון:

אַשּׁוּרִם וּלְטוּשִׁם – שֵׁם רָאשֵׁי אֻמּוֹת. וְתַרְגּוּם שֶׁל אוּנְקְלוּס אֵין לִי לְיַשְּׁבוֹ עַל לְשׁוֹן הַמִּקְרָא.

וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וָעֵפֶר וַחֲנֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה:	וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וְעֵפֶר וַחֲנוֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל אִלֵּין בְּנֵי קְטוּרָה:
וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:	וְיַהַב אַבְרָהָם יָת כָּל דְּלֵיהּ לְיִצְחָק:

וַיִּתֵּן אַבְרָהָם... – אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה: בְּרָכָה דְּיַאתִּיקִי נָתַן לוֹ, שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם: "וְהְיֵה בְּרָכָה" – הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת בְּיָדְךָ לְבָרֵךְ אֶת מִי שֶׁתִּרְצֶה. וְאַבְרָהָם מְסָרָן לְיִצְחָק.

וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֶנּוּ חַי קֵדְמָה אֶל־אֶרֶץ קֶדֶם:	וְלִבְנֵי לְחֵינָתָא דְּלְאַבְרָהָם יְהַב אַבְרָהָם מַתְּנָן וְשַׁלְּחִנּוּן מֵעַל יִצְחָק בְּרֵיהּ בְּעוֹד דְּהוּא קַיָּם קֵדוּמָא לַאֲרַע מַדְנְחָא:

הַפִּילַגְשִׁם – חָסֵר כְּתִיב, שֶׁלֹּא הָיְתָה אֶלָּא פִּלֶגֶשׁ אַחַת, הִיא הָגָר, הִיא קְטוּרָה. נָשִׁים בִּכְתֻבָּה, פִּלַגְשִׁים בְּלֹא כְּתֻבָּה, כִּדְאַמְרִינָן בְּסַנְהֶדְרִין בְּנָשִׁים וּפִלַגְשִׁים דְּדָוִד. **נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנוֹת** – פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: שֵׁם טֻמְאָה מָסַר לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מַה שֶּׁנִּתַּן לוֹ עַל אוֹדוֹת שָׂרָה וּשְׁאָר מַתָּנוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ – הַכֹּל נָתַן לָהֶם, שֶׁלֹּא רָצָה לִהָנוֹת מֵהֶם.

וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חָי מְאַת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים:	וְאִלֵּין יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דַּחְיָא מְאָה וְשִׁבְעִין וַחֲמִישׁ שְׁנִין:

מְאַת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים – בֵּן מֵאָה כְּבֵן שִׁבְעִים, וּבֵן שִׁבְעִים כְּבֵן חָמֵשׁ בְּלֹא חֵטְא.

וַיִּגְוַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשֵׂיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבֵעַ וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו:	וְאִתְנְגִיד וּמִית אַבְרָהָם בְּסִיבוּ טָבָא סִיב וּסְבַע וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמֵּיהּ:
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו אֶל־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מַמְרֵא:	וּקְבַרוּ יָתֵיהּ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹהִי בִּמְעָרַת כְּפֵילְתָּא בַּחֲקַל עֶפְרוֹן בַּר צֹחַר חִתָּאָה דְּעַל אַפֵּי מַמְרֵא:

יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל – מִכָּאן שֶׁעָשָׂה יִשְׁמָעֵאל תְּשׁוּבָה, וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לְפָנָיו. וְהִיא "שֵׂיבָה טוֹבָה" שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּאַבְרָהָם.

הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שָׁמָּה קֻבַּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:	חַקְלָא דְּזִבַן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חִתָּאָה תַּמָּן אִתְקְבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִתְּתֵיהּ:
וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱ-לֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחַי רֹאִי:	וַהֲוָה בָּתַר דְּמִית אַבְרָהָם וּבָרִיךְ יְיָ יָת יִצְחָק בְּרֵיהּ וִיתֵיב יִצְחָק עִם בֵּירָא דְּמַלְאַךְ קַיָּימָא אִתַּחְזִי עֲלֵהּ:

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ... – נִחֲמוֹ תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים. דָּבָר אַחֵר: אַף עַל פִּי שֶׁמָּסַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרָכוֹת לְאַבְרָהָם, נִתְיָרֵא לְבָרֵךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֵשָׂו יוֹצֵא מִמֶּנּוּ. אָמַר: יָבֹא בַּעַל הַבְּרָכוֹת וִיבָרֵךְ אֶת אֲשֶׁר יִיטַב בְּעֵינָיו. וּבָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבֵרְכוֹ.

שביעי	פָּרָשַׁת תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל
וְאֵלֶּה תֹּלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:	וְאִלֵּין תּוֹלְדָת יִשְׁמָעֵאל בַּר אַבְרָהָם דִּילִידַת הָגָר מִצְרֵיתָא אַמְתַּהּ דְּשָׂרָה לְאַבְרָהָם:
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בִּשְׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבָיֹת וְקֵדָר וְאַדְבְּאֵל וּמִבְשָׂם:	וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בִּשְׁמָהָתְהוֹן לְתוֹלְדָתְהוֹן בּוּכְרֵיהּ דְּיִשְׁמָעֵאל נְבָיוֹת וְקֵדָר וְאַדְבְּאֵל וּמִבְשָׂם:

בִּשְׁמוֹתָם לִתוֹלְדֹתָם – סֵדֶר לִידָתָן זֶה אַחַר זֶה.

וּמִשְׁמָע וְדוּמָה וּמַשָּׂא:	**וּמִשְׁמָע וְדוּמָה וּמַשָּׂא:**
חֲדַד וְתֵימָא יְטוּר נָפִישׁ וָקֵדְמָה:	**חֲדַד וְתֵימָא יְטוּר נָפִישׁ וָקֵדְמָה:**
אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחַצְרֵיהֶם וּבְטִירֹתָם שְׁנֵים־עָשָׂר נְשִׂיאִם לְאֻמֹּתָם:	**אִלֵּין אִנּוּן בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאִלֵּין שְׁמָהָתְהוֹן בְּפַצְחֵיהוֹן וּבְכַרְכֵיהוֹן תְּרֵי עֲסַר רַבְרְבִין לְאוּמֵיהוֹן:**

בְּחַצְרֵיהֶם – כְּרַכִּים שֶׁאֵין לָהֶם חוֹמָה. וְתַרְגּוּמוֹ "בְּפַצְחֵיהוֹן" שֶׁהֵם מְפֻצָּחִים, לְשׁוֹן "פְּתִיחָה", כְּמוֹ: "פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ".

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מְאַת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים וַיִּגְוַע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו:	**וְאִלֵּין שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין וְאִתְנְגִיד וּמִית וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמֵּיהּ:**

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל... – אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: לָמָּה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כְּדֵי לְחַס בָּהֶם שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לָמַדְנוּ שֶׁשִּׁמֵּשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֵבֶר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה כְּשֶׁפֵּרֵשׁ מֵאָבִיו קוֹדֶם שֶׁבָּא אֵצֶל לָבָן, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁפֵּרֵשׁ יַעֲקֹב מֵאָבִיו מֵת יִשְׁמָעֵאל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל...", כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּסוֹף "מְגִלָּה נִקְרֵאת" **וַיִּגְוַע** – לֹא נֶאֱמְרָה "גְּוִיעָה" אֶלָּא בַּצַּדִּיקִים.

וַיִּשְׁכְּנוּ מֵחֲוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בֹּאֲכָה אַשּׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֶחָיו נָפָל:	**וּשְׁרוֹ מֵחֲוִילָה עַד חַגְרָא דְּעַל אַפֵּי מִצְרַיִם מָטֵי לְאַתּוּר עַל אַפֵּי כָל אַחוֹהִי שְׁרָא:**

נָפָל – שָׁכַן, כְּמוֹ: "וּמִדְיָן וַעֲמָלֵק וְכָל בְּנֵי קֶדֶם נוֹפְלִים בָּעֵמֶק". כַּאן הוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן "נְפִילָה", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "עַל פְּנֵי כָל אֶחָיו יִשְׁכּוֹן"? עַד שֶׁלֹּא מֵת אַבְרָהָם – "יִשְׁכּוֹן", מִשֶּׁמֵּת אַבְרָהָם – "נָפָל".

ט [א]כִּי אֶת־כָּל־זֶה נָתַתִּי אֶל־לִבִּי וְלָבוּר אֶת־כָּל־זֶה
אֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים וַעֲבָדֵיהֶם בְּיַד
הָאֱ-לֹהִים גַּם־אַהֲבָה גַּם־שִׂנְאָה אֵין יוֹדֵעַ הָאָדָם
הַכֹּל לִפְנֵיהֶם: [ב]הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק
וְלָרָשָׁע לַטּוֹב וְלַטָּהוֹר וְלַטָּמֵא וְלַזֹּבֵחַ וְלַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ
זֹבֵחַ כַּטּוֹב כַּחֹטֶא הַנִּשְׁבָּע כַּאֲשֶׁר שְׁבוּעָה יָרֵא: [ג]זֶה |
רָע בְּכָל אֲשֶׁר־נַעֲשָׂה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כִּי־מִקְרֶה אֶחָד
לַכֹּל וְגַם לֵב בְּנֵי־הָאָדָם מָלֵא־רָע וְהוֹלֵלוֹת בִּלְבָבָם
בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרֵיו אֶל־הַמֵּתִים: [ד]כִּי־מִי אֲשֶׁר יְחֻבַּר
אֶל כָּל־הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי־לֶכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן־
הָאַרְיֵה הַמֵּת: [ה]כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמֻתוּ וְהַמֵּתִים
אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין־עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח
זִכְרָם: [ו]גַּם אַהֲבָתָם גַּם־שִׂנְאָתָם גַּם־קִנְאָתָם כְּבָר
אָבֵדָה וְחֵלֶק אֵין־לָהֶם עוֹד לְעוֹלָם בְּכָל אֲשֶׁר־נַעֲשָׂה
תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: [ז]לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֶב־
טוֹב יֵינֶךָ כִּי כְבָר רָצָה הָאֱ-לֹהִים אֶת־מַעֲשֶׂיךָ:
[ח]בְּכָל־עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל־רֹאשְׁךָ אַל־
יֶחְסָר: [ט]רְאֵה חַיִּים עִם־אִשָּׁה אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ כָּל־יְמֵי
חַיֵּי הֶבְלֶךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כָּל יְמֵי הֶבְלֶךָ
כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבַעֲמָלְךָ אֲשֶׁר־אַתָּה עָמֵל תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: [י]כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה
כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר
אַתָּה הֹלֵךְ שָׁמָּה: [יא]שַׁבְתִּי וְרָאֹה תַחַת־הַשֶּׁמֶשׁ כִּי לֹא
לַקַּלִּים הַמֵּרוֹץ וְלֹא לַגִּבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה וְגַם לֹא
לַחֲכָמִים לֶחֶם וְגַם לֹא לַנְּבֹנִים עֹשֶׁר וְגַם לֹא לַיֹּדְעִים
חֵן כִּי־עֵת וָפֶגַע יִקְרֶה אֶת־כֻּלָּם: [יב]כִּי גַּם לֹא־יֵדַע
הָאָדָם אֶת־עִתּוֹ כַּדָּגִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה רָעָה
וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֵם יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם
לְעֵת רָעָה כְּשֶׁתִּפּוֹל עֲלֵיהֶם פִּתְאֹם: [יג]גַּם־זֹאת רָאִיתִי
חָכְמָה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ וּגְדוֹלָה הִיא אֵלָי: [יד]עִיר קְטַנָּה
וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעָט וּבָא־אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ
וּבָנָה עָלֶיהָ מְצוֹדִים גְּדֹלִים: [טו]וּמָצָא בָהּ אִישׁ מִסְכֵּן
חָכָם וּמִלַּט־הוּא אֶת־הָעִיר בְּחָכְמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר
אֶת־הָאִישׁ הַמִּסְכֵּן הַהוּא: [טז]וְאָמַרְתִּי אֲנִי טוֹבָה
חָכְמָה מִגְּבוּרָה וְחָכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָה וּדְבָרָיו אֵינָם
נִשְׁמָעִים: [יז]דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים מִזַּעֲקַת
מוֹשֵׁל בַּכְּסִילִים: [יח]טוֹבָה חָכְמָה מִכְּלֵי קְרָב וְחוֹטֵא
אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה:

י [א]זְבוּבֵי מָוֶת יַבְאִישׁ יַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ יֵקָר מֵחָכְמָה
מִכָּבוֹד סִכְלוּת מְעָט: [ב]לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל
לִשְׂמֹאלוֹ: [ג]וְגַם־בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁסָּכָל הֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר וְאָמַר
לַכֹּל סָכָל הוּא: [ד]אִם־רוּחַ הַמּוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עָלֶיךָ
מְקוֹמְךָ אַל־תַּנַּח כִּי מַרְפֵּא יַנִּיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים:
[ה]יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי
הַשַּׁלִּיט: [ו]נִתַּן הַסִּכְלוּת בַּמְּרוֹמִים רַבִּים וַעֲשִׁירִים
בַּשֵּׁפֶל יֵשֵׁבוּ: [ז]רָאִיתִי עֲבָדִים עַל־סוּסִים וְשָׂרִים
הֹלְכִים כַּעֲבָדִים עַל־הָאָרֶץ: [ח]חֹפֵר גּוּמָּץ בּוֹ יִפּוֹל
וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ: [ט]מַסִּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶם
בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֶן בָּם: [י]אִם־קֵהָה הַבַּרְזֶל וְהוּא לֹא־
פָנִים קִלְקַל וַחֲיָלִים יְגַבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁיר חָכְמָה:
[יא]אִם־יִשֹּׁךְ הַנָּחָשׁ בְּלוֹא־לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל
הַלָּשׁוֹן: [יב]דִּבְרֵי פִי־חָכָם חֵן וְשִׂפְתוֹת כְּסִיל תְּבַלְּעֶנּוּ:
[יג]תְּחִלַּת דִּבְרֵי־פִיהוּ סִכְלוּת וְאַחֲרִית פִּיהוּ הוֹלֵלוּת
רָעָה: [יד]וְהַסָּכָל יַרְבֶּה דְבָרִים לֹא־יֵדַע הָאָדָם מַה־
שֶּׁיִּהְיֶה וַאֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאַחֲרָיו מִי יַגִּיד לוֹ: [טו]עֲמַל
הַכְּסִילִים תְּיַגְּעֶנּוּ אֲשֶׁר לֹא־יָדַע לָלֶכֶת אֶל־עִיר:
[טז]אַי־לְךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר וְשָׂרֶיךָ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ:
[יז]אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן־חוֹרִים וְשָׂרֶיךָ בָּעֵת
יֹאכֵלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי: [יח]בַּעֲצַלְתַּיִם יִמַּךְ הַמִּקְרֶה
וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת: [יט]לִשְׂחוֹק עֹשִׂים לֶחֶם
וְיַיִן יְשַׂמַּח חַיִּים וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת־הַכֹּל: [כ]גַּם
בְּמַדְעֲךָ מֶלֶךְ אַל־תְּקַלֵּל וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל־תְּקַלֵּל
עָשִׁיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת־הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם
יַגִּיד דָּבָר:

יא [א]שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל־פְּנֵי הַמָּיִם כִּי־בְרֹב הַיָּמִים
תִּמְצָאֶנּוּ: [ב]תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה כִּי לֹא
תֵדַע מַה־יִּהְיֶה רָעָה עַל־הָאָרֶץ: [ג]אִם־יִמָּלְאוּ הֶעָבִים
גֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ יָרִיקוּ וְאִם־יִפּוֹל עֵץ בַּדָּרוֹם וְאִם
בַּצָּפוֹן מְקוֹם שֶׁיִּפּוֹל הָעֵץ שָׁם יְהִוא: [ד]שֹׁמֵר רוּחַ לֹא
יִזְרָע וְרֹאֶה בָעָבִים לֹא יִקְצוֹר: [ה]כַּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ
מַה־דֶּרֶךְ הָרוּחַ כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כָּכָה לֹא
תֵדַע אֶת־מַעֲשֵׂה הָאֱ-לֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּל:
[ו]בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת־זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל־תַּנַּח יָדֶךָ כִּי אֵינְךָ
יוֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשָׁר הַזֶּה אוֹ־זֶה וְאִם־שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד

טוֹבִים: ז וּמִתּוֹךְ הָאוֹר וְטוֹב לַעֵינַיִם לִרְאוֹת אֶת־
הַשָּׁמֶשׁ: ח כִּי אִם־שָׁנִים הַרְבֵּה יִחְיֶה הָאָדָם בְּכֻלָּם
יִשְׂמָח וְיִזְכֹּר אֶת־יְמֵי הַחֹשֶׁךְ כִּי־הַרְבֵּה יִהְיוּ כָּל־
שֶׁבָּא הָבֶל: ט שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶיךָ וִיטִיבְךָ לִבְּךָ
בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ וְהַלֵּךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ
וְדָע כִּי עַל־כָּל־אֵלֶּה יְבִיאֲךָ הָאֱ-לֹהִים בַּמִּשְׁפָּט:
י וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי־הַיַּלְדוּת
וְהַשַּׁחֲרוּת הָבֶל:

יב א וּזְכֹר אֶת־בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְּחוּרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא־
יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין־לִי
בָּהֶם חֵפֶץ: ב עַד אֲשֶׁר לֹא־תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר
וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם: ג בַּיּוֹם
שֶׁיִּזְעוּ שֹׁמְרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ אַנְשֵׁי הֶחָיִל וּבָטְלוּ
הַטְּחֲנוֹת כִּי מִעֲטוּ וְחָשְׁכוּ הָרֹאוֹת בָּאֲרֻבּוֹת: ד וְסֻגְּרוּ
דְלָתַיִם בַּשּׁוּק בִּשְׁפַל קוֹל הַטַּחֲנָה וְיָקוּם לְקוֹל
הַצִּפּוֹר וְיִשַּׁחוּ כָּל־בְּנוֹת הַשִּׁיר: ה גַּם מִגָّבֹהַּ יִרָּאוּ
וְחִתְּחִתִּים בַּדָּרֶךְ וְיָנֵאץ הַשָּׁקֵד וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב וְתָפֵר

הָאֲבִיוֹנָה כִּי־הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל־בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ
בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים: ו עַד אֲשֶׁר לֹא־יֵרָתֵק חֶבֶל הַכֶּסֶף
וְתָרוּץ גֻּלַּת הַזָּהָב וְתִשָּׁבֵר כַּד עַל־הַמַּבּוּעַ וְנָרֹץ
הַגַّלְגַּל אֶל־הַבּוֹר: ז וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה
וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱ-לֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ: ח הֲבֶל
הֲבָלִים אָמַר הַקּוֹהֶלֶת הַכֹּל הָבֶל: ט וְיֹתֵר שֶׁהָיָה
קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד־דַּעַת אֶת־הָעָם וְאִזֵּן וְחִקֵּר
תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה: י בִּקֵּשׁ קֹהֶלֶת לִמְצֹא דִּבְרֵי־חֵפֶץ
וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת: יא דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבֹנוֹת
וּכְמַשְׂמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד:
יב וְיֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין
קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִעַת בָּשָׂר: יג סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע
אֶת־הָאֱ-לֹהִים יְרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־
הָאָדָם: יד כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂה הָאֱ-לֹהִים יָבִא בְּמִשְׁפָּט
עַל כָּל־נֶעְלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע:

סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱ-לֹהִים יְרָא וְאֶת־
מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם:

מְגִילַת אֶסְתֵּר

א א וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ
מֵהֹדּוּ וְעַד־כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה:
ב בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבֶת | הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא
מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: ג בַּשָּׁנָה שְׁלוֹשׁ
לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל־שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל | פָּרַס
וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת לְפָנָיו: ד בְּהַרְאֹתוֹ
אֶת־עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת־יְקָר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ
יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמְאַת יוֹם: ה וּבִמְלוֹאת | הַיָּמִים
הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל־הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשַׁן
הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד־קָטָן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים
בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ: ו חוּר | כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אָחוּז
בְּחַבְלֵי־בוּץ וְאַרְגָּמָן עַל־גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ
מִטּוֹת | זָהָב וָכֶסֶף עַל רִצְפַת בַּהַט־וָשֵׁשׁ וְדַר
וְסֹחֶרֶת: ז וְהַשְּׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים
וְיַיִן מַלְכוּת רָב כְּיַד הַמֶּלֶךְ: ח וְהַשְּׁתִיָּה כַּדָּת אֵין אֹנֵס
כִּי־כֵן | יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל־רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן
אִישׁ־וָאִישׁ: ט גַּם וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֶּה
נָשִׁים בֵּית הַמַّלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: י בַּיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב־הַמֶּלֶךְ בַּיָּיִן אָמַר לְמְהוּמָן בִּזְתָא
חַרְבוֹנָא בִּגְתָא וַאֲבַגְתָא זֵתַר וְכַרְכַּס שִׁבְעַת
הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת־פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:
יא לְהָבִיא אֶת־וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר
מַלְכוּת לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת־יָפְיָהּ כִּי־
טוֹבַת מַרְאֶה הִיא: יב וַתְּמָאֵן הַמַּלְכָּה וַשְׁתִּי לָבוֹא
בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסָּרִיסִים וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד
וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ: יג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יֹדְעֵי
הָעִתִּים כִּי־כֵן דְּבַר הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי כָּל־יֹדְעֵי דָת וָדִין:
יד וְהַקָּרֹב אֵלָיו כַּרְשְׁנָא שֵׁתָר אַדְמָתָא תַּרְשִׁישׁ מֶרֶס
מַרְסְנָא מְמוּכָן שִׁבְעַת שָׂרֵי | פָּרַס וּמָדַי רֹאֵי פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ הַיֹּשְׁבִים רִאשֹׁנָה בַּמַּלְכוּת: טו כְּדָת מַה־
לַּעֲשׂוֹת בַּמַּלְכָּה וַשְׁתִּי עַל | אֲשֶׁר לֹא־עָשְׂתָה אֶת־
מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּיַד הַסָּרִיסִים: טז וַיֹּאמֶר
מְמוּכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל־הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ
עָוְתָה וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה כִּי עַל־כָּל־הַשָּׂרִים וְעַל־כָּל־
הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: יז כִּי־
יֵצֵא דְבַר־הַמַּלְכָּה עַל־כָּל־הַנָּשִׁים לְהַבְזוֹת בַּעְלֵיהֶן

בְּעֵינֵיהֶן בְּאָמְרָם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אָמַר לְהָבִיא
אֶת־וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא־בָאָה: יחוְהַיּוֹם הַזֶּה
תֹּאמַרְנָה | שָׂרוֹת פָּרַס־וּמָדַי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־דְּבַר
הַמַּלְכָּה לְכָל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ וּכְדֵי בִזָּיוֹן וָקֶצֶף: יטאִם־
עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא דְבַר־מַלְכוּת מִלְּפָנָיו וְיִכָּתֵב
בְּדָתֵי פָרַס־וּמָדַי וְלֹא יַעֲבוֹר אֲשֶׁר לֹא־תָבוֹא וַשְׁתִּי
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ
לְרֵעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה: כוְנִשְׁמַע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא וְכָל־הַנָּשִׁים
יִתְּנוּ יְקָר לְבַעְלֵיהֶן לְמִגָּדוֹל וְעַד־קָטָן: כאוַיִּיטַב
הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כִּדְבַר
מְמוּכָן: כבוַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל־
מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְאֶל־עַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ לִהְיוֹת
כָּל־אִישׁ שׁרֵר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ:

ב אאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּשֹׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ זָכַר אֶת־וַשְׁתִּי וְאֵת אֲשֶׁר־עָשְׂתָה וְאֵת
אֲשֶׁר־נִגְזַר עָלֶיהָ: בוַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי־הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו
יְבַקְשׁוּ לַמֶּלֶךְ נְעָרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מַרְאֶה: גוְיַפְקֵד
הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל־מְדִינוֹת מַלְכוּתוֹ וְיִקְבְּצוּ אֶת־
כָּל־נַעֲרָה־בְתוּלָה טוֹבַת מַרְאֶה אֶל־שׁוּשַׁן הַבִּירָה
אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים אֶל־יַד הֵגָא סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר
הַנָּשִׁים וְנָתוֹן תַּמְרוּקֵיהֶן: דוְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטַב
בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וַשְׁתִּי וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי
הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן: האִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה
וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן־שִׁמְעִי בֶּן־קִישׁ אִישׁ
יְמִינִי: ואֲשֶׁר הָגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם־הַגֹּלָה אֲשֶׁר
הָגְלְתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֲשֶׁר הֶגְלָה
נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: זוַיְהִי אֹמֵן אֶת־הֲדַסָּה הִיא
אֶסְתֵּר בַּת־דֹּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וָאֵם וְהַנַּעֲרָה יְפַת־
תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ לְקָחָהּ
מָרְדֳּכַי לוֹ לְבַת: חוַיְהִי בְּהִשָּׁמַע דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ
וּבְהִקָּבֵץ נְעָרוֹת רַבּוֹת אֶל־שׁוּשַׁן הַבִּירָה אֶל־יַד הֵגַי
וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל־בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל־יַד הֵגַי שֹׁמֵר
הַנָּשִׁים: טוַתִּיטַב הַנַּעֲרָה בְּעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו
וַיְבַהֵל אֶת־תַּמְרוּקֶיהָ וְאֶת־מָנוֹתָהּ לָתֵת לָהּ וְאֵת
שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֵת־לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְשַׁנֶּהָ
וְאֶת־נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים: יולֹא־הִגִּידָה
אֶסְתֵּר אֶת־עַמָּהּ וְאֶת־מֹולַדְתָּהּ כִּי מָרְדֳּכַי צִוָּה עָלֶיהָ
אֲשֶׁר לֹא־תַגִּיד: יאוּבְכָל־יוֹם וָיוֹם מָרְדֳּכַי מִתְהַלֵּךְ
לִפְנֵי חֲצַר בֵּית־הַנָּשִׁים לָדַעַת אֶת־שְׁלוֹם אֶסְתֵּר
וּמַה־יֵּעָשֶׂה בָּהּ: יבוּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא |
אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים
שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה
חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים
וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים: יגוּבְזֹאת הַנַּעֲרָה בָּאָה אֶל־הַמֶּלֶךְ
אֵת כָּל־אֲשֶׁר תֹּאמַר יִנָּתֵן לָהּ לָבוֹא עִמָּהּ מִבֵּית
הַנָּשִׁים עַד־בֵּית הַמֶּלֶךְ: ידבָּעֶרֶב | הִיא בָאָה וּבַבֹּקֶר
הִיא שָׁבָה אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים שֵׁנִי אֶל־יַד שַׁעַשְׁגַּז
סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַפִּילַגְשִׁים לֹא־תָבוֹא עוֹד אֶל־
הַמֶּלֶךְ כִּי אִם־חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרְאָה בְשֵׁם:
טוּוּבְהַגִּיעַ תֹּר־אֶסְתֵּר בַּת־אֲבִיחַיִל דֹּד מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר
לָקַח־לוֹ לְבַת לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְשָׁה דָּבָר כִּי
אִם אֶת־אֲשֶׁר יֹאמַר הֵגַי סְרִיס־הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים
וַתְּהִי אֶסְתֵּר נֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָּל־רֹאֶיהָ: טזוַתִּלָּקַח
אֶסְתֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶל־בֵּית מַלְכוּתוֹ
בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא־חֹדֶשׁ טֵבֵת בִּשְׁנַת־שֶׁבַע
לְמַלְכוּתוֹ: יזוַיֶּאֱהַב הַמֶּלֶךְ אֶת־אֶסְתֵּר מִכָּל־הַנָּשִׁים
וַתִּשָּׂא־חֵן וָחֶסֶד לְפָנָיו מִכָּל־הַבְּתוּלוֹת וַיָּשֶׂם כֶּתֶר־
מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ וַיַּמְלִיכֶהָ תַּחַת וַשְׁתִּי: יחוַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ
מִשְׁתֶּה גָּדוֹל לְכָל־שָׂרָיו וַעֲבָדָיו אֵת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר
וַהֲנָחָה לַמְּדִינוֹת עָשָׂה וַיִּתֵּן מַשְׂאֵת כְּיַד הַמֶּלֶךְ:
יטוּבְהִקָּבֵץ בְּתוּלוֹת שֵׁנִית וּמָרְדֳּכַי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר־
הַמֶּלֶךְ: כאֵין אֶסְתֵּר מַגֶּדֶת מֹולַדְתָּהּ וְאֶת־עַמָּהּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מָרְדֳּכַי וְאֶת־מַאֲמַר מָרְדֳּכַי אֶסְתֵּר
עֹשָׂה כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ: כאבַּיָּמִים הָהֵם
וּמָרְדֳּכַי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר־הַמֶּלֶךְ קָצַף בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי־
סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף וַיְבַקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרֹשׁ: כבוַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכַי וַיַּגֵּד לְאֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי: כגוַיְבֻקַּשׁ
הַדָּבָר וַיִּמָּצֵא וַיִּתָּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל־עֵץ וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ג אאַחַר | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ
אֶת־הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיְנַשְּׂאֵהוּ וַיָּשֶׂם אֶת־
כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל־הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ: בוְכָל־עַבְדֵי

הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמָן
כִּי־כֵן צִוָּה־לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמָרְדֳּכַי לֹא יִכְרַע וְלֹא
יִשְׁתַּחֲוֶה: גוַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ
לְמָרְדֳּכָי מַדּוּעַ אַתָּה עוֹבֵר אֵת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ: דוַיְהִי
כְּאָמְרָם אֵלָיו יוֹם וָיוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיַּגִּידוּ
לְהָמָן לִרְאוֹת הֲיַעַמְדוּ דִּבְרֵי מָרְדֳּכַי כִּי־הִגִּיד לָהֶם
אֲשֶׁר־הוּא יְהוּדִי: הוַיַּרְא הָמָן כִּי־אֵין מָרְדֳּכַי כֹּרֵעַ
וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמָּלֵא הָמָן חֵמָה: וַיָּבֶז בְּעֵינָיו לִשְׁלֹחַ
יָד בְּמָרְדֳּכַי לְבַדּוֹ כִּי־הִגִּידוּ לוֹ אֶת־עַם מָרְדֳּכָי
וַיְבַקֵּשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־
מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם מָרְדֳּכָי: זבַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
הוּא־חֹדֶשׁ נִיסָן בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לִפְנֵי הָמָן
מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ
אֲדָר: חוַיֹּאמֶר הָמָן לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ יֶשְׁנוֹ עַם־אֶחָד
מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתֶךָ
וְדָתֵיהֶם שֹׁנוֹת מִכָּל־עָם וְאֶת־דָּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם
עֹשִׂים וְלַמֶּלֶךְ אֵין־שֹׁוֶה לְהַנִּיחָם: טאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ
טוֹב יִכָּתֵב לְאַבְדָם וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כִּכַּר־כֶּסֶף
אֶשְׁקוֹל עַל־יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה לְהָבִיא אֶל־גִּנְזֵי
הַמֶּלֶךְ: יוַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ
לְהָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר הַיְּהוּדִים: יאוַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ לְהָמָן הַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ: יבוַיִּקָּרְאוּ סֹפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה הָמָן
אֶל אֲחַשְׁדַּרְפְּנֵי־הַמֶּלֶךְ וְאֶל־הַפַּחוֹת אֲשֶׁר | עַל־
מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל־שָׂרֵי עַם וָעָם מְדִינָה וּמְדִינָה
כִּכְתָבָהּ וְעַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ
נִכְתָּב וְנֶחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ: יגוְנִשְׁלוֹחַ סְפָרִים בְּיַד
הָרָצִים אֶל־כָּל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג
וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים מִנַּעַר וְעַד־זָקֵן טַף וְנָשִׁים
בְּיוֹם אֶחָד בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא־
חֹדֶשׁ אֲדָר וּשְׁלָלָם לָבוֹז: ידפַּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב לְהִנָּתֵן דָּת
בְּכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל־הָעַמִּים לִהְיוֹת
עֲתִדִים לַיּוֹם הַזֶּה: טוהָרָצִים יָצְאוּ דְחוּפִים בִּדְבַר
הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמָן
יָשְׁבוּ לִשְׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוּשָׁן נְבוֹכָה:

ד אוּמָרְדֳּכַי יָדַע אֶת־כָּל־אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מָרְדֳּכַי
אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שַׂק וָאֵפֶר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר
וַיִּזְעַק זְעָקָה גְּדוֹלָה וּמָרָה: בוַיָּבֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר־
הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבוֹא אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק:
גוּבְכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ
מַגִּיעַ אֵבֶל גָּדוֹל לַיְּהוּדִים וְצוֹם וּבְכִי וּמִסְפֵּד שַׂק
וָאֵפֶר יֻצַּע לָרַבִּים: דוַתָּבֹאנָה נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר
וְסָרִיסֶיהָ וַיַּגִּידוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחַל הַמַּלְכָּה מְאֹד וַתִּשְׁלַח
בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת־מָרְדֳּכַי וּלְהָסִיר שַׂקּוֹ מֵעָלָיו
וְלֹא קִבֵּל: הוַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לַהֲתָךְ מִסְּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ וַתְּצַוֵּהוּ עַל־מָרְדֳּכָי לָדַעַת מַה־
זֶּה וְעַל־מַה־זֶּה: וַיֵּצֵא הַתָּךְ אֶל־מָרְדֳּכַי אֶל־רְחוֹב
הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ: זוַיַּגֶּד־לוֹ מָרְדֳּכַי אֵת
כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵת | פָּרָשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמָן
לִשְׁקוֹל עַל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בַּיְּהוּדִים לְאַבְּדָם: חוְאֶת־
פַּתְשֶׁגֶן כְּתָב־הַדָּת אֲשֶׁר־נִתַּן בְּשׁוּשָׁן לְהִשָּׁמְדָם
נָתַן לוֹ לְהַרְאוֹת אֶת־אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצַוּוֹת
עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן־לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו
עַל־עַמָּהּ: טוַיָּבוֹא הַתָּךְ וַיַּגֵּד לְאֶסְתֵּר אֶת דִּבְרֵי
מָרְדֳּכָי: יוַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַהֲתָךְ וַתְּצַוֵּהוּ אֶל־מָרְדֳּכָי:
יאכָּל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ יֹדְעִים אֲשֶׁר
כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא־אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶל־הֶחָצֵר
הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא־יִקָּרֵא אַחַת דָּתוֹ לְהָמִית לְבַד
מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט־לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת־שַׁרְבִיט הַזָּהָב וְחָיָה
וַאֲנִי לֹא נִקְרֵאתִי לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם:
יבוַיַּגִּידוּ לְמָרְדֳּכָי אֵת דִּבְרֵי אֶסְתֵּר: יגוַיֹּאמֶר מָרְדֳּכַי
לְהָשִׁיב אֶל־אֶסְתֵּר אַל־תְּדַמִּי בְנַפְשֵׁךְ לְהִמָּלֵט בֵּית־
הַמֶּלֶךְ מִכָּל־הַיְּהוּדִים: ידכִּי אִם־הַחֲרֵשׁ תַּחֲרִישִׁי
בָּעֵת הַזֹּאת רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמוֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם
אַחֵר וְאַתְּ וּבֵית־אָבִיךְ תֹּאבֵדוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם־לְעֵת
כָּזֹאת הִגַּעְתְּ לַמַّלְכוּת: טוַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל־
מָרְדֳּכָי: טזלֵךְ כְּנוֹס אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים הַנִּמְצְאִים
בְּשׁוּשָׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל־תֹּאכְלוּ וְאַל־תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים לַיְלָה וָיוֹם גַּם־אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אָצוּם כֵּן וּבְכֵן
אָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־כַדָּת וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי
אָבָדְתִּי: יזוַיַּעֲבֹר מָרְדֳּכַי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוַּתָה
עָלָיו אֶסְתֵּר:

ה א וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת
וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ
וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נֹכַח
פֶּתַח הַבָּיִת: ב וַיְהִי כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
עֹמֶדֶת בֶּחָצֵר נָשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ
לְאֶסְתֵּר אֶת־שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר
וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִיט: ג וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ
אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת
וְיִנָּתֶן לָךְ: ד וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא
הַמֶּלֶךְ וְהָמָן הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לוֹ:
ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַהֲרוּ אֶת־הָמָן לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר
אֶסְתֵּר וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה
אֶסְתֵּר: ו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן מַה־
שְׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֶן לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת
וְתֵעָשׂ: ז וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמַר שְׁאֵלָתִי וּבַקָּשָׁתִי:
ח אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב
לָתֵת אֶת־שְׁאֵלָתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־בַּקָּשָׁתִי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ
וְהָמָן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם וּמָחָר אֶעֱשֶׂה
כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ: ט וְיֵצֵא הָמָן בַּיּוֹם הַהוּא שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב
וְכִרְאוֹת הָמָן אֶת־מָרְדֳּכַי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא־קָם
וְלֹא־זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמָּלֵא הָמָן עַל־מָרְדֳּכַי חֵמָה:
י וַיִּתְאַפֵּק הָמָן וַיָּבוֹא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת־
אֹהֲבָיו וְאֶת־זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: יא וַיְסַפֵּר לָהֶם הָמָן אֶת־
כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרֹב בָּנָיו וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ
וְאֵת אֲשֶׁר נִשְּׂאוֹ עַל־הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר
הָמָן אַף לֹא־הֵבִיאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־
הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשָׂתָה כִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמָחָר אֲנִי
קָרוּא־לָהּ עִם־הַמֶּלֶךְ: יג וְכָל־זֶה אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי בְּכָל־
עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר
הַמֶּלֶךְ: יד וַתֹּאמֶר לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל־אֹהֲבָיו יַעֲשׂוּ־
עֵץ גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבַבֹּקֶר | אֱמֹר לַמֶּלֶךְ וְיִתְלוּ
אֶת־מָרְדֳּכַי עָלָיו וּבֹא־עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתֶּה
שָׂמֵחַ וַיִּיטַב הַדָּבָר לִפְנֵי הָמָן וַיַּעַשׂ הָעֵץ:

ו א בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא
אֶת־סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ: ב וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל־בִּגְתָנָא
וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ
לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מָה־
נַּעֲשָׂה יֹקֶר וּגְדוּלָּה לְמָרְדֳּכַי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי
הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו לֹא־נַעֲשָׂה עִמּוֹ דָּבָר: ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה
לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת־מָרְדֳּכַי עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־
הֵכִין לוֹ: ה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הָמָן עֹמֵד
בֶּחָצֵר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא: ו וַיָּבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ
הַמֶּלֶךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ
וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יֶקֶר
יוֹתֵר מִמֶּנִּי: ז וַיֹּאמֶר הָמָן אֶל־הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר
הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ: ח יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר
לָבַשׁ־בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וַאֲשֶׁר
נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ: ט וְנָתוֹן הַלְּבוּשׁ וְהַסּוּס עַל־
יַד־אִישׁ מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ הַפַּרְתְּמִים וְהִלְבִּישׁוּ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וְהַרְכִּיבֵהוּ עַל־הַסּוּס
בִּרְחוֹב הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר
הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ: י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח
אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה־כֵן
לְמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל־תַּפֵּל דָּבָר
מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: יא וַיִּקַּח הָמָן אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־
הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת־מָרְדֳּכָי וַיַּרְכִּבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר
וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ
בִּיקָרוֹ: יב וַיָּשָׁב מָרְדֳּכַי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף
אֶל־בֵּיתוֹ אָבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ: יג וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ
אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֹהֲבָיו אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ
חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מָרְדֳּכַי
אֲשֶׁר הַחִלּוֹתָ לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא־תוּכַל לוֹ כִּי־נָפוֹל
תִּפּוֹל לְפָנָיו: יד עוֹדָם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ
הִגִּיעוּ וַיַּבְהִלוּ לְהָבִיא אֶת־הָמָן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־
עָשְׂתָה אֶסְתֵּר:

ז א וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן לִשְׁתּוֹת עִם־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה:
ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן
מַה־שְׁאֵלָתֵךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִנָּתֶן לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ
עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וְתֵעָשׂ: ג וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
וַתֹּאמַר אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־
הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנָּתֶן־לִי נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי
בְּבַקָּשָׁתִי: ד כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לַהֲרוֹג

וּלְאַבֵּד וְאֵלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי
כִּי אֵין הַצָּר שׁוֶה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ׃ ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאֵי־
זֶה הוּא אֲשֶׁר־מְלָאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן׃ ו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר
אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה׃ ז וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיָּיִן
אֶל־גִּנַּת הַבִּיתָן וְהָמָן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל־נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה כִּי־כָלְתָה אֵלָיו הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ׃
ח וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבִּיתָן אֶל־בֵּית | מִשְׁתֵּה הַיָּיִן
וְהָמָן נֹפֵל עַל־הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבּוֹשׁ אֶת־הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת הַדָּבָר
יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמָן חָפוּ׃ ט וַיֹּאמֶר חַרְבוֹנָה
אֶחָד מִן־הַסָּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה־הָעֵץ אֲשֶׁר־
עָשָׂה הָמָן לְמָרְדֳּכַי אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עֹמֵד
בְּבֵית הָמָן גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלֻהוּ
עָלָיו׃ י וַיִּתְלוּ אֶת־הָמָן עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־הֵכִין
לְמָרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה׃

ח א בַּיּוֹם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה אֶת־בֵּית הָמָן צֹרֵר הַיְּהוּדִים וּמָרְדֳּכַי בָּא
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי־הִגִּידָה אֶסְתֵּר מַה הוּא־לָהּ׃ ב וַיָּסַר
הַמֶּלֶךְ אֶת־טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מֵהָמָן וַיִּתְּנָהּ
לְמָרְדֳּכָי וַתָּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת־מָרְדֳּכַי עַל־בֵּית הָמָן׃
ג וַתֹּוסֶף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל לִפְנֵי רַגְלָיו
וַתֵּבְךְּ וַתִּתְחַנֵּן־לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת־רָעַת הָמָן הָאֲגָגִי
וְאֵת מַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים׃ ד וַיּוֹשֶׁט
הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִּט הַזָّהָב וַתָּקָם אֶסְתֵּר
וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ ה וַתֹּאמֶר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב
וְאִם־מָצָאתִי חֵן לְפָנָיו וְכָשֵׁר הַדָּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו יִכָּתֵב לְהָשִׁיב אֶת־הַסְּפָרִים
מַחֲשֶׁבֶת הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבֵּד
אֶת־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ׃ ו כִּי אֵיכָכָה
אוּכַל וְרָאִיתִי בָּרָעָה אֲשֶׁר־יִמְצָא אֶת־עַמִּי וְאֵיכָכָה
אוּכַל וְרָאִיתִי בְּאָבְדַן מוֹלַדְתִּי׃ ז וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר הַמַّלְכָּה וְלִמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הִנֵּה
בֵית־הָמָן נָתַתִּי לְאֶסְתֵּר וְאֹתוֹ תָלוּ עַל־הָעֵץ עַל
אֲשֶׁר־שָׁלַח יָדוֹ בַּיְּהוּדִים׃ ח וְאַתֶּם כִּתְבוּ עַל־
הַיְּהוּדִים כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחִתְמוּ
בְּטַבַּעַת הַמֶّלֶךְ כִּי־כְתָב אֲשֶׁר־נִכְתָּב בְּשֵׁם־הַמֶّלֶךְ
וְנַחְתָּום בְּטַבַּעַת הַמֶّלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב׃ ט וַיִּקָּרְאוּ סֹפְרֵי־
הַמֶّלֶךְ בָּעֵת־הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא־חֹדֶשׁ סִיוָן
בִּשְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה
מָרְדֳּכַי אֶל־הַיְּהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים־וְהַפַּחוֹת
וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר | מֵהֹדּוּ וְעַד־כּוּשׁ שֶׁבַע
וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְעַם
וָעָם כִּלְשֹׁנוֹ וְאֶל־הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם:
י וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶّלֶךְ אֲחַשְׁוֵרֹשׁ וַיַּחְתֹּם בְּטַבַּעַת הַמֶّלֶךְ
וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בַּסּוּסִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ
הָאֲחַשְׁתְּרָנִים בְּנֵי הָרַמָּכִים: יא אֲשֶׁר נָתַן הַמֶّלֶךְ
לַיְּהוּדִים | אֲשֶׁר בְּכָל־עִיר־וָעִיר לְהִקָּהֵל וְלַעֲמֹד
עַל־נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־חֵיל עַם
וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם טַף וְנָשִׁים וּשְׁלָלָם לָבוֹז:
יב בְּיוֹם אֶחָד בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶّלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ
בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ
אֲדָר: יג פַּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב לְהִנָּתֵן דָּת בְּכָל־מְדִינָה
וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל־הָעַמִּים וְלִהְיוֹת הַיְּהוּדִים
עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה לְהִנָּקֵם מֵאֹיְבֵיהֶם: יד הָרָצִים
רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים יָצְאוּ מְבֹהָלִים וּדְחוּפִים
בִּדְבַר הַמֶّלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: טו וּמָרְדֳּכַי
יָצָא | מִלִּפְנֵי הַמֶّלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וָחוּר
וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר
שׁוּשָׁן צָהֲלָה וְשָׂמֵחָה: טז לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה
וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר: יז וּבְכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל־
עִיר וָעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶّלֶךְ וְדָתוֹ מַגִּיעַ
שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן לַיְּהוּדִים מִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וְרַבִּים
מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים כִּי־נָפַל פַּחַד־הַיְּהוּדִים
עֲלֵיהֶם:

ט א וּבִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר בִּשְׁלוֹשָׁה
עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶّלֶךְ וְדָתוֹ לְהֵעָשׂוֹת
בַּיּוֹם אֲשֶׁר שִׂבְּרוּ אֹיְבֵי הַיְּהוּדִים לִשְׁלוֹט בָּהֶם
וְנַהֲפוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְּהוּדִים הֵמָּה
בְּשֹׂנְאֵיהֶם: ב נִקְהֲלוּ הַיְּהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל־מְדִינוֹת
הַמֶّלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לִשְׁלֹחַ יָד בְּמְבַקְשֵׁי רָעָתָם וְאִישׁ
לֹא־עָמַד לִפְנֵיהֶם כִּי־נָפַל פַּחְדָּם עַל־כָּל־הָעַמִּים:
ג וְכָל־שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְעֹשֵׂי

הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ מְנַשְּׂאִים אֶת־הַיְּהוּדִים כִּי־
נָפַל פַּחַד־מָרְדֳּכַי עֲלֵיהֶם: ד כִּי־גָדוֹל מָרְדֳּכַי בְּבֵית
הַמֶּלֶךְ וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינוֹת כִּי־הָאִישׁ
מָרְדֳּכַי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל: ה וַיַּכּוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל־אֹיְבֵיהֶם
מַכַּת־חֶרֶב וְהֶרֶג וְאַבְדָן וַיַּעֲשׂוּ בְשֹׂנְאֵיהֶם כִּרְצוֹנָם:
ו וּבְשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת
אִישׁ: וְאֶת | פַּרְשַׁנְדָּתָא וְאֶת | דַּלְפוֹן
וְאֶת | אַסְפָּתָא: וְאֶת | פּוֹרָתָא וְאֶת | אֲדַלְיָא
וְאֶת | אֲרִידָתָא: וְאֶת | פַּרְמַשְׁתָּא וְאֶת | אֲרִיסַי
וְאֶת | אֲרִדַי וְאֶת | וַיְזָתָא: עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן־
הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־
יָדָם: י בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפַּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוּשַׁן
הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: יא וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת
אִישׁ וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמָן בִּשְׁאָר מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
מֶה עָשׂוּ וּמַה־שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֶן לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עוֹד
וְתֵעָשׂ: יב וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֵן
גַּם־מָחָר לַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשָׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם
וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמָן יִתְלוּ עַל־הָעֵץ: יג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
לְהֵעָשׂוֹת כֵּן וַתִּנָּתֶן דָּת בְּשׁוּשָׁן וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־
הָמָן תָּלוּ: יד וַיְקָהֲלוּ הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוּשָׁן גַּם בְּיוֹם
אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וַיַּהַרְגוּ בְשׁוּשָׁן שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אִישׁ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: טו וּשְׁאָר
הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בִּמְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהֲלוּ | וְעָמַד עַל־
נַפְשָׁם וְנוֹחַ מֵאֹיְבֵיהֶם וְהָרוֹג בְּשֹׂנְאֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְשִׁבְעִים אֶלֶף וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: טז בְּיוֹם־
שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְנוֹחַ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ
וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה: יז וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר־
בְּשׁוּשָׁן נִקְהֲלוּ בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר
בּוֹ וְנוֹחַ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה
וְשִׂמְחָה: יח עַל־כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי
הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר
שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ: יט וַיִּכְתֹּב מָרְדֳּכַי אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח
סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים: כא לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם
לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר
וְאֶת יוֹם־חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: כב כַּיָּמִים
אֲשֶׁר־נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר
נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת
אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיֹנִים: כג וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֵת
אֲשֶׁר־הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מָרְדֳּכַי
אֲלֵיהֶם: כד כִּי הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר כָּל־
הַיְּהוּדִים חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּל פּוּר הוּא
הַגּוֹרָל לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם: כה וּבְבֹאָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר
עִם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־
הַיְּהוּדִים עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו עַל־הָעֵץ:
כו עַל־כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פוּרִים עַל־שֵׁם הַפּוּר
עַל־כֵּן עַל־כָּל־דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמֶה־רָאוּ עַל־
כָּכָה וּמֶה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: כז קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ
הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל־זַרְעָם וְעַל כָּל־הַנִּלְוִים
עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים
הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: כח וְהַיָּמִים
הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה
וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים
הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא־יָסוּף
מִזַּרְעָם: כט וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַת־אֲבִיחַיִל
וּמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אֶת־כָּל־תֹּקֶף לְקַיֵּם אֵת אִגֶּרֶת
הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית: ל וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־
הַיְּהוּדִים אֶל־שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מַלְכוּת
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת: לא לְקַיֵּם אֶת־יְמֵי
הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי
הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל־נַפְשָׁם
וְעַל־זַרְעָם דִּבְרֵי הַצּוֹמוֹת וְזַעֲקָתָם: לב וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר
קִיַּם דִּבְרֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר:

י א וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מַס עַל־הָאָרֶץ וְאִיֵּי
הַיָּם: ב וְכָל־מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפְרָשַׁת גְּדֻלַּת
מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרָס: ג כִּי | מָרְדֳּכַי
הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים
וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דֹּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל־
זַרְעוֹ:

הִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה פֶּרֶק ד

ד,א כְּשֶׁיִּתְרַפֵּא הַצָּרוּעַ מִצָּרַעְתּוֹ, אַחַר שֶׁמְּטַהֲרִין אוֹתוֹ בְּעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים, וּמְגַלְּחִין אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ, וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ אַחַר כָּל זֹאת, יִכָּנֵס לִירוּשָׁלַיִם, וּמוֹנֶה שִׁבְעַת יָמִים, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ תַּגְלֻחַת שְׁנִיָּה כַּתַּגְלֻחַת הָרִאשׁוֹנָה, וְטוֹבֵל; וַהֲרֵי הוּא טְבוּל יוֹם, וּמַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ. וּלְמָחָר בַּשְּׁמִינִי, טוֹבֵל פַּעַם שְׁנִיָּה; וְאַחַר כָּךְ, מַקְרִיבִין קָרְבְּנוֹתָיו.

ד,ב וּמִפְּנֵי מַה טוֹבֵל בַּשְּׁמִינִי, אַחַר שֶׁטָּבַל מֵאֶמֶשׁ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה רָגִיל בְּטֻמְאָה בִּימֵי חֲלוּטוֹ, וְאֵינוֹ נִזְהָר מִשּׁוּם טֻמְאָה: שֶׁמָּא נִטְמָא, אַחַר שֶׁטָּבַל. לְפִיכָךְ טוֹבֵל בַּשְּׁמִינִי בַּעֲזֶרֶת הַנָּשִׁים בְּלִשְׁכַּת הַמְּצֹרָעִים שֶׁשָּׁם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ.

ד,ג נִתְאַחַר וְלֹא גִּלַּח בַּשְּׁבִיעִי, וְגִלַּח בַּשְּׁמִינִי אוֹ אַחַר כַּמָּה יָמִים בַּיּוֹם שֶׁיְּגַלַּח יִטְבֹּל, וַיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ; וּלְמָחָר יָבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, אַחַר שֶׁיִּטְבֹּל פַּעַם שְׁנִיָּה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד,ד כֵּיצַד עוֹשִׂין לוֹ: הַמְּצֹרָע עוֹמֵד חוּץ לַעֲזֶרֶת יִשְׂרָאֵל, כְּנֶגֶד פֶּתַח מִזְרָחִי, וּפָנָיו לַמַּעֲרָב; וְשָׁם עוֹמְדִין כָּל מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה בְּעֵת שֶׁמְּטַהֲרִין אוֹתָן, וְשָׁם מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת. וְהַכּוֹהֵן לוֹקֵחַ הָאָשָׁם שֶׁלַּמְּצֹרָע, כְּשֶׁהוּא חַי, וּמַנִּיחַ אוֹתוֹ עִם לוֹג הַשֶּׁמֶן בַּמִּזְרָח, כְּדֶרֶךְ כָּל הַתְּנוּפוֹת; וְאִם הֵנִיחַ זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ יָצָא.

ד,ה וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא אֶת הָאָשָׁם לַמְּצֹרָע עַד הַפֶּתַח, וּמַכְנִיס שְׁתֵּי יָדָיו לָעֲזֶרָה, וְסוֹמֵךְ עָלָיו, וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד. וּמְקַבְּלִין שְׁנֵי כּוֹהֲנִים אֶת דָּמוֹ אֶחָד מְקַבֵּל בִּכְלִי, לִזּוֹרְקוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וְאֶחָד בְּיָדוֹ הַיְּמָנִית, וּמְעַרֶה לְיָדוֹ הַשְּׂמֹאלִית, וּמַזֶּה בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית; וְאִם שִׁנָּה וְקִבֵּל בַּשְּׂמֹאל תְּחִלָּה, פָּסַל.

ד,ו הַכּוֹהֵן שֶׁקִּבֵּל מִקְצַת הַדָּם בִּכְלִי מוֹלִיכוֹ, וְזוֹרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ תְּחִלָּה. וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא הַכּוֹהֵן שֶׁקִּבֵּל הַדָּם בְּכַפּוֹ אֵצֶל הַמְּצֹרָע, הַכּוֹהֵן מִבִּפְנִים וְהַמְּצֹרָע מִבַּחוּץ; וּמַכְנִיס הַמְּצֹרָע רֹאשׁוֹ, וְנוֹתֵן הַכּוֹהֵן מִן הַדָּם שֶׁבְּכַפּוֹ עַל תְּנוּךְ אָזְנוֹ הַיְּמָנִית, וְאַחַר כָּךְ יַכְנִיס יָדוֹ הַיְּמָנִית, וְיִתֵּן עַל בֹּהֶן יָדוֹ, וְאַחַר כָּךְ יַכְנִיס רַגְלוֹ הַיְּמָנִית, וְיִתֵּן עַל בֹּהֶן רַגְלוֹ. וְאִם נָתַן עַל הַשְּׂמֹאל, לֹא יָצָא. וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב חַטָּאתוֹ, וְעוֹלָתוֹ.

ד,ז וְאַחַר שֶׁיִּתֵּן הַדָּם עַל הַבֹּהֶנוֹת, נוֹטֵל הַכּוֹהֵן מִלּוֹג הַשֶּׁמֶן, וְצָק לְתוֹךְ כַּפּוֹ שֶׁלַּחֲבֵרוֹ הַשְּׂמֹאלִית; וְאִם יָצַק לְתוֹךְ כַּף עַצְמוֹ, יָצָא. וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית בַּשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ, וּמַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, עַל כָּל הַזְּיָה, טְבִילַת אֶצְבָּע בַּשֶּׁמֶן; וְאִם הִזָּה, וְלֹא כִּוֵּן כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּשֵׁרוֹת.

ד,ח וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא אֵצֶל הַמְּצֹרָע, וְיִתֵּן מִן הַשֶּׁמֶן עַל מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם, בִּתְנוּךְ אֹזֶן וּבֹהֶן יָד וּבֹהֶן רֶגֶל; וְהַנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ, יִתְּנֶנּוּ עַל רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר. וְאִם לֹא נָתַן, לֹא כִּפֵּר. וּשְׁאָר הַלּוֹג, מִתְחַלֵּק לַכּוֹהֲנִים.

ד,ט שִׁירֵי הַלּוֹג אֵינוּ נֶאֱכָל אֵלָּא בָּעֲזָרָה לִזְכָרֵי כְּהֻנָּה, כִּשְׁאָר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים: שֶׁהֲרֵי הֵקֵשׁ לָאָשָׁם. וְאָסוּר לֶאֱכֹל מִלּוֹג הַשֶּׁמֶן, עַד שֶׁיִּתֵּן מִמֶּנּוּ מַתַּן שֶׁבַע וּמַתַּן בֶּהָנוֹת; וְאִם אָכַל לוֹקֶה, כְּאוֹכֵל קָדָשִׁים קֹדֶם זְרִיקָה.

הִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה פֶּרֶק ה

ה,א אֵיזֶה הוּא תְּנוּךְ אֹזֶן, זֶה גְּדֵר הָאֶמְצָעִי. נָתַן עַל צִדֵּי הַבֹּהֶנוֹת, כָּשֵׁר; נָתַן עַל צִדֵּי צִדֵּיהֶן, פָּסוּל. בֵּין שֶׁנָּתַן הַשֶּׁמֶן עַל דַּם הָאָשָׁם עַצְמוֹ מִלְּמַעְלָה, בֵּין שֶׁנָּתַן בְּצַד הַדָּם אַפִּלּוּ נִתְקַנֵּחַ הַדָּם קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הַשֶּׁמֶן נוֹתֵן הַשֶּׁמֶן עַל הַבֹּהֶנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל-מְקוֹם, דַּם הָאָשָׁם".

ה,ב אֵין לוֹ בֹּהֶן יָד יְמָנִית, אוֹ בֹּהֶן רֶגֶל יְמָנִית, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ אֹזֶן יְמָנִית אֵין לוֹ טַהֲרָה עוֹלָמִית.

ה,ג אֲשַׁם מְצֹרָע שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא נָתַן מִדָּמוֹ עַל גַּבֵּי בֶּהָנוֹת הֲרֵי זֶה עוֹלֶה לַמִּזְבֵּחַ, וְטָעוּן נְסָכִים כְּנִסְכֵּי אֲשַׁם מְצֹרָע; וְצָרִיךְ הַמְּצֹרָע אָשָׁם אַחֵר, לְהַכְשִׁירוֹ. הַקְּדָשִׁים חַטָּאתוֹ לַאֲשָׁמוֹ לֹא יִהְיֶה אֶחָד מִמָּרֵס בְּדָמָהּ, אֶלָּא תַּעֲבֹר צוּרָתָהּ, וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

ה,ד יֵשׁ לָאָדָם לְהָבִיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם, וְלוֹגוֹ אַחַר עֲשָׂרָה יָמִים; וְאִם רָצָה לְשַׁנּוֹת הַלּוֹג לַאֲשַׁם מְצֹרָע אַחֵר מְשַׁנֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁקִּדֵּשׁ בִּכְלִי. חָסַר הַלּוֹג עַד שֶׁלֹּא יָצַק, יְמַלְּאֶנּוּ; חָסַר מֵאַחַר שֶׁיָּצַק, יָבִיא אַחֵר כַּתְּחִלָּה.

ה,ה יָצַק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ, וְהִתְחִיל לְהַזּוֹת, וְנִשְׁפַּךְ הַלּוֹג אִם עַד שֶׁלֹּא גָּמַר מַתַּן שֶׁבַע, נִשְׁפַּךְ הַלּוֹג יָבִיא אַחֵר, וַיַּתְחִיל בְּמַתַּן שֶׁבַע; גָּמַר מַתַּן שֶׁבַע, וְנִשְׁפַּךְ הַלּוֹג יָבִיא אַחֵר, וַיַּתְחִיל לְכַתְּחִלָּה בַּבֶּהָנוֹת; הִתְחִיל בַּבֶּהָנוֹת, וְנִשְׁפַּךְ הַלּוֹג קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר יָבִיא אַחֵר, וַיַּתְחִיל לְכַתְּחִלָּה בַּבֶּהָנוֹת. גָּמַר הַבֶּהָנוֹת, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁפַּךְ הַלּוֹג, קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן שְׁאָר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ עַל רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר אֵינוּ צָרִיךְ לְהָבִיא לוֹג אַחֵר: שְׁמִתְּנַת הָרֹאשׁ אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַנּוֹתָר, בַּשֶּׁמֶן", "וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן".

ה,ו הַקְּדָשִׁים מַתַּן שֶׁמֶן לְמַתַּן הַדָּם יְמַלֵּא הַלּוֹג שֶׁמֶן,

וַיַּחְזֹר וְיִתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחַר הַדָּם; הִקְדִּים מַתַּן הַשֶּׁמֶן עַל הַבֶּהָנוֹת לְמַתַּן שֶׁבַע יְמֵלֵא הַלּוֹג, וַיַּחְזֹר וְיִתֵּן עַל הַבֶּהָנוֹת אַחַר מַתַּן שֶׁבַע: שֶׁנֶּאֱמַר "זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע", שֶׁתִּהְיֶה כָּל תּוֹרָתוֹ עַל הַסֵּדֶר. נָתַן שֶׁבַע הַמַּתָּנוֹת שֶׁלֹּא לִשְׁמָן לֹא הֵרָצָה, וְהֵכְשֵׁר הַמְּצֹרָע.

ה,ז מְצֹרָע שֶׁנִּתְנַגַּע אַחַר שֶׁהֵבִיא אֲשָׁמוֹ, צָרִיךְ קָרְבָּן אַחֵר לְצָרַעַת שְׁנִיָּה; וְכֵן אִם הֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְנִתְנַגַּע, הֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְנִתְנַגַּע צָרִיךְ קָרְבָּן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אֲבָל אִם נִתְנַגַּע, וְנִתְרַפֵּא, וְהֵבִיא צִפֳּרָיו, וְחָזַר וְנִתְנַגַּע, וְנִרְפָּא, וְהֵבִיא צִפֳּרָיו קָרְבָּן אֶחָד לְכֻלָּן.

ה,ח מְצֹרָע שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, וְהֶעְשִׁיר, אוֹ עָשִׁיר וְהֶעְנִי, קֹדֶם שֶׁיַּקְרִיב קָרְבְּנוֹתָיו הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָאָשָׁם: אִם הָיָה בְּשָׁעַת שְׁחִיטַת הָאָשָׁם עָשִׁיר, יַשְׁלִים קָרְבַּן עָשִׁיר; וְאִם הָיָה עָנִי, יַשְׁלִים קָרְבַּן עָנִי.

ה,ט שְׁנֵי מְצֹרָעִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ קָרְבְּנוֹתֵיהֶן, וְנִזְרַק דָּם אַחַת מִשְּׁתֵּי הַחַטָּאוֹת שֶׁלָּהֶן, וְאַחַר כָּךְ מֵת אֶחָד מִן הַמְּצֹרָעִים כֵּיצַד עוֹשֶׂה זֶה הַמְּצֹרָע הַחַי: לְהָבִיא חַטַּאת בְּהֵמָה, אֵינוּ יָכוֹל שֶׁמָּא זוֹ שֶׁנִּזְרַק דָּמָהּ חַטָּאתוֹ הִיא, וְאֵין מְבִיאִין חַטַּאת בְּהֵמָה עַל הַסָּפֵק; וּלְהָבִיא חַטַּאת הָעוֹף, אֵינוּ יָכוֹל שֶׁעָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, לֹא יָצָא. וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה: יִכְתֹּב כָּל נְכָסָיו לְאַחֵר, וְנִמְצָא עָנִי, וְיָבִיא חַטַּאת הָעוֹף מִסָּפֵק, וְלֹא תֵאָכֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְנִמְצָא אוֹכֵל בַּקָּדָשִׁים.

ה,י עָשִׁיר שֶׁאָמַר קָרְבָּנוֹ שֶׁלְּמְצֹרָע זֶה עָלַי, וְהָיָה הַמְּצֹרָע עָנִי הֲרֵי זֶה מֵבִיא עַל יָדוֹ קָרְבְּנוֹת עָשִׁיר, שֶׁהֲרֵי יַד הַנּוֹדֵר מַשֶּׂגֶת. וְעָנִי שֶׁאָמַר קָרְבָּנוֹ שֶׁלְּמְצֹרָע זֶה עָלַי, וְהָיָה הַמְּצֹרָע עָשִׁיר הֲרֵי זֶה מֵבִיא עַל יָדוֹ קָרְבְּנוֹת עָשִׁיר, שֶׁהֲרֵי זֶה הַנּוֹדֵר חַיָּב בְּקָרְבְּנוֹת עָשִׁיר.

הִלְכוֹת תְּמוּרָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלוֹשׁ מִצְוֹת אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֵּרְטָן: שֶׁלֹּא יָמִיר; שֶׁתִּהְיֶה הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, אִם הֵמִיר; שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה הַקָּדָשִׁים מִקְּדֻשָּׁה לִקְדֻשָּׁה. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

הִלְכוֹת תְּמוּרָה פֶּרֶק א

א,א כָּל הַמֵּמִיר לוֹקֶה עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה שֶׁיָּמִיר, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ, וְלֹא-יָמִיר אֹתוֹ": וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁכָּל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהּ מַעֲשֶׂה, אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ חוּץ מִנִּשְׁבַּע, וּמֵמִיר, וּמְקַלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם; שְׁלוֹשָׁה לָאוִין אֵלּוּ אֵי אִפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן מַעֲשֶׂה כְּלָל, וְלוֹקִין עֲלֵיהֶן.

א,ב וְלָמָּה לוֹקִין עַל הַתְּמוּרָה, וַהֲרֵי לָאו שֶׁבָּהּ נִתָּק לַעֲשֵׂה שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "וְאִם-הָמֵר יָמִיר... וְהָיָה-הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ": מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲשֵׂה, וּשְׁנֵי לָאוִין; וְעוֹד, שֶׁאֵין לָאו שֶׁבָּהּ שׁוֶוה לַעֲשֵׂה, שֶׁהַצִּבּוּר וְהַשֻּׁתָּפִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, אִם הֵמִירוּ וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מֻזְהָרִין שֶׁלֹּא יָמִירוּ.

א,ג נִמְצֵאתָ אוֹמֵר שֶׁהַיָּחִיד שֶׁהֵמִיר הֲרֵי הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, וְאַפִּלּוּ הֵמִיר בַּשַּׁבָּת; וְלוֹקֶה אַרְבָּעִים. וְאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁהֵמִיר, אוֹ מִי שֶׁהֵמִיר בְּקָרְבָּן מִקָּרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶן שֻׁתָּפוּת, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה; וְאֵין הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ.

א,ד אֶחָד הַמֵּמִיר בְּזָדוֹן אוֹ שֶׁהֵמִיר בִּשְׁגָגָה הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְלוֹקֶה. כֵּיצַד: הַמִּתְכַּוֵּן לוֹמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לִי, וְאָמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת שְׁלָמִים שֶׁיֵּשׁ לִי הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה, וְלוֹקֶה. אֲבָל אִם דִּמָּה שֶׁמִּתָּר לְהָמִיר, וְהֵמִיר, אוֹ שֶׁאָמַר אִכְּנֵס לְבֵית זֶה וְאָמִיר מִדַּעְתִּי, וְנִכְנַס וְשָׁכַח וְהֵמִיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה, וְאֵינוּ לוֹקֶה עָלֶיהָ.

א,ה אֵין אָדָם מֵמִיר בְּהֶמְתּוֹ, בְּקָרְבָּן שֶׁאֵינוּ שֶׁלּוֹ; וְאִם אָמַר בַּעַל הַקָּרְבָּן, כָּל הָרוֹצֶה לְהָמִיר בִּבְהֶמְתִּי יָבוֹא וְיָמִיר הֲרֵי זֶה מֵמִיר בָּהּ. הֵמִיר קָרְבָּנוֹ בִּבְהֵמָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ אֵינָהּ תְּמוּרָה, שֶׁאֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁאֵינוּ שֶׁלּוֹ.

א,ו הַמִּתְכַּפֵּר הוּא שֶׁעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אֲבָל לֹא הַמַּקְדִּישׁ. כֵּיצַד: הִקְדִּישׁ בְּהֵמָה שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ קָרְבְּנוֹת נָזִיר שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּהֶן פְּלוֹנִי הַנָּזִיר אוֹתוֹ הַנָּזִיר, הוּא שֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן תְּמוּרָה; אֲבָל לֹא זֶה שֶׁהִקְדִּישׁ, לְפִי שֶׁאֵינָן שֶׁלּוֹ.

א,ז הַיּוֹרֵשׁ מֵמִיר. הִנִּיחַ בְּהֵמָה לִשְׁנֵי בָנָיו, וּמֵת הֲרֵי זוֹ קְרֵבָה; וְאֵין מְמִירִין בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הֵם בָּהּ שֻׁתָּפִין, וְהַשֻּׁתָּפִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

א,ח אֵין קָדְשֵׁי גּוֹיִם עוֹשִׂין תְּמוּרָה, מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁהַגּוֹי שֶׁהֵמִיר, הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה. הִקְדִּישׁ הַגּוֹי בְּהֵמָה שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל, וְהֵמִיר בָּהּ הַגּוֹי הֲרֵי זוֹ סְפֵק תְּמוּרָה.

א,ט אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אִם הֵמִירוּ, עוֹשִׂין

תְּמוּרָה. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים שֶׁהֵמִיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה, יֵשׁ בּוֹ סְפֵק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה.

א,י אֵין הַכּוֹהֲנִים מְמִירִין בַּחַטָּאת, וּבְאָשָׁם שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵם שֶׁלָּהֶם, אֵינָן זוֹכִין בָּהֶן מֵחַיִּים: שֶׁאֵין לָהֶם בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיִּזָּרֵק הַדָּם. וְאֵין הַכּוֹהֲנִים מְמִירִין בַּבְּכוֹר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא זוֹכֶה בּוֹ מֵחַיִּים, אֵינוֹ זוֹכֶה בּוֹ מִתְּחִלָּה: שֶׁהֲרֵי תְּחִלָּתוֹ, בְּבֵית יִשְׂרָאֵל הוּא.

א,יא אֲבָל הַבְּעָלִים שֶׁהֵמִירוּ בַּבְּכוֹר, כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵיתָם עוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכֵן כּוֹהֵן שֶׁהֵמִיר בַּבְּכוֹר שֶׁנִּלַּד לוֹ, לֹא בַּבְּכוֹר שֶׁלָּקַח מִיִּשְׂרָאֵל הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה.

א,יב אֵילוּ שֶׁלְּכוֹהֵן גָּדוֹל, עוֹשֶׂה תְּמוּרָה; אֲבָל פָּרוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִשֶּׁלּוֹ הוֹאִיל וְאֶחָיו הַכּוֹהֲנִים מִתְכַּפְּרִין בּוֹ, הֲרֵי הֵן כְּשֻׁתָּפִין בּוֹ.

א,יג הָעוֹפוֹת וְהַמִּנְחוֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא "בְּהֵמָה". קָרְבְּנוֹת בֶּדֶק הַבַּיִת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּמַּעֲשֵׂר "לֹא יְבַקֵּר בֵּין-טוֹב לָרַע, וְלֹא יְמִירֶנּוּ". וְהַלּוֹא הַמַּעֲשֵׂר בִּכְלַל כָּל הַקָּדָשִׁים הָיָה, וְלָמָּה יָצָא לְלַמֵּד עַל הַכֹּל: מַה מַּעֲשֵׂר קָרְבַּן יָחִיד, יָצְאוּ קָרְבְּנוֹת צִבּוּר; וְכֵן הַשֻּׁתָּפִין. מַה מַּעֲשֵׂר קָרְבַּן מִזְבֵּחַ, יָצְאוּ קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת. מַה מַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה הֶקֵּשׁ לְמַעֲשַׂר דָּגָן, שֶׁאֵין חַיָּבִין בּוֹ אֶלָּא יִשְׂרָאֵל וְלֹא גּוֹיִים יָצְאוּ קָרְבְּנוֹת גּוֹיִים, שֶׁאֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

א,יד הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוּם קָבוּעַ, אֵינָהּ עוֹשָׂה תְּמוּרָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ גּוּפָהּ קְדוּשׁ גָּמוּר, וְאֵינָהּ אֶלָּא קָדֶשֶׁת דָּמִים; אֲבָל הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוּם עוֹבֵר, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחַר כָּךְ נִלַּד לָהּ מוּם קָבוּעַ הֲרֵי זוֹ עוֹשָׂה תְּמוּרָה.

א,טו אֶחָד הַמֵּמִיר תָּמִים בְּבַעַל מוּם, אוֹ בַּעַל מוּם בְּתָמִים, אוֹ שֶׁהֵמִיר בָּקָר בְּצֹאן, אוֹ צֹאן בְּבָקָר, אוֹ כְּבָשִׂים בְּעִזִּים, אוֹ עִזִּים בִּכְבָשִׂים, אוֹ נְקֵבוֹת בִּזְכָרִים, אוֹ זְכָרִים בִּנְקֵבוֹת, אוֹ שֶׁהֵמִיר אֶחָד בְּמֵאָה, אוֹ מֵאָה בְּאֶחָד, בֵּין בְּבַת אַחַת, בֵּין בְּזֶה אַחַר זֶה הֲרֵי אֵלּוּ תְּמוּרָה, וְלוֹקֶה כְּמִנְיַן הַבְּהֵמוֹת שֶׁהֵמִיר.

א,טז אֵין הַתְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה, וְלֹא וֶלֶד בְּהֶמַת הַקֹּדֶשׁ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה: שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה-הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ" "הוּא", וְלֹא וַלְדוֹ; "וּתְמוּרָתוֹ", וְלֹא תְּמוּרַת תְּמוּרָתוֹ. אֲבָל הַמֵּמִיר בִּבְהֵמָה, וְחָזַר וְהֵמִיר בָּהּ, וְחָזַר וְהֵמִיר אַפְלוּ אֶלֶף, כֻּלָּן תְּמוּרָה; וְלוֹקֶה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

א,יז אֵין מְמִירִין אֲבָרִים אוֹ עֲבָרִים בִּשְׁלֵמִים, וְלֹא שְׁלֵמִים בָּהֶן. כֵּיצַד: הָאוֹמֵר רַגְלָהּ שֶׁלִּבְהֵמָה זוֹ, אוֹ יָדָהּ, תַּחַת עוֹלָה זוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר עֹבֶר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת עוֹלָה זוֹ אֵינָהּ תְּמוּרָה; וְכֵן הָאוֹמֵר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת יָדָהּ אוֹ רַגְלָהּ שֶׁלְּעוֹלָה זוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת עֻבְּרָהּ שֶׁלְּחַטָּאת זוֹ אֵינָהּ תְּמוּרָה.

א,יח הַמֵּמִיר בְּכִלְאַיִם, אוֹ בִּטְרֵפָה, וְיוֹצֵא דֹּפֶן, אוֹ בְּטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵין הַקְּדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן. וַהֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהֵמִיר בְּגֶמֶל אוֹ בַּחֲמוֹר, לְפִי שֶׁאֵין בְּמִינָן קָרְבָּן; וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ לוֹקֶה. מַה בֵּין אֵלּוּ לְבַעַל מוּם בַּעַל מוּם, יֵשׁ בְּמִינוֹ קָרְבָּן; אֵלּוּ, אֵין בְּמִינָן קָרְבָּן.

א,יט הָרוּבֵעַ וְהַנִּרְבָּע הֲרֵי הֵן כְּבַעַל מוּם, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. בְּהֵמָה שֶׁחֻצְיָהּ קֹדֶשׁ, וְחֻצְיָהּ חֹל לֹא עוֹשָׂה תְּמוּרָה, וְלֹא נַעֲשֵׂית תְּמוּרָה.

א,כ כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁדִּינָן שֶׁיָּמוּתוּ, אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכָל חַטָּאת שֶׁדִּינָהּ שֶׁתִּרְעֶה עַד שֶׁיִּכָּל בָּהּ מוּם וְתִמָּכֵר, עוֹשָׂה תְּמוּרָה. הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לִפְסֹחוֹ אוֹ לְעוֹלָתוֹ אוֹ לַאֲשָׁמוֹ עוֹשָׂה תְּמוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִקְרֵב: הוֹאִיל וְיָרְדוּ לִקְדֻשַּׁת דָּמִים, וַהֲרֵי הֵן תְּמִימִים יָרְדוּ לִקְדֻשַּׁת הַגּוּף.

א,כא אֲבָל הַמַּפְרִישׁ שָׂעִיר לְחַטָּאתוֹ, וְנָשִׂיא שֶׁהִפְרִישׁ שְׂעִירָה לְחַטָּאתוֹ, וְכוֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחַטָּאתוֹ אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה: שֶׁכָּל הַמְּשֻׁנֶּה בְּחַטָּאת לֹא נִתְקַדְּשָׁה כְּלָל, וְאַפְלוּ קָדֶשֶׁת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

הִלְכוֹת תְּמוּרָה פֶּרֶק ב

ב,א הַתְּמוּרָה הִיא שֶׁיֹּאמַר בַּעַל הַקָּרְבָּן עַל בְּהֶמַת חֻלִּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הֲרֵי זוֹ תַּחַת זוֹ, אוֹ הֲרֵי זוֹ חֲלִיפַת זוֹ; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָמַר הֲרֵי זוֹ תַּחַת חַטָּאת זוֹ, אוֹ תַּחַת עוֹלָה זוֹ שֶׁהִיא תְּמוּרָה. וְכֵן אִם אָמַר הֲרֵי זוֹ תַּחַת חַטָּאת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אוֹ תַּחַת עוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה: וְהוּא, שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

ב,ב אֲבָל אִם אָמַר עַל בְּהֶמַת חֻלִּין, הֲרֵי זוֹ תַּחַת עוֹלָה, אוֹ הֲרֵי זוֹ תַּחַת חַטָּאת לֹא אָמַר כְּלוּם; וְכֵן אִם אָמַר הֲרֵי זוֹ מְחֻלֶּלֶת עַל זוֹ, אֵינָהּ תְּמוּרָה.

ב,ג הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת חֻלִּין וְאַחַת הֻקְדַּשׁ שֶׁנִּכַּל בָּהּ מוּם, הִנִּיחַ יָדוֹ עַל בְּהֶמַת חֻלִּין וְאָמַר, הֲרֵי זוֹ תַּחַת זוֹ הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה, וְלוֹקֶה; הִנִּיחַ יָדוֹ עַל בְּהֶמַת

הֶקְדֵּשׁ וְאָמַר, הֲרֵי זוֹ תַּחַת זוֹ הֲרֵי זֶה חִלְּלָה עַל בְּהֵמַת הַחֻלִּין, וְאֵין זוֹ תְּמוּרָה אֶלָּא כְּפוֹדֶה בַּעֲלַת מוּם בְּזוֹ הַבְּהֵמָה.

ב,ד הָיוּ לְפָנָיו שָׁלוֹשׁ בְּהֵמוֹת קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֶן בַּעֲלַת מוּם שֶׁהֲרֵי הִיא עוֹמֶדֶת לְפִדְיוֹן, וְשָׁלוֹשׁ בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת חֻלִּין, וְאָמַר הֲרֵי אֵלּוּ תַּחַת אֵלּוּ הֲרֵי שְׁתַּיִם מִן הַחֻלִּין תַּחַת שְׁתַּיִם הַתְּמִימוֹת, תְּמוּרָתָן תְּמוּרָה, וְלוֹקֶה עֲלֵיהֶן שְׁתַּיִם. וְהַבְּהֵמָה הַשְּׁלִישִׁית הִיא תַּחַת בַּעֲלַת מוּם שֶׁנִּתְחַלְּלָה עָלֶיהָ, וּלְחַלְּלָהּ נִתְכַּוֵּן וְלֹא לְהָמִיר בָּהּ: שֶׁכֵּינָן שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו דֶּרֶךְ אִסּוּר, וְהִיא הַתְּמוּרָה, וְדֶרֶךְ הֶתֵּר, וְהוּא הַחִלּוּל חֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם מַנִּיחַ הַהֶתֵּר וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר; וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ לוֹקֶה שָׁלוֹשׁ מַלְקִיּוֹת.

ב,ה וְכֵן אִם אָמַר עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת אֵלּוּ תַּחַת עֶשֶׂר אֵלּוּ, וְאַחַת מֵהֶן בַּעֲלַת מוּם אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא תֵּשַׁע מַלְקִיּוֹת: שֶׁהַבְּהֵמָה הָעֲשִׂירִית לְחַלְּלָהּ נִתְכַּוֵּן, וְלֹא לְהָמִיר בָּהּ; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזֵק זֶה בְּמַלְקִיּוֹת הַרְבֵּה, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם דֶּרֶךְ הֶתֵּר, אֵינוֹ מַנִּיחַ דֶּרֶךְ הַהֶתֵּר, וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר.

ב,ו שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁלְּהֶקְדֵּשׁ, וְאַחַת מֵהֶן בַּעֲלַת מוּם, וּשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁלְּחֻלִּין, וְאַחַת מֵהֶן בַּעֲלַת מוּם, וְאָמַר הֲרֵי אֵלּוּ תַּחַת אֵלּוּ הֲרֵי הַתְּמִימָה תְּמוּרַת הַתְּמִימָה, וְלוֹקֶה אַחַת; וּבַעֲלַת הַמּוּם מְחֻלֶּלֶת עַל בַּעֲלַת הַמּוּם שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ הַהֶתֵּר, וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר.

ב,ז הָאוֹמֵר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה וּשְׁלָמִים דְּבָרָיו קַיָּמִין, וְתִמָּכֵר, וְיָבִיא בַּחֲצִי דָּמֶיהָ תְּמוּרַת עוֹלָה, וּבַחֲצִי דָּמֶיהָ תְּמוּרַת שְׁלָמִים. אָמַר הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עוֹלָה וּתְמוּרַת שְׁלָמִים אִם לְכָךְ נִתְכַּוֵּן מִתְּחִלָּה, דְּבָרָיו קַיָּמִין; וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן בַּתְּחִלָּה אֶלָּא לִתְמוּרַת עוֹלָה, וְחָזַר וְאָמַר וּתְמוּרַת שְׁלָמִים אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר אֵין תּוֹפְסִין אֶלָּא לָשׁוֹן רִאשׁוֹן, וַהֲרֵי הִיא תְּמוּרַת עוֹלָה בִּלְבַד.

הִלְכוֹת תְּמוּרָה פֶּרֶק ג

ג,א כֵּיצַד דִּין הַתְּמוּרוֹת לְקֶרֶב: תְּמוּרַת הָעוֹלָה, תִּקָּרֵב עוֹלָה; וְאִם הָיְתָה תְּמוּרָתָהּ נְקֵבָה, אוֹ בַּעֲלַת מוּם תִּרְעֶה הַנְּקֵבָה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם וְתִמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹלָה.

ג,ב תְּמוּרַת הַחַטָּאת, תָּמוּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. תְּמוּרַת הָאָשָׁם תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה.

ג,ג תְּמוּרַת הַשְּׁלָמִים, כִּשְׁלָמִים לְכָל דָּבָר טְעוּנָה סְמִיכָה, וּנְסָכִים, וּתְנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק. תְּמוּרַת הַתּוֹדָה, כַּתּוֹדָה, אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

ג,ד תְּמוּרַת הַפֶּסַח אִם הֵמִיר בּוֹ קֹדֶם חֲצוֹת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר, אֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ שְׁלָמִים; וְאִם הֵמִיר בּוֹ אַחַר חֲצוֹת, הֲרֵי הַתְּמוּרָה עַצְמָהּ תִּקָּרֵב שְׁלָמִים.

ג,ה תְּמוּרַת הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר אֵינָן קְרֵבִין לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר בַּבְּכוֹר "לַה' הוּא": מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ הוּא קָרֵב, וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה; וְדִין הַמַּעֲשֵׂר, כַּבְּכוֹר. תְּמוּרָתָן תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְתֵאָכֵל: תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, לַכֹּהֲנִים; וּתְמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר, לַבְּעָלִים. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין פּוֹדִין בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בָּהֶן מוּם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ כָּךְ אֵין פּוֹדִין תְּמוּרָתָן.

ג,ו בְּהֵמָה שֶׁהִקְדִּישָׁהּ חֲצִיָּהּ עוֹלָה וְחֲצִיָּהּ שְׁלָמִים, תְּמוּרָתָהּ כָּמוֹהָ; וְכֵן כָּל בְּהֵמַת הֶקְדֵּשׁ שֶׁאֵינָהּ קְרֵבָה מִפְּנֵי תְּחִלַּת הֶקְדֵּשָׁהּ, הֲרֵי תְּמוּרָתָהּ כָּמוֹהָ. אָמַר חֲצִי בְּהֵמָה זוֹ תְּמוּרָה וְחֲצִיָּהּ עוֹלָה, הֲרֵי זוֹ תִּקָּרֵב עוֹלָה; חֲצִיָּהּ עוֹלָה וְחֲצִיָּהּ מַעֲשֵׂר, תִּקָּרֵב עוֹלָה; חֲצִיָּהּ תְּמוּרָה וְחֲצִיָּהּ מַעֲשֵׂר הֲרֵי זוֹ סָפֵק, וְאֵינָהּ קְרֵבָה.

ג,ז הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוּם עוֹבֵר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר תְּמִימָה, וְאַחַר כָּךְ גָּלַד בָּהּ מוּם קָבוּעַ וְנִפְדֵּית, וְהֵמִיר בָּהּ אַחַר שֶׁנִּפְדֵּית הֲרֵי זוֹ תְּמוּרָה. וְאֵינָהּ קְרֵבָה וְאֵינָהּ נִפְדֵּית, אֶלָּא מַנִּיחָהּ עַד שֶׁתָּמוּת: אֵינָהּ קְרֵבָה, מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה מִכֹּחַ קְדֻשָּׁה דְּחוּיָה; וְאֵינָהּ נִפְדֵּית, שֶׁאֵין בְּכוֹחַ קְדֻשָּׁתָהּ לִתְפֹּס פִּדְיוֹנָהּ.

ג,ח כָּל הַתְּמוּרוֹת שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין, מִתְּחִלָּתָן הֲרֵי אֵלּוּ יִפָּדוּ; וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֻלִּין לְכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מֻתָּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה אַחַר פִּדְיוֹנָן שֶׁהַקְּדֻשָּׁה חָלָה בַּתְּמוּרָה עַל בַּעֲלַת מוּם קָבוּעַ: שֶׁנֶּאֱמַר "אוֹ-רַע בְּטוֹב" וְ"רַע" הָאָמוּר כָּאן, הוּא בַּעַל מוּם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְקָרְבָּן, וְאַף עַל פִּי כֵן כָּתוּב בּוֹ, "יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ".

ג,ט עוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּזְבָחִים, וְהֵמִיר בְּאֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת הֲרֵי זֶה מֵבִיא בְּהֵמָה אַחֶרֶת וְאוֹמֵר, אִם תְּמוּרַת עוֹלָה הִיא זוֹ, הֲרֵי בְּהֵמָה זוֹ שְׁלָמִים, וְאִם תְּמוּרַת שְׁלָמִים הִיא, הֲרֵי בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה; וְנִמְצֵאת בְּהֵמָה שֶׁהֵבִיא עִם הַתְּמוּרָה, כְּעוֹלָה וּשְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ זֶה בְּזֶה.

ג,י חָזַר וְהֵמִיר בְּאַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן, וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזוֹ מֵהֶן הֵמִיר מֵבִיא זֶבַח אַחֵר מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאוֹמֵר עַל הַתְּמוּרָה

הַשְּׁנִיָּה, אִם תְּמוּרַת תְּמוּרָה הִיא זוֹ, הֲרֵי זֶה שֶׁהֵבִיא חֻלִּין, וְאִם תְּמוּרַת עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים הִיא, הֲרֵי זֶה שֶׁהֵבִיא עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים; וַהֲרֵי זֶה שֶׁהֵבִיא עִם הַתְּמוּרָה הַשְּׁנִיָּה, כְּזֶבַח וּתְמוּרָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ זֶה בְּזֶה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ דִּין הַתַּעֲרֹבֶת, בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

ג,יא שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר אוֹ בְּמַעֲשֵׂר, וְהֵמִיר בְּאֶחָד מֵהֶן הֲרֵי זֶה לֹא יִקָּרֵב; אֶלָּא יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיֵאָכֵל כַּבְּכוֹר אוֹ כַּמַּעֲשֵׂר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

הִלְכוֹת תְּמוּרָה פֶּרֶק ד

ד,א כֵּיצַד דִּין וַלְדוֹת הַקָּדָשִׁים: וֶלֶד שְׁלָמִים, וּוֶלֶד תְּמוּרַת שְׁלָמִים הֲרֵי אֵלּוּ כַּשְּׁלָמִים, וְהֵן עַצְמָן כַּשְּׁלָמִים לְכָל דָּבָר. וְכֵן וֶלֶד הַתּוֹדָה, וּוֶלֶד תְּמוּרָתָהּ הֲרֵי אֵלּוּ יִקָּרְבוּ כַּתּוֹדָה, אֶלָּא שֶׁאֵין טְעוּנִין לֶחֶם: שֶׁאֵין מְבִיאִין לֶחֶם אֶלָּא עִם הַתּוֹדָה עַצְמָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל-זֶבַח הַתּוֹדָה" עָלָיו, וְלֹא עַל וַלְדָהּ וְלֹא עַל תְּמוּרָתָהּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד,ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּוְּלָדוֹת עַצְמָן; אֲבָל וַלְדֵי וַלָּדוֹת, אֵינָן קְרֵבִין שֶׁמִּתּוֹךְ מַעֲשָׂיו נִכָּר שֶׁהוּא מַשְׁהֶה אוֹתָן כְּדֵי לְגַדֵּל מֵהֶן עֲדָרִים עֲדָרִים, וּלְפִיכָךְ קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְלֹא יַקְרִיבֵן.

ד,ג וֶלֶד הַחַטָּאת יָמוּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר וֶלֶד תְּמוּרָתָהּ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחַטָּאת, וּמְצָא בָהּ בֶּן אַרְבָּעָה חֵי הֲרֵי זֶה נֶאֱכָל כִּבְשַׂר הַחַטָּאת: שֶׁוַּלְדֵי הַקָּדָשִׁים, בִּמְעֵי אִמָּן הֵן קְדוֹשִׁים.

ד,ד וֶלֶד תְּמוּרַת הָעוֹלָה, וּוֶלֶד וַלְדָהּ עַד סוֹף הָעוֹלָם הֲרֵי אֵלּוּ כָּעוֹלָה, וְהֵן עַצְמָן יִקָּרְבוּ עוֹלָה. הִפְרִישׁ נְקֵבָה לְעוֹלָתוֹ, וְיָלְדָה אַף עַל פִּי שֶׁיָּלְדָה זָכָר יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה.

ד,ה וֶלֶד תְּמוּרַת הָאָשָׁם, וּוֶלֶד וַלְדָהּ עַד סוֹף הָעוֹלָם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה; וְאִם יָלְדָה זָכָר אַחַר שֶׁהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ, הַוֶּלֶד עַצְמוֹ יִקָּרֵב עוֹלָה. הִפְרִישׁ נְקֵבָה לַאֲשָׁמוֹ, וְיָלְדָה תִּרְעֶה הִיא וּבְנָהּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ וְיָבִיא בִּדְמֵי שְׁנֵיהֶם אֲשָׁמוֹ; וְאִם כְּבָר הִקְרִיב אֲשָׁמוֹ, יִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה.

ד,ו כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאָנוּ אוֹמְרִין יִפְּלוּ לִנְדָבָה הוּא שֶׁיִּתֵּן הַמָּעוֹת לַשּׁוֹפְרוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁבֵּאַרְנוּ כַּמָּה הֵן בִּשְׁקָלִים; וּבֵית דִּין מַקְרִיבִין בְּאוֹתָן הַמָּעוֹת עוֹלוֹת נְדָבָה, וְנִסְכֵּיהֶם מִשֶּׁלַּצִּבּוּר, וְאֵינָן טְעוּנוֹת סְמִיכָה. אֲבָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הוּא עַצְמוֹ יִקָּרֵב עוֹלָה, אוֹ יָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה הֲרֵי זוֹ טְעוּנָה סְמִיכָה, וּנְסָכֶיהָ מִשֶּׁלּוֹ.

ד,ז וֶלֶד הַמַּעֲשֵׂר, וּוֶלֶד תְּמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר, וּוֶלֶד תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, וּוַלְדוֹת וַלְדוֹתֵיהֶן עַד סוֹף הָעוֹלָם הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקָּרְבוּ; אֶלָּא יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר וּכְמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בָּהֶן מוּם. וַלְדוֹת תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, לַכֹּהֲנִים; וּוַלְדוֹת מַעֲשֵׂר וּתְמוּרָתוֹ, לִבְעָלָיו.

ד,ח וֶלֶד תְּמוּרַת הַפֶּסַח, כִּתְמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הָיְתָה אִמּוֹ קְרֵבָה שְׁלָמִים, וַלְדָהּ יִקָּרֵב שְׁלָמִים; וְאִם הָיָה דִּינָהּ שֶׁתִּמָּכֵר, וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ שְׁלָמִים אַף וַלְדָהּ נִמְכָּר, וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים.

ד,ט הִפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ וְיָלְדָה, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁהּ מְעֻבֶּרֶת הִיא וּוַלְדָהּ יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן פֶּסַח; וְאִם נִשְׁאֲרָה נְקֵבָה זוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁיָּלְדָה אַחַר הַפֶּסַח תִּרְעֶה הִיא וּוַלְדָהּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן שְׁלָמִים.

ד,י וַלְדוֹת הַקָּדָשִׁים שֶׁיָּצְאוּ דֶּרֶךְ דֹּפֶן, אוֹ שֶׁיָּלְדוּ טִמְטוּם וְאַנְדְּרֵגִינוֹס, וְכִלְאַיִם, וּטְרֵפָה הֲרֵי אֵלּוּ יִפָּדוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן קָרְבָּן הָרָאוּי לְהָבִיא בִּדְמֵי וֶלֶד שֶׁלָּזוֹ. וֶלֶד בַּעֲלַת מוּם הֲרֵי הוּא כְּוֶלֶד הַתְּמִימָה לְכָל דָּבָר, וְיִקָּרֵב כָּרָאוּי לוֹ. קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ נֵפֶל אוֹ שִׁלְיָה יִקָּבְרוּ, וַהֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה.

ד,יא הַמְּשַׁנֶּה אֶת הַקָּדָשִׁים מִקְּדֻשָּׁה לִקְדֻשָּׁה, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה: שֶׁנֶּאֱמַר בַּבְּכוֹר "לֹא-יַקְדִּישׁ אִישׁ, אֹתוֹ", שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנּוּ עוֹלָה וְלֹא שְׁלָמִים; וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַקָּדָשִׁים, שֶׁאֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִקְּדֻשָּׁה לִקְדֻשָּׁה אֶחָד קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְאֶחָד קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת. כֵּיצַד: אִם הִקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַהֵיכָל, לֹא יְשַׁנֶּה לְבֶדֶק הַמִּזְבֵּחַ; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה. וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה.

ד,יב כֵּיצַד מַעֲרִימִין עַל הַבְּכוֹר, לְהַקְדִּישׁוֹ לַמִּזְבֵּחַ הֶקְדֵּשׁ אַחֵר: מַקְדִּישׁוֹ בַּבֶּטֶן קֹדֶם שֶׁיִּוָּלֵד, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר-יִבְכַּר לַה'... לֹא-יַקְדִּישׁ אִישׁ, אֹתוֹ" מִשֶּׁיִּבְכַּר, אֵי אַתָּה מַקְדִּישׁוֹ; אֲבָל אַתָּה מַקְדִּישׁוֹ, בַּבֶּטֶן. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לוֹמַר מַה שֶּׁבְּמֵעֶיהָ שֶׁלְּמִבְכֶּרֶת זוֹ, אִם הוּא זָכָר, הֲרֵי זֶה עוֹלָה; אֲבָל אֵינוּ יָכוֹל לוֹמַר זִבְחֵי שְׁלָמִים שֶׁאֵינוּ מַפְקִיעַ אוֹתוֹ מִקְּדֻשָּׁתוֹ, כְּדֵי לְהָנוֹת בּוֹ. וְאִם אָמַר עִם יְצִיאַת רֹב רֹאשׁוֹ, יִהְיֶה עוֹלָה הֲרֵי זֶה בְּכוֹר, וְאֵינוּ עוֹלָה.

ד,יג וְאֵין מַעֲרִימִין עַל בְּהֵמַת הֶקְדֵּשׁ לְהַקְדִּישׁ עֻבָּרָהּ קְדֻשָּׁה אַחֶרֶת, אֶלָּא הֲרֵי הוּא בִּקְדֻשַּׁת אִמּוֹ: שֶׁוַּלְדוֹת

הַקֻּדָּשִׁים, מִמְּעֵי אִמָּם הֵם קֻדָּשִׁים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; וַהֲרֵי כָּל עֹבֶר מֵהֶן בִּקְדֻשַּׁת אִמּוֹ, וְאֵינוּ יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ בַּבֶּטֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה בַּבְּכוֹר שֶׁהַבְּכוֹר, בִּיצִיאָתוֹ הוּא שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ.

ד,יד אַף עַל פִּי שֶׁכָּל חֻקֵּי הַתּוֹרָה, גְּזֵרוֹת הֵם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּסוֹף מְעִילָה, רָאוּי לְהִתְבּוֹנֵן בָּהֶן; וְכָל שֶׁאַתָּה יָכוֹל לִתֵּן לוֹ טַעַם, תֵּן לוֹ טַעַם: הֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה הֵבִין רֹב הַטְּעָמִים שֶׁלְּכָל חֻקֵּי הַתּוֹרָה.

ד,טו יֵרָאֶה לִי שֶׁזֶּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב "וְהָיָה-הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ", כְּעִנְיַן שֶׁאָמַר "וְאִם-הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל, אֶת-בֵּיתוֹ: וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף-עֶרְכְּךָ, עָלָיו". יֵרָדָה תּוֹרָה לְסוֹף מַחְשֶׁבֶת הָאָדָם, וּקְצַת יִצְרוֹ הָרַע שֶׁטִּבְעוֹ שֶׁלָּאָדָם נוֹטֶה לְהַרְבּוֹת קִנְיָנוֹ, וְלָחוּס עַל מְמוֹנוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁנָּדַר וְהִקְדִּישׁ, אִפְשָׁר שֶׁחָזַר בּוֹ וְנִחַם וְיִפְדֶּה בִּפְחוּת מִשָּׁוִיו; אָמְרָה תּוֹרָה אִם פָּדָה לְעַצְמוֹ, יוֹסִיף חֹמֶשׁ.

ד,טז וְכֵן אִם הִקְדִּישׁ בְּהֵמָה קֻדֶּשֶׁת הַגּוּף, שֶׁמֵּא יַחְזֹר בּוֹ; וְכֵיוָן שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לִפְדּוֹתָהּ, יַחֲלִיפֶנָּה בִּפְחוּתָה מִמֶּנָּה, וְאִם תִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְהַחֲלִיף הָרַע בַּיָּפֶה, יַחֲלִיף הַיָּפֶה בָּרַע וְיֹאמַר טוֹב הוּא. לְכִיכָּךְ סָתַם הַכָּתוּב בְּפָנָיו, שֶׁלֹּא יַחֲלִיף, וּקְנָסוֹ אִם הֶחֱלִיף, וְאָמַר "וְהָיָה-הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ".

ד,יז וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים כְּדֵי לָכֹף יִצְרוֹ, וּלְתַקֵּן דֵּעוֹתָיו. וְרוֹב דִּינֵי תּוֹרָה אֵינָן אֶלָּא עֵצוֹת מֵרָחוֹק מִגְּדוֹל הַעֵצָה, לְתַקֵּן הַדֵּעוֹת וּלְיַשֵּׁר כָּל הַמַּעֲשִׂים; וְכֵן הוּא אוֹמֵר "הֲלֹא כְתַבְתִּי לְךָ, שָׁלִשִׁים בְּמֹעֵצוֹת וָדָעַת. לְהוֹדִיעֲךָ קֹשְׁטֹ, אִמְרֵי אֱמֶת; לְהָשִׁיב אֲמָרִים אֱמֶת, לְשֹׁלְחֶיךָ".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן. נִגְמַר סֵפֶר תְּשִׁיעִי, בְּעֶזְרַת שַׁ-דַּי.

סֵפֶר עֲשִׂירִי וְהוּא סֵפֶר טַהֲרָה

הִלְכוֹתָיו שְׁמוֹנֶה, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הִלְכוֹת טֻמְאַת מֵת, הִלְכוֹת פָּרָה אֲדֻמָּה, הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת, הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, הִלְכוֹת שְׁאָר אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת, הִלְכוֹת טֻמְאַת אֹכָלִין, הִלְכוֹת כֵּלִים, הִלְכוֹת מִקְוָוֹת.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, עֶשְׂרִים מֵהֶן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

הִלְכוֹת טֻמְאַת מֵת

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טֻמְאַת מֵת. וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

הִלְכוֹת טֻמְאַת מֵת פֶּרֶק א

א,א הַמֵּת מְטַמֵּא בַּמַּגָּע וּבַמַּשָּׂא וּבָאֹהֶל, טֻמְאַת שִׁבְעָה; וְטֻמְאַת מַגָּע וְאֹהֶל, מִפְּרָשִׁין בַּתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר "הַנֹּגֵעַ בְּמֵת, לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא, שִׁבְעַת יָמִים", וְנֶאֱמַר "כָּל-הַבָּא אֶל-הָאֹהֶל וְכָל-אֲשֶׁר בָּאֹהֶל, יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים".

א,ב טֻמְאַת מַשָּׂא, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה; וְקַל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים: אִם נְבֵלָה שֶׁהִיא טֻמְאַת עֶרֶב וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בָּאֹהֶל מְטַמְּאָה בַּמַּשָּׂא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַנֹּשֵׂא, אֶת-נִבְלָתָם" הַמֵּת, לֹא כָּל שֶׁכֵּן; וּמַה נְּבֵלָה שֶׁמַּגָּעָהּ טֻמְאַת עֶרֶב, מַשָּׂאָהּ טֻמְאַת עֶרֶב אַף הַמֵּת שֶׁמַּגָּעוֹ טֻמְאַת שִׁבְעָה, מַשָּׂאוֹ טֻמְאַת שִׁבְעָה.

א,ג אֵין טֻמְאַת מַשָּׂא בַּמֵּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא דִּין תּוֹרָה. וְיֵרָאֶה לִי שֶׁזֶּה שֶׁשָּׁתַק מִמֶּנָּה הַכָּתוּב, כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׁתַק מֵאִסּוּר הַבַּת לְפִי שֶׁאָסַר בַּפֵּרוּשׁ אַפִּלּוּ בַּת הַבַּת, וְשָׁתַק מֵאִסּוּר אֲכִילַת בָּשָׂר בְּחָלָב, לְפִי שֶׁאָסַר בַּפֵּרוּשׁ אַפִּלּוּ בְּשׁוּלוֹ כָּךְ שָׁתַק מִטֻּמְאַת מַשָּׂא בַּמֵּת, לְפִי שֶׁטִּמֵּא בַּפֵּרוּשׁ אַפִּלּוּ אָהֳלוֹ.

א,ד טֻמְאַת מַגָּע הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בַּמֵּת בֵּין בִּשְׁאָר הַמְּטַמְּאִים הוּא שֶׁיִּגַּע הָאָדָם בִּבְשָׂרוֹ בַּטֻּמְאָה: בֵּין בְּיָדוֹ, בֵּין בְּרַגְלוֹ, אוֹ בִּשְׁאָר גּוּפוֹ, אַפִּלּוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הֲרֵי זֶה נִטְמָא. וְכֵן יֵרָאֶה לִי שֶׁאִם נָגַע בְּצִפָּרְנוֹ, אוֹ בְּשִׁנּוֹ נִטְמָא: כֵּיוָן שֶׁהֵם מְחֻבָּרִים לַגּוּף, הֲרֵי הֵם כַּגּוּף.

א,ה אֲבָל אִם תָּחַב אָדָם טֻמְאָה בְּכוֹשׁ, וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁלְּטָהוֹר, וְלֹא נָגְעָה בִּלְשׁוֹנוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ מְעֵי הָאִשָּׁה מִלְּמַטָּה, וְלֹא נָגְעָה בִּבְשָׂרָהּ לֹא נִטְמָא הַבּוֹלֵעַ מִשּׁוּם נוֹגֵעַ: שֶׁהֲרֵי לֹא נָגַע שֶׁנְּגִיעַת פְּנִים, אֵינָהּ נְגִיעָה.

א,ו קְרוּם שֶׁעַל הַמַּכָּה, הֲרֵי הוּא כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְעִנְיַן מַגַּע טֻמְאוֹת. וְכִישׁוּת שֶׁלַּקֶּטֶן, אֵינָהּ כְּעוֹר הַבָּשָׂר. כֵּיצַד: מִי שֶׁנָּגְעָה טֻמְאָה בְּקְרוּם מַכָּתוֹ נִטְמָא, כְּאִלּוּ נָגְעָה בְּעוֹרוֹ; נָגְעָה בַּשֵּׂעָר הַדַּק שֶׁעַל בְּשַׂר הַקָּטָן, לֹא נִטְמָא.

א,ז וְכֵן אָדָם טָמֵא שֶׁהָיְתָה בּוֹ מַכָּה, וְנָגַע הַטָּהוֹר בְּקִרּוּם מַכַּת הַטָּמֵא נִטְמָא; הָיָה הַקָּטָן טָמֵא, וְנָגַע הַטָּהוֹר בַּכִּישׁוּת שֶׁלּוֹ לֹא נִטְמָא: בֵּין בְּטֻמְאַת מֵת, בֵּין בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת. וְכֵן לִכְלוּכֵי צוֹאָה וְטִיט, וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִן הַדְּבָרִים שֶׁחוֹצְצִין עַל הַגּוּף אֵינָן כְּעוֹר הַבָּשָׂר, לֹא לְטַמֵּא וְלֹא לְהַטַּמֵּא.

א,ח כְּשֵׁם שֶׁהָאָדָם מִטַּמֵּא בִּנְגִיעָתוֹ בַּטֻּמְאָה, כָּךְ הַכֵּלִים כֻּלָּם מִטַּמְּאִים בִּנְגִיעַת הַטֻּמְאָה בָּהֶן: חוּץ מִכְּלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת כֵּלִים. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּטֻּמְאוֹת כָּל הַמִּטַּמֵּא אָדָם בַּמַּגָּע, מִטַּמֵּא כֵּלִים; וְכָל שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא אָדָם בַּמַּגָּע, אֵינוֹ מִטַּמֵּא כֵּלִים.

א,ט טֻמְאַת מַשָּׂא הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בַּמֵּת בֵּין בִּשְׁאָר הַמִּטַּמְּאִים בַּמַּשָּׂא הוּא שֶׁיִּשָּׂא הָאָדָם אֶת הַטֻּמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהּ: אֲפִלּוּ הָיָה בֵּינוֹ לְבֵינָהּ אֶבֶן הוֹאִיל וּנְשָׂאָהּ, נִטְמָא. וְאֶחָד הַנּוֹשֵׂא עַל רֹאשׁוֹ, אוֹ בְּיָדוֹ, אוֹ עַל שְׂאָר גּוּפוֹ, וְאֶחָד הַנּוֹשֵׂא הוּא בְּעַצְמוֹ, אוֹ שֶׁנְּשָׂאָהּ אַחֵר וְהִנִּיחָהּ לְמַעְלָה מִזֶּה הוֹאִיל וְנִשֵּׂאת עָלָיו מִכָּל מָקוֹם, נִטְמָא. וְאֲפִלּוּ הָיְתָה הַטֻּמְאָה תְּלוּיָה בְּחוּט, אוֹ בְּשַׂעֲרָה, וְתָלָה הַחוּט בְּיָדוֹ, וְהִגְבִּיהַּ הַטֻּמְאָה כָּל שֶׁהוּא הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא, וְנִטְמָא.

א,י מֵסִיט, בִּכְלַל נוֹשֵׂא הוּא; וְכָל דָּבָר שֶׁמִּטַּמֵּא בַּמַּשָּׂא, מִטַּמֵּא בַּהֶסֵּט. כֵּיצַד: קוֹרָה שֶׁהִיא מֻנַּחַת עַל הַכּוֹתֶל, וְעַל צִדָּהּ מֵת אוֹ נְבֵלָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וּבָא הַטָּהוֹר לִקְצֵה הַקּוֹרָה הַשֵּׁנִי, וְהֵנִידוֹ כֵּיוָן שֶׁהֵנִיד אֶת הַטֻּמְאָה שֶׁבַּקְּצֶה הַשֵּׁנִי, נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מָשַׁךְ אֶת הַקְּצֶה הַשֵּׁנִי כְּנֶגֶד הָאָרֶץ, עַד שֶׁהִגְבִּיהַּ הַטֻּמְאָה אוֹ שֶׁגָּרַר הַטֻּמְאָה עַל הָאָרֶץ שֶׁזֶּה נוֹשֵׂא וַדַּאי. וְזוֹ וְכָל כַּיּוֹצֵא בָהּ, הִיא טֻמְאַת הֶסֵּט הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם.

א,יא הַנּוֹשֵׂא בְּתוֹךְ בֵּית הַסְּתָרִים, נִטְמָא שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנְּגִיעָה שָׁם נְגִיעָה, הַנּוֹשֵׂא שָׁם נוֹשֵׂא הוּא: אֶלָּא אִם כֵּן נִבְלְעָה הַטֻּמְאָה בְּתוֹךְ מֵעָיו שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהִגִּיעָה לְתוֹךְ בִּטְנוֹ, אֵינוֹ לֹא נוֹגֵעַ וְלֹא נוֹשֵׂא; וְאִם טָבַל טָהַר, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַטֻּמְאָה בְּתוֹךְ מֵעָיו.

א,יב אֵין מִטַּמֵּא בַּמַּשָּׂא אֶלָּא הָאָדָם בִּלְבָד, לֹא הַכֵּלִים. כֵּיצַד: הֲרֵי שֶׁהָיָה מֻנָּח עַל יָדוֹ עֲשָׂרָה כֵּלִים, זֶה עַל גַּבֵּי זֶה, וְהַנְּבֵלָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ בַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן הָאָדָם טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא נְבֵלָה, וְהַכֵּלִים שֶׁעַל יָדוֹ כֻּלָּן טְהוֹרִים, חוּץ מִכְּלִי הָעֶלְיוֹן, שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הַטֻּמְאָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה.

א,יג טֻמְאַת אֹהֶל אֵינָהּ בִּשְׁאָר טֻמְאוֹת, אֶלָּא בַּמֵּת בִּלְבָד: וּבֵין שֶׁהֶאֱהִיל הָאָדָם אוֹ הַכְּלִי, אֲפִלּוּ מַחַט שֶׁהֶאֱהִילָה עַל הַמֵּת, אוֹ שֶׁהֶאֱהִיל הַמֵּת עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכְּלִי, אוֹ שֶׁהָיָה הַמֵּת עִם הָאָדָם אוֹ עִם הַכֵּלִים תַּחַת אֹהֶל אֶחָד הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים. וְטֻמְאַת אֹהֶל הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם הוּא שֶׁתִּטַּמֵּא אוֹתָהּ טֻמְאָה אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכֵּלִים, בְּאֶחָד מִשְּׁלוֹשָׁה דְּרָכִים אֵלּוּ.

א,יד אֶחָד הַבָּא כֻּלּוֹ לְאֹהֶל הַמֵּת, אוֹ הַבָּא מִקְצָתוֹ הֲרֵי זֶה נִטְמָא בָּאֹהֶל: אֲפִלּוּ הִכְנִיס יָדוֹ, אוֹ רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, אוֹ חֻטְמוֹ לְאֹהֶל הַמֵּת הֲרֵי זֶה נִטְמָא כֻּלּוֹ. נָגַע בַּמַּשְׁקוֹף, וְצֵרַף יָדוֹ עִם הַמַּשְׁקוֹף נִטְמָא, וּכְאִלּוּ בָּא מִקְצָתוֹ. נָגַע בָּאַסְקֻפָּה מִטֶּפַח וּלְמַטָּן קָרוֹב לָאָרֶץ, טָהוֹר; וּמִטֶּפַח וּלְמַעְלָן, טָמֵא. וְיֵרָאֶה לִי שֶׁדָּבָר זֶה, מִדִּבְרֵיהֶם.

א,טו אֶחָד הַמֵּת מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ מִן הַגּוֹיִים מִטַּמֵּא בַּמַּגָּע, וּבַמַּשָּׂא. וְאֵין הַגּוֹי מִטַּמֵּא, בָּאֹהֶל: וְדָבָר זֶה, קַבָּלָה הוּא; וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּמִלְחֶמֶת מִדְיָן "כֹּל נֹגֵעַ בֶּחָלָל", וְלֹא הִזְכִּיר שָׁם אֹהֶל.

א,טז וְכֵן הַגּוֹי, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה טְמֵא מֵת; אֲלָא גּוֹי שֶׁנָּגַע בַּמֵּת, אוֹ נְשָׂאוֹ, אוֹ הֶאֱהִיל עָלָיו הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נָגַע: לְמַה זֶּה דּוֹמֶה, לַבְּהֵמָה שֶׁנָּגְעָה בַּמֵּת אוֹ הֶאֱהִילָה עַל הַמֵּת. וְלֹא בְּטֻמְאַת מֵת בִּלְבָד, אֲלָא בְּכָל הַטֻּמְאוֹת כֻּלָּן אֵין הַגּוֹיִים וְלֹא הַבְּהֵמָה מִטַּמְּאִין בָּהֶן. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁיִּהוּ הַגּוֹיִים כַּזָּבִין לְכָל דִּבְרֵיהֶן. וְאֵין לָךְ בְּכָל מִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה מַה שֶּׁמִּטַּמֵּא וְהוּא חַי, אוֹ מִטַּמֵּא וְהוּא חַי חוּץ מִן הָאָדָם בִּלְבָד: וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה יִשְׂרָאֵלִי.

א,יז אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן מִטַּמְּאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת, אֲפִלּוּ בְּטֻמְאַת הַמֵּת: שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא" אֶחָד הָאִישׁ, וְאֶחָד הַקָּטָן; שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר שָׁם "וְעַל-כָּל-הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם". אֲפִלּוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנָּגַע, אוֹ נָשָׂא, אוֹ הֶאֱהִיל הַמֵּת עָלָיו נִטְמָא, וַהֲרֵי הוּא טְמֵא מֵת: וְהוּא, שֶׁנֻּגַּל לְתִשְׁעָה; אֲבָל בֶּן שְׁמוֹנָה הֲרֵי הוּא כְּאָבֵן, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.

א,יח הַמֵּת אֵינוֹ מִטַּמֵּא, עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ; אֲפִלּוּ מְגֻיָּד, אוֹ גּוֹסֵס, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטוּ בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִים אֵינוֹ מִטַּמֵּא, עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ: שֶׁנֶּאֱמַר "בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת". נִשְׁבְּרָה מַפְרַקְתּוֹ וְרֹב בָּשָׂר עִמָּהּ, אוֹ שֶׁנִּקְרַע כַּדָּג מִגַּבּוֹ, אוֹ שֶׁהֻתַּז רֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁנֶּחְתַּךְ לִשְׁנֵי חֲלָקִים בִּבְטְנוֹ הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הוּא מְרַפְרֵף בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו.

17 Nov	ראשון Sunday	טז 16	**בבלי:** בבא בתרא קמה **ירושלמי:** סוכה כד **תוספתא:** זבים ד **נ"ך:** קהלת ט-י **רמב"ם:** מחוסרי כפרה ד	עלות השחר 5:33 סו"ז קר"ש - מג"א 8:37 סו"ז תפלה - מג"א 9:38 שקיעה 4:35	נץ החמה 6:46 סו"ז קר"ש - גר"א 9:13 סו"ז תפלה - גר"א 10:02 צה"כ לשיטת ר"ת 5:49
18 Nov	שני Monday	יז 17	**בבלי:** בבא בתרא קמו **ירושלמי:** סוכה כה **תוספתא:** זבים ה **נ"ך:** קהלת יא-יב **רמב"ם:** מחוסרי כפרה ה	תענית שני בתרא עלות השחר 5:34 סו"ז קר"ש - מג"א 8:37 סו"ז תפלה - מג"א 9:38 שקיעה 4:35	נץ החמה 6:47 סו"ז קר"ש - גר"א 9:13 סו"ז תפלה - גר"א 10:02 צה"כ לשיטת ר"ת 5:48
19 Nov	שלישי Tuesday	יח 18	**בבלי:** בבא בתרא קמז **ירושלמי:** סוכה כו **תוספתא:** טבול יום א **נ"ך:** אסתר א-ב **רמב"ם:** תמורה א	עלות השחר 5:35 סו"ז קר"ש - מג"א 8:38 סו"ז תפלה - מג"א 9:39 שקיעה 4:34	נץ החמה 6:48 סו"ז קר"ש - גר"א 9:14 סו"ז תפלה - גר"א 10:03 צה"כ לשיטת ר"ת 5:47
20 Nov	רביעי Wednesday	יט 19	**בבלי:** בבא בתרא קמח **ירושלמי:** תענית א **תוספתא:** טבול יום ב **נ"ך:** אסתר ג-ד **רמב"ם:** תמורה ב	עלות השחר 5:36 סו"ז קר"ש - מג"א 8:39 סו"ז תפלה - מג"א 9:39 שקיעה 4:33	נץ החמה 6:49 סו"ז קר"ש - גר"א 9:15 סו"ז תפלה - גר"א 10:03 צה"כ לשיטת ר"ת 5:47
21 Nov	חמישי Thursday	כ 20	**בבלי:** בבא בתרא קמט **ירושלמי:** תענית ב **תוספתא:** ידים א **נ"ך:** אסתר ה-ו **רמב"ם:** תמורה ג	עלות השחר 5:38 סו"ז קר"ש - מג"א 8:39 סו"ז תפלה - מג"א 9:40 שקיעה 4:33	נץ החמה 6:51 סו"ז קר"ש - גר"א 9:15 סו"ז תפלה - גר"א 10:04 צה"כ לשיטת ר"ת 5:46
22 Nov	ששי Friday	כא 21	**בבלי:** בבא בתרא קנ **ירושלמי:** תענית ג **תוספתא:** ידים ב **נ"ך:** אסתר ז-ח **רמב"ם:** תמורה ד	עלות השחר 5:39 סו"ז קר"ש - מג"א 8:40 סו"ז תפלה - מג"א 9:41 שקיעה 4:32	נץ החמה 6:52 סו"ז קר"ש - גר"א 9:16 סו"ז תפלה - גר"א 10:05 צה"כ לשיטת ר"ת 5:45
23 Nov	הפטרה: והמלך דוד שב"ק Shabbos	כב 22	**בבלי:** בבא בתרא קנא **ירושלמי:** תענית ד **תוספתא:** עקצין א **נ"ך:** אסתר ט-י **רמב"ם:** טומאת מת א	חיי שרה עלות השחר 5:40 סו"ז קר"ש - מג"א 8:41 סו"ז תפלה - מג"א 9:41 שקיעה 4:32	נץ החמה 6:53 סו"ז קר"ש - גר"א 9:17 סו"ז תפלה - גר"א 10:05 צה"כ לשיטת ר"ת 5:45

דָאס זָאגן אֱמֶת בְּרֶענְגְט דִי גְאוּלָה.

(סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת מָשִׁיחַ סִימָן ד')